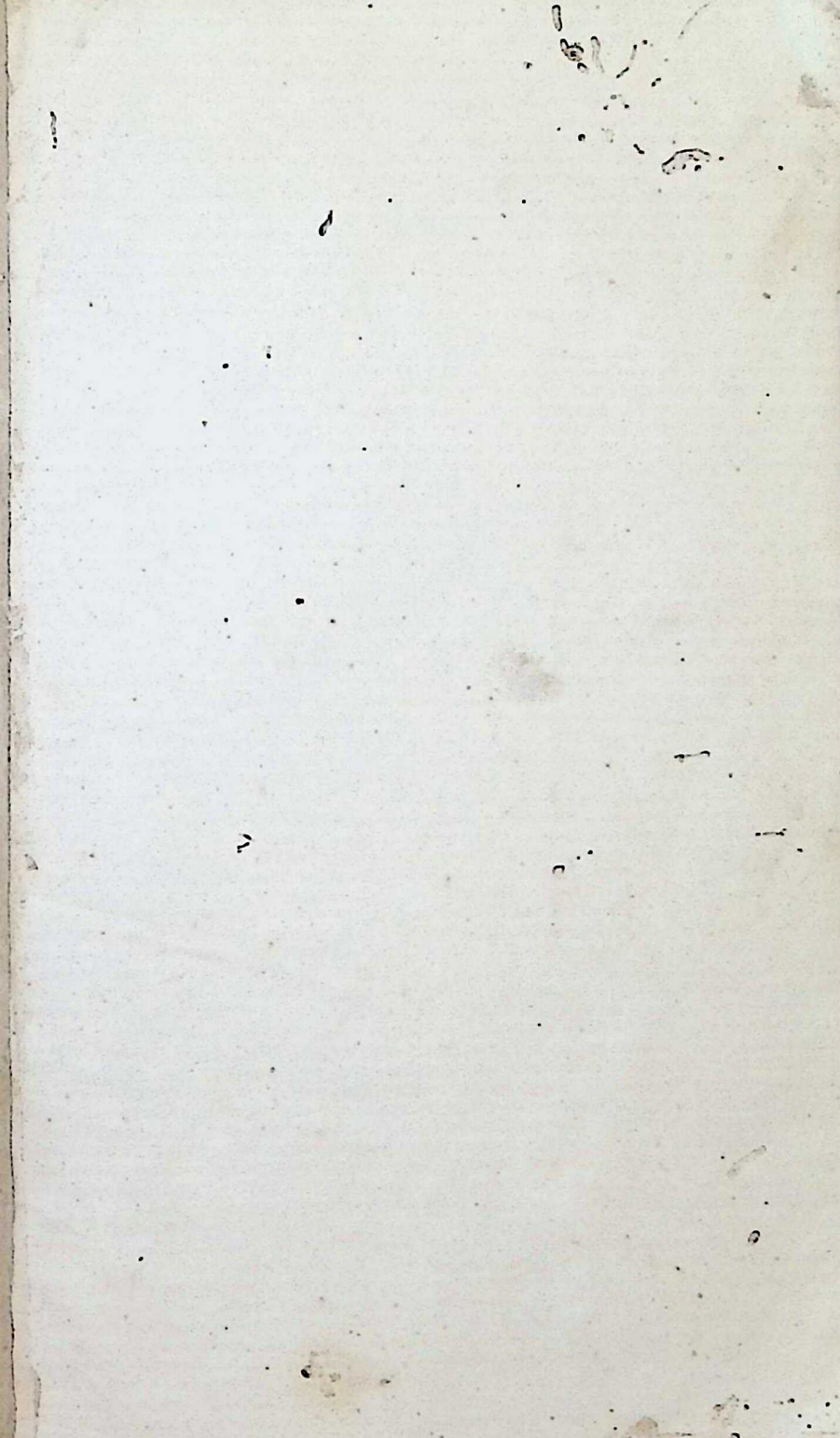
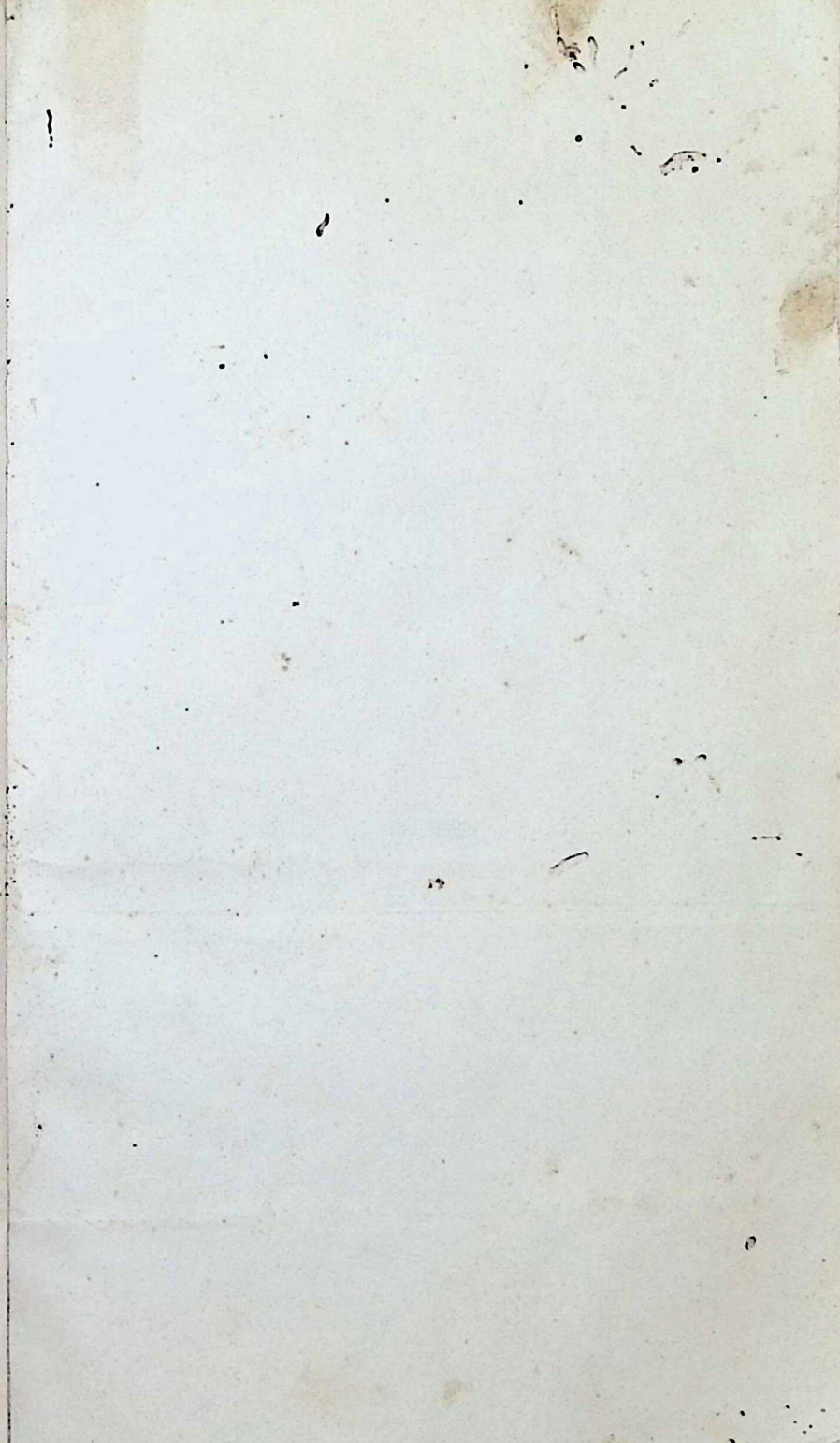
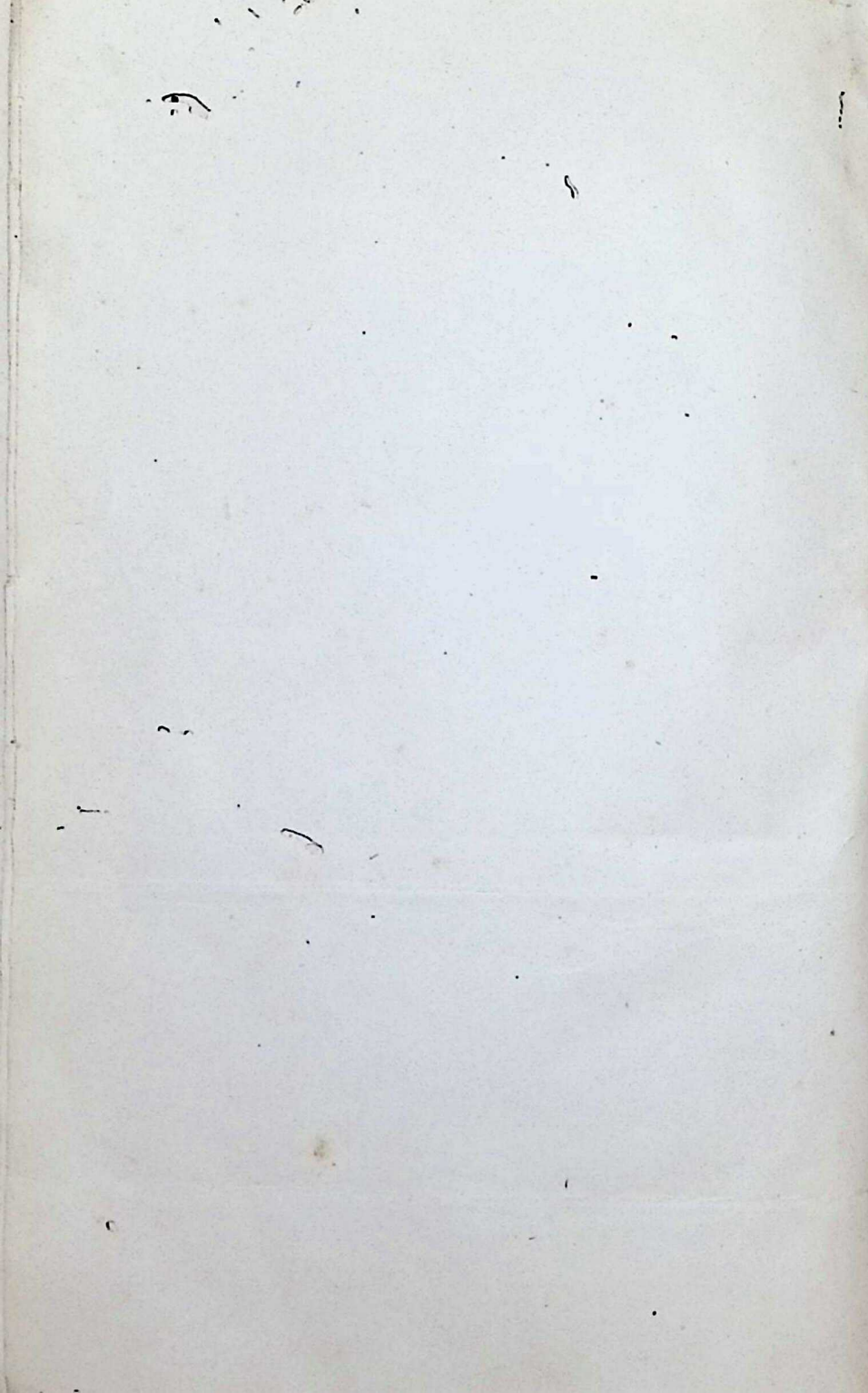

श्री रामजय ।

ओं नमो भगवते सामवेदाय

॥ अष्ट ब्राह्मणे प्रथमम् ॥

॥ ताण्ड्य महा ब्राह्मणम् ॥

प्रथमाध्याये

प्रथमः खण्डः

ॐ महन्मे वोचो भर्गो मे वोचो यशो मे वोचः

स्तोमं मे वोचो भुक्तिं मे वोचस्सर्वं मे वोचः

तन्मावतु तन्माविशतु तेन भुक्षिषीय

॥ १ ॥

देवो देवमेतु सोमः सोममेत्वृतस्य पथा

॥ २ ॥

विहाय दौष्कृत्यम्

॥ ३ ॥

बद्धानामासि सृतिः सोमसरणी सोमं गमेयम्

॥ ४ ॥

पितरो भूः पितरो भूः पितरो भूः

॥ ५ ॥

नृमण ऊर्ध्वभरसं त्वोर्ध्वभरा दृशेयम्

॥ ६ ॥

मृदा शिथिरा देवानां तीर्थं वेदिरसि मा मा हिंसीः

॥ ७ ॥

विष्णोः शिरोसि यशोधा यशो मयि धेहि

॥ ८ ॥

इष ऊर्ज्ज आयुषे वर्चसे च

॥ ९ ॥

द्वितीयः खण्डः

युनज्मि ते पृथिवीमग्निना सह युनज्मि वाचं सह सूर्येण

युक्तो वातोन्तरिक्षेण ते सह युक्तास्तिस्रो विभृजः सूर्यस्य

॥ १ ॥

ऋतस्य सदने सीदामि

॥ २ ॥

ऋतपात्रमसि

॥ ३ ॥

वानस्पत्योसि बार्हस्पत्योसि प्राजापत्योसि प्रजापते मूर्ध्वासि

अत्यायु पात्रमसीदमहं मां प्राञ्चं प्रोहामि तेजसे ब्रह्मवर्चसाय

॥ ४ ॥

मरुतो नपातोऽपाङ्क्षयाः पर्वतानाङ्गकुभः श्येना अजिरा-

एन्द्रं व॒शुना ब॒ह॒त घोषेणामी॒वां चा॒तय॒ध्वं यु॒क्ता॒स्थ व॒ह॒त

॥ ५ ॥

इ॒दम॒हम॒मुं यज॒मानं प॒शुष्व॒ध्यू॒हामि प॒शुषु च मां ब्र॒ह्मव॒र्च॒से च ॥ ६ ॥

वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा संमृजन्तु रुद्रास्त्वा त्रैष्टुभेन छन्दसा
संमृजन्त्वादित्यास्त्वा जागतेन छन्दसा संमृजन्तु ॥ ७ ॥

¹पवितन्ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः

अतस्तनू न तदामो अश्नुते श्रुतास इद्वहन्तः सन्तदाशत ॥ ८ ॥

प्रशुक्रेतु देवी मनीषास्मद्रथः सुतष्टो न वाज्यायुषे मे पवस्व

वर्चसे मे पवस्व विदुः पृथिव्या दिवो जनिताच्छृण्वन्तु

आपोऽधः क्षरन्तीः सोमेहोद्राय ममायुषे मम ब्रह्मवर्चसाय

यजमानस्यद्धर्षा अमुष्य २राज्याय ॥ ९ ॥

तृतीयः खण्डः

वैकुरा नामासि जुष्टा देवेभ्यो नमो वाचे नमो वाचस्पतये

देवि वाग्यत्ते वाचो मधुमत्तस्मिन्माधाः सरस्वत्यै स्वाहा ॥ १ ॥

सूर्यो मा दिव्याभ्यो नाष्ट्राभ्यः पातु वायुरन्तरिक्षाभ्यः

अग्नि पार्थिवाभ्यः स्वाहा ॥ २ ॥

योऽद्य सौम्यो वधोघायूनामुदीरते विषूकुहस्य

धन्वनाप तान् वरुणोऽधमत् ॥ ३ ॥

यो म. आत्मा या मे प्रजा ये मे पशवः

तैरहं मनो वाचं प्रसीदामि

॥ ४ ॥

अग्नेस्तेजसेन्द्रस्येन्द्रियेण सूर्य्यस्य वर्चसा बृहस्पतिस्त्वा
युनक्तु देवेभ्यः प्राणायामिर्युनक्तु तपसास्तोमं यज्ञाय वोढवे
दधात्विन्द्र इन्द्रियं सत्याः कामा यजमानस्य सन्तु

॥ ५ ॥

अन्नं करिष्याम्यन्नं ¹प्रविष्याम्यन्नञ्जनयिष्यामि

॥ ६ ॥

अन्नमकर मन्नमभू दन्नम जीजनम्

॥ ७ ॥

श्येनोऽसि गायत्रछन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति मा सम्पारय

आमास्तोत्रस्य स्तोत्रं गम्यादिन्द्रवन्तो वनेमहि भक्षीमहि प्रजामिषम् ॥ ८ ॥

संवर्चसा पयसा सन्तपोभिरगन्महि मनसा सँ शिवेन संविज्ञानेन
मनसश्च सत्यै र्यथावोऽहं चारुतमं वदानीन्द्रो वो दृशे भूयासं
सूर्य्यश्चक्षुषे वातः प्राणाय सोमो गन्धाय ब्रह्म क्षत्राय

॥ ९ ॥

नमो गन्धर्वाय विष्णुवादिने वर्चोधा असि वर्चो मयि धेहि

॥ १० ॥

चतुर्थः खण्डः

अध्वना मध्वपते स्वस्ति मेऽद्यास्मिन् देवयाने पथि भूयात्	॥ १ ॥
सम्राडसि कृशानुः	॥ २ ॥
तुथोसि जनधायो नभोसि प्रतक्वाऽसंमृष्टोसि हव्यसूदनः	॥ ३ ॥
^१ विभुरसि प्रवाहणः	॥ ४ ॥
^२ वह्निरसि हव्यवाहनः	॥ ५ ॥
^३ श्वात्रोसि प्रचेताः	॥ ६ ॥
^४ तुथोसि विश्ववेदा उशिगसि कवि रङ्गारिसि-	
^५ बम्भारि रक्स्युरसि दुवस्वान्	॥ ७ ॥
^६ शुन्ध्युरसि मार्जालीयः	॥ ८ ॥
^७ ऋतधामासि स्वर्ज्योतिः	॥ ९ ॥
समुद्रोसि विश्वव्यचाः	॥ १० ॥
^८ अहिरसि बुध्न्यः	॥ ११ ॥
^९ अजोस्येकपात्	॥ १२ ॥
सगरा असि बुध्न्यः	॥ १३ ॥

कव्योसि कव्यवाहनः

॥ १४ ॥

पातमाग्नयो रौद्रेणानीकेन पिष्टं मा

नमो वोस्तु मा मा हिंसिष्ठ

॥ १५ ॥

पञ्चमः खण्डः

ऋतस्य द्वारौ स्थौ मा मा सन्तातम्

॥ १ ॥

नमः सखिभ्यः पूर्वसद्भ्यो नमोऽपरसद्भ्यः

॥ २ ॥

श्येनो नृचक्षा अग्नेष्टा चक्षुषावपश्यामि

॥ ३ ॥

इन्द्रं विन्द्रपीतस्य त इन्द्रियावतो गायत्र्यच्छन्दमः

सर्वगणस्य सर्वगण उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि

॥ ४ ॥

ऊर्ध्वस्सप्तऋषीनुपतिष्ठस्वेन्द्रपीतो वाचस्पते सप्तत्विजः

अभ्युच्छ्रयस्व जुषस्व लोकम्मा^१ऽर्वागवगाः

॥ ५ ॥

सोमरारन्धि नो हृदि पिता नोसि^२ मम तन्मा माहिंसीः

॥ ६ ॥

^३सोम गीर्भिष्टा वयं वर्द्धयामो वाचोविदः सुमृडीको न आविश

॥ ७ ॥

१ अवाङ् (दा पा.)

२ भगवन् (दा-पा)

३ तै. ब्रा. अष्ट ३ प्र. ५-अनु ६

- १ आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् ।
 भवा वाजस्य सङ्गथे ॥ ८ ॥
- अवमैस्त २ औवैस्ते काव्यैस्ते पितृभि र्भक्षितस्य मधु मतो
 नाराशंसस्य सर्वगणस्य सर्वगण उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ ९ ॥
- दीक्षायै वर्गेन तपसो रूपेण मनसो महिम्ना
 वाचो विभूत्या प्रजापतिस्त्वा युनक्तु प्रजाभ्योऽपानाय ॥ १० ॥
- वायु र्युनक्तु मनसा स्तोमं यज्ञाय वोढवे दधात्विन्द्र
 इन्द्रियँ सत्याः कामा यजमानस्य सन्तु ॥ ११ ॥
- वृषकोऽसि त्रिष्टुप्छन्दा अनुत्वारभे स्वस्तिमा संपारय
 आमास्तोत्रस्य स्तोत्रं गम्यादिन्द्रवन्तो वनेमहि
 भक्षीमहि व्रजामिषम् ॥ १२ ॥
- इन्द्र विन्द्रपीतस्यत इन्द्रियावत स्त्रिष्टुप्छन्दसः सर्वगणस्य
 सर्वगण उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ १३ ॥
- सूर्यो युनक्तु वाचा स्तोमं यज्ञाय वोढवे दधात्वि-
 न्द्र इन्द्रियँ सत्याः कामा यजमानस्य सन्तु ॥ १४ ॥
- स्वरोसि गयोसि जगच्छन्दा अनु त्वारभे
 स्वस्तिमा संपारयामास्तोत्रस्य स्तोत्रं गम्यात्
 इन्द्रवन्तो वनेमहि भक्षीमहि प्रजामिषम् ॥ १५ ॥

१ तै-सं का ३. प्र. २ अनु. ५

ऋ अ. १ अध्या-६ व. २२

तै सं का ४ प्र. २ अनु-७

ऋ अ. ६ .. ८ व. २१

२ औवैस्ते (दा. पा.)

इन्द्रं विन्द्रपीतस्य त इन्द्रियावतो जगच्छन्दसः
सर्वगणस्य सर्वगण उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ १६ ॥

आयुर्मे 'प्राणो मनसि मे प्राण आयु पत्न्यामृचि यन्मे मनो यमं गतं
यद्वा मे अपरागतं राज्ञा सोमेन तद्वयं पुनरस्मासु 'दध्नसि ॥ १७ ॥

यन्मे यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरगा स्तन्म आवर्तया-
पुन जीवातवे न मर्त्तवेऽथो अरिष्ट तातये ॥ १८ ॥

येनाह्याजि मजयद्विचक्ष्य येन श्येनं शकुनं सुपर्णं
यदाहु श्वक्षु रदिता वनन्तं सोमो नृचक्षा मयि तदधातु ॥ १९ ॥

षष्ठः खण्डः

ऐन्द्रं सहोऽसर्जि तस्य त इन्द्रं विन्द्रपीतस्येन्द्रियावतोऽनु-
ष्टुच्छन्दसो हरिवतः सर्वगणस्य सर्वगण-
उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ १ ॥

इन्द्रं विन्द्रपीतस्य त इन्द्रियावतोऽनुष्टुच्छन्दसः
सर्वगणस्य सर्वगण उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ २ ॥

स्तुतस्य स्तुतमस्यूर्जस्व त्वयस्व दामास्तोत्रस्य स्तोत्रं गम्यात्
इन्द्रवन्तो वनेमहि भक्षीमहि प्रजामिषम् ॥ ३ ॥

पष्ठः खण्डः

इष्टयजुषस्ते देव सोम स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य तिरोह्यस्य
योश्चसनिर्गोसनिर्भक्षस्तस्योपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ ४ ॥

ऋतस्य त्वा देव स्तोमपदे विष्णोर्धामनि विमुञ्चाम्येतत्त्वं देव
स्तोमानवकरमगन्नशीमहि वयं प्रतिष्ठाम् ॥ ५ ॥

१ सोमेह्यनुमेहि सोम सह सदस इन्द्रियेण ॥ ६ ॥

सुभूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्देवानाँ सँसदेवानां यातुर्यया तन्वा ब्रह्म
जिन्वसि तया मा जिन्व तया मा जनय प्रकाशं मा कुरु ॥ ७ ॥

२ अपां पुष्पमस्योषधीनाँ रस इन्द्रस्य प्रियतमँ हविः स्वाहा ॥ ८ ॥

हारियोजनस्य ते देव सोमेष्टयजुषः स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्य
योश्चसनिर्गोसनिर्भक्षस्तस्योपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥ ९ ॥

३ देवकृतस्यैनसोऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसोऽवयजनमसि

मनुष्यकृतस्यैनसोऽवयजनमस्य स्मत्कृतस्यैनसोऽवयजनमसि

यदिवा च नक्तं चैनश्चकुम् तस्यावयजनमसि

1 सोमेह्यनुमेहि (दा. पा.)

2 तै. ब्रा. अ. 3 अनु. 14

3 तै. आ. प्र. 10 अनु. 59

छा. ता....2

यत् स्वपन्तश्च जाग्रतश्चैनश्चकृम तस्यावयजनमसि

यद्विद्राँसश्चाविद्राँसश्चैनश्चकृम तस्यावयजनमस्येनस-

एनसोऽवयजनमसि

॥ १० ॥

^२अप्सु घौतस्य ते देव सोम नृभिः सुतस्य

॥ ११ ॥

मधुमन्तं भक्षं करोमि

॥ १२ ॥

^३शमद्भ्य ओषधीभ्यः

॥ १३ ॥

कामकामं म आवर्त्तय

॥ १४ ॥

^४उर्गस्यूर्जम्भयि धेहि

॥ १५ ॥

प्राणसोमपीथे मे जागृहि

॥ १६ ॥

दधिक्राव्णो अकारिषज्जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नो मुखा करत्प्र न आयूँषि तारिषत्

॥ १७ ॥

1 तै. आ. प्र. 10 अनु. 59

3 तै. सं. प्र. 3 अनु. 9

5 तै. सं. का. 1 प्र. 5. अनु. 11

2 तै-सं का 3. प्र. 2 अनु. 5

4 तै. सं. का. 1 प्र. 8 अनु. 15

ऋ अ. 3. अध्या 7 व. 13

सप्तमः खण्डः

अश्वोस्यत्योसि मयोसि ह्योसि धाज्यसि 'सत्तिरर्वागसि वृषासि ॥ १ ॥

आदित्यानां पत्मान्विहि नमस्तेस्तु मा मा हिंसीः ॥ २ ॥

वायोष्टा तेजसा प्रतिगृह्णामि नक्षत्राणां त्वां रूपेण प्रतिगृह्णामि
सूर्यस्य त्वा वर्चसा प्रतिगृह्णामि ॥ ३ ॥

रथन्तरमसि वामदेव्यमसि बृहदसि ॥ ४ ॥

'अङ्कान्यङ्कू अभितो रथं यौ ध्वान्तं वाताग्रमभिसञ्चरन्तौ
दूरे हेतिरिन्द्रियवान् पतन्नी ते नोमयः पश्यः पारयन्तु ॥ ५ ॥

'वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुह' दिवः पृष्ठे मन्दमानः

सुमन्त्रीभिः सपूर्व्ववज्जनयञ्जन्तवे धनाः समानमयमन्

1 सत्तिरर्वागसि (दा. पां.)

2 तै सं का 1 प्र. 7 अनु-7 ऋ अष्ट. 2 अ 8 व. 19

3 तै. आ. प्र. 3 अनु. 10 ऋ. अष्ट 2 अष्ट्यां. 8 व. 19

4 आरुहदिवः (दा. पाः)

पर्येति जागृविः

॥ ६ ॥

गिदैष ते रथ एष वामश्विना रथोरिष्टो विश्वभेषजः

॥ ७ ॥

कृशानो सव्यानायच्छ

॥ ८ ॥

दासनो दक्षिणानवगृहाण

॥ ९ ॥

अष्टमः खण्डः

^१देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां

प्रतिगृह्णामि

॥ १ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे वरुणायाश्वं तेनामृतत्वमशीय

वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिगृहीत्वे

॥ २ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे रुद्राय गां तयामृतत्वमशीय

वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिगृहीत्वे

॥ ३ ॥

अष्टमः खण्डः

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणेऽग्नयेऽजम्.

॥ ४ ॥

अग्नये हिरण्यम्

॥ ५ ॥

अग्नीषोमाभ्यामजान्मयामृतत्वमशीय वयो दात्रे

भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ ६ ॥

अन्नस्यान्नपतिः प्रादादनमीवस्य शुष्मिणो नमो विश्वजनस्य

क्षामाय भुञ्जति मा मा हिंसीः

॥ ७ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे त्वष्ट्रेऽविं तथा ऽमृतत्वमशीय

वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ ८ ॥

मास्त्वाऽकृन्तन्नपसोऽतन्वत वयित्र्योऽवयन्

॥ ९ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे बृहस्पतये वासस्तेनामृतत्वमशीय

वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ १० ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे उत्तानायाङ्गिरसायाप्राणत्

तेनामृतत्वमशीय वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ ११ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे पूष्ण उष्ट्रम्

॥ १२ ॥

वायवे^१मृगं तेनामृतत्वमशीय वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ १३ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे प्रजापतये पुरुषं, प्रजापतये
हस्तिनं, प्रजापतये वराहं, प्रजापतये व्रीहियवाँस्तैरमृतत्वमशीय
वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ १४ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे क्षेत्रपतये तिलमाषाँस्तैरमृतत्वमशीय
वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ १५ ॥

वरुणस्त्वा नयतु देवि दक्षिणे सवित्तेऽश्वतरं वाऽश्वतरीं वा
तयाऽमृतत्वमशीय वयो दात्रे भूयान्मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे

॥ १६ ॥

^१क इदं कस्मा अदात्कामः कामायादात्कामो दाता कामः
प्रतिग्रहीता कामः समुद्रमाविशत्कामेन त्वा प्रतिगृह्णामि कामैतत्तै

॥ १७ ॥

नवमः खण्डः

रश्मिरसि क्षयाय त्वा क्षयं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ १ ॥

प्रेतिरसि धर्मणे त्वा धर्मं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ २ ॥

अन्वितिरसि दिवे त्वा दिवं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ ३ ॥

सन्धिरस्यन्तरिक्षाय त्वान्तरिक्षं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ४ ॥

प्रतिधिरसि पृथिव्यै त्वा पृथिवीं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ५ ॥

विष्टम्भोसि वृष्ट्यै त्वा वृष्टिं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ ६ ॥

प्राचोप्स्यहे त्वाहं जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ७ ॥

अन्वासि रात्र्यै त्वा रात्रिञ्जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ ८ ॥

उशिगसि वसुभ्यस्त्वा वसून् जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ९ ॥

प्रकेतोसि रुद्रेभ्यस्त्वा रुद्राञ्जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ १० ॥

सुदीतिरस्यादित्येभ्यस्त्वादित्याञ्जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ११ ॥

ओजोसि पितृभ्यस्त्वा पितृञ्जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ १२ ॥

दशमः खण्डः

तन्तुरसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजा^१ जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ १ ॥

रेवदस्योषधीभ्यस्त्वौषधीञ्जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ २ ॥

पृतनाषाडसि पशुभ्यस्त्वा पशूञ्जिन्व सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ३ ॥

अभिजिदसि युक्तग्रावेन्द्राय त्वेन्द्रज्जिन्व

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ४ ॥

अधिपतिरसि प्राणाय त्वा प्राणाज्जिन्व

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ५ ॥

धरुणोऽस्यपानाय त्वाऽपानज्जिन्व

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ६ ॥

सँसर्पोसि चक्षुषे त्वा चक्षु जिन्व

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ७ ॥

वयोधा असि श्रोत्राय त्वा श्रोत्रं जिन्व

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ८ ॥

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा सवृदसि सवृते त्वा प्रवृदसि प्रवृते

त्वा ऽनुवृदस्यनुवृते त्वा सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ९ ॥

निरोहोसि निरोहाय त्वा सँरोहोसि सँरोहाय त्वा

प्ररोहोसि प्ररोहाय त्वाऽनुरोहोऽस्यनुरोहाय त्वा

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ १० ॥

वसुकोऽसि वस्यष्टिरसि वेषश्रीरसि

सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत

॥ ११ ॥

आक्रमोस्याक्रमाय त्वा संक्रमोसि संक्रमाय त्वोत्क्रमोस्युत्क्रमाय
त्वोत्क्रान्तिरसि उत्क्रान्त्यै त्वा सवितृ प्रसूता बृहस्पतये स्तुत ॥ १२ ॥

॥ अत्र विनियोगसङ्ग्रहः ॥

ब्राह्मण प्रथमाध्याय मन्त्राणां विनियोजनम् ।

अत्रादौ वृत् उद्गाता महदित्यादिकं जपेत् ॥

॥ १ ॥

देवो गृहाद्विनिर्गत्य दूरङ्गत्वा विहाय जपेत् ।

यागभूम्यन्तिके बद्धा पितरः पित्रुपस्थितिम् ॥

॥ २ ॥

नृमयूपोच्छ्रितो मन्त्रो मृदा वेद्याक्रमं जपेत् ।

रराटोस्पर्शनं विष्णोर्हविर्धानमिषे विशेत्

॥ ३ ॥

नवात्र मन्त्राः प्रथमे खण्डे सम्यगुदीरिताः ।

युनवाहून्नयेत्सोमे ऋतस्येत्युपवेशनम् ।

॥ ४ ॥

ऋतस्पृशेद्द्रोणकुम्भं वानप्रोहेदमुं पुरः ।

मरुगावः स्पृशेदेषु द्रोणस्य ध्यूहनं त्विदम् ॥

॥ ५ ॥

मृज्याद्वस्त्राद्वस द्रोणं पविद्रोणे पटं क्षिपेत् ।

प्रांशुधारां जपेदत्र नव मन्त्रा उदीरिताः ॥

॥ ६ ॥

कुर्युः प्रवृत्तं होमौ द्वौ वेकुसूर्य इति द्वयात् ।

तृणापसरणं योद्य योम स्यादुपवेशनम् ॥

॥ ७ ॥

अग्नेरिति स्तोमयोगो ह्यन्नमन्नं जपेद्वयम् ।

स्वामिनं वाचयेच्छयेनः सम्बर्चसा प्रेक्ष्य जपेत् ॥

॥ ८ ॥

उपस्थानं नमः सूर्ये दश मन्त्रा इहेरिताः ।

अध्वादित्ये ह्युपस्थानं सम्राडाहवनीयके ॥

॥ ९ ॥

तुथोस्यास्तावदेशे स्याच्चात्वाले तु नभोसि हि ।

असम्मृष्टेसि शामित्र आग्नीध्राये विभूरसि ॥

॥ १० ॥

होतुर्द्विष्णवे वहिरसि श्वा मैत्रावरुणीयके ।

तु ब्राह्मणाच्छंसिकेस्यादूशिक् स्यात् पोटृधिष्ण्यके ॥

॥ ११ ॥

नेष्टकेङ्गारिरच्छावाककेऽवस्युरसीत्यथ ।

शुन्ध्युर्मार्जालीय औदुम्बर्या स्यादृतधेति हि ॥

॥ १२ ॥

ससुद्रो ब्रह्मणः स्थाने अहिः प्रजहिते भवेत् ।

स्याद्रार्हपत्योऽजोसीति सगरादक्षिणाग्निके ॥

॥ १३ ॥

कव्यो दक्षिण वेद्यन्ते पातमा सर्वसंहतौ ।

चतुर्थखण्डे मन्त्राणां विंशतिः समुदीरिताः ॥

॥ १४ ॥

ऋतमृज्याद्वारवाहू मामेत्यन्तः प्रवेशनम् ।

नम इत्युपविश्याथ श्येनश्चमसवीक्षणम् ॥

॥ १५ ॥

इन्द्रोद्विर्भक्षयेदूधर्वो मुखच्छिद्राणि संस्पृशेत् ।

सोमरा हृदयस्पर्शः सोमगीर्नाभिमामृशेत् ॥

॥ १६ ॥

चमसं पूरयेदाप्याऽवमैरद्यातिमन्त्रतः ।

दीक्षायै स्तोमभागोऽयं भवेन्मन्त्रचतुष्टयात् ॥

॥ १७ ॥

वायुर्माध्यन्दिने योगो वृषकः स्वामिवाचनम् ।

इन्दो भक्षस्तोमयोगः सूर्योऽयु सवने भवेत् ॥

॥ १८ ॥

स्वरोसि वाचयेदिन्दो कुर्याच्चमसभक्षणम् ।

आयुः सौम्यं चरुं पश्येद्यन्मे तत्र विकल्प्यते ॥

॥ १९ ॥

येन सौम्यं च संस्पृष्टाङ्गुलिभ्यामक्षिमार्जनम् ।

पञ्च विंशतिमन्त्रा स्युः पञ्चमे खण्ड ईरिताः ॥

॥ २० ॥

ऐन्द्रमन्त्रे सोमभक्ष स्तुतस्य स्वामिवाचनम् ।

इष्ट सन्धौ सोम भक्षं ऋतस्य स्तोम मोचनम् ॥

॥ २१ ॥

सोमे हि निर्गमः सूर्यस्योपस्थानं सुभूरिति ।

अपां द्वाभ्यामाहुती द्वे धाना भक्षो हारियोजने ॥

॥ २२ ॥

देवाष्टौ शकले होमा अप्सुधौ चमसं स्पृशेत् ।

मधु पाणीनुपघ्राय चमसोत्सेचनं शमत् ॥

॥ २३ ॥

कामाभ्यावर्त्तयेदेतत् ऊर्गस्तदुरसि क्षिपेत् ।

प्राणोतिमुखसंस्पर्शो दधीति दधि भक्षयेत् ॥

॥ २४ ॥

चतुर्विंशतिमन्त्रास्तु षष्ठे खण्डे प्रकीर्तिताः ।

साश्वं रथं दक्षिणार्थं प्रतिगृह्णाति चेत्तदा ॥

॥ २५ ॥

मृज्यादश्वमुखाभ्यश्वनामयुग्मचतुष्टयम् ।

रथोर्ध्वस्पर्श आदित्या वायोश्चर्म प्रतिग्रहे ॥

॥ २६ ॥

अथप्रतिग्रहे नक्ष सूर्य लोह प्रतिग्रहे ।

रथेति दक्षिणे चक्रे स्पर्शो वामेत्यघ्निष्ठितौ ॥

॥ २७ ॥

बृहदित्युत्तरे चक्रे चक्रावकेति संस्पृशेत् ।

वैश्वा रथं समारोहेद्दिदेत्यत्र स्थितो जपेत् ॥

॥ २८ ॥

कृशा यच्छेत्सव्यरज्जुं स्पृशेद्दासेति दक्षिणाम् ।

मन्त्रास्तु सप्तमे खण्डे षोडशेत्यवगम्यताम् ॥

॥ २९ ॥

पुरुस्तात्सर्वमन्त्राणां देवस्यत्वेत्यमुञ्जपेत् ।

वरुणेत्यादयो मन्त्रान् क्रमात्तत्तत्प्रतिग्रहे ॥

॥ ३० ॥

अश्वो गौरप्यजः स्वर्णमजाऽविर्व्वसनां गिराः ।

उष्ट्रो मृगश्च पुरुषो हस्तिवरा ब्रीह्यादयः ॥

॥ ३१ ॥

तिला अश्वतरो मन्त्रं क इत्यन्तं जपेदथ ।

अष्टादशात्र मन्त्राः स्युरष्टमे खण्डे ईरिताः ॥

॥ ३२ ॥

रश्मिरित्यादयस्तोमभागास्तैरनुमन्त्रणम् ।

कुर्यात्क्रमेण स्तोत्राणां ते त्रयस्त्रिंश ईरिताः ॥

॥ ३३ ॥

॥ इति प्रथमाध्यायः ॥

द्वितीयोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

तिसृभ्यो हिङ्करोति स प्रथमया तिसृभ्यो हिङ्करोति स
मध्यमया तिसृभ्यो हिङ्करोति स उत्तमयोद्यती त्रिवृतो विष्टुतिः ॥ १ ॥

ज्येष्ठो ज्यैष्ठिनेय स्तुवीत ॥ २ ॥

अग्रादग्रं रोहत्यभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रान्त्या
एवाभिक्रान्तेन हि यज्ञस्यध्नोति तस्मादेतया

स्तोतव्य मृध्या एव ॥ ३ ॥

पापवसीयसो विधृतिर्विपाप्मना निवर्त्तते य एतया स्तुते
नावगतोऽपरुध्यते नापरुद्धोऽवगच्छति । न श्रेयाँसं
पापीयानभ्यारोहति न जनता जनतामभ्येति नान्योन्यस्य
प्रजा आददते यथाक्षेत्रं कल्पन्ते । अवर्षुकस्तु पर्जन्यो
भवतीमे हि लोकास्तृचस्तान् हिङ्कारेण व्येति

॥ ४ ॥

एषा वै प्रतिष्ठिता त्रिवृतो विष्टुतिः
प्रतितिष्ठति य एतया स्तुते

॥ ५ ॥

द्वितीयः खण्डः

तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिस्तिसृभ्यो हिङ्करोति स-
पराचीभिस्तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिः परिवर्त्तिनी त्रिविष्टुतिः

॥ १ ॥

प्रपरीवर्त्तमाप्नोति य एतया स्तुते सन्तता विष्टुतिः
प्राणोऽपानो व्यानस्त ऋचस्तान् हिङ्कारेण सन्तनोति ।
सर्वमायुरेति न पुरायुषः प्रमीयते य एतया स्तुते वर्षकः पर्जन्यो
भवतीमे हि लोकास्तृचस्तान् हिङ्कारेण सन्दधाति

॥ २ ॥

श्लक्ष्णेव तु वा ईश्वरा पशून्निर्मृजः सैषा च पराचोत श्रेयान्
भवत्युत यादृडेव तादृङ् नेत्तु पापीयान्

॥ ३ ॥

तामेताम्भाल्लवय उपासते तस्मात्ते प्रतिगृह्णन्तः परीवर्त्तान्न च्यवन्ते

॥ ४ ॥

तृतीयः खण्डः

तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिस्तिसृभ्यो हिङ्करोति

यामध्यमा सा प्रथमा योत्तमा सा मध्यमा या प्रथमा-

सोत्तमा तिसृभ्यो हिङ्करोति योत्तमा सा प्रथमा

या प्रथमा सा मध्यमा या मध्यमा सोत्तमा

कुलायिनी त्रिवृतो विष्टुतिः

॥ १ ॥

प्रजाकामो वा पशुकामो वा स्तुवीत प्रजा वै कुलानायपशवः

कुलायङ्कुलायमेव भवति

॥ २ ॥

एतामेवानुजावराय कुर्यादेतासामेवाग्रं

परियतीनां प्रजानामग्रम्पर्येति

॥ ३ ॥

एतामेव बहुभ्यो यजमानेभ्यः कुर्यात् यत्सर्वा

अग्रिया भवन्ति सर्वा मध्ये सर्वा उत्तमाः सर्वानेवैनान् समावद्वाजः

करोति नान्योन्यमपघ्नते सर्वे समावदिन्द्रिया भवन्ति

॥ ४ ॥

वर्षुकः पर्जन्यो भवतीमे हि लोकास्तृचस्तान्

हिङ्कारेण व्यतिषजति

॥ ५ ॥

पापवसीयसन्तु भवति

॥ ६ ॥

अधरोत्तरमपावर्गतो रुंध्यतेव गच्छत्यपरुद्धः पापीयान्
 श्रेयाँसमभ्यारोहति जनता जनतामभ्येत्यन्योन्यस्य
 प्रजा आददते न यथा क्षेत्रं कल्पन्ते

॥ ७ ॥

चतुर्थः खण्डः

पञ्चभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स एकया स एकया,
 पञ्चभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिस्स एकया,
 पञ्चभ्यो हिङ्करोति स एकया स एकया स तिसृभिः,
 पञ्च पञ्चिनी पञ्च पञ्चदशस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्तः पशवस्तया पुरुषञ्च पशूँश्चाप्नोति
 वज्रो वै पञ्चदशो यत्पञ्च पञ्च व्यूहति वज्रमेव तद्व्यूहति
 शान्त्या एषा वै प्रतिष्ठिता पञ्चदशस्य विष्टुतिः
 प्रतिष्ठति य एतया स्तुते

॥ २ ॥

पञ्चमः खण्डः

पञ्चभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स एकया स एकया
 तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिस्सप्तभ्यो हिङ्करोति-
 स एकया स तिसृभिः स तिसृभिः

॥ १ ॥

त्रीन् स्तोमान् प्रतिविहिता ब्रह्मवर्चसकामः स्तुवीत

॥ २ ॥

पञ्चभिः पञ्चदशं तिसृभिस्त्रिवृत्तं सप्तभिः सप्तदशम्

॥ ३ ॥

वीर्यं वै स्तामा वीर्यमेव तदेकधा समूहते ब्रह्म-
 वर्चसस्यावरुध्यै तेजस्वी ब्रह्मवर्चसो भवति य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

षष्ठः खण्डः

तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिः, पञ्चभ्यो हिङ्करोति-
 स एकया स तिसृभिस्स एकया, सप्तभ्यो हिङ्करोति-
 स तिसृभिस्स एकया स तिसृभिरुच्यती पञ्चदशस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

एतया वै देवाः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्गकामः स्तुवीत
 स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै स्वर्गाल्लोकान्न च्यवते तुष्टुवानः

॥ २ ॥

अभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रान्त्या एवाभिक्रान्तेन हि

यज्ञस्यध्नोति तस्मादेतया स्तोतव्यमृध्या एव

॥ ३ ॥

सप्तमः खण्डः

पञ्चभ्यो हिङ्करोति सं तिसृभिः स एकया स एकया,

पञ्चभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स एकया,

सप्तभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः-

स तिसृभिर्दशसप्ता सप्तदशस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

एतया वै देवा असुरानत्यक्रामन्नति पाप्मानं

भ्रातृव्यं कामति य एतया स्तुते

॥ २ ॥

अभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रान्त्या एवाभिक्रान्तेन

यज्ञस्यध्नोति तस्मादेतया स्तोतव्यमृध्या एव

॥ ३ ॥

गर्भिणी विष्टुतिः प्रप्रजया प्रपशुभिर्जायते य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

विड्वै सप्तदशस्तस्या राजा गर्भो

विश एव तद्राजानङ्गर्भङ्करोति

॥ ५ ॥

नावंगतोपरुध्यते नापरुद्धोऽवगच्छति

॥ ६ ॥

अन्नं वै सप्तदशो यत्सप्त मध्ये भवन्ति पञ्च पञ्चा-
भितोऽन्नमेव तन्मध्यतो धीयतेऽनशनायुको

यजमानो भवत्यनशनायुकाः प्रजाः

॥ ७ ॥

वैराजो वै पुरुषः सप्त ग्राम्याः पशवो यद्दशपूर्वा भवन्ति
सप्तोत्तमा यजमानमेव तत् पशुषु प्रतिष्ठापयति

॥ ८ ॥

एषा वै प्रतिष्ठिता सप्तदशस्य विष्टुतिः
प्रतितिष्ठति य एतया स्तुते

॥ ९ ॥

अष्टमः खण्डः

एष एव व्यूहः सप्तैकमध्या

॥ १ ॥

ब्रह्मणो वा आयतनं प्रथमा क्षत्रस्य मध्यमा
विश उत्तमा यत्प्रथमा भूयिष्ठा भाजयति ब्रह्मण्येव
तदोजोवीर्यं दधाति ब्रह्मण एव तत् क्षत्वं च

विशञ्चानुगे करोति क्षत्रस्येवास्य प्रकाशो भवति य एतया स्तुते ॥ १ ॥

तामेतान्निखर्वा उपासते तस्मात्तो

स्पर्द्धमाना न व्लीयन्ते

॥ ३ ॥

नवमः खण्डः

सप्तभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स तिसृभिस्स एकया,

तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिस्सप्तभ्यो हिङ्करोति-

स एकया स तिसृभिस्स तिसृभिस्सप्तास्थिता

॥ १ ॥

भ्रातृव्यवांस्तुवीत यथा सप्तास्थितेन मत्येन

समीकरोत्येवं पाप्मानं भ्रातृव्यं प्ररुजति

॥ २ ॥

एतामेव बहुभ्यो यजमानेभ्यः कुर्याद्यः प्रथमो हिङ्कारः

स प्रथमाया यत्ताँ सप्तभ्यो हिङ्करोति तेन सा सप्त

भजते यत्सप्तैव मध्ये संपद्यन्ते तेन सा सप्त भजते

य उत्तमो हिङ्कारः स उत्तमाया यत्ताँ सप्तभ्यो हिङ्करोति

तेन सा सप्त भजते सर्वानेवैनान् समावद्भाजः करोति

नान्योन्यमपध्नते सर्वे समावदिन्द्रिया भवन्ति

॥ ३ ॥

तामेतामाभिप्रतारिण उपासते तस्मात्त ओजिष्ठास्वानाम्

॥ ४ ॥

दशमः खण्डः

एष एव व्यूह उभयस्सप्तैकमध्या निर्ममध्या ॥ १ ॥

आनुजावर स्तुवीतालोको वा एष यदानुजावरो यत्
सप्तप्रथमास्सप्तोत्तमास्तिस्रो मध्ये त्र्यक्षरः पुरुषो
लोकमेवास्मै तन्मध्यतः करोति तस्मिँल्लोके प्रतितिष्ठति ॥ २ ॥

एतामेव प्रजाकामाय कुर्यान्मध्यतो वा एष सँरूढो यः
प्रजान्न विन्दते लोकमैवास्मै तं मध्यतः करोति
तं लोकं प्रजया च पशुभिश्चानु प्रजायते ॥ ३ ॥

एतामेवापरुद्धराजन्याय कुर्याद्विड्वै सप्तदशस्तस्या राजा गर्भो
विश एव तद्राजानन्निर्हन्त्यपावगतो रुध्यतेव गच्छत्यपरुद्धः ॥ ४ ॥

एतामेवाभिचर्यमाणाय कुर्यात्प्रजापतिर्वै सप्तदशः
प्रजापतिमेव मध्यतः प्रविशत्यस्तृत्यै ॥ ५ ॥

एकादशः खण्डः

पञ्चभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स एकया स एकया,
 तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिर्नवभ्यो हिङ्करोति-
 स तिसृभिः स तिसृभिः स तिसृभिः

॥ १ ॥

चतुरस्तोमान् प्रतिविहिता ब्रह्मवर्चसकामः स्तुवीत
 पञ्चभिः पञ्चदशं तिसृभिस्त्रिवृतन्नवभिस्त्रिणवँ स्वयँ सप्तदशः
 सम्पन्नो वीर्य्यं वै स्तोमा वीर्य्यमेव तदेकधा समूहते
 ब्रह्मवर्चसस्यावरुध्यै तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति य एतया स्तुते ॥ २ ॥

द्वादशः खण्डः

तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिः पञ्चभ्यो हिङ्करोति-
 स एकया स तिसृभिः स एकया नवभ्यो हिङ्करोति-
 स तिसृभिस्स तिसृभिस्स तिसृभिरुचती सप्तदशस्य त्रिष्टुतिः

॥ १ ॥

एतंया वै देवाः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्गकामः स्तुवीत
 स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै स्वर्गाल्लोकान्न व्यवते
 तुष्टुवानोऽभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रान्त्या एवाभि-
 क्रान्तेन हि यज्ञस्यन्नीति तस्मादेतया स्तोतव्यमृध्या एव

॥ २ ॥

त्रयोदशः खण्डः

सप्तभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स तिसृभिस्स एकया
 पञ्चभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिस्स एकया
 पञ्चभ्यो हिङ्करोति स एकया स एकया-
 स तिसृभिर्भस्त्रावाचीनबिला

॥ १ ॥

यं द्विष्यात्तस्य कुर्याद्यथावाचीनबिलया भस्त्रया
 प्रधूनुयादेवं यजमानस्य पशुन् प्रधूनोत्यपक्रामन्ती
 विष्टुतिस्तया यजमानस्य पशवोऽपक्रामन्ति
 पापीयान् भवति य एतया स्तुते

॥ २ ॥

चतुर्दशः खण्डः

सप्तभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स तिसृभिस्स एकया सप्तभ्यो-

हिङ्करोति स एकया स तिसृभिस्स तिसृभिस्सप्तभ्यो-

हिङ्करोति स तिसृभिस्स एकया स तिसृभिः

सप्त सप्तिन्येक विंशस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

सप्त ग्राम्याः पशवस्तानेतया स्पृणोति सप्त शिरसि प्राणाः

प्राणा इन्द्रियाणीन्द्रियाण्येवैतयाप्नोति

॥ २ ॥

एषा वै प्रतिष्ठितैकविंशस्य विष्टुतिः

प्रतिष्ठति य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

पञ्चदशः खण्डः

पञ्चभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स एकया स एकयां

सप्तभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिस्स तिसृभि-

न्नवभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स तिसृभिः स तिसृभि-

रुद्यत्येकविंशस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

एतया वै देवाः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्गकामः स्तुवीत
 स्वर्गस्य लोकस्य समष्टयै स्वर्गाल्लोकान्नच्यवते तुष्टुवानो-
 ऽभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रामन्त्या एवाभिक्रान्तेन हि
 यज्ञं स्यध्नोति तस्मादेतया स्तोतव्यमृद्ध्या एव

॥ २ ॥

सैषा त्रिवृत्प्रायणा त्रिवृदुदयना यत्त्रिवृद्बहिष्पवमानं भवति
 नवैता एकविंशस्योत्तमा भवन्ति प्राणा वै तृवृत्प्राणानेव
 तदुभयतो दधाति तस्मादयमर्धभागवाक्प्राण-
 उत्तरेषां प्राणानां सर्वमायुरेति न पुरायुषः प्रमीयते
 य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

तामेताङ्गरद्विष उपासते तस्मात्ते सर्वमायुर्यन्ति

॥ ४ ॥

पौडश. खण्ड

नवभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स तिसृभिः स तिसृभिः
 पञ्चभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स एकया,
 सप्तभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स एकया स तिसृभिः प्रतिष्टुतिः

॥ ५ ॥

नवभिस्त्रिष्टुतं प्रतिष्ठौति पञ्चभिः पञ्चदशं

सप्तभिः सप्तदशं स्वयमेकविंशः सम्पन्नः

॥ २ ॥

य एव स्तोमा यज्ञं वहन्ति तानुत्तमे स्तोत्रे

सन्तर्पयति यथाऽनडुहो वाश्वान्वाश्वतरान्बोहुषः

सन्तर्पयेद्देवमेतदुत्तमे स्तोत्रे स्तोमान् सन्तर्पयति

तृप्यति प्रजया पशुभिर्य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

एतामेव पुरोधाकामाय कुर्याद् ब्रह्म वै त्रिवृत् क्षत्रमेकविंशो

यत्रिवृतैकविंशं प्रतिपद्यते ब्रह्म तत् क्षत्रस्य पुग्स्तान्निदधाति

गच्छति पुरोधान्न पुरोधायाश्च्यवते य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

तामेतां प्रावाहण्य उपासते तस्मात्ते पुरोधाया न च्यवन्ते

॥ ५ ॥

सप्तदशः खण्डः

नेवभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स तिसृभिः स तिसृभिः

स्तिसृभ्यो हिङ्करोति स पराचीभिर्नवभ्यो हिङ्करोति

स तिसृभिः स तिसृभिः स तिसृभिः सूर्युभयत आदीता

॥ १ ॥

ब्रह्मदर्वसकामः स्तुवीत तेजो वै त्रिवृत् त्र्यक्षरः पुरुषो
 यत् त्रिवृतावभितो भवतस्तिस्त्रो मध्ये यथा हि हिरण्यं निष्टपे-
 देवमेनं त्रिवृतौ निष्टपतस्तेजसे ब्रह्मवर्चसाय

॥ २ ॥

अपशव्येव तु वा ईश्वरा पशून्निर्दहः किलासत्त्वा-
 न्नूभयमति हि निष्टपतः

॥ ३ ॥

एतामेवाभिशास्यमानाय कुर्याच्छमलं वा एत-
 मृच्छति यमश्लीला वागृच्छति यै वैनमसावश्लीलं वाग्वदति
 तामस्य त्रिवृतौ निष्टपतस्तेजस्वी भवति य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

तृतीयोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

नवभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स पञ्चभिः सं एकया,
नवभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स पञ्चभि-
र्नवभ्यो हिङ्करोति स पञ्चभिः स एकया स तिसृभिः

॥ १ ॥

वज्रो वै लिणवो वज्रमेव तद्व्यूहति शान्त्यै

॥ २ ॥

पञ्चभिर्विहितैका परिचरा पाङ्क्ताः पशवो यजमानः
परिचरा यत्पञ्चभिर्विदधात्येका परिचरा भवति यजमानमेव
तत्पशुषु प्रतिष्ठापयत्येषा वै प्रतिष्ठिता त्रिणवस्य विष्टुतिः
प्रतितिष्ठति य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

द्वितीयः खण्डः

सप्तभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स तिसृभिः स एकया
नवभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिस्स पञ्चभि-
रेकादशभ्यो हिङ्करोति स पञ्चभिस्स तिसृभिः स तिसृभि-
रुद्यती लिणवस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

एतया वै देवाः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्गकामः स्तुवीत

स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै स्वर्गाल्लोकान्न च्यवते

तुष्टुवानोऽभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रान्त्या एवा-

भिक्रान्तेन हि यज्ञस्यर्धोति तस्मादेतया स्तोतव्यमृध्या एव ॥ २ ॥

तृतीयः खण्डः

एकादशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिस्स सप्तभिः

स एकयैकादशभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः

स सप्तभिरेकादशभ्यो हिङ्करोति स सप्तभिस्स एकया स तिसृभिः ॥ १ ॥

अन्तो वै त्रयस्त्रिंशः परमो वै त्रयस्त्रिंशस्तोमानाँ सप्तभि-

र्विहितैका परिचरा सप्त ग्राभ्याः पशवौ यजमानः परिचरा

यत्सप्तभिर्विदधात्येका परिचरा भवति यजमानमेव तदन्ततः

पशुषु प्रतिष्ठापयत्येषा वै प्रतिष्ठिता त्रयस्त्रिंशस्य निष्टुतिः

प्रतिष्ठिति य एतया स्तुते

॥ २ ॥

चतुर्थः खण्डः

एकादशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स पञ्चभिः स तिसृभि-

रेकादशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स तिसृभिः

स पञ्चभिरेकादशभ्यो हिङ्करोति स पञ्चभिः

स तिसृभिः स तिसृभिर्नेदीयः संक्रमा

॥ १ ॥

अन्तो वै लयस्त्रिंशो यथा महावृक्षस्याग्रं सृप्त्वा

नेदीयः संक्रमात् संक्रामत्येवमेतन्नेदीयः

संक्रमया नेदीयः संक्रमात् संक्रामति

॥ २ ॥

पञ्चभिर्विहितास्तिस्रः परिचराः पाङ्क्ताः पशव

एतावान् पुरुषो यदात्मा प्रजा जाया यत्पञ्चभि-

र्विदधाति तिस्रः परिचरा भवन्ति यजमानमेव

तत्पशुषु प्रतिष्ठापयति पशुमान् भवति य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

पञ्चमः खण्डः

नवभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स पञ्चभिः स एकयै-
 कादशभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स सप्तभि-
 स्रयोदशभ्यो हिङ्करोति स सप्तभिः स तिसृभिस्स तिसृभिः
 रुचती त्रयस्त्रिंशस्य विष्टुतिः

॥ १ ॥

एतया वै देवाः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्गकामः स्तुवीत
 स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै स्वर्गाक्लोकाच्च च्यवते
 तुष्टुवानोऽग्रादग्रं रोहस्यभिक्रामन्ती विष्टुतिरभिक्रान्त्या
 एवाभिक्रान्तेन हि यज्ञस्यर्धोति तस्मादेतया स्तोतव्यमृद्ध्या एव

॥ २ ॥

षष्ठः खण्डः

त्रयोदशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स पञ्चभिः
 स पञ्चभिरेकादशभ्यो हिङ्करोति स पञ्चभिः
 स तिसृभिः स तिसृभिर्नवभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः
 स तिसृभिः स तिसृभिः प्रत्यवरोहिणी त्रयस्त्रिंशस्य विष्टुतिः
 यथा महावृक्षस्याग्रं सृप्त्वा शास्वायाः शास्वामालम्भ-
 मुपावरोहे देवमेतयेमं लोकमुपावरोहति प्रतिष्ठायै

॥ १ ॥

॥ २ ॥

लिवृता प्रैति त्रिवृतोदैति प्राणा वै लिवृत् प्राणेनैव प्रैति
 प्राणमभ्युदेति सर्वमायुरेति न पुरायुषः प्रमीयते य एतया स्तुते ॥ ३ ॥
 तामेताङ्गरद्विष उपासते तस्मात्ते सर्वमायुर्यन्ति ॥ ४ ॥

सप्तमः खण्डः

पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स सप्तभिः स पञ्चभिरे-
 कादशभ्यो हिङ्करोति स पञ्चभिः स तिसृभिः स तिसृभिः
 सप्तभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स एकया स तिसृभिः ॥ १ ॥

यो वै त्रयस्त्रिंशमेकविंशे प्रतिष्ठितं वेदं प्रति तिष्ठति
 प्रतिष्ठा वा एकविंशः स्तोमानां यदेताः सप्त त्रयस्त्रिंशस्यो-
 त्तमाभवन्ति सप्तविधैकविंशस्य विष्टुतिरेकविंश एव
 तत् त्रयस्त्रिंशं प्रतिष्ठापयति प्रति तिष्ठति य एतया स्तुते ॥ २ ॥

अष्टमः खण्डः

अष्टाभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स चतसृभिः स एकयाऽष्टाभ्यो-
 हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स चतसृभिरष्टाभ्यो-
 हिङ्करोति स चतसृभिस्स एकया स तिसृभिः ॥ १ ॥

पशवो वै छन्दोमा यदष्टाभ्यो ऽष्टाभ्यो हिङ्करोति
 अष्टाशफाः पशवः शफशस्तत्पशूनाप्नोति ॥ २ ॥

चतसृभिर्विहितैका परिचरा चतुष्पादाः पशवो-
 यजमानः परिचरा यच्चतसृभिर्विदधात्येका-
 परिचरा भवति यजमानमेव तत्पशुषु प्रतिष्ठापयत्येषा वै-
 प्रति ष्ठिता चतुर्विंशस्य विष्टुतिः प्रति तिष्ठति य एतया स्तुते ॥ ३ ॥

नवमः खण्डः

पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स एकादशभिः स एकया,
 चतुर्दशभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स दशभिः,
 पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स एकादशभिः स एकया स तिसृभिः ॥ १ ॥

ब्रह्मणो वा आयतनं प्रथमा क्षत्रस्य मध्यमा
विश उत्तमा यत्पञ्चदशिन्यौ पूर्वे भवतश्चतुर्दशोत्तमा
ब्रह्मणि चैव तत् क्षत्रे त्रौजो वीर्यं दधाति
ब्रह्मणे चैव तत्क्षत्राय च विशमनुगां करोति
क्षत्रस्येवास्य प्रकाशो भवति य एतया स्तुते

॥ २ ॥

अस्तोमा वा एते यच्छन्दोमा अयुजो हि स्तोमा
युग्मन्ति छन्दांसि यदेषा युजिनी
चतुश्चत्वारिंशस्य विष्टुतिस्तेनास्तोमाः

॥ ३ ॥

एषा वै प्रतिष्ठिता चतुश्चत्वारिंशस्य विष्टुतिः
प्रति तिष्ठति य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

दशमः खण्डः

चतुर्दशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स दशभिः सं एकया,
पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स एकादशभिः,
पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स एकादशभिस्स एकया स तिसृभिर्निर्मध्या

॥ १ ॥

अस्तवि वा अयं लोकोस्तीवासौ छिद्रमिवेदमन्तरिक्षं
 यदेषा निर्मध्या भवतीमानेव लोकाननु प्रजायते
 प्रप्रजया प्रपशुभिर्जायते य एतया स्तुते

॥ २ ॥

एकादशः खण्डः

पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स एकादशभिस्स एकया,
 पञ्चदशभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिस्स एकादशभि-
 श्चतुर्दशभ्यो हिङ्करोति स दशभिः स एकया स तिसृभिः

॥ १ ॥

आज्यानां प्रथमा पृष्ठानां द्वितीयोक्त्यानां तृतीया

॥ २ ॥

याज्यानां सा होतुर्या पृष्ठानां सा मैत्रावरुणस्य
 योक्त्यानां सा ब्राह्मणाच्छंसिनो यैव होतुः साच्छावाकस्य
 या पृष्ठानां सा होतुर्योक्त्यानां सा मैत्रावरुणस्य याज्यानां
 सा ब्राह्मणाच्छंसिनो यैव होतुः साच्छावाकस्य
 योक्त्यानां सा होतुर्याज्यानां सा मैत्रावरुणस्य या
 पृष्ठानां सा ब्राह्मणाच्छंसिनो यैव होतुः साच्छावाकस्य,
 सर्वा आज्येषु सर्वाः पृष्ठेषु सर्वा उक्थेषु

॥ ३ ॥

पशवो वै समीषन्ती यदेषा सर्वाणि सवनान्यनुसञ्चरत्यनु-
सवनमेवैनं पशुभिः समर्द्धयति पशुमान् भवति य एतया स्तुते ॥ ४ ॥

द्वादशः खण्डः

षोडशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स द्वादशभिः स एकया,
षोडशभ्यो हिङ्करोति स एकया स तिसृभिः स द्वादशभिः,
षोडशभ्यो हिङ्करोति स द्वादशभिः स एकया स तिसृभिः ॥ १ ॥

अन्तो वा अष्टाचत्वारिंशः पशवश्छन्दोमा
यत् षोडशभ्यः षोडशभ्यो हिङ्करोति
षोडशकलाः पशवः कलाशस्तत् पशूनाप्नोति ॥ २ ॥

द्वादशभिर्विहितैका परिचरा द्वादशमासास्सम्बत्सरो
यजमानः परिचरा यद्वादशभिर्विदधात्येका परिचरा भवति
यजमानमेव तदन्ततस्सम्बत्सरे पशुषु प्रतिष्ठापयत्येषा वै
प्रतिष्ठिताऽष्टाचत्वारिंशस्य विष्टुतिः प्रति तिष्ठति य एतया स्तुते ॥ ३ ॥

त्रयोदशः खण्डः

षोडशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः स दशभिः-
 स तिसृभिः, षोडशभ्यो हिङ्करोति स तिसृभिः-
 स तिसृभिः, स दशभिः, षोडशभ्यो हिङ्करोति
 स दशभिः स तिसृभिः स तिसृभिर्न्नेदीयः संक्रमा

॥ १ ॥

अन्तो वा अष्टाचत्वारिंशो यथा महावृक्षस्याग्रं
 सृप्त्वा नेदीयः संक्रमात् संक्रामत्येवमेतन्नेदीयः
 संक्रमया नेदीयः संक्रमात् संक्रामति

॥ २ ॥

दशभिर्विहिता तिस्रः परिचरा दशाक्षरा विराडेतावान्
 पुरुषो यदात्मा प्रजा जाया यदशभिर्विदधाति तिस्रः-
 परिचरा भवन्ति यजमानमेव तत् विराज्यन्नाद्येऽन्ततः
 प्रतिष्ठापयत्यन्नादो भवति य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

चतुर्थाध्यायः

प्रथमः खण्डः

गावो वा एतत् सत्वमासत तासां दशसु मासु शृङ्गाण्यजायन्त
ता अब्रुवन्नराः स्मोत्तिष्ठामोपशा नोऽज्ञतेति ता उदतिष्ठन् ॥ १ ॥

तासान्त्वेवाब्रुन्नासामहा एवेमौ द्वादशौ मासौ संसम्बत्सर-
मापयामेति तासान्द्वादशसु मासु शृङ्गाणि प्रावर्त्तन्त ताः
सर्वमन्नाद्यमाप्नुवन्ता एनास्तूपरास्तस्मात्ताः
सर्वान्द्वादशमासः प्रेरते सर्वं हि ता अन्नाद्यमाप्नुवन् ॥ २ ॥

सर्वमन्नाद्यमाप्नोति य एवं वेद ॥ ३ ॥

प्रजापतिर्वा इदमेक आसीत् सोऽकामयत् बहु स्यां प्रजायेयेति
स एतमतिरात्रमपश्यत्तमाहरत्तेनाहोरात्रे प्राजनयत् ॥ ४ ॥

यदेषोऽतिरात्रो भवत्यहोरात्रे एव प्रजनयन्त्यहोरात्रयोः
प्रतितिष्ठन्त्येतावान्वाव सम्बत्सरो यदहश्च रात्रिश्चा-
होरात्राभ्यामेव तत्सम्बत्सरमाप्नुवन्ति ॥ ५ ॥

यज्ज्योतिष्टोमो भवति यज्ञ मुखन्तर्द्धनुवन्ति
यदुक्तो यज्ञकतोरनन्तरयाय यद्रात्रिः सर्वस्याप्त्यै ॥ ६ ॥

स एतान् स्तोमानपश्यत् ज्योतिर्गौरायुरितीमे वै लोका
एते स्तोमा अयमेव ज्योतिरयम्मध्यमो गौरसावुत्तम आयुः ॥ ७ ॥

यदेते स्तोमा भवन्तीमानेव लोकान्
प्रजनयन्त्येषु लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति ॥ ८ ॥

स एतन्व्यहं पुनः प्रायुङ्क्त
तेन षडहेन षट्क्रतून् प्राजनयत् ॥ ९ ॥

यदेष षडहो भवति ऋतून् प्रजनयन्ति
ऋतुषु प्रति तिष्ठन्ति ॥ १० ॥

स एतं षडहं पुनः प्रायुङ्क्त ताभ्यां द्वाभ्याँ
षडहाभ्यां द्वादश मासः प्राजनयत् ॥ ११ ॥

यदेतौ द्वौ षडहौ भवतो मासानेव प्रजनयन्ति
मासेषु प्रति तिष्ठन्ति ॥ १२ ॥

स एतौ द्वौ षडहौ पुनः प्रायुङ्क्त तैश्चतुर्भिः
षडहैश्चतुर्विंशतिमर्द्धमासान् प्राजनयत् ॥ १३ ॥

यदेते चत्वारः षडहा भवन्त्यर्द्धमासानैव

प्राजनयन्त्यर्द्धमासेषु प्रति तिष्ठन्ति

॥ १४ ॥

स इदं भुवनं प्रजनयित्वा पृष्ठेऽन षडहेन वीर्यमात्मन्यधत्त

॥ १५ ॥

यदेष पृष्ठ्यः षडहो भवति वीर्य एवान्ततः प्रति तिष्ठन्ति

॥ १६ ॥

तेन मासान् सव्वत्सरं प्राजनयद्यदेष मासो भवति

सव्वत्सरमेव प्रजनयन्ति सव्वत्सरे प्रति तिष्ठन्ति

॥ १७ ॥

द्वितीयः खण्डः

प्रायणीयमेतदहर्भवति

॥ १ ॥

प्रायणीयेन वा अह्ना देवाः स्वर्गं लोकं प्रायन्

यत् प्रायँ स्तत्प्रायणीयस्य प्रायणीयत्वम्

॥ २ ॥

तस्मात्प्रायणीयस्याहं ऋत्विजा भवितव्यमेतद्धि स्वर्गस्य

लोकस्य नेदिष्ठं य एतस्यर्त्विङ् न भवति हीयते स्वर्गाल्लोकात्

॥ ३ ॥

चतुर्विंशं भवति

॥ ४ ॥

चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री तेजो ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रीं

तेज एव ब्रह्मवर्चसमारभ्य प्रयन्ति

॥ ५ ॥

चतुर्विंशं भवति चतुर्विंशो वै सव्वत्सरः

साक्षादेव सव्वत्सरमारभन्ते

॥ ६ ॥

यावत्तुर्विंशस्योक्थस्य स्तोत्रीयास्तावत्तः

सव्वत्सरस्य रात्रयः स्तोत्रीयाभिरेव तत् सव्वत्सरमाप्नुवन्ति

॥ ७ ॥

पञ्चदशस्तोत्राणि भवन्ति पञ्चदशार्द्धमासस्य

रात्रयोऽर्द्धमासश एव तत् सव्वत्सरमाप्नुवन्ति

॥ ८ ॥

पञ्चदश स्तोत्राणि पञ्चदश शस्त्राणि स मासो-

मासश एव तत् सव्वत्सरमाप्नुवन्ति

॥ ९ ॥

तदाहुरीर्म इव वा एषा होता यदच्छावाक्या

यदच्छावाकमनुसन्तिष्ठत ईश्वरे मा भवितो रिति

यद्युक्थं स्मा लैककुभञ्चोद्वंशीयञ्चान्ततः प्रतिष्ठाप्ये

वीर्यं वा एते सामनो वीर्य एवान्ततः प्रति तिष्ठन्ति

॥ १० ॥

अथो खल्वाहुरग्निष्टोममेव कार्यमेष वै यज्ञः

स्वर्ग्यो यदग्निष्टोम ऊर्ध्वोहि होतारमनु सन्तिष्ठते

॥ ११ ॥

द्वादशस्तोत्राण्यग्निष्टोमो द्वादश मासः संवत्सरस्तेन संवत्सरसम्मितो-

द्वादश स्तोत्राणि द्वादश शस्त्राणि तच्चतुर्विंशतिश्चतु-

र्विंशतिरर्द्धमासाः संवत्सरस्तेन संवत्सर सम्मितः ॥ १२ ॥

अथो खल्वाहुरुक्थमेव कार्यमहः समृद्धयै ॥ १३ ॥

सर्वाणि रूपाणि क्रियन्ते सर्वं ह्येतेनाह्नाप्यते ॥ १४ ॥

पवन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजस इति
सहस्रवती प्रतिपत्कार्या ॥ १५ ॥

संवत्सरस्य रूपं सर्वानेवैनानेतया पुनाति सर्वानभि वदति ॥ १६ ॥

अथो खल्वाहुः पवस्व वाचो अग्रिय इत्येव कार्या मुखं वा एतत्
संवत्सरस्य यद्वाचोग्रम्मुखत एव तत्संवत्सरमारभन्ते ॥ १७ ॥

मिथुनमिव वा एषा व्याहृतिः पवस्वेति पुंसोरूपं
वाच इति स्त्रियाः सोमेति पुंसो रूपञ्चित्राभि-

रिति स्त्रिया मिथुनमेवैभ्यो यज्ञमुखे दधाति प्रजन्नाय ॥ १८ ॥

अग्ने युङ्क्ता हि ये तवेति जराबोधीयमग्निष्टोम-

साम कार्य्यं युक्तेनैव सर्व्वत्सरेण प्रयन्ति

चतुर्विंशत्यक्षरासु भवति चतुर्विंशस्य रूपम् ॥ १९ ॥

अथो खल्वाहुर्ग्रज्ञायज्ञीयमेवं कार्य्यम् ॥ २० ॥

पन्था वै यज्ञायज्ञीयं पथ एव तन्नयन्ति ॥ २१ ॥

तृतीयः खण्डः

अभीवर्त्तो ब्रह्मसाम भवति ॥ १ ॥

अभीवर्त्तेन वै देवाः स्वर्गं लोकमभ्यवर्त्तन्त

यदभीवर्त्तो ब्रह्मसाम भवति स्वर्गस्य लोकस्याभिवृत्त्यै ॥ २ ॥

एकाक्षर णिधनो भवत्येकाक्षरा वै

वाग्वाचैव तदारभ्य स्वर्गं लोकं यन्ति ॥ ३ ॥

साम्नेतो यन्त्यृचा पुनरायन्ति

॥ ४ ॥

साम वा असौ लोको ऋगयं यदितः साम्ना यन्ति स्वर्गं

लोकमारभ्य यन्ति यदृचा पुनरा-

यन्त्यस्मिन् लोके प्रति तिष्ठन्ति

॥ ५ ॥

यत्सामावसृजेयुरव स्वर्गाल्लोकात्पथेन

यदृचमनुसृजेयुर्नश्येयुरस्माल्लोकात्

॥ ६ ॥

समानं साम भवत्यन्योन्यः प्रगाथोऽन्य-

दन्यद्वि चित्तमध्वानमवगच्छन्नेति

॥ ७ ॥

बृषा वा एष रेतोधा यदभीवर्त्तः प्रगाथेषु रेतो-

दधदेति यदितः समानं साम भवत्यन्योऽन्यः

प्रगाथो रेत एव तदधति यत्परस्तात् समानः प्रगाथो-

भवत्यन्यदन्यत्साम रेत एव तद्धितं प्रजनयन्ति

॥ ८ ॥

साम्नेतः प्रगाथां दुग्धे प्रगाथेन

परस्तात्सामानि दुग्धे सलोभत्वाय

॥ ९ ॥

ये वा अध्वानं पुनर्निवर्त्तयन्ति नैनं ते गच्छन्ति

ये ऽपुन निवर्त्तं यन्ति ते गच्छन्ति

॥ १० ॥

य आस्तुतं कुर्वते यथा दुग्धा मुपसीदे देवन्तत्

॥ ११ ॥

ये नास्तुतं यं कामं कामयन्ते तमभ्यश्नुवते

॥ १२ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यातयामाः सव्वत्सरा ३ अयातयामा ३ इति ते

नायातयामेति वक्तव्यं पुनरन्यानि स्तोत्राणि निवर्त्तन्त ऊर्ध्वमेव ब्रह्मसामैति

॥ १३ ॥

चतुर्थः खण्डः

पञ्चसु मासु बार्हता प्रगाथा आप्यन्ते

॥ १ ॥

तेष्वासोषु छन्दसी संयुज्यैतव्यम्

॥ २ ॥

तिस्र उष्णिहः स्युरेका गायत्री तास्तिस्त्रो बृहत्सो भवन्ति

॥ ३ ॥

तदाहुः सँशर इव वा एषेच्छन्दसां

यत् द्वे छन्दसी संयुज्जन्तीति

॥ ४ ॥

चतुरुत्तरैरेव छन्दोभिरैतव्यं

॥ ५ ॥

पशवो वै चतुरुत्तराणि छन्दाँसि पशुभिरैव

तत् स्वर्गं लोकमाक्रम मानयन्ति

॥ ६ ॥

एकाङ्गायतीमेकाहमुपेयुरेकामुष्णिहमेकाहमेकामनुष्टुभ-

मेकाहं बृहत्या पञ्चमास इयुः पङ्क्तिमेकाहमुपेयुस्त्रिष्टुभा

षष्ठं मासमीयुः श्वो विषुवान् भवितेति जगतीमुपेयुः

॥ ७ ॥

तदाहु रनव क्लृप्तानि वा एतानि छन्दांसि

मध्यन्दिने बृहत्या चैव त्रिष्टुभा चैतव्यं

॥ ८ ॥

एते वै च्छन्दसी वीर्यवती एते प्रत्यक्षं मध्यन्दिनस्य रूपं

॥ ९ ॥

राथन्तरेऽहनि बृहती कार्यैतद्वै रथन्तरस्य स्वमायतनं

यद्बृहती स्व एव तदायतने रथन्तरं प्रति तिष्ठति

बार्हतेऽहनि त्रिष्टुप् कार्यैतद्वै बृहतः स्वमायतनं

यत् त्रिष्टुप् स्व एव तदायतने बृहद्रथन्तरे प्रति तिष्ठन्ती इतः ॥ १० ॥

त्रयस्त्रिंशता प्रगाथैरेतव्यं त्रयस्त्रिंशद्देवता देवतास्वेव

प्रति तिष्ठन्तोयन्ति, चतुर्विंशत्यैतव्यं चतुर्विंशतिरर्द्धमासाः

संवत्सर संवत्सर एव प्रति तिष्ठन्तो यन्ति, द्वादशभिरेतव्यं

द्वादशमासाः संवत्सरः संवत्सरः एव प्रति तिष्ठन्तो यन्ति,

षडभिरेतव्यं षडृतव ऋतुष्वेव प्रति तिष्ठन्तो यन्ति,

चतुर्भिरेतव्यञ्चचतुष्पादाः पशवः पशुष्वेव प्रति तिष्ठन्तो यन्ति,

लिभिरेतव्यन्त्रय इमे लोका एष्वैव लोकेषु प्रति तिष्ठन्तो यन्ति,
 द्वाभ्यामेतव्यन्दिपाद्यजमानः स्वर्गस्य लोकस्याक्रान्त्या
 अन्येनान्येन हि पदा पुरुषः प्रति तिष्ठन्नेति

॥ ११ ॥

पञ्चमः खण्डः

स्वरसामान एते भवन्ति

॥ १ ॥

स्वर्भानुर्वा आसुर आदित्यन्तमसाऽविध्यन्तं देवाः

स्वरै रस्पृण्व न्यत् स्वर सामानो भवन्त्यादित्यस्य स्पृत्यै

॥ २ ॥

^१परैवै^१ देवा आदित्यं स्वर्गं लोकमपारयन्त्यदपारयंस्तत्पराणां परत्वम्

॥ ३ ॥

^२पारयन्त्येनं पराणि य एयं वेद

॥ ४ ॥

सप्तदशा भवन्ति

॥ ५ ॥

प्रजापति वै^३ सप्तदशः प्रजापतिर्मेवौपयन्ति

॥ ६ ॥

अनुष्टुप् छन्दसो भवन्त्यानुष्टुभो वै

प्रजापतिः साक्षादेव प्रजापतिमारभन्ते

॥ ७ ॥

लयः पुरस्तात् लयः परस्ताद्भवन्ति ॥ ८ ॥

देवा वा आदित्यस्य स्वर्गाल्लोकादव पादादबिभ्युः
तमेतैः स्तोमैः सप्तदशैरष्टहन्त्यदेते स्तोमाभवन्त्यादित्यस्य धृत्यै ॥ ९ ॥

चतुस्त्रिंशा भवन्ति वर्ष्म वै चतुस्त्रिंशो वर्ष्मणैवैनं सम्ममते ॥ १० ॥

तस्य पराचीनातिपादा दबिभ्युस्तं सर्वैः
स्तोमैः पर्यारिषन्विश्वजिदभिजिद्भ्यां
वीर्यं वा एतौ स्तोमौ वीर्येणैव तदादित्यं पर्युषन्ति धृत्यै ॥ ११ ॥

अनवपादायानतिपादाय ॥ १२ ॥

तदाहुः कर्त्तृप्रस्कन्द इव वा एष यत्
लयस्त्रिंशत सप्तदशमुपयन्तीति पृष्ठद्योन्तरः कार्यः ॥ १३ ॥

तस्य यत्सप्तदशमहस्तदुत्तमं कार्यं सलोमत्वाय ॥ १४ ॥

तदाहुरुदरं वा एष स्तोमानां यत् सप्तदशो यत् सप्तदश-
भ्रम्यतो निर्हरेयुरशनायवः प्रजाः स्युरशनायवः सत्विणः ॥ १५ ॥

लयस्त्रिंशदेव सप्तदश उपेत्यो वर्ष्म वै-
लयस्त्रिंशो वर्ष्म सप्तदशो वर्ष्मण एव तद्वर्ष्माभिसंक्रामन्ति ॥ १६ ॥

तानाहुर्मुक्थाः कार्य्या ३ अग्निष्टोमा ३ इति यद्युक्थाः स्युः ॥ १७ ॥

पशवो वा उक्थानि शान्तिः पशवः

शान्तेनैव तद्विषुवन्तमुपयन्ति

॥ १८ ॥

तदाहुर्विवीवधमिव वा एतद्यदग्निष्टोमो विषुवा-

नग्निष्टोमौ विश्वजि दभिजिता वथेतर उक्थाः स्युरिति

॥ १९ ॥

अग्निष्टोमा एव सर्वे कार्य्याः

॥ २० ॥

वीर्य्य वा अग्निष्टोमो वीर्य्य एव मध्यतः प्रति तिष्ठन्ति

नव संस्तुता भवन्ति नव प्राणाः प्रणेष्वेव प्रति तिष्ठन्ति

॥ २१ ॥

षष्ठः खण्डः

विषुवानेष भवति

॥ १ ॥

देवलोको वा एष यद्विषुवान्देवलोकमेव तदभ्यारोहन्ति

॥ २ ॥

एकविंशो भवत्येकविंशो वा अस्य

भुवनस्यादित्य आदित्यलोकमेव तदभ्यारोहन्ति

॥ ३ ॥

^१द्वादशमासाः पञ्चर्त्तवस्त्रय इमे लोका असावादित्य एकविंशः ॥ ४ ॥

मध्यत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठन्ति ॥ ५ ॥

^२वायो शुक्रो अयामित इति शुक्रवती प्रतिपद्भवत्यादित्यस्य रूपं ॥ ६ ॥

वायुर्वा एतन्देवतानामानशेऽनुष्टुप्-
छन्दसां यदतो न्या प्रतिपत्स्यात्प्रदहेत ॥ ७ ॥

यन्ति वा एते प्राणादित्याहुर्ग्ये गायत्र्याः प्रतिपदो-
यन्तीति यद्वायव्या भवन्ति तेन प्राणान्नयन्ति प्राणो हि वायुः ॥ ८ ॥

अथो शमयन्त्येवैनमेतया शान्तिर्हि वायुः ॥ ९ ॥

^३आयाहि सोमपीतय इति सौमी पावमानी ॥ १० ॥

नियुत्वती भवति पशवो वै नियुतः
शान्तिः पशवः शान्तेनैव तदादित्यमुपयन्ति ॥ ११ ॥

दिवाकीर्त्य सामा भवति ॥ १२ ॥

^४स्वर्भानुर्वा आसुर आदित्यन्तमसा विध्यत्तस्य देवा
दिवाकीर्त्यैस्तमोऽपाघ्नन्त्यदिवाकीर्त्यानि भवन्ति

तम एवास्मादपध्नन्ति रश्मयो वा एत आदित्यस्य
यद्विवाकीर्त्यानि रश्मिभिरेव तदादित्यं साक्षादारभन्ते ॥ १३ ॥

भ्राजाभ्राजे पवमानमुखे भवतो मुखत-
एवास्य ताभ्यां तमोऽपध्नन्ति ॥ १४ ॥

महाद्विवाकीर्त्यञ्च विकर्णञ्च मध्यतो भवतो-
मध्यत एवास्य ताभ्यां तमोऽपध्नन्ति भास-
मन्ततो भवति पत्त एवास्य तेन तमोऽपध्नन्ति ॥ १५ ॥

दशस्तोभं भवति दशाक्षरा विराड् विराज्येव प्रति तिष्ठन्ति ॥ १६ ॥
यत्त्वित्याहुः षड्भिरितो मासैरध्वानं यन्ति षड्भिः पुन-
रायन्ति क्व तर्हि स्वर्गोलोको यस्य कामाय सत्तमासत इति ॥ १७ ॥

^१मूर्ध्वानन्दिव इति स्वर्गं लोकमारभन्ते ॥ १८ ॥

^२अरतिं पृथिव्या इत्यस्मिँल्लोके प्रति तिष्ठन्ति ॥ १९ ॥

^३वैश्वानरमृतआजातमग्निमिति विषुवत एव तद्रूपं क्रियते ॥ २० ॥

कविँ सम्राज मतिथिञ्जनाना मित्यन्नाद्यमेवो पयन्ति ॥ २१ ॥

^४आसन्नापात्रञ्जनयन्त देवा इति जायन्त एव ॥ २२ ॥

तद्विष्टुब् जगतीषु भवति लैष्टुब्जागतो वा
आदित्यो यदतोऽन्यासु स्यादव स्वर्गाल्लोकात्पद्येरन् ॥ २३ ॥

सम्राड्वतीषु भवति साम्राज्यं वै
स्वर्गो लोकः स्वर्ग एव लोके प्रति तिष्ठन्ति ॥ २४ ॥

सप्तमः खण्डः

आत्मा वा एष संवत्सरस्य यद्विष्टुवान् पक्षावेतावभितो-
भवतो येन चेतोऽभीवर्त्तेन यन्ति यश्च परस्तात्प्रगाथो-
भवति तावुभौ विष्टुवति काय्यौ पक्षावेव तद्यज्ञस्या-
त्मन्प्रतिदधति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ १ ॥

१“इन्द्रक्रतुन्न आभरे” ति प्रगाथो भवति ॥ २ ॥

वसिष्ठो वा एतं पुत्रहतोऽपश्यत् स प्रजया
पशुभिः प्राजायत यदेष प्रगाथो भवति प्रजात्यै ॥ ३ ॥

जीवा ज्योतिरशीमहीति ये वै स्वस्ति
संवत्सरं सन्तरन्ति ते जीवा ज्योतिरश्नुवते ॥ ४ ॥

मानो अज्ञाता वृजना दुराध्यो मा शिवासोऽवक्रमु-
रिति ये वै स्तेना रिपवस्ते दुराध्यस्तानेव तदतिक्रामन्ति ॥ ५ ॥

त्वया क्यं प्रवतः शश्वती रपोऽति शूर तराम
सोऽतिसंवत्सरो वै प्रवतः शश्वतीरपस्तमेव तत्तरन्ति ॥ ६ ॥

अद्याद्याश्वः श्वस्त्वामिदा ह्यो नरो वयमेनमिदाह्य-
इति सन्तनयः प्रगाथा भवन्ति तेषामेकः कार्य्यः
सलोमत्वाय श्वस्तनमेवा भिसन्तन्वन्ति ॥ ७ ॥

अथो खल्वाहुरिन्द्र क्रतुन्न आभरेत्येव कार्य्यं समृद्धयै ॥ ८ ॥
प्रत्यवरोहिणो मासा भवन्ति ॥ ९ ॥

यथा वा इतो वृक्षं रोहन्त्येवमेनं प्रत्यवरोहन्ति
स्वर्गमेव तल्लोकं रूढ्वास्मिं ल्लोके प्रति तिष्ठन्ति ॥ १० ॥

अष्टमः खण्डः

^१ गौश्चायुश्च स्तोमौ भवतः ॥ १ ॥

^२ द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ॥ २ ॥

ऊनातिरिक्तौ भवत ऊनातिरिक्तं वा

अनु प्रजाः प्रजायन्ते प्रजात्यै

॥ ३ ॥

वैराजो भवतोऽन्नं विराडन्नाद्य एव प्रति तिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

द्वादशाहस्य दशाहानि भवन्ति

॥ ५ ॥

त्रिड्वा एषा समृद्धा यदशाहानि विराज्येव

समृद्धायां प्रति तिष्ठन्ति

॥ ६ ॥

पृष्ठानि भवन्ति वीर्यं वै पृष्ठानि वीर्यं एव प्रति तिष्ठन्ति-

छन्दोमा भवन्ति पशवो वै छन्दोमाः पशुष्वेव प्रति तिष्ठन्त्यथैतद्वंश-

महराष्टस्तोम मासछन्द आस विभक्तिक मन्त्रिक्तं प्राजापत्यम् ॥ ७ ॥

यदध्याहुरति तद्रेचयन्ति तस्मान्न व्युच्यम्

॥ ८ ॥

परोक्षमनुष्टुम मुपयन्ति प्रजापतिर्वा अनुष्टुप्

यत् प्रत्यक्षमुपेयुः प्रजापतिमृच्छेयुः

॥ ९ ॥

यो वै सत्रस्य सद्देद सद्भवति वामदेव्यं वै साम्नां-

सदग्निर्देवतानां विराट् छन्दसान्वयस्त्रिंशः स्तोमानां

तान्येव तदेकधा संभृत्योत्तिष्ठन्ति

॥ १० ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यतः सत्रादुदस्थाता ३ स्थिता ३ दिति

॥ ११ ॥

ये रथन्तरेण स्तुत्वोत्तिष्ठन्ति ते यत उत्तिष्ठन्ति
 तान् ब्रूया दप्रतिष्ठाना भविष्यन्तीति ये बृहता स्तुत्यो-
 त्तिष्ठन्ति ते स्थितादुत्तिष्ठन्ति तान् ब्रूयात् स्थायुकैषां
 श्रीर्भविष्यति न वसीयाँसो भविष्यन्तीति ॥ १२ ॥

ये वामदेव्येन स्तुत्वोत्तिष्ठन्ति ते सतः सदभ्यु-
 त्तिष्ठन्ति पूर्णात्पूर्णमायतनादायतनमन्तरिक्षायतना हि प्रजा ॥ १३ ॥

त्रयस्त्रिंशदक्षरासु भवति त्रयस्त्रिंश-
 देवतास्वेव प्रतिष्ठायोत्तिष्ठन्ति ॥ १४ ॥

प्रजापत्यं वै वामदेव्यं प्रजापतावेव प्रतिष्ठायोत्तिष्ठन्ति
 पशवो वै वामदेव्यं पशुष्वेव प्रतिष्ठायोत्तिष्ठन्ति ॥ १५ ॥

नवमः खण्डः

पत्नीः संयाज्य प्राञ्च उदेत्यायँ सहस्रमानव-
 इत्यतिछन्दसाऽऽहवनीयमुप्रतिष्ठन्ते ॥ १ ॥

इमे वै लोका अतिछन्दा एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति ॥ २ ॥

गोरिति निधनं भवति विराजो वा एतद्रूपं
 यदौर्विराज्येव प्रति तिष्ठन्ति ॥ ३ ॥

प्रत्यञ्चः प्रपद्य सार्षपाज्ञ्या ऋग्भिः स्तुवन्ति	॥ ४ ॥
अर्बुदः सर्प एताभिर्मृतान्त्वचमपाहत मृतामेवैताभिस्त्वचमपघ्नते	॥ ५ ॥
इयं वै सार्षपाज्ञ्यस्यामेव प्रति तिष्ठन्ति	॥ ६ ॥
'तिसृभिः स्तुवन्ति त्रय इमे लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति	॥ ७ ॥
मनसोपावर्त्तयति	॥ ८ ॥
मनसा हिङ्करोति मनसा प्रस्तौति मनसोद्गायति मनसा- प्रतिहरति मनसा निधनमुपयन्त्यसमाप्तस्य समाप्त्यै	॥ ९ ॥
यद्वै वाचा न समाप्नुवन्ति मनसा तत्समापयन्ति	॥ १० ॥
परिश्रिते स्तुवन्ति ब्रह्मणः परिगृहीत्यै	॥ ११ ॥
ब्रह्मोद्यं वदन्ति ब्रह्मवर्चस एव प्रति तिष्ठन्ति	॥ १२ ॥
^२ चतुर्होतारं होता व्याचष्टे स्तुतमेव तदनु- शंसति नहि तत् स्तुतं यदननुशस्तम्	॥ १३ ॥
प्रजापतिं परिवदन्त्याप्तैवैनं तद्व्याचक्षते तावदापामैनमिति	॥ १४ ॥

१ तै. ब्रा. अ. २ प्र. २ अनु. ६ २ तै. ब्रा. अ. २ प्र. २ अनु. ६

गृहपतिरौदुम्बरीं धारयति गृहपतिर्वा

॥ १५ ॥

ऊर्जो यन्तोर्जमेवैभ्यो यच्छति

॥ १६ ॥

^१वाचं यच्छन्ति

दुग्धानीव वै तर्हि छन्दांसि यातयामा-

॥ १७ ॥

न्यन्तगतानि तान्येव तद्रसेनाप्याययन्ति

॥ १८ ॥

अथो श्वस्तनमेवाभिसन्तन्वन्ति

॥ १९ ॥

आत्मदक्षिणं वा एतद्यत्सलम्

॥ २० ॥

यदा वै पुरुष आत्मनोऽवद्यति यं कामं कामयते तमभ्यश्नुते

॥ २१ ॥

^२द्वाभ्यां लोमावद्यति द्वाभ्यां त्वचं द्वाभ्यां मांसं-

॥ २२ ॥

द्वाभ्यामस्थि द्वाभ्या मज्जानं द्वाभ्यां पोवश्च लोहितञ्च

॥ २३ ॥

शिखा अनु प्रवपन्ते पाप्मानमेव तदपघ्नते

॥ २४ ॥

लघीयांसः स्वर्गं लोकमयामेति

॥ २५ ॥

अथो गवामेवानुरूपा भवन्ति सर्वस्यान्नाद्यस्यावरुध्यै

दशमः खण्डः

प्रजापतिः प्रजा असृजत सोऽरिच्यत सोऽपद्यत
 तं देवा अभिसमगच्छन्त तेऽब्रुवन्महदस्मै व्रतं-
 सम्भराम यदिमन्धिनवदिति तस्मै यत्सर्वंत्सर-
 मन्नं पच्यते तत्समभरंस्तदस्मै प्रायच्छंस्तदव्रजय-
 त्तेन मधिनोन्महन्मर्या व्रतं यदिममधिवी-
 दिति तन्महाव्रतस्य महाव्रतत्वम्

॥ १ ॥

प्रजापतिर्वाव महाँस्तस्यैतद्व्रतमन्नमेव

॥ २ ॥

तदाहुर्मध्यतः सर्वंत्सरस्योपेत्यं मध्यतो वा अन्नं जग्धं धिनोति

॥ ३ ॥

तद्वाहुर्यन्मध्यत उपयन्त्यर्द्धमन्नाद्यस्याप्नुवन्त्यर्द्धं
 सम्बट् कुर्वन्तीत्युपलिष्टादेव सर्वंत्सरस्योपेत्यं
 सर्वंत्सरे वा अन्नं सर्वं पच्यते

॥ ४ ॥

चतुर्विंशं भवति चतुर्विंशो वै सर्वंत्सरोऽन्नं पञ्चविंशम्

॥ ५ ॥

यद्वा अदश्चतुर्विंशं प्रायणीयन्तदेतदुदयनीयम्

॥ ६ ॥

यत् सर्वंत्सरमन्नं सम्भरन्ति सैषा पञ्चविंश्युपजायते

॥ ७ ॥

पञ्चमोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

वामदेव्यं महाव्रतं कार्यम्.	॥ १ ॥
त्रिवृच्छ्रो भवति	॥ २ ॥
त्रिवृद्धयेव शिरोलोमत्वगस्थि	॥ ३ ॥
पाङ्क्त इतर आत्मा लोम त्वङ्माँसमस्थि मज्जा	॥ ४ ॥
सकृद्धिङ्कृतेन शिरसा पाराचा स्तुवते	॥ ५ ॥
तस्मान्छिरोऽङ्गानि मेद्यन्ति नानुमेद्यति न कृश्यन्त्यनु कृश्यति	॥ ६ ॥
पुनरभ्यावर्त्तमितरेणात्मना स्तुवते तस्मादितर	
आत्मा मेद्यति च कृश्यति च	॥ ७ ॥
अर्कवतीषु गायत्रीषु शिरो भवति	॥ ८ ॥
अन्नं वा अर्को ब्रह्मवर्चसं गायत्र्यन्नाद्यं-	
चैवेभ्यो ब्रह्मवर्चसञ्च मुखतो दधाति	॥ ९ ॥

पञ्चदश सप्तदशौ पक्षौ भवतः पक्षाभ्यां वै

यजमानो वयो भूत्वा स्वर्गं लोकमेति

॥ १० ॥

तावाहुः समौ कार्यौ द्वादशौ वा सप्तदशौ वा सवीवधत्वाय

॥ ११ ॥

तद्वाहुर्यत्समौ भवत एकवीर्यौ तर्हि

भवत इति पञ्चदशसप्तदशावेव कार्यौ

साचीव वै वयः पक्षौ कृत्वापतीयः पतति

॥ १२ ॥

दक्षिणतो बृहत्कार्यं दक्षिणो वा अर्द्ध आत्मनो वीर्यवत्तरः

॥ १३ ॥

अथो खल्वाहुरुत्तरत एव कार्यं ब्राह्मणाच्छंसिनोऽर्द्धात्

तैष्टुभं वै बृहत्तैष्टुभो ब्राह्मणाच्छंसी त्रैष्टुभः पञ्चदशस्तोमः

॥ १४ ॥

दक्षिणतो रथन्तरं कार्यंमैत्रावरुणस्यार्द्धाद्गायत्रं

वै रथन्तरं गायत्रो मैत्रावरुणो गायत्रः सप्तदशस्तोमः

॥ १५ ॥

^१एकविंशं पुच्छं भवति

॥ १६ ॥

एकविंशो वै स्तोमानां प्रतिष्ठा तस्माद्वयः

पुच्छेन प्रतिष्ठयेत्पतति पुच्छेन प्रतिष्ठाय निषीदति

॥ १७ ॥

यज्ञायज्ञीयं पुच्छं कार्यं यज्ञायज्ञीयं ह्येव महाव्रतस्य पुच्छम् ॥ १८ ॥

अथो खल्वाहुरतिशयं वै द्विपदां
यज्ञायज्ञीयं भद्रमेव कार्य्यं समृद्धयै ॥ १९ ॥

द्वितीयः खण्डः

वामदेव्यम्महाव्रतं कार्य्यन्तस्य गायत्रं शिरो-
बृहद्रथन्तरे पक्षौ यज्ञायज्ञीयं पुच्छम् ॥ १ ॥

यो वै महाव्रते सहस्रं प्रोतं वेद प्रसहस्रं पशूनाप्नोति ॥ २ ॥

तस्य प्राची दिक् शिरस्तच्छन्दोभिः सहस्रमसा-
वन्यतरः पक्षः सनक्षलैः साहस्रोऽयमन्यतरः पक्षः स-
ओषधिभिश्च वनस्पतिभिश्च साहस्रोऽन्तरिक्षमात्मा
तद्वयोभिः साहस्रं प्रतीची दिक् पुच्छन्तदग्निभिश्च रश्मिभिश्च
साहस्रं प्रसहस्रं पशूनाप्नोति य एवं वेद ॥ ३ ॥

तदाहुरष्टं वै वामदेव्यमनिधनं हीति ॥ ४ ॥

अनायतनं वा एतत् साम यदनिधनम् ॥ ५ ॥

राजन्ममहाव्रतं कार्य्यम् ॥ ६ ॥

एतद्वै साक्षादन्नं यद्राजनं पञ्चविधं भवति पाङ्क्त्यन्नम् ॥ ७ ॥

हिङ्गावद्भवति तेन वामदेव्यस्य रूपम् ॥ ८ ॥

निधनवद्भवति तेन पृष्ठस्य रूपम् ॥ ९ ॥

अतिछन्दःसु पञ्चनिधनं वामदेव्यं ब्रह्मसाम कार्यम् ॥ १० ॥

अति वा एषाऽन्यानि छन्दांसि यदतिछन्दा-

अत्येतदन्यान्यहान्यहर्यन्महाव्रतम् ॥ ११ ॥

ब्रह्मसाम्नैव तदन्या न्यहान्यति मेदयति ॥ १२ ॥

पञ्चनिधनं भवति पाङ्क्त्यन्नम् ॥ १३ ॥

तृतीयः खण्डः

इलान्दमग्निष्टोमसाम कार्यम् ॥ १ ॥

एतद्वै साक्षादन्नं यदिलान्दमिरान्नं वा एतदिराया-

मेवान्नाद्येऽन्ततः प्रति तिष्ठन्ति ॥ २ ॥

समुद्रो वा एतच्छन्दः सलिलं लोमशं समुद्र इव-

खलु वै स भवति सलिल इव लोमश इव यो भवति ॥ ३ ॥

तस्मादेतासु कार्य्यं सृष्ट्यै

॥ ४ ॥

व्रतमिति निधनं भवति महाव्रतस्यैव तद्रूपं क्रियते,
स्वरिति भवति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै,
शकुन इति भवति शकुन इव वै यजमानो
वयो भूत्वा स्वर्गल्लोकमेति

॥ ५ ॥

यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोम साम कार्य्यम्

॥ ६ ॥

यद्वा अन्या वाङ्नाति वदेत्तदग्निष्टोमसाम-
कार्य्यन्न वै वाग्वाचमतिवदति वाग्यज्ञायज्ञीयं
वाच्येवान्ततः प्रति तिष्ठन्ति

॥ ७ ॥

^१वारवन्तीयमग्निष्टोम साम कार्य्यम्

॥ ८ ॥

अग्निर्वा इदं वैश्वानरो दहन्नेत्तस्माद्देवा अबिभयुस्तं
वरणशाखयाऽवारयन्त यदवारयन्त तस्माद्धारवन्तीयम्

॥ ९ ॥

तस्माद्धारणोभिषज्य एतेन हि देवा आत्मानमत्तायन्त

॥ १० ॥

तस्माद्ब्राह्मणोवारणेन न पिबेद्वैश्वानरन्नेच्छमया इति

॥ ११ ॥

पशवो वै वारवन्तीयं शान्तिः पशवः

शान्तादेव तत्सर्व्वत्सरादुत्तिष्ठन्ति

॥ १२ ॥

चतुर्थः खण्डः

- ✓ प्राणेन पुरस्तादाहवनीयमुपतिष्ठन्ते प्राणमेव तज्जयन्ति ॥ १ ॥
- अपानेन पश्चात्पुच्छमुपतिष्ठन्ते अपानमेव तज्जयन्ति ॥ २ ॥
- व्रत पक्षाभ्यां पक्षावुपतिष्ठन्ते दिश एव तज्जयन्ति ॥ ३ ॥
- प्रजापतेर्हृदयेनापिकक्षमुपतिष्ठन्ते ज्यैष्ठ्यमेव तज्जयन्ति ॥ ४ ॥
- वसिष्ठस्य निहवेन चात्वालमुपतिष्ठन्ते स्वर्गमेव
तल्लोकमाप्त्वा श्रियं वदन्ते ॥ ५ ॥
- वैश्वदेव्यामृचि भवति विश्वरूपं वै-
पशूनां रूपं पशूनेव तज्जयन्ति ॥ ६ ॥
- सप्तस्य ऋचाग्नीध्रमुपतिष्ठन्त ऋद्वावैव प्रति तिष्ठन्ति ॥ ७ ॥
- चतुरक्षरं णिधनं भवति चतुष्पादाः पशवः पशुष्वेव प्रति तिष्ठन्ति ॥ ८ ॥
- आतमितोर्निधनमुपयन्त्यायुरेव सर्वमाप्नुवन्ति ॥ ९ ॥
- श्लोकानुश्लोकाभ्यां हविर्द्वाने उपतिष्ठन्ते कीर्त्तिमेव तज्जयन्ति ॥ १० ॥
- ~ यामेन मार्जालीयमुपतिष्ठन्ते पितृलोकमेव तज्जयन्ति ॥ ११ ॥

आयुर्णवस्तोभाभ्याँ सद उपतिष्ठन्ते

ब्रह्म चैव तत् क्षतञ्च जयन्ति

॥ १२ ॥

ऋश्यस्य साम्ना गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते

॥ १३ ॥

इन्द्रं सर्वाणि भूतान्यस्तुर्वस्तस्य श्र्य एकमङ्ग-

मस्तुतमचायत्तदस्यैतेनास्तौत्तेनास्य प्रियं-

धामोपागच्छत्प्रियमेवास्यैतेन धामोपागच्छन्ति

॥ १४ ॥

यत् परोक्षं निधनमुपेयुर्हीतमुखं प्रतिमुञ्चेरन्

प्रत्यक्षमुपयन्ति ह्रीतमुखमेवापजयन्ति

॥ १५ ॥

पञ्चमः खण्डः

आसन्दीमारुह्योद्गायति देवसाक्ष्य एव तदुपरिषद्यं जयति

॥ १ ॥

^१ औदुम्बरी भवत्यूर्गुदुम्बर ऊर्जमेवावरुन्धे

॥ २ ॥

प्रादेशमात्मी भवत्यस्य लोकस्यानुद्धानाय

॥ ३ ॥

छन्दोभिरारोहति स्वर्गमेव तल्लोकमारोहति

॥ ४ ॥

छन्दोभिरुपावरोहत्यस्मिँल्लोके प्रति तिष्ठति

॥ ५ ॥

सर्वेणात्मना समुद्धृत्योद्वेयमेषु लोकेषु नैव्याहितोऽसानीति ॥ ६ ॥

एकस्याँ स्तोलीयायामस्तुतायां पादाबुपाहरति ॥ ७ ॥

सह निधनेन प्रतिष्ठासुपयन्त्येष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति ॥ ८ ॥

प्रेङ्खामारुह्य होता शँसति महस एव तद्रूपं क्रियते ॥ ९ ॥

यदा वै प्रजा मह आविशति प्रेङ्खास्तर्ह्यारोहन्ति ॥ १० ॥

फलकमारुह्याध्वर्युः प्रतिगृणाति ॥ ११ ॥

कूर्चानितरेऽध्यासत ऊर्ध्वा एव तदुत्क्रामन्तो यन्ति ॥ १२ ॥

अभिगरा पगरौ भवतो निन्दत्येनानन्यः प्रान्यः-

शँसति य एनान्निन्दति पाप्मानमेषाँ सोऽपहन्ति-

यः प्रशँसति यदेवेषाँ सुष्टुतँ सुशस्तं तत् सोऽभिगृणाति ॥ १३ ॥

शूद्रार्यौ चर्मणि व्यायच्छेते तयोराध्यं वर्णमुज्जापयन्ति ॥ १४ ॥

देवाश्च वा असुराश्चादित्ये व्यायच्छन्तस्तन्देवा-

अभ्यजयँस्ततो देवा अभवन् । परासुरा अभवन्नात्मना

परास्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद ॥ १५ ॥

यदार्यं वर्णमुज्जापयन्त्यात्मानमेव तदुज्जापयन्ति ॥ १६ ॥

परिमण्डलञ्चर्म भवत्यादित्यस्यैव तद्रूपं क्रियते ॥ १७ ॥

सर्वासु सक्तिषु दुन्दुभयो वदन्ति
या वनस्पतिषु वाक्तामेव तज्जयन्ति ॥ १८ ॥

भूमिदुन्दुभिर्भवति या पृथिव्यां वाक्तामेव तज्जयन्ति ॥ १९ ॥

सर्वा वाचो वदन्ति येषु लोकेषु वाक्तामेव तज्जयन्ति ॥ २० ॥

सन्नद्धाः कवचिनः परियन्तीन्द्रियस्यैव
तद्रूपं क्रियतेऽथोमहाव्रतमेवं महयन्ति ॥ २१ ॥

पष्ठः खण्डः

सर्वे सहर्त्विजो महाव्रतेन स्तुवीरन् ॥ १ ॥

अद्धवर्ग्युः शिरसोद्गायेन्मैत्रावरुणो दक्षिणेन पक्षेण
ब्राह्मणाच्छस्युत्तरेण गृहपतिः पुच्छेनोद्गातात्मना ॥ २ ॥

तद्यद्येवं कुर्युरेकैकया स्तोत्रीययाऽस्तुतयोद्गातारमभिसमेयुः ॥ ३ ॥

तिसृभिरुद्गाताऽऽत्मन उद्गीयाथ या शिरसः स्तोत्रीया तां-
दृध्यादपराभिस्तिसृभिरुद्गीयाथ या दक्षिणस्य पक्षस्य स्तोत्रीया-

तान्दध्यादपराभिस्तिस्मृभिरुद्गीयाथ योत्तरस्य-

पक्षस्य स्तोत्रीया तान्दध्यात्तिस्मृभिवैकया वा-

स्तुतँस्यादथ या पुच्छस्य स्तोत्रीया तान्दध्यात्

॥ ४ ॥

आत्मन्येव तदङ्गानि प्रतिदधति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ ५ ॥

अथोखत्वाहुः कथमध्वर्युर्बह्वृचः साम गायेदित्युद्रातैव

सर्वेणोद्रायेत्तदेव समृद्धं समृद्धावेव प्रति तिष्ठन्ति

॥ ६ ॥

हविर्द्धानि शिरसा स्तुत्वा संरुधाः प्रत्यञ्च एयुस्ते-

दक्षिणेन धिष्ण्यान् परीत्य पश्चान्मैत्रावरुणस्य-

धिष्ण्यस्योपविश्य रथन्तरेण पञ्चदशेन स्तुवीरँस्त-

उदञ्चः सँसर्पेयुर्जघनेन होतुर्धिष्ण्यं पश्चाद्-

ब्राह्मणाच्छँसिनो धिष्ण्यस्योपविश्य बृहता सप्तदशेन स्तुवीरँस्ते ।

येनैव प्रसर्पेयुस्तेन पुनर्निः सृप्योत्तरेणाम्नीध्रं-

परीत्य पश्चाद्गार्हपत्यस्योपविश्य पुच्छेनैकविंशेन-

स्तुवीरँस्ते येनैव निः सर्पेयुस्तेन पुनः प्रसृप्य-

यथायतनमुपविश्यासन्दीमारुह्योद्रातात्मनोद्रायति

॥ ७ ॥

तं पत्न्योऽपघाटिलाभिरुपगायन्त्यात्विज्यमेव

तत्पत्न्यः कुर्वन्ति सह स्वर्गं लोकमयामेति

॥ ८ ॥

कुले कुलेऽन्नं क्रियते तद्यत्पृच्छेयुः किमिदं कुर्वन्तीतीमे

यजमाना अन्नमत्स्यन्तीति ब्रूयुः

॥ ९ ॥

यो वै दीक्षितानां पापं कीर्त्तयति तृतीयमेवाँशं

पाप्मनोहरत्यन्नादस्तृतीयं पिपीलिकास्तृतीयम्

॥ १० ॥

परिमाद्विश्वरन्ति त्वक्च वा एतल्लोम च महाव्रतस्य यत्

परिमादस्त्वचञ्चैव तल्लोम च महाव्रतस्याप्त्वावरुन्धते

॥ ११ ॥

वाणं वितन्वन्त्यन्तो वै वाणोऽन्तो-

महाव्रतमन्तेनैव तदन्तमभिवादयन्ति

॥ १२ ॥

शत तन्त्रीको भवति शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः

॥ १३ ॥

तमुल्लिखेत् प्राणाय त्वाऽपानाय त्वा व्यानाय-

त्वेति प्राणापान व्यानानेव तदाप्त्वाऽवरुन्धते

॥ १४ ॥

परिकुम्भिन्यो मार्जालीयं 'यन्तीदम्मध्वदम्मध्व'ति-

सघोषा एव तद्वयो भूत्वा सह स्वर्गं ल्लोकं यन्ति

॥ १५ ॥

सप्तमः खण्डः

देवा वै वाचं व्यभजन्त तस्या यो-

रसोऽत्यरिच्यत तद्रौरीवितमभवदनुष्टुभमनु-

॥ १ ॥

परिप्लवते वागनुष्टुवाचो रसा गौरीवितम्

यद्रौरीवितेनान्वहं स्तुवते वाच्येव तद्वाचा रसन्दधति

॥ २ ॥

रसवद्वाचा वदति य एवं वेदेति

॥ ३ ॥

द्युदासम्भवति स्वर्गस्य वा एतौ लोकस्यावसानदेशौ

पूर्वेणैव पूर्वमहः संस्थापयन्त्युत्तरेणोत्तरमहरभ्यति वदन्ति

॥ ४ ॥

एतद्वै यज्ञस्य श्वस्तनं यद्रौरीवितं यद्रौरीवित-

मनुसृजेयुरश्वस्तना अप्रजसः स्युः

॥ ५ ॥

सं वा अन्यो यज्ञस्तिष्ठत इत्याहुर्वागेव न सन्तिष्ठत इति

यद्गौरीवितमन्वहं भवति वाचमेव तत्पुनः प्रयुञ्जते

॥ ६ ॥

स्वर्णिधनमन्वहं भवति

॥ ७ ॥

देवक्षेत्रं वा एतेऽभ्यारोहन्ति ये स्वर्णिधनमुपयन्ति

स उ वै सत्विणः सत्रमुपनयेदित्याहुर्ग्र्य एनान्देव-

क्षेत्रमभ्यारोहयेदिति न वै देवक्षेत्र आसीन-

आर्त्तिमाच्छति यत् स्वर्णिधनमन्वहं भवति

नैव काञ्चनार्त्तिमाच्छन्ति

॥ ८ ॥

च्यवन्ते वा एतेऽस्माल्लोकादित्याहुर्न
 स्वर्णिधनमुपयन्तीति यदृचा स्वरूपं यन्त्यस्मिँल्लोकै
 प्रति तिष्ठन्ति यदेकारोऽन्तरिक्षे यत्साम्ना मुष्मिन्त्सर्वेषु
 लोकेषु प्रति तिष्ठन्ति स्वर्णिधनेन तुष्टुवानाः

॥ ९ ॥

सुज्ञानं भवति

॥ १० ॥

देवा वै स्वर्गल्लोकं यन्तोऽज्ञानादबिभ्युस्त-
 एतत् सुज्ञानमपश्यंस्तेन ज्ञातमगच्छन्त्यत्
 सुज्ञानमन्वहं भवतिज्ञातमेव गच्छन्ति

॥ ११ ॥

अष्टमः खण्डः

ये वै वाचमन्नामादयन्त्यन्नादा भवन्ति

ये वितर्षयन्ति रूक्षा भवन्ति

॥ १ ॥

गौरोर्वितं श्यावाश्वन्निहव एतानि वै सामानि

वाचोऽन्नमेतेषां वागन्नं यदेतानि न च्यवन्ते

वाचमेव तदन्नमादयन्ति तेन सर्वेऽन्नादा भवन्ति

॥ २ ॥

अभिक्रान्तापक्रान्तामि भवन्त्यभिक्रान्तापक्रान्तं वै वाचौ रूपम्

॥ ३ ॥

प्लवोऽन्वहं भवति

॥ ४ ॥

समुद्रं वा एते प्रस्नान्ति ये सँवत्सरमुपयन्ति

यो वा अप्लवः समुद्रं प्रस्नाति न स तत-

उदेति यत्प्लवो भवति स्वर्गस्य लोकस्य समष्टयै ॥ ५ ॥

अति विश्वानि दुरिता तरेमेति

यदेवैषां दुष्टुतं दुःशस्तं तदेतेन तरन्ति ॥ ६ ॥

ओकोनिधनं षडह मुखे भवति

॥ ७ ॥

परां वा एते परावतं गच्छन्ति ये षडहस्यान्तं-

गच्छन्ति यदोकोनिधनं षडह मुखे भवति प्रज्ञात्यै ॥ ८ ॥

यदा वै पुरुषः स्वमोक आगच्छति

सर्वं तर्हि प्रजानाति सर्वमस्मै दिवा भवति ॥ ९ ॥

नवमः खण्डः

^१एकाष्टकायां दीक्षैरन् ॥ १ ॥

^२एषा वै सँवत्सरस्य पत्नी यदेकाष्टकैतस्यां वा गतां
रात्रिं वसति साक्षादेव तत् सँवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते ॥ २ ॥

- तस्य सानिध्या यदपोऽनभिनन्दन्तोऽभ्यवयन्ति ॥ ३ ॥
- विच्छिन्नं वा एते सँवत्सरस्याभिदीक्षन्ते य-
एकाष्टकायां दीक्षन्तेऽन्तनामानावृतू भवतः ॥ ४ ॥
- ^१आर्त्तं वा एते सँवत्सरस्याभि दीक्षन्ते
येऽन्तनामानावृतू अभि दीक्षन्ते ॥ ५ ॥
- तस्मादेकाष्टकायान्न दीक्ष्यम् ॥ ६ ॥
- फाल्गुने दीक्षेरन् ॥ ७ ॥
- ^२मुखं वा एतत्सँवत्सरस्य यत् फाल्गुनो
मुखत एव तत्सँवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते ॥ ८ ॥
- तस्य सानिध्या यत्सम्मेषे त्रिषुवान् सम्पद्यते ॥ ९ ॥
- ^३चित्रापूर्णमासे दीक्षेरन् ॥ १० ॥
- चक्षुर्वा एतत्सँवत्सरस्य यच्चित्रापूर्णमासो मुखतो वै
चक्षुर्मुखत एव तत्सँवत्सरमारभ्य दीक्षन्ते तस्य न निध्यास्ति ॥ ११ ॥
- ^४चतुरहे पुरस्तात् पौर्णमास्या दीक्षेरन् ॥ १२ ॥

'तेषामेकाष्टकायां क्रयः सम्पद्यते तेनैकाष्टकान्न संबट् कुर्वन्ति ॥ १३ ॥

"तेषां पूर्वपक्षे सुत्या सम्पद्यते पूर्वपक्षे मासाः
सन्तिष्ठमाना यन्ति पूर्वपक्ष उत्तिष्ठन्ति तानु-
त्तिष्ठतः पशव ओषधयोऽनुत्तिष्ठन्ति तान्कल्याणी-
वागभिवदत्यरात्सुरिमे सलिण इति ते राधनुवन्ति

॥ १४ ॥

दशमः खण्डः

आ वा एतै सँवत्सरं प्याययन्ति य उत्सृजन्ति

॥ १ ॥

यथा वै द्वातिराध्मात् एवं सँवत्सरोऽनुत्सृष्टो-

यन्नोत्सृजेयुरमेहेन प्रमायुकाः स्युः

॥ २ ॥

प्राणो वै सँवत्सर उदाना मासां यदुत्सृजन्ति

प्राण एवोदानान्दधति यो दीक्षितः प्रमीयते

या सँवत्सरस्यानुत्सृष्टस्य शुक्सा तमृच्छति

॥ ३ ॥

"तदाहुरुत्सृज्या ३ न्नोत्सृज्या ३ मिति

॥ ४ ॥

यद्युत्सृजेयुरुक्थान्युत्सृजेयुस्तदेवोत्सृष्टं तदनुत्सृष्टम्

॥ ५ ॥

अथो खल्वाहुरेकलिकं कार्यन्तदेव साक्षादुत्सृष्टमभ्युत्पुण्वन्ति ॥ ६ ॥

छिद्रो वा एतेषाँ सँवत्सर इत्याहुर्घ्ये स्तोममुत्सृजन्तीति ॥ ७ ॥

पशुमालभन्ते स्तोममेव तदालभन्ते स्तोमो हि पशुः ॥ ८ ॥

श्व उत्सृष्टाः स्म इति वत्सानपा कुर्वन्ति प्रातः पशुमा-
लभन्ते तस्य वपया प्रचरन्ति ततस्सवनीयेनाष्टा-
कपालेन तत आग्नेयेनाष्टाकपालेन ततो दध्नैन्द्रेण
ततश्चरुणा वैश्वदेवेन तत्प्रातः सवनं सन्तिष्ठते ॥ ९ ॥

ततः पशुपरोडाशेनैकादश कपालेन
ततः सवनीयेनैकादश कपालेन
ततो मरुत्वतीयेनैकादश कपालेन-
ततश्चरुगैन्द्रेण तन्माध्यन्दिनं सवनं सन्तिष्ठते ॥ १० ॥

पशुना प्रचरन्ति ततः सवनीयेन द्वादश-
कपालेन ततो वैश्वदेवेन द्वादश कपालेन
ततश्चरुणाऽऽग्निं मारुतेन तत्तृतीयसवनं सन्तिष्ठते ॥ ११ ॥

पृषदाज्येन प्रचर्य पत्नीस्संयाजयन्ति ॥ १२ ॥

षष्ठोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

प्रजापतिरकामयत बहुः स्यां प्रजायेयेति स-
एतमग्निष्टोममपश्यत्तमाहरत्तेनेमाः प्रजा असृजत ॥ १ ॥

एकादशेन च वै सता स्तोत्रेणाग्निष्टोमस्यासृजतै-
कादशेन च मासा सँवत्सरस्य ता द्वादशेन च
स्तोत्रेणाग्निष्टोमस्य पर्यगृह्णात् द्वादशेन च मासा सँवत्सरस्य ॥ २ ॥

तस्मात्प्रजा दशमासो गर्भं भृत्वैकादशमनु प्रजायन्ते
तस्माद्द्वादशन्नाभ्यतिहरन्ति द्वादशेन हि परिगृहीतास्तद्य-
एवं वेद परि जाताः प्रजा गृह्णाति प्रजाता जनयन्ति ॥ ३ ॥

तासां परिगृहीतानामश्वतर्य्यक्रामत्तस्या-
अनुहाय रेत आदत्त तद्द्ववायान्न्यमाड्यस्मा-
द्वडवा द्विरेता स्तस्मादश्वतर्य्यप्रजा आत्तरेता हि ॥ ४ ॥

तस्माद्वदक्षिणीयाऽति हि सा यज्ञमरिच्यता-
तिरिक्तस्य दक्षिणा स्यात्सलोमत्वाय षोडशिनः
स्तोत्रेदेयाऽतिरिक्तो वै षोडश्यतिरिक्त एवातिरिक्तां ददाति ॥ ५ ॥

सोऽकामयत यज्ञं सृजेयेति स मुखत एव त्रिवृत मसृजत
 तं गायत्रीच्छन्दोऽन्वसृज्यतामिर्देवता ब्राह्मणो मनुष्यो-
 वसन्त ऋतुस्तस्मात्त्रिवृत्स्तोमानां मुखं गायत्री
 छन्दसामग्निर्देवतानां ब्राह्मणो मनुष्याणां वसन्त ऋतूनां
 तस्माद् ब्राह्मणो मुखेन वीर्य्यङ्करोति मुखतो हि सृष्टः

॥ ६ ॥

करोति मुखेन वीर्य्यं य एवं वेद

॥ ७ ॥

स उरस्त एव बाहुभ्यां पञ्चदशमसृजत तन्त्रिष्टु-
 प्छन्दोऽन्वसृज्यतेन्द्रो देवता राजन्यो मनुष्यो
 ग्रीष्मऋतुस्तस्माद्राजन्यस्य पञ्चदश स्तोमस्त्रिष्टुप्छन्द-
 इन्द्रोदेवता ग्रीष्म ऋतुस्तस्माद् बाहुवीर्य्यो बाहुभ्यां हि सृष्टः

॥ ८ ॥

करोति बाहुभ्यां वीर्य्यं य एवं वेद

॥ ९ ॥

स मध्यत एव प्रजननात्सप्तदशमसृजत तंजगती-
 च्छन्दोऽन्वसृज्यत विश्वे देवा देवता वैश्योमनुष्यो-
 वर्षा ऋतुस्तस्माद्वैश्योऽद्यमानो न क्षीयते प्रजननाद्धि-
 सृष्टस्तस्माद् बहु पशुर्वैश्वदेवो हि जागतो वर्षा ह्यस्यर्त्तु-
 स्तस्माद्ब्राह्मणस्य च राजन्यस्य चाद्योऽधरो हि सृष्टः

॥ १० ॥

स पत्त एव प्रतिष्ठाया एकविंशमसृजत तमनु-

ष्टुच्छन्दोऽन्वसृज्यत न का च न देवता शूद्रो मनुष्य-

स्तस्माच्छूद्र उत बहुपशुरयज्ञियो विदेवो हि,

न हि तं का च न देवताऽन्वसृज्यत तस्मा-

त्पादा वनेज्यन्नाति वर्द्धते पत्तो हि सृष्टस्तस्मा-

देकविंश स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठाया हि

सृष्टस्तस्मादनुष्टुभं छन्दांसि नानु व्यूहन्ति

॥ ११ ॥

पाप वसीयसो विधृत्यै

॥ १२ ॥

विधृतिः पाप वसीयसो भवति य एवं वेद

॥ १३ ॥

द्वितीयः खण्डः

यो वै स्तोमानुपदेशनवतो वेदोपदेशनवान्भवति

॥ १ ॥

प्राणो वै त्रिवर्द्धमासः पञ्चदशः सँवत्सरः

सप्तदश आदित्य एकविंश एते वै स्तोमा-

उपदेशनवन्त उपदेशनवान् भवति य एवं वेद

॥ २ ॥

इमे वै लोकास्त्रिणवस्त्रिणवस्य वै

ब्राह्मणेनेमे लोकास्त्रिणुनर्न्वा भवन्ति

॥ ३ ॥

एषु लोकेषु प्रति तिष्ठति य एवं वेद ॥ ४ ॥

देवता वा व तयस्त्रिंशोऽष्टौ वसव एकादश रुद्रा-
द्वादशादित्याः प्रजापतिश्च वषट्कारश्च तयस्त्रिंशौ ॥ ५ ॥

स देवेन यज्ञेन यजते य एवं वेद ॥ ६ ॥

यो वा अधिपतिं वेदाधिपतिर्भवति
त्रयस्त्रिंशो वै स्तोमानामधिपतिः पुरुषः पशूनाम् ॥ ७ ॥

तस्मान्न्यञ्चोऽन्ये पशवोऽदन्त्यदूर्ध्वः पुरुषोऽधिपतिर्हि सः ॥ ८ ॥

अधिपतिः समानानां भवति य एवं वेद ॥ ९ ॥

तृतीयः खण्डः

एष वा व यज्ञो यदग्निष्टोमः ॥ १ ॥

एकस्मा अन्यो यज्ञः कामायाह्नियते सर्वेभ्योऽग्निष्टोमः ॥ २ ॥

द्वादश स्तोत्राण्यग्निष्टोमोद्वादशमासाः सँवत्सरः
सँवत्सरं पशवोऽनु प्रजायन्ते तेन पशव्यः समृद्धः ॥ ३ ॥

द्वादश स्तोत्राणि द्वादश शस्त्राणि तच्चतुः

विंशतिश्चतुर्विंशतिरर्द्धमासाः सैवत्सरः

सैवत्सरं पशवोऽनु प्रजायन्ते तेन पशव्यः समृद्धः

॥ ४ ॥

अग्नौ स्तोत्रमग्नौ शस्त्रं प्रति तिष्ठति तेन ब्रह्मवर्चस्यः

॥ ५ ॥

किं ज्योतिष्टोमस्य ज्योतिष्टोमत्वमित्याहुर्विराजं

संस्तुतः सम्पद्यते विराड्वै छन्दसां ज्योतिः

॥ ६ ॥

ज्योतिः समानानां भवति य एवै वेद

॥ ७ ॥

ज्येष्ठयज्ञो वा एष यदग्निष्टोमः

॥ ८ ॥

प्रजापतिः प्रजां असृजत तां अस्मै श्रैष्ठ्याय नातिष्ठन्तं

स एतमग्निष्टोममपश्यत्तमाहरत्ततोऽस्मै प्रजाः श्रैष्ठ्यायातिष्ठन्तं

॥ ९ ॥

तिष्ठन्तेऽस्मै समानाः श्रैष्ठ्याय य एवै वेद

॥ १० ॥

यत्त्वित्याहुर्गायत्रं प्रातः सवनं त्रैष्टुभं माध्यन्दिनं सवनं

ज्जागतं तृतीयं सवनं क्व तर्हि तुरीयं छन्दोऽनुष्टुबिति

॥ ११ ॥

छन्दसां वा अन्व वलुति यजमानोऽन्व वलुप्यते

॥ १२ ॥

अष्टाक्षरा गायत्री हिङ्गारो नवम एकादशाक्षरा-
 त्रिष्टुब् द्विदशाक्षरा जगती छन्दोभिरेवानुष्टुभ-
 माप्नोति यजमानस्या नव लोपाय

॥ १३ ॥

यो वा अनुष्टुभं सर्वत्रापि सवनान्यन्वायत्तां
 वेद सर्वत्रास्यापि भवत्येषा वा अनुष्टुप् सर्वत्रापिः सवनान्यन्वा-
 यत्ता तद्य एवं वेद सर्वत्रास्यापि भवति

॥ १४ ॥

यद्वै राजानोऽध्वानं धावयन्ति येऽध्वानां वीर्यवत्तमा-
 स्तान्युञ्जते त्रिवृत्पञ्चदशः सप्तदश एकविंश एते वै-
 स्तोमानां वीर्यवत्तमास्तानेव युङ्क्ते स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ १५ ॥

चतुष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वै चतुष्टोमः प्रतिष्ठित्यै

॥ १६ ॥

चतुर्थः खण्डः

प्रजापतिर्देवैभ्य ऊर्जं व्यभजत्तत उदुम्बरः समभव-

त्प्राजापत्यो वा उदुम्बरः प्राजापत्य उद्गाता यदुद्गातौदुम्बरीं

प्रथमेन कर्मणान्वारभते स्वयैव तद्देवतयात्मानमार्त्विज्याय वृणीते ॥ १ ॥

तामुच्छ्रयति “द्युतानस्त्वा मारुत उच्छ्रयतूद्विव-

स्त भानान्तरिक्षं पृण दँह पृथिवीम्”

॥ २ ॥

- तामन्वारभत "आयोषा सदने सादया-
भ्यवतश्छायायाँ समुद्रस्य हृदय" इति ॥ ३ ॥
- यज्ञो वा आयुस्तस्य तत्सदनं क्रियते ॥ ४ ॥
- यज्ञो वा अवति तस्य सा च्छाया क्रियते ॥ ५ ॥
- मध्यतो वा आत्मनो हृदयन्तस्मान्मध्ये सदस औदुम्बरी मीयते ॥ ६ ॥
- "नमः समुद्राय नमः समुद्रस्य चक्षुष" इत्याह
वाग्वै समुद्रो मनः समुद्रस्य चक्षुस्ताभ्यामेव तन्नमस्करोति ॥ ७ ॥
- "मामा यून्वाहासीदि" त्याह साम वै यून्वा
साम्न एव तन्नमस्करोत्या त्विज्यं करिष्यन् ॥ ८ ॥
- यो वा एवै साम्ने नमस्कृत्य साम्नात्विज्यं-
करोति न साम्नो हीयते नैन् सामापहते ॥ ९ ॥
- य एनमनुव्याहरति स आर्तिमा च्छति ॥ १० ॥
- "ऊर्गस्यूर्जोदा ऊर्ज मे देह्यूर्ज मे धेह्यन्नं मे देह्यन्नं मे धेहि"
प्रजापते र्वा एतदुदरं यत्सद ऊर्गु दुम्बरो यदौ दुम्बरो
मध्ये सदसो मीयते मध्यत एव तत्प्रजाभ्योऽन्नमूर्जन्दधाति ॥ ११ ॥

तस्माद्यत्रैषा यातयामा क्रियते तत् प्रजा अशनायवो भवन्ति ॥ १२ ॥

साम देवानामन्नं सामन्येव तद्देवेभ्योऽन्न ऊर्जन्दधाति
स एव तदूर्जि श्रितः प्रजाभ्य ऊर्जं विभजति ॥ १३ ॥

उदङ्ङासीन उद्गायत्युदीचीन्तद्दिशमूर्ज्जा भाजयति
प्रत्यङ्ङासीनः प्रस्तौति प्रतीचीन्तद्दिशमूर्ज्जा भाजयति
दक्षिणासीनः प्रतिहरति दक्षिणान्तद्दिशमूर्ज्जा भाजयति
प्राञ्चोऽन्य ऋत्विज आर्त्विज्यं कुर्वन्ति तस्मादेषा दिशां
वीर्य्यवत्तमैतां हि भूयिष्ठाः प्रीणन्ति ॥ १४ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्यात्प्राञ्चोऽन्य ऋत्विज
आर्त्विज्यं कुर्वन्तीति विपरिक्रम्योद्गातार इति
दिशामभीष्ट्यै दिशामभिप्रीत्या इति ब्रूया-
त्तस्मात्सर्वासु दिक्ष्वन्नं विद्यते सर्वा ह्यभीष्टाः प्रीताः ॥ १५ ॥

पञ्चमः खण्डः

प्रजापतिरकामयत बहु स्यां प्रजायेयेति सोऽशोचत्तस्य
 शोचत आदित्यो मूर्ध्नोऽसृज्यत सोऽस्य मूर्ध्नि नमुदहन्
 स द्रोण कलशोऽभवत्तस्मिन् देवाः शुक्रमगृह्णत
 तां वै स आयुषार्त्तिमत्यजीवत् ॥ १ ॥

आयुषार्त्तिमतिजीवति य एवं वेद ॥ २ ॥

तं प्रोहे “द्वानस्पत्योऽसि बार्हस्पत्योऽसि प्रजापत्योऽसि
 प्राजापतेर्मूर्ध्नास्यत्यायुपात्रमसीदमहम्मां प्राञ्चं प्रोहामि
 तेजसे ब्रह्मवर्चसाये” ति ॥ ३ ॥

यदाह वानस्पत्य इति सत्येनैवैनं तत्प्रोहति ॥ ४ ॥

यदाह बार्हस्पत्य इति बृहस्पतिवै देवानामुद्गाता तमेव तद्युनक्ति ॥ ५ ॥

यदाह प्राजापत्य इति प्राजापत्यो ह्येष देवताया यद्द्रोण-
 कलशो यदाह प्रजापतेर्मूर्ध्नेति प्रजापतेर्ह्येष मूर्ध्नि उदहन्यत ॥ ६ ॥

यदाहा “त्यायुपात्रमि” त्यति ह्येतदन्यानि
 पात्राणि यत् द्रोणकलशो देव पात्रं द्रोणकलशः ॥ ७ ॥

देवपात्री भवति य एवं वेद

॥ ८ ॥

ब्राह्मणं पात्रे न मीमांसितं यं ब्राह्मणमिव मन्यते

प्र देवपात्रमाप्नोति न मनुष्यपात्राच्छिद्यते

॥ ९ ॥

वाग्वै देवेभ्योऽपक्रामत्सापः प्राविशत्तां देवाः पुनरयाचँस्ता-

अब्रुवन्यत्पुनर्दद्याम किन्नस्ततः स्यादिति यत्कामयध्व-

इत्यब्रुवँ स्ता अब्रुवन्यदेवास्मासु मनुष्या अपूतं

प्रवेशयँस्तेना संसृष्टा असामेति

॥ १० ॥

शुद्धा अस्मा आपः पूता भवन्ति य एवं वेद

॥ ११ ॥

सा पुनर्त्तात्यक्रामत् सा वनस्पतीन् प्राविशत्तान्देवाः

पुनरयाचँस्तान्न पुनरददुस्तानशपन् स्वेन वः किष्कुणा

वज्रेण वृश्चानिति तस्माद्वनस्पतीन् स्वेनकिष्कुणा

वज्रेण वृश्चन्ति देव शप्ता हि

॥ १२ ॥

तां वनस्पतयश्चतुर्धा वाचं विन्यदधुर्दुन्दुभौ

वीणायामक्षे तूणवे तस्मादेषा वदिष्ठैषा वल्गुतमा

वाग्वा वनस्पतीनां देवानां ह्येषा वागासीत्

॥ १३ ॥

अधोऽधोऽक्षं द्रोणकलशं प्रोहन्ति तस्या वाचोऽवरुध्या

उपर्युपर्यक्षं पवितं प्रयच्छन्त्युभयत एव वाचं परिगृह्णन्ति ॥ १४ ॥

यस्य कामयेतासुर्यमस्य यज्ञं कुर्या वाचं वृञ्जीयति

द्रोणकलशं प्रोहन्बाहुभ्या मक्षमुपस्पृशेदसुर्यमस्य

यज्ञङ्करोति वाचं वृङ्क्ते योऽस्य प्रियः स्यादनुपस्पृशन्नक्षं

प्रोहेत्प्राणा वै द्रोणकलशः प्राणानेवास्य कल्पयति ॥ १५ ॥

यन्निवत्याहुर्वाचान्यानृत्विजो वृणते

कस्मदुद्गातारो वृता आर्त्विज्यं कुर्वन्तीति ॥ १६ ॥

यद्द्रोणकलशमुपसीदन्ति तेनोद्गातारो वृताः

॥ १७ ॥

प्राजापत्या वा उद्गातारः प्राजापत्यो-

द्रोणकलशो द्रोणकलश एवैनानार्त्विज्याय वृणीते ॥ १८ ॥

प्राञ्च उपसीदन्ति प्राञ्चो यज्ञस्याग्ने करवामेति

॥ १९ ॥

अनभिजिता वा एषोद्गातृणां दिग्यत्प्राची

यद्द्रोणकलशं प्राञ्चं प्रोहन्ति दिशोऽभिजित्यै ॥ २० ॥

यन्निवन्त्याहुरन्तरीश्वः प्रासैवौ युज्यतेऽन्तरा शम्य-
 अनड्वान्क उद्रातृणां योग इति यद् द्रोणकलश-
 मुपसीदन्ति स एषां योगस्तस्माद्युक्तैरवोपसद्यन्न ह्ययुक्तो बहति ॥ २१ ॥

षष्ठः खण्डः

ग्रावः सँसाद्य द्रोणकलशमध्यूहन्ति विड्वै
 ग्रावाणोऽन्नं सोमो राष्ट्रं द्रोणकलशो यद्ग्रावमु
 द्रोणकलशमध्यूहन्ति विश्वेव तद्राष्ट्रमध्यूहन्ति ॥ १ ॥

यं द्विष्याद्विमुखान् ग्रावः कृत्वेदमहं ममुं ममुष्या-
 यण ममुष्याः पुत्रममुष्या विशोऽमुष्मादन्नाद्या-
 न्निरूहामीति निरूहेद्विश एवैनमन्नाद्यन्निरूहति ॥ २ ॥

योऽस्य प्रियः स्यात्समुखान् ग्रावः कृत्वेद महं
 ममुष्यायणममुष्याः पुत्रममुष्यां विश्वमुष्मिन्नन्नाद्यैऽध्यूहामी-
 त्यध्यूहेद्विश्वेवैनमन्नाद्यैऽध्यूहति ॥ ३ ॥

अथो तदुभयमनादित्येदमहं मां तेजसि ब्रह्म-
 वर्चसेऽध्यूहामीत्यध्यूहेत्तेजस्येव ब्रह्मवर्चस आत्मानमध्यूहति ॥ ४ ॥

यः कामयेत विशा राष्ट्रं हन्यामिति व्यूह्य ग्राव्णोऽधो-
 द्रोणकलशं सादयित्वोषांशुसवनमुपरिष्ठादभिनिदध्या-
 दिदमहममुया विशाऽदो राष्ट्रं हन्मीति विशैव तद्राष्ट्रं हन्ति ॥ ५ ॥

यो वै दैवानि पवित्राणि वेद पूतो यज्ञियो भवति
 छन्दांसि वै दैवानि पवित्राणि तैर्द्रोणकलशं पावयन्ति ॥ ६ ॥
 वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा पुनन्तु रुद्रास्त्वा त्रैष्टुभेन
 छन्दसा पुनन्त्वादित्यास्त्वा जागतेन छन्दसा पुनन्त्वे-
 तानि वै दैवानि पवित्राणि पूतो यज्ञियो भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥

स्वर्भानु र्वा आसुर आदित्यन्तमसा विध्यत्तं देवा-
 न व्यजानँस्तेऽविमुपाधावँस्तस्यातिर्भासेन तमोपाहन्यत्
 प्रथम मपाहन् सा कृष्णाविरभवद्यद्वितीयं सा रजता यत्तृतीयं-
 सा लोहिनी यया वर्णमभ्यतृणत् सा शुक्लासीत् ॥ ८ ॥

तस्माच्छुक्लं पवित्रं शुक्रः सोमः स शुक्रत्वाय ॥ ९ ॥

यं द्विष्यात्तस्यै तेषां वर्णानामपि पवित्रे कुर्यात्पाप्मनैवैनं
 तमसा विध्यति कृष्णमिव हि तमो योऽस्य प्रियः स्यादा-
 सक्तिशुक्लं कुर्याज्ज्योति वै हिरण्यं ज्योतिरेवास्मिन्दधाति ॥ १० ॥

तस्मादात्रेयं चन्द्रेणेछन्त्यत्रि हिं तस्य ज्योतिः ॥ ११ ॥

अभ्यतृणत्पवित्रं विगृह्णन्ति हस्तकार्यमेव तद्यज्ञस्य
क्रियत एतद्वा उद्गातृणां हस्तकार्यं यत्पवित्स्य विग्रहणम् ॥ १२ ॥

न हस्तवेष्ट्यान्निर्ऋच्छति य एवं वेद ॥ १३ ॥

योऽपि न विगृह्णाति प्राणादेनमन्तर्यन्ति ॥ १४ ॥

तं ब्रूयाद्वेपमानः प्रमेष्यस इति वेपमान एव प्रमीयते ॥ १५ ॥

प्र शुक्रैतु देवी मनीषास्मद्रथः सुतष्टो-
न वाजीत्युद्गाता धारामनुमन्त्रयते ॥ १६ ॥

आयुषे मे पवस्व वर्चसे मे पवस्व विदुः पृथिव्या-
दिवो जनित्राष्टृष्वन्त्वापोऽधः क्षरन्तीः सोमेहोद्गाये-
त्याह मह्यं तेजसे ब्रह्मवर्चसायेति ॥ १७ ॥

एष वै सोमस्योद्गीथो यत्पवते सोमोद्गीतमेव सामगायति ॥ १८ ॥

अच्छिन्नं पावयन्ति यज्ञञ्चैव प्राणाँश्च सन्तन्वन्ति
सन्ततं पावयन्ति यज्ञस्य सन्तत्यै ॥ १९ ॥

सप्तमः खण्डः

बृहस्पतिर्वै देवानामुदगायत्तं रक्षांस्यजिघांसन्
स य एषां लोकानामधिपतयस्तान् भागधेयेनोपाधावत् ॥ १ ॥

सूर्यो मा दिव्याभ्यो नाष्ट्राभ्यः पातु
वायुरन्तरिक्षाभ्योऽग्निः पार्थिवाभ्यः स्वाहेति जुहोति ॥ २ ॥

एते वा एषां लोकानामधिपतयस्तान् भागधेयेनोपासरत् ॥ ३ ॥

करोति वाचा वीर्यन्न सदस्यामार्त्तिमार्छति य एवं वेद ॥ ४ ॥

वाग्वै देवेभ्योऽपाक्रामत्तां देवा अन्वमन्त्रयन्त साऽब्रवी-
दभागास्मि भागधेयम्मेऽस्त्विति कस्ते भागधेयं
कुर्यादित्युद्गातार इत्यब्रवीदुद्गातारो वै वाचे भागधेयं कुर्वन्ति ॥ ५ ॥

तस्यै जुहुयाद् बेकुरानामासि जुष्टा देवोभ्यो
नमो वाचे नमो वाचस्पतये देवि वाग्यत्ते वाचो-
मधुमत्तस्मिन् मा धाः सरस्वत्यै स्वाहेति ॥ ६ ॥

वाग्वै सरस्वती तामेव तद्भागधेयेनारभते ॥ ७ ॥

यं द्विष्यात्तस्यैतामाहुतिञ्जुहुयाद्वाचं मनसा-

ध्यायेद्वाचमेवास्य वृङ्क्ते

॥ ८ ॥

बहिष्पवमानं सर्पन्ति स्वर्गमेव तल्लोकं सर्पन्ति

॥ ९ ॥

प्रकाणा इव सर्पन्ति प्रतिकूलमिव हीतः स्वर्गो लोकः त्सरन्त-

इव सर्पन्ति मृगधर्मा वै यज्ञो यज्ञस्य शान्त्या अपत्तासाय

॥ १० ॥

वाचं यच्छन्ति यज्ञमेव तद्यच्छन्ति यद्व्यवदेयुर्यज्ञं

निर्ब्रूयुस्तस्मान्न व्यव वद्यम्

॥ ११ ॥

पञ्चर्त्विजः संरब्धाः सर्पन्ति पाङ्क्तो-

यज्ञो यावान् यज्ञस्तमेव सन्तन्वन्ति

॥ १२ ॥

यदि प्रस्तोताऽवच्छिद्यते यज्ञस्य शिरश्छिद्यते ब्रह्मणै-

वरन्दत्वा स एव पुनर्वर्त्तव्यश्छिन्नमेव तत्प्रतिदधाति

॥ १३ ॥

यद्यद्गातावच्छिद्यते यज्ञेन यजमानो-

वृध्यतेऽदक्षिणः स यज्ञक्रतुः संस्थाप्योऽथान्य-

आहत्यस्तस्मिन्देयं यावद्दास्यन् स्यात्

॥ १४ ॥

यदि प्रतिहर्त्ताऽवच्छिद्यते पशुभिर्यजमानो-

वृध्यते पशवो वै प्रतिहर्त्ता सर्ववेदसन्देयं

यदि सर्ववेदस न्न ददाति सर्वज्यानिञ्जीयते

॥ १५ ॥

अध्वर्युः प्रस्तरं हरति

॥ १६ ॥

यजमानो वै प्रस्तरो यजमानमेव तत् स्वर्गल्लोकं हरति

॥ १७ ॥

यज्ञो वै देवेभ्योऽश्वोभूत्वापाक्रामत्तं देवाः

प्रस्तरेणा रमयंस्तस्मादश्वः प्रस्तरेण सम्मृज्यमान उपाव रमते

यदध्वर्युः प्रस्तरं हरति यज्ञस्य शान्त्या अपवासाय

॥ १८ ॥

प्रजापतिः पशूनसृजत तेऽस्मात् सृष्टा अशनायन्तोऽपाक्रामै-

स्तेभ्यः प्रस्तरमन्नं प्रायच्छत् एनमुपावर्त्तन्त तस्मादध्वर्युणा

प्रस्तर ईषदिव विधूयो विधूतमिव हि तृणं पशव उपावर्त्तन्ते

॥ १९ ॥

उपैनं पशव आवर्त्तन्ते य एवं वेद

॥ २० ॥

प्रस्तरमासद्योद्रायेद्धविषोऽस्कन्दाय

॥ २१ ॥

यजमानन्तु स्वर्गल्लोकादवगृह्णाति

॥ २१ ॥

अष्टीवतोपस्पृशतोद्रेयन्तेनास्य हविरस्कन्नं

भवति न यजमानं स्वर्गल्लोकादवगृह्णाति

॥ २३ ॥

चात्वात्मवेक्ष्य वहिष्पवमानं स्तुवन्त्यल वा असावादित्य-

आसीत्तं देवा बहिष्पवमानेन स्वर्गं लोकमहरन्यच्चात्वा-
मवेक्ष्य बहिष्पवमानं स्तुवन्ति यजमानमेव तत् स्वर्गं लोकं हरन्ति ॥ १४ ॥

अष्टमः खण्डः

स तु वै यज्ञेन यजेतेत्याहुर्ग्रस्य विराजं यज्ञमुखे दध्युरिति ॥ १ ॥

नवभिः स्तुवन्ति हिङ्गारो दशमो
दशाक्षरा विराड् विराजमेवास्य यज्ञमुखे दधति ॥ २ ॥

नवभिः स्तुवन्ति नव प्राणाः प्राणैरेवैनं समर्चयन्ति
हिङ्गारो दशमस्तस्मान्नाभिरनवतृण्णा दशमी प्राणानाम् ॥ ३ ॥

नवभिः स्तुवन्ति नवाध्वर्युः प्रातः सवने ग्रहान् गृह्णाति
तानेव तत्पावयन्ति तेषां प्राणानुत्सृजन्ति ॥ ४ ॥

प्रजापतिर्वै हिङ्गारस्त्रियो बहिष्पवमान्यो यद्धिङ्कृत्य
प्रस्तौति मिथुनमेवास्या यज्ञमुखे दधति प्रजननाय ॥ ५ ॥

एष वै स्तोमस्य योगो यद्धिङ्गारो यद्धिङ्कृत्य
प्रस्तौति युक्तेनैव स्तोमेन प्रस्तौति ॥ ६ ॥

एष वै साम्नां रसो तद्धिङ्गारो यद्धिङ्कृत्य-

प्रस्तौति रसेनैवैता अभ्युद्य प्रस्तौति

॥ ७ ॥

आरण्येभ्यो वा एतत् पशुभ्यः स्तुवन्ति यद्बहिष्पव-

मानमेकरूपाभिः स्तुवन्ति तस्मादेकरूपा आरण्याः पशवः

॥ ८ ॥

पराचीभिः स्तुवन्ति तस्मात् पराञ्चः प्रजायन्ते पराञ्चो वितिष्ठन्ते

॥ ९ ॥

अपरिश्रिते स्तुवन्ति तस्मादपरिगृहीता आरण्याः पशवः

॥ १० ॥

बहिः स्तुवन्त्यन्तरनु शंसन्ति तस्माद्ग्राममाहृतैर्भुञ्जते

॥ ११ ॥

ग्राम्येभ्यो वा एतत् पशुभ्यः स्तुवन्ति यदाज्यै-

र्क्षाना रूपैः स्तुवन्ति तस्मान्नानारूपा ग्राम्याः पशवः

॥ १२ ॥

पुनरभ्यावर्त्तं स्तुवन्ति तस्मात्प्रेत्वर्थः प्रेत्य पुनरायन्ति

॥ १३ ॥

परिश्रिते स्तुवन्ति तस्मात् परिगृहीता ग्राम्याः पशवः

॥ १४ ॥

अमुष्मै वा एतल्लोकाय स्तुवन्ति यद्बहिष्पवमानै-

सकृद्धिङ्कृताभिः पराचीभिः स्तुवन्ति सकृद्धीतोऽसौ पराङ्लोकः ॥ १५ ॥

अंस्मै वा एतल्लोकाय स्तुवन्ति यदाज्यैः पुन-

रभ्यावर्त्तं स्तुवन्ति तस्मादयँल्लोकः पुनः पुनः प्रजायते

॥ १६ ॥

पराञ्चो वा एतेषां प्राणा भवन्तीत्याहुर्ग्ये पराचीभिर्बहि-

प्पवमानीभिः स्तुवत इत्यावतीमुत्तमां गायेत्प्राणानान्धृत्यै

॥ १७ ॥

च्यवन्ते वा एतेऽस्माल्लोकादित्याहुर्ग्ये पराचीभिर्बहि-

प्पवमानीभिः स्तुवत इति स्थन्तरवर्णामुत्तमाङ्गाये-

दियं वै स्थन्तरमस्यामेव प्रति तिष्ठति

॥ १८ ॥

नवमः खण्डः

‘उपास्मै गायता नर’ इति ग्रामकामाय प्रतिपदं कुर्यात्

॥ १ ॥

नरो वै देवानां ग्रामो ग्राममेवास्मा उपाकः

॥ २ ॥

उप वा अन्नमन्नमेवास्मा उपाकः

॥ ३ ॥

‘उपोषु जातमप्तुर’मिति प्रजाकामाय प्रतिपदं कुर्यात्

॥ ४ ॥

उप वै प्रजा तां जातमित्येवाजीजनत्

॥ ५ ॥

‘सनः पवस्व शङ्गव’ इति प्रतिपदं कुर्यात् ॥ ६ ॥

याँ समां महादेवः पशून् हन्या-

‘त्स नः पवस्व शङ्गव’ इति चतुष्पदे भेषजं करोति ॥ ७ ॥

“शब्जना”येति द्विपदे शमर्वत इत्येकशफाय ॥ ८ ॥

विषेण वै ताँ समामोषधयोऽक्ता भवन्ति याँ समाम्महादेवः
पशून् हन्ति यच्छँ राजन्नोषधीभ्य इत्याहौषधीरेवासमै स्वदय-
त्युभयोऽस्मै स्वदिताः पच्यन्तेऽकृष्टपच्याश्च कृष्टपच्याश्च

॥ ९ ॥

पवस्व वाचो अग्रिय इति प्रतिपदं

कुर्याद्यं कामयेत समानानाँ श्रेष्ठः स्यादिति ॥ १० ॥

पवस्व वाचो अग्रिय इत्यग्रमेवैनं परिणयति

॥ ११ ॥

श्री वै वाचोऽग्रं श्रियमेवास्मिन्दधाति

॥ १२ ॥

एते असृग्रमिन्दव इति बहुभ्यः प्रतिपदं कुर्यात्

॥ १३ ॥

एत इति सर्वानेवैनानृद्वयै भूत्या अभिवदति

॥ १४ ॥

आ
मे

एत इति वै प्रजापति र्देवानसृजतासृग्रमिति मनुष्या-
निन्दव इति पितृस्तिरः पवित्र इति ग्रहानाशव इति
स्तोत्रं विश्वानीति शस्त्रमभि सौभगेत्यन्याः प्रजाः

॥ १५ ॥

यदेत इति तस्माद्यावन्त एवाग्रे देवास्तावन्त इदानीम्

॥ १६ ॥

सर्वान्त्रिद्विधमाधुर्नुवँ स्थितेव ह्येषा व्याहृतिः

॥ १७ ॥

यदसृग्रमिति तस्मान्मनुष्याः श्वः श्वः सृज्यन्ते

॥ १८ ॥

यदिन्दव इतीन्दव इव हि पितरः

॥ १९ ॥

मन इव

॥ २० ॥

यान्ताः प्रजाः सृष्टा ऋद्विधमाधुर्नुवँ स्ता-

मृध्नुवन्ति येषामेवं विद्वानेतां प्रतिपदं करोति

॥ २१ ॥

छन्दाँसि वै सोममाहरँ स्तं गन्धर्वो विश्वावसुः पर्य्यमुष्णा-
त्तेनापः प्राविशत्तं देवता अन्वैष्ठं स्तं विष्णुरप्सु पर्य्यपश्यत्
स व्याकाङ्क्षदयन्नू ३ ना ३ इति तं पदा प्रास्फुरत्तस्मा-
त्पृथगिन्द वोऽसृज्यन्त स देवताभ्योऽभितस्तिष्ठन्तीभ्य एते-

असृग्रभिन्दव इति प्राब्रवीद्बहिष्पवमानेन वै यज्ञः सृज्यते यदेते-

असृग्रमिन्दव इति प्रस्तौति यज्ञमेव तत् सृष्टन्देवताभ्यः प्राह ॥ २२ ॥

स

न

हि

न

न

न

व्यूहं वा एतदपशव्यं यत्प्रातः सवनमनिडं हियदिडा-
मस्मभ्यं संयतमित्याह प्रातः सवनमेव तदिडावत्पशुमत्करोति ॥ २३ ॥

दविद्युतत्या रुचेति व्राताय प्रतिपदं कुर्यात् ॥ २४ ॥

दविद्युतत्या रुचेति वै गायत्र्या रूपं परिष्टोभन्त्येति
विष्टुभः कृपेत्यनुष्टुभः सोमाः शुक्रा गवाशिर इति-
जगत्याः सर्वेषां वा एषा छन्दसां रूपं छन्दां सीव
खलु वै व्रातोपदेशा प्रतिपद्भवति स्वेनैवैनांस्तद्रूपेण समर्द्धयति ॥ २५ ॥

वृद्धा वा एत इन्द्रियेण वीर्येण यद्व्रात-
इन्द्रियं वीर्यं छन्दांसीन्द्रियेणैवैनान्वीर्येण समर्द्धयति ॥ २६ ॥

दशमः खण्डः

“अग्ने आयूँषि पवस” इति प्रतिपदं कुर्याद्येषां दीक्षितानां प्रमीयते ॥ १ ॥

अपूता इव वा एते येषां दीक्षितानां प्रमीयते यद्येषाऽग्नि-
पावमानो प्रतिपद्भवत्यग्निरेवैनाग्निष्टपति पवमानः पुनाति ॥ २ ॥

यदायूँषीत्याह य एव जीवन्ति तेष्वायुर्द्धधाति ॥ ३ ॥

आ
मटे

आनौ मित्रावरुणेति ज्योगामयाविने प्रतिपदं कुर्यात्

॥ ४ ॥

अपक्रान्तौ वा एतस्य प्राणापानौ यस्य ज्योगामयति
प्राणापनौ मित्रावरुणौ प्राणापानावेवास्मिन्दधाति

॥ ५ ॥

अपमन्पवते मृधोपसोमो अरावण-

इत्यनृतमभिशस्यमानाय प्रतिपदं कुर्यात्

॥ ६ ॥

अरावाणो वा एते येऽनृतमभि शंसन्ति तानेवास्मादपहन्ति

॥ ७ ॥

गच्छन्निद्रस्य निष्कृतमिति पूतमेवैनं

यज्ञियमिन्द्रस्य निष्कृतं गमयति

॥ ८ ॥

वृषा पवस्व धारयेति राजन्याय प्रतिपदं

कुर्याद्वृषा वै राजन्यो वृषाणमेवैनं करोति

॥ ९ ॥

मरुत्वते च मत्सर इति मरुतो वै देवानां विशो-

विशमेवास्मा अनु नियुनक्त्यनपनपक्रामुकाऽस्माद्विड् भवति

॥ १० ॥

विश्वा दधान ओजसेत्योजसैवास्मै वीर्य्येण

विशं पुरस्तात्परिगृह्णात्यनपक्रामुकाऽस्माद्विड् भवति

॥ ११ ॥

पवस्वेन्द्रो वृषासुत इति प्रति पदं-

कुर्याद्यः कामयेत जने म ऋध्येतेति

॥ १२ ॥

कृधी नो यशसो जन इति जनतायामेवास्मा ऋध्यते ॥ १३ ॥

युवं हि स्थः स्वः पती इति द्वाभ्यां प्रतिपदं कुर्या-
त्समावद्वाजावे वैनौ यज्ञस्य करोत्युभौ यज्ञयशसेनार्पयति ॥ १४ ॥

प्रास्य धारा अक्षरन्निति वृष्टिकामाय प्रतिपदं कुर्यात् ॥ १५ ॥

प्रास्य धारा अक्षरन्निति दिवो वृष्टि-
ञ्च्यावयति वृष्णः सुतस्यौजस इत्यन्तरिक्षात् ॥ १६ ॥

देवाँ अनु प्रभूषत इत्यस्मिन् लोके प्रतिष्ठापयति ॥ १७ ॥

ओजसा वा एतद्वीर्येण प्रदीयते यदप्रत्तं भवति यद्वृष्णः
सुतस्यौजस इत्याहौजसैवास्मै वीर्येण दिवो वृष्टिं प्रयच्छति ॥ १८ ॥

तया पवस्व धारया यया गाव इहागमञ्जन्यास उप नो-
गृहमिति प्रतिपदं कुर्याद्यः कामयेतोप मा जन्या गावो-
नमेयुर्विन्देत मे जन्या गा राष्ट्रमिति यदेषा प्रतिपद्व-
त्युपैनञ्जन्यागावो नमन्ति विन्दतेऽस्य जन्या गा राष्ट्रम् ॥ १९ ॥

सप्तमोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

- इमे वै लोका गायत्रं व्यावृद्धेयन्त्रयो हीमे-
लोका यत्त्र्यावृद्धायत्येभिरेवैनं लोकैः सम्मिमीते ॥ १ ॥
- द्विरवनर्दे हिं कुर्यात्तृतीयम् ॥ २ ॥
- यत्तिरवनर्दयति तद्गायत्रं रेचयति ॥ ३ ॥
- यो वै गायत्रेणा प्रतिहृतेनेद्गायत्यप्रतिष्ठानो-
भवति हिंकारो वै गायत्रस्य प्रतिहारः ॥ ४ ॥
- स मनसा ध्येयः प्रतिहृतेन गायत्वेणोद्गायति प्रति तिष्ठति ॥ ५ ॥
- यो वा एभ्यो लोकेभ्यो गायत्वं गायति नैभ्यो-
लोकेभ्य आवृश्च्यत इमं एनं लोका ऊर्जाऽभिसंवसते ॥ ६ ॥
- मन्द्रमिवाग्र आददीताथ तारतरमथ
तारतमन्तदेभ्यो लोकेभ्योऽगासीत् ॥ ७ ॥
- अनिरुक्तङ्गेयमेतद्वै गायत्रस्य क्रूरं यन्निरुक्तं
यदनिरुक्तं गायति क्रूरमेवास्य परिवृणक्ति ॥ ८ ॥

- प्राणो गायत्र्यन्त व्यवान्यात्प्राणस्याविच्छेदाय यदि
व्यवानिति प्रमायुको भवति यदि न व्यवानिति सर्वमायुरेति ॥ ९ ॥
- यदि व्यवान्यान्मध्य ऋचो व्यवान्यात्प्राणो वै गायत्रं
प्राणः स्वरः प्राणमेव तन्मध्यत आत्मन्दधाति स सर्वमायुरेति ॥ १० ॥
- इडां पशुकामाय निधनं कुर्यात्स्वः स्वर्गकामाय
यशो ब्रह्म वर्चस कामायायुरामयाविने हँ सीत्यभिचरते ॥ ११ ॥
- एते वै गायत्रस्य दोहाः ॥ १२ ॥
- ब्रह्म वर्चसी पशुमान् भवति य एवं वेद ॥ १३ ॥

द्वितीयः खण्डः

- प्रजापतिर्देवेभ्य आत्मानं यज्ञं कृत्वा प्रायच्छत्तेऽन्यो-
न्यस्मा अग्राय नातिष्ठन्त तानब्रवीदाजिमस्मिन्नि-
तेति त आजिमायन्यदाजिमायँस्तदाज्यानामाज्यत्वम् ॥ १ ॥
- स इन्द्रोऽवेदमिवा इदमग्र उज्जेप्यतीति सोऽब्रवीद्यतरोनाविदमग्र-
उज्ययत्तन्नौ सहेति सोऽमिरग्र उदजयदथ मित्वावरुणावथेन्द्रोऽथैषैका-

हेतुननुज्जितासीत्स इन्द्रोऽग्निमब्रवीद्यत्सहावोचावही
यन्नौ तदिति सैषैन्द्राग्न्यध्यर्द्धमग्ने स्तोत्रमध्यर्द्धमिन्द्रस्य

॥ २ ॥

चत्वारि सन्ति षड्देवत्यानि

॥ ३ ॥

षड्धा विहितो यज्ञो यावान्यज्ञस्तमेवारभते

॥ ४ ॥

सर्वाणि स्वाराण्याज्यानि तज्जामि

नानादेवत्यैः स्तुवन्त्यजामितायै

॥ ५ ॥

ग्राम्येभ्यो वा एतत्पशुभ्यः स्तुवन्ति यदाज्यैः

पुनरभ्यावर्त्तं स्तुवन्ति तस्मात्पराञ्चः प्राज्यन्ते

प्रत्यञ्चः प्रजायन्ते तस्माद् पुनरायन्ति

॥ ६ ॥

तृतीयः खण्डः

एतावता वाव माध्यन्दिनं सवनं पुपुवे

॥ १ ॥

त्रिभिश्च छन्दोभिः पञ्चभिश्च सामभिः

॥ २ ॥

यन्माध्यन्दिनेन पवमानेन स्तुवन्ति

माध्यन्दिनमेव तत्सवनं पावयन्ति

॥ ३ ॥

एतावन्ति वाव सर्वाणि सामानि यावन्ति माध्यन्दिनं पवमानै

॥ ४ ॥

गायत्रि निधनव दनिधनमैडम्

॥ ५ ॥

यन्माध्यन्दिनेन पवमानेन

स्तुवन्ति सर्वे रेव तत्सामभिः स्तुवन्ति

॥ ६ ॥

आत्मा वै यज्ञस्य पवमानो मुखं गायत्री प्राणो गायत्रं
यद्गायत्र्यां गायत्रेण स्तुवन्ति मुखत एव तत्प्राणान्दधति

॥ ७ ॥

प्राणापाना वा एतानि छन्दांसि प्राणो गायत्री व्यानो बृहत्स-
पानस्त्रिष्टुब्जदेतैश्छन्दोभिः स्तुवन्ति प्राणापानानामविच्छेदाय

॥ ८ ॥

इमे वै लोका एतानि छन्दांस्ययमेव

गायत्र्ययम्मध्यमो बृहत्सपानुत्तमस्त्रिष्टुब्जदेतै-

श्छन्दोभिः संहितैः स्तुवन्त्येषां लोकानामविच्छेदाय

॥ ९ ॥

यदन्यछन्दोऽन्तरा व्यवेयादिमां लोकान्विच्छिन्ध्यात्

॥ १० ॥

गायत्रेण स्तुत्वा निधनवता-

स्तुवन्तीयं वै गायत्र्यस्यामेव तदायतनं क्रियते

॥ १२ ॥

यदनिधनेनाग्रे स्तुयुरनायतनो यजमानः स्यात्

॥ १२ ॥

निधनव्रता स्तुवन्ति वीर्यं वै गायत्री
वीर्यं निधनं वीर्येणैव तद्वीर्यं समर्द्धयति

॥ १३ ॥

ऐडेन घहतीमारभन्ते

॥ १४ ॥

पशवो वा इडा पशवो बृहती पशुष्वेव तत्पशून् दधाति

॥ १५ ॥

बृहत्यां भूयिष्ठानि सामानि भवन्ति

॥ १६ ॥

तत्रापि त्रिणिधनम्

॥ १७ ॥

अबलिष्ठ इव वा अयम्मध्यमो लोकस्तस्यैव तदायतनं क्रियते

॥ १८ ॥

त्रिणिधनं भवति त्रीणि सवनानां छिद्राणि तानि तेनापिधीयन्ते

॥ १९ ॥

त्रिणिधनं भवति त्रय इमे लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति

॥ २० ॥

त्रिणिधनं भवत्येतेन वै माध्यन्दिनं सवनं प्रतिष्ठितं यत्त्रि-

णिधनं यत्त्रिणिधनन्न स्यादप्रतिष्ठितम् माध्यन्दिनं सवनं स्यात्

॥ २१ ॥

द्व्यक्षराणि निधनानि भवन्ति द्विपा-

द्यजमानो यजमानमेव यज्ञे पशुषु प्रतिष्ठापयति

॥ २२ ॥

अनिधनमन्ततो भवति स्वर्गस्य लोकस्यानतिपादाय

॥ २३ ॥

यन्निधनव्रत्स्याद्यजमानं स्वर्गाल्लोकान्निर्हन्त्यात्

॥ २४ ॥

चतुर्थः खण्डः

११५

स्वारं भवति

॥ २५ ॥

स्वरेण वै देवेभ्योऽन्ततोऽन्नाद्यं प्रदीयते

॥ २६ ॥

स्वरेणैव तद्देवेभ्योऽन्ततोऽन्नाद्यं प्रयच्छति

॥ २७ ॥

गायत्वं पुरस्ताद्भवति स्वारमन्ततः

प्राणो वै गायत्रं प्राणः स्वरः प्राणानेव-

तदुभयतो दधाति तस्मादुभयतः प्राणाः पशवः

॥ २८ ॥

यद्गायत्वं पुरस्ताद्भवति स्वार-

मन्ततः प्राणैरेव प्रैत्यपाने प्रति तिष्ठति

॥ २९ ॥

चतुर्थः खण्डः

एतद्धै यज्ञस्य स्वर्यं यन्माध्यन्दिनं सवनंमाध्य-

न्दिनस्य पवमानः पवमानस्य बृहती यद्बृहत्याः

स्तोत्रेदक्षिणा दीयन्ते स्वर्गस्यैव तल्लोकंस्यायतने दीयन्ते

॥ १ ॥

देवा वै छन्दांस्यब्रुवन्युष्माभिः स्वर्गं लोकमयामेति

ते गायत्रीं प्रायुञ्जत तथा न व्याप्नुवँस्त्रिष्टुभं प्रायुञ्जत

तया न व्याप्नुवज्जगतीं प्रायुञ्जत तया न-
 व्याप्नुवन्ननुष्टुभं प्रायुञ्जत तयाऽल्पकादि न-
 व्याप्नुवं स्त आसान्दिशां रसान्प्रबृह्य चत्वा-
 र्यक्षराण्युपादधुः सा बृहत्यभवत्तयेमाँल्लोकान् व्याप्नुवन् ॥ २ ॥

बृहती मर्या य ये माँल्लोकान् व्यापामेति तद्बृहत्याबृहत्त्वम् ॥ ३ ॥

पशून्वा अस्यान्तानुपादधुः पशवो वै बृहतीयद्
 बृहत्याः स्तोत्रे दक्षिणा दीयन्ते स्व एव तदायतने दीयन्ते ॥ ४ ॥

यन्वित्याहुरन्यानि छन्दाँसि वर्षीयाँसि कस्माद्
 बृहत्युच्यत इत्येषा हीमाँल्लोकान् व्याप्नोन्नान्य-
 छन्दः किञ्चन यानि सप्त चतुरुत्तराणि छन्दाँसि
 तानि बृहतीमभिसम्पद्यन्ते तस्माद्बृहत्युच्यते ॥ ५ ॥

यन्वित्याहुर्गायत्रं प्रातः सवनं त्रैष्टुभम्माध्यन्दिनं सवन-
 ज्जागतं तृतीयसवनङ्कस्माद् बृहत्या मध्यन्दिने स्तुवन्तीति ॥ ६ ॥

वहिष्पवमानेन वै देवा आदित्यं स्वर्गं लोकमहरन्
 स नाध्रियत तं बृहत्या मध्यन्दिने स्तभ्नुवंस्तस्माद्
 बृहत्या मध्यन्दिने स्तुवन्त्यादित्यं ह्येषा मध्यन्दिने दाधार ॥ ७ ॥

यैरु कैश्च छन्दोभिर्मध्यन्दिने स्तुवन्ति तानि त्रिष्टुभ-
मभि सम्पद्यन्ते तस्मात्त्रिष्टुभो नयन्ति माध्यन्दिनात्सवनात्

॥ ८ ॥

पञ्चमः खण्डः

प्रजापतिरकामयत बहु स्यां प्रजायेयेति स शोचन्नमहीय-
मानोऽतिष्ठत्स एतदामहीयवमपश्यत्तेनेमाः प्रजा असृजत
ताः सृष्टा अमहीयन्त यदमहीयन्त तस्मादामहीयवम्

॥ १ ॥

ता अस्मात्सृष्टा अपाक्रामँ स्तासान्दिवि सद्भूम्या-
दद इति प्राणानादत्त ता एनं प्रणेष्वत्तेषु पुनरुपा-
वर्तन्त ताभ्य उग्रं शर्म महिश्रव इति पुनः-
प्राणान् प्रायच्छत्ता अस्मादुदेवायोधँस्तासाँ स्तौष-
इति मन्यूनवाश्रृणोत्ततो वै तस्मै ताः श्रैष्ठ्यायातिष्ठन्त

॥ २ ॥

तिष्ठन्तेऽस्मै समानाः श्रैष्ठ्याय य एवं वेद

॥ ३ ॥

प्रजानाञ्च वा एषा सृष्टिः पापवसीयश्च विधृतिर्यदामहीयवम्

॥ ४ ॥

विधृतिः पापवसीयसो भवति य एवं वेद

॥ ५ ॥

देवां वै यशस्कामाः सत्रमासतामिरिन्द्रो वायुर्मख-

स्तेऽब्रुवन्यन्नो यशऽऋच्छात्तन्नः सहासदिति तेषा-

म्मखं यश आर्छत्तदादायापाक्रामत्तदस्य प्रासहां-

दित्सन्त तं पर्ययतन्त स्वधनुः प्रतिष्ठभ्यातिष्ठत्तस्य

धनुरार्तिरूध्वा पतित्वा शिरोऽछिनत्स प्रवर्ग्योऽभवद्यज्ञो-

वै मखो यत् प्रवर्ग्यं प्रवृज्जन्ति यज्ञस्यैव तच्छिरः प्रतिदधति ॥ ६ ॥

तद्देवा यशो व्यभजन्त तस्याग्नी रौरवं प्राबृहत ॥ ७ ॥

तद्वै स पशुवीर्यं प्राबृहत पशवो वै रौरवम् ॥ ८ ॥

पशुमान् भवति य एवं वेद ॥ ९ ॥

अग्निवै रूरस्तस्यैतद्रौरवम् ॥ १० ॥

असुरा वै देवान् पर्य यतन्त तत एतावग्नी
रुरौ विज्वच्चौ स्तोभावपश्यत्ताभ्यामेनान्
प्रत्यौषत्ते प्रत्युष्यमाणा अरवन्त यदर वन्त तस्मौरवम्द्रं ॥ ११ ॥

अथेन्द्रो यौधाजयं प्राबृहत तद्वै स
वज्रं प्राबृहत वज्रो वै यौधाजयम् ॥ १२ ॥

वज्रं भातृव्याय प्रहरति य एवं वेद ॥ १३ ॥

पञ्चमः खण्डः

११९

इन्द्रे वै युधाजित्तस्यैतद्यौधाजयम्

॥ १४ ॥

युधा मर्या अजैभ्येति तस्माद्यौधाजयम्

॥ १५ ॥

अथ वायु रौशनं प्राबृहत

॥ १६ ॥

तद्वै स प्राण वीर्यं प्राबृहत प्राणा वा औशनम्

॥ १७ ॥

सर्वमायुरेति य एवं वेद

॥ १८ ॥

वायुर्वा उशनं स्तस्यैतदौशनम्

॥ १९ ॥

उशना वै काव्योऽसुराणां पुरोहित-

आसीत्तं देवाः कामदुधाभिरुपामन्त्रयन्त तस्मा-

एतान्यौशनानि प्रायच्छन् कामदुधा वा औशनानि

॥ २० ॥

कामदुधा एन मुपतिष्ठन्ते य एवं वेद

॥ २१ ॥

षष्ठः खण्डः

प्रजापतिरकामयत बहु स्यां प्रजायेयेति स

तूष्णीं मनसा ध्यायत्तस्य यन्मनस्यासीत्तद् बृहत्साम समभवत् ॥ १ ॥

सं आदधीत गर्भो वै मेऽयमन्तर्हितस्तं वाचा प्रजनया इति ॥ २ ॥

स वाचं व्यसृजत सा वाग्रथन्तरमन्वपद्यतं ॥ ३ ॥

स्थम्मर्याः 'क्षेप्लातारीदिति तद्रथन्तरस्य स्थन्तरत्वम् ॥ ४ ॥

ततो बृहदनु प्राजायत बृहन्मर्या इदं स

ज्योगन्तरभूदिति तद्बृहतो बृहत्त्वम् ॥ ५ ॥

यथा वै पुत्रो ज्येष्ठ एवं बृहत्प्रजापतेः ॥ ६ ॥

ज्येष्ठ ब्राह्मणं वा एतत् ॥ ७ ॥

प्रज्यैष्ठ्यमाप्नोति य एवं वेद ॥ ८ ॥

यन्वित्याहुर्बृहत्पूर्वं प्रजापतौ समभव-

त्कस्माद्रथन्तरं पूर्वं योगमानश इति ॥ ९ ॥

बृहदेव पूर्वं समभवद्रथन्तरन्तु पूर्वं-

सृष्ट्यासृजत तस्मात्पूर्वं योगमानशे ॥ १० ॥

तयोः समानन्निधनमासीत्तस्मिन्नातिष्ठेतान्त आजिमैतां

तयोर्हसिति बृहत्प्राणमुदजयदसिति स्थन्तरमपानमभिसमवेष्टतं ॥ ११ ॥

प्राणापानौ वै बृहद्रथन्तरे ज्योगामयाविन उभे कुर्यादपक्रान्तौ
वा एतस्य प्राणापानौ यस्य ज्योगामयति प्राणापानावेवास्मिन्दधाति ॥ १२ ॥

यन्निवत्याहुरुभे बृहद्रथन्तरे बहिर्णिधने कस्माद्
बृहद्बहिर्णिधनानि भजतेऽन्तर्णिधनानि रथन्तरमिति ॥ १३ ॥

प्राणो बृहत्तस्माद्बहिर्णिधनानि भजते बहिर्हि
प्राणोऽपानो रथन्तरं तस्मादन्तर्णिधनानि भजतेऽन्तर्ह्यपानः ॥ १४ ॥

महावृक्षौ वै बृहद्रथन्तरे निधनेन समर्प्ये ॥ १५ ॥

यद्वै महावृक्षौ समृच्छेते बहु तत्र विभञ्जं प्रभञ्जं शेते ॥ १६ ॥

ऐरं वै बृहदैडं रथन्तरम्मनो वै बृहद्वाग्रथन्तरं
साम वै बृहद्वाग्रथन्तरं प्राणो वै बृहदपानो-
रथन्तरमसौ वै लोको बृहदयं रथन्तरमेतानि
मनसान्वीक्ष्योद्वायेत्कलृप्ताभ्यामेवाभ्यामुद्वायति ॥ १७ ॥

सप्तमः खण्डः

पशवो वै बृहद्रथन्तरे अष्टाक्षरेण प्रथमाया

ऋचः प्रस्तौत्यष्टाशफाँ स्तत्पशूनवरुन्धे

॥ १ ॥

द्व्यक्षरेणोत्तरयोऋचोः प्रस्तौति द्विपाद्यजमानो-

यजमानमेव यज्ञे पशुषु प्रतिष्ठापयति

॥ २ ॥

पञ्चाक्षरेण रथन्तरस्य प्रतिहरति पाङ्क्तौस्तत्पशूनवरुन्धे

॥ ३ ॥

चतुरक्षरेण बृहतः प्रतिहरति चतुष्पदस्तत्पशूनवरुन्धे

॥ ४ ॥

न वै बृहन्न रथन्तरमेकञ्छन्दो यच्छततः ककुभावुत्तरे

उपादधुस्तस्माद्बृहती प्रथमा ककुभावुत्तरे तस्माद्

बृहद्रथन्तरे एकर्चेन कुर्वन्ति न हि ते एकञ्छन्दोऽयच्छत्

॥ ५ ॥

नव बृहतो रोहान् रोहति नव प्राणाः प्राणानेवावरुन्धे

॥ ६ ॥

त्रीन् प्रथमायाँ रोहति भूतं भवद्भविष्यत्ताने-

वा वरुन्धे त्रीन् मध्यमायाँ रोहत्यात्मानं प्रजां

पशूँस्तानेवावरुन्धे त्रीनुत्तमायाँ रोहति

त्रय इमे लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति

॥ ७ ॥

सर्वान् कामानवरुन्धे य एवं विद्वान् बृहतो रोहा नोहति

॥ ८ ॥

- वज्रेण वा एतत्प्रस्तोतोद्गातार मभि प्रवर्त्तयति
 थद्रथन्तरं प्रस्तौति समुद्रमन्तर्द्वायो द्रायेद्वागि-
 त्यादेयं वाग्वै समुद्रः समुद्रमेवान्तर्दधात्यहिं सायै ॥ ९ ॥
- बलवद्देयं वज्रमेवं प्रवृत्तं प्रत्युद्गृह्णाति ॥ १० ॥
- बलवत्त्वा कुर्वता गेयमभिलोभयतेव वज्रमेवाभिलोभयति ॥ ११ ॥
- क्षिप्रङ्गेयं स्वर्गस्य लोकस्य समष्टयै ॥ १२ ॥
- देवरथो वै रथन्तरमक्षरेणाक्षरेण प्रतिष्ठा-
 पयतोद्देयमरेणारेण हि रथः प्रति तिष्ठति ॥ १३ ॥
- थो वै देवरथमनन्वालभ्यातिष्ठत्यवास्मात्पद्यत-
 इयं वै देवरथ इमामालभ्योद्गायेन्नास्मादवपद्यते ॥ १४ ॥
- ईश्वरं वै रथन्तरमुद्गातुश्चक्षुः प्रमथितोः
 प्रस्तूयमाने सम्मीलेत्स्वर्दृशं प्रतिवीक्षेत नैनश्चक्षुर्जहाति ॥ १५ ॥
- प्रजननं वै रथन्तरं यत्तस्थुष इत्याहास्थायुकोद्गातु-
 र्वाग्भवत्यपि प्रजननं हन्त्यस्थुष इति वक्तव्यं
 सुस्थुष इति वास्थायुकोद्गातु र्वाग्भवति न प्रजननमपि हन्ति ॥ १६ ॥

पृष्ठानि वा असृज्यन्त तैर्देवाः स्वर्गं-

लोकमायं स्तेषां रथन्तरम्महिम्ना नाशक्नोदुत्पतत्

॥ १७ ॥

तस्य वसिष्ठो महिम्नो विनिधाय तेन स्तुत्वा

स्वर्गं लोकमैत्तान् संभृत्योद्गायेत्

॥ १८ ॥

यस्ते गोषु महिमा यस्ते अप्सु रथे वा ते

स्तनयित्नौ य उ ते यस्ते अग्नौ महिमा

तेन सम्भव रथन्तर द्रविणवन्न एधि

॥ १९ ॥

अष्टमः खण्डः

अपो वा ऋत्विमार्छतासां वायुः पृष्ठे व्यवर्त्तत

ततोक्सु वामं समभवत्तस्मिन् मित्रावरुणौ पर्य्य-

पश्यतां तावब्रूतां वामं मर्या इदं देवेष्वाजानीति तस्माद्दामदेव्यम् ॥ १ ॥

तत्परिगृह्णन्तावब्रूतामिदमविदावेदन्नौ माभ्यर्त्तित्वमिति

तत्प्रजापतिरब्रवीन्मद्वा एतदङ्गजनि मम वा एतदिति

तदग्निरब्रवीन्मा वा एतदन्नमजनि मम वा एतदिति

तदिन्द्रोऽब्रवीच्छूष्ठा वा एतदहं वः श्रेष्ठोऽस्मि मम वा

एतदिति तद्विश्वे देवा अब्रवन्नस्मद्देवत्यं वा
 एतद्यदद्भ्योऽधि समभूदस्माकं वा एतदिति
 तत्प्रजापतिरब्रवीत्सर्वेषाम् इदमस्तु सर्वं
 इदं मुपजीवामेति तत्पृष्ठेषु न्यदधुः सर्वदेवत्यं वै वामदेव्यम् ॥ २ ॥

यत्कवतीषु तेन प्राजापत्यं को हि प्रजापति-
 र्यदनिरुक्तासु तेन प्राजापत्यमनिरुक्ते हि प्रजापतिः ॥ ३ ॥

यद्गायत्रीषु तेनाग्नेयं गायत्रछन्दा ह्यग्निः ॥ ४ ॥

यत् पृष्ठेषु न्यदधुस्तेनैन्द्रं
 सर्वाणि हि पृष्ठानीन्द्रस्य निष्केवलानि ॥ ५ ॥

यन्मैत्रावरुणोऽनुशंसति तेन मैत्रावरुणम् ॥ ६ ॥

यद्बहुदेवत्यमुत्तमं पदं तेन
 वैश्वदेवं सर्वेष्वेव रूपेषु प्रति तिष्ठति ॥ ७ ॥

प्रजापतिर्वा एतां गायत्रीं योनि-
 मपश्यत्स आदीधीतास्माद्योनेः पृष्ठानि सृजा इति ॥ ८ ॥

स रथन्तरमसृजत तद्रथस्य घोषोऽन्वसृज्यत ॥ ९ ॥

स बृहदसृजत तस्तनयित्नीर्घोषोऽन्वसृज्यत	
सवैरूपमसृजत तद्वा तस्य घोषोऽन्वसृज्यत	॥ १० ॥
स वैराजमसृजत तदग्नेर्घोषोऽन्वसृज्यत	॥ ११ ॥
स शक्करीरसृजत तदपाङ्गोषोऽन्वसृज्यत	॥ १२ ॥
स रेवतीरसृजत तद्गवां घोषोऽन्वसृज्यत	॥ १३ ॥
एतैर्वा एतानि सह घोषैरसृज्यन्त	॥ १४ ॥
सर्वेऽस्मिन् घोषाः सर्वाः पुण्या वाचो वदन्ति य एवं वेद	॥ १५ ॥

नवमः खण्डः

पिता वै वामदेव्यं पुत्राः पृष्ठानि	॥ १ ॥
एतस्माद्वा एतानि योने रसृज्यन्त	॥ २ ॥
तस्मात् पृष्ठानां स्तोत्रं वामदेव्येनानुष्ठुवन्ति शान्त्यै	॥ ३ ॥
यद्धि पुलोऽशान्तं चरति पिता तछमयति	॥ ४ ॥
अयं वै लोको मध्यमो वामदेव्यमेतस्माद्वा	
इमौ लोकौ विष्वच्चावसृज्येतां बृहच्च रयन्तरञ्च	॥ ५ ॥

यद्रथन्तरेण स्तुवन्ति ये रथन्तराः पशवोऽन्तरिक्षन्त

उपश्रयन्ति यद्बृहता स्तुवन्ति

ये बार्हताः पशवोऽन्तरिक्षन्त उपश्रयन्ति

ते वामदेव्यस्य स्तोत्रेणावरुद्धाः

॥ ६ ॥

ध्रुव आसीनो वामदेव्येनोद्गायेत्पशूनामुपवृत्यै

॥ ७ ॥

उपैनं पशव आवर्त्तन्ते य एवं वेद

॥ ८ ॥

अन्तरिक्षं वै वामदेव्यमधून्वतेवोद्रेयमधूतमिवान्तरिक्षं

पशवो वै वामदेव्यमहिंसतेवोद्रेयं पशूनामहिंसायै

॥ ९ ॥

कथमिव वामदेव्यं गेयमित्याहुः

॥ १० ॥

यथांकुली पुत्रान् सन्दश्या-

सम्भिन्दतो हरति यथा वातोऽप्सु शनैर्वति

॥ ११ ॥

स्वधूर्वामदेव्यङ्गेयम्

॥ १२ ॥

यो वै स्वधूर्वामदेव्यं ज्ञायति स्वधूर् भवति

॥ १३ ॥

यात्यस्यान्यो नियानेन नान्यस्य नियानेन याति

॥ १४ ॥

न बृहतो न रथन्तरस्यानुरूपङ्गेयं

स्वेनैवायतनेन गेयमायतनवान् भवति

॥ १५ ॥

देवां वै पशून् व्यभजन्त ते

रुद्रमन्तरायं स्तान् वामदेव्यस्य स्तोत्र उपेक्षते

॥ १६ ॥

अनिरुक्तं ज्ञेयम्

॥ १७ ॥

यन्निराह रुद्राय पशून्पि दधाति

रुद्रस्तां समां पशून् घातुको भवति

॥ १८ ॥

रेवतीषु वामदेव्येन पशूकामः स्तुवीत

॥ १९ ॥

आपो वै रेवत्यः पशवो वामदेव्य-

मद्भ्य एवास्मै पशून्प्रजनयति

॥ २० ॥

अनवर्त्तिः पशुतो भवति प्रजा त्वस्य मीलितेव भवति

॥ २१ ॥

कवतीभ्यो ह्येति प्रजापतेः

॥ २२ ॥

दशमः खण्डः

इमौ वै लोकौ सहास्तान्तौ विन्यन्ता-

वब्रूतां वि वाहं विवहावहै सह नावास्त्विति

॥ १ ॥

तयोऽयममुष्मै श्यैतं प्रायच्छन्नौधसमसावस्मै

॥ २ ॥

तत एनयोर्निधने विपर्ययक्रामतां देव विवाहो वै शयैतनौधसे ॥ ३ ॥

प्र वसीयाँसं विवाहमाप्नोति य एवं वेद ॥ ४ ॥

इतो वा इमे लोका ऊर्ध्वाः कल्पमाना-
यन्त्यमुतोऽर्वाञ्चः कल्पमाना आयन्ति ॥ ५ ॥

यद्रथन्तरेण स्तुवन्तीमँ लोकं तेन युनक्त्यन्तरिक्षं
वामदेव्येन नौधसेनामुं यद् बृहता स्तुवन्त्यमुं-
ल्लोकं तेन युनक्त्यन्तरिक्षं वामदेव्येन शयैतेनेमम् ॥ ६ ॥

कलृप्तानिमाँ लोकानुपास्ते य एवं वेद ॥ ७ ॥

बृहद्रथन्तरे वै शयैतनौधसे यद्रथन्तराय नौधसं प्रति-
प्रयुञ्जन्ति बृहदेवास्मै तत्प्रति प्रयुञ्जन्ति बृहद्धये-
तत्परोक्षं यन्नौधसं यद् बृहते शयैतं प्रति प्रयुञ्जन्ति
रथन्तरमेवास्मै तत्प्रति प्रयुञ्जन्ति रथन्तरँ ह्येतत्परोक्षं यच्छयैतम् ॥ ८ ॥

उभाभ्यां बृहद्रथन्तराभ्यां स्तुते य एवं वेद ॥ ९ ॥

देवा वै ब्रह्म व्यभजन्त तान्नोधाः काक्षीवत-
आगच्छतेऽब्रुवन्नृषिर्न आगँ स्तस्मै ब्रह्म ददामेति तस्मा एतत्
साम प्रायच्छन्यन्नौधसे प्रायच्छँ स्तस्मान्नौधसं ब्रह्म वै नौधसम् ॥ १० ॥

ब्रह्मवर्चसकाम एतेन स्तुवीत ब्रह्मवर्चसी भवति

॥ ११ ॥

अथैतच्छयैतम्

॥ १२ ॥

प्रजापतिः पशूनसृजत तेऽस्मात्सृष्टा अपाक्रामँ-
स्तानेतेन साम्नाभिव्याहरत्तेऽस्मा अतिष्ठन्त ते शेत्या-
अभवन् यच्छेत्या अभवँ स्तस्माच्छयैतं पशवो वै श्यैतम्

॥ १३ ॥

पशुकाम एतेन स्तुवीत पशुमान् भवति

॥ १४ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टा अशोचँ स्ताः
श्यैतेन हुं मा इत्यभ्यजिघ्र ततो वै ताः समैधन्त
समैधन्ते ताँ समां प्रजा यत्रैवं विद्वाञ्छयैतेनोद्वायति

॥ १५ ॥

एष वै यजमानस्य प्रजापतिर्यदुद्वाता यच्छयैतेन
हि ङ्करोति प्रजापतिरेव भूत्वा प्रजा अभिजिघ्रति
वसुनिधनं भवति पशवो वै वसु पशुष्वेव प्रति तिष्ठति

॥ १६ ॥

॥ १७ ॥

अष्टमोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

आष्कार णिधनं काण्वं वषट्कार णिधनमभि-
चरणीयस्य ब्रह्म साम कुर्यादभि निधनम्माध्यन्दिने पवमाने ॥ १ ॥

देवेषुर्वा एषा यद्वषट्कारोऽभीति वा
इन्द्रो वृत्ताय वज्रं प्राहरदभीत्येवास्मै
वज्रं प्रहत्य देवेष्ववषट्कारेण विध्यति ॥ २ ॥

लैककुभं पशुकामाय ब्रह्मसाम कुर्यात् त्वमङ्गप्रशंसिष इत्येतासु ॥ ३ ॥

इन्द्रो यतीन् सालावृकेभ्यः प्रायच्छत्तेषां तय उदशिष्यन्त
रायो वाजो बृहद्गिरिः पृथुरश्मिस्तेऽब्रुवन् को नः पुत्रान्
भरिष्यतीत्यहमितीन्द्रोऽब्रवीत्ताँस्त्रिककुबधिनिधायचर-
त्स एतत्सामापश्यद्य त्रिककुब पश्यत्तस्मा त्रैककुभम् ॥ ४ ॥

स आत्मानमेव पुनरुपाधावत्त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः
शविष्ठमर्त्यन्नत्वदन्यो मधवन्नस्ति च मर्दितेन्द्र
ब्रवीमि ते वच इति स एतेन च प्रगाथेनैतेन
साम्ना सहस्रं पशूनसृजत तानेभ्यः प्रायच्छत्ते प्रत्यतिष्ठन् ॥ ५ ॥

यः पशुकामः स्याद्यः प्रतिष्ठाकाम एतस्मिन् प्रगाथ
एतेन साम्ना स्तुवीत प्रसहस्रं पशूनाप्नोति प्रति तिष्ठति ॥ ६ ॥

त्रिवीर्यं वा एतत्साम त्रीन्द्रियमैन्द्र्य ऋच ऐन्द्रं-
सामैन्द्रेति निधनमिन्द्रिय एव वीर्ये प्रति तिष्ठति ॥ ७ ॥

त्रैशोकं ज्योगामयाविने ब्रह्मसाम कुर्यात् ॥ ८ ॥

इमे वै लोकाः सहासं स्तेऽशोचंस्तेषामिन्द्र एतेन
साम्ना शुचमपाहन्यत्त्रयाणां शोचतामपाहं स्तस्मात्त्रैशोकम् ॥ ९ ॥

यामस्मादपाहन् सा पुंश्चलीं प्राविशद्या-
मन्तरिक्षात्सा क्लीबं याममुष्मात्सैनस्विनम् ॥ १० ॥

तस्मात्तेषान्नाशैतव्या य एषामाशामेति तस्मा एवशुचोऽपभजते ॥ ११ ॥

शुचा वा एष विद्धो यस्य ज्योगामयति
यत्त्रैशोकं ब्रह्मसाम भवति शुचमेवास्मादपहन्ति ॥ १२ ॥

दिवेति निधनमुपयन्ति व्युष्टिर्वै दिवा व्येवासमै वासयति ॥ १३ ॥

द्वितीयः खण्डः

- आष्कार णिधनं काण्वं प्रतिष्ठाकामाय ब्रह्मसाम कुर्यात् ॥ १ ॥
- कण्वो वा एतत्सामर्त्तं निधनमपश्यत् स न
प्रत्यतिष्ठत्स वृषदंशस्याषिति क्ष्वत् उपाशृणोत्स तदेव
निधनमपश्यत्ततो वै स प्रत्यतिष्ठद्यदेतत्साम भवति प्रतिष्ठित्यै ॥ २ ॥
- वसिष्ठस्य जनित्रं प्रजाकामाय ब्रह्मसाम कुर्यात् ॥ ३ ॥
- वसिष्ठो वा एतत्पुत्रहतः सामापश्यत्स प्रजया
पशुभिः प्राजायत यदेतत्साम भवति प्रजात्यै ॥ ४ ॥
- आथर्वणं लोक कामाय ब्रह्मसाम कुर्यात् ॥ ५ ॥
- अथर्वाणो वा एतल्लोक कामाः सामापश्यँ स्तेनामर्त्यँ
ल्लोकमपश्यन् यदेतत्साम भवति स्वर्गस्य लोकस्य प्रजात्यै ॥ ६ ॥
- अभीवर्त्तं भ्रातृव्यवते ब्रह्मसाम कुर्यात् ॥ ७ ॥
- अभीवर्त्तेन वै देवा असुरानभ्यवर्त्तन्त
यदभीवर्त्तो ब्रह्मसाम भवति भ्रातृव्यस्याभिवृत्त्यै ॥ ८ ॥
- श्रायन्तीयं यज्ञविभ्रष्टाय ब्रह्मसाम कुर्यात् ॥ ९ ॥

प्रजापतिरुषसमध्यैत्स्वां दुहितरं तस्य
रेतः परापतत्तदस्यां न्यषिच्यत तदश्रीणा-
दिदं मे माऽदुषदिति तत्सदकरोत्पशूनेव

॥ १० ॥

यच्छायन्तीयं ब्रह्मसाम भवति श्रीणाति चैवेनँ सच्च करोति

॥ ११ ॥

तृतीयः खण्डः

देवाश्च वा असुराश्चैषु लोकेष्वस्पृष्टन्त
ते देवाः प्रजापतिमुपाधावँस्तेभ्य एतत्साम
प्रायच्छदेतेनैनान् कालयिष्यद्भूमिति तेनैनानेभ्यो-
लोकेभ्योऽकालयन्त यदकालयन्त तस्मात्कालेयम्

॥ १ ॥

एभ्यो वै लोकेभ्यो भ्रातृव्यं कालयते य एवं वेद

॥ २ ॥

स्तोमो वै देवेषु तरो नामासीद्यज्ञोऽसुरेषु विदद्वसुस्ते
देवास्तरोभिर्त्रो विदद्वसुमिति स्तोमेन यज्ञमसुराणामवृज्जत

॥ ३ ॥

स्तोमेन यज्ञं भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते य एवं वेद

॥ ४ ॥

साध्या वै नाम देवा आसँ स्तोऽवच्छिद्य तृतीयसवनम्माध्यन्दिनेन

सवनेन सह स्वर्गाँ लोकमायँ स्तद्देवाः कालेयेन
समतन्वन्यत्कालेयं भवति तृतीयसवनस्य सन्तत्यै

॥ ५ ॥

विदद्वसु वै तृतीय सवनं यत्तरोभिर्वो-

विदद्वसुमिति प्रस्तौति तृतीय सवनमेव तदभ्यति वदति

॥ ६ ॥

सर्वाणि वै रूपाणि कालेयं यत्पदप्रस्तावन्तेन
राथन्तरं यद्बृहतो रोहान् रोहति तेन बार्हतं
यत् स्तोभवान् प्रतिहार स्तेन बार्हतं यद्रव दिड-
न्तेन राथन्तरं सर्वेष्वेव रूपेषु प्रति तिष्ठति

॥ ७ ॥

चतुर्थः खण्डः

साध्या वै नाम देवा आसँ स्ते सर्वेण यज्ञेन सह-
स्वर्गाँल्लोकमायँ स्ते देवाश्छन्दाँ स्यब्रुवन्सोममाहर-
तेति ते जगतीं प्राहिण्वन्सा लीप्यक्षराणि हित्वैकाक्षरा-
भूत्वागच्छ विष्टुभं प्राहिण्वन् सैकमक्षरं हित्वा
त्र्यक्षराभूत्वा गच्छद्वायतीं प्राहिण्वँ श्वतुरक्षराणि वै
तर्हि छन्दाँस्यासन् सा तानि चाक्षराणि हरन्त्यागच्छ-
दष्टाक्षरा भूत्वा लीणि च सवनानि हस्ताभ्यां द्वे सवने दन्तैर्दँष्टा

तृतीयसवनं तस्माद्धे अँशुमती सवने धीतं
 तृतीयसवनं दन्तैर्हि तदँष्टा धयन्त्यहरस्तस्य ये
 ह्रियमाणस्याँशवः परापतँस्ते पूतीका अभवन् यानि
 पुष्पाण्यवाशीयन्त तान्यज्जुनानि यत्प्राप्रोथत्ते प्रप्रोथा-
 स्तस्मात्तृतीयसवन आशिरमवनयन्ति यमेव तं
 गावः सोममदन्ति तस्य तँ रसमवनयन्ति ससोमत्वाय

॥ १ ॥

ते त्रिष्टुब्जगत्यौ गायत्रीमब्रूतामुप त्वायावेति
 साऽब्रवीत् किं मे ततः स्यादिति यत्कामय स-
 इत्यब्रूताँ साब्रवीन्मम सर्वं प्रातः सवनमहमुत्तरे सवने
 प्रणयानीति तस्माद्वायवं प्रातः सवनं गायत्र्युत्तरे सवने प्रणयति ॥ २ ॥

तान्त्रिष्टुप् त्रिभिरक्षरैरुपैत्सैकादशाक्षरा भूत्वा प्राजायत
 ताञ्जगत्येकेनाक्षरेणोपैत्सा द्वादशाक्षरा भूत्वा प्राजायत

॥ ३ ॥

तस्मादाहुर्गायत्री वाव सर्वाणि छन्दाँसि
 गायत्री ह्येतान् पोषान् पुष्यन्त्यैदिति

॥ ४ ॥

इन्द्रस्तृतीयसवनद्विभत्समान
 उदक्रामत्तदेवाः स्वादिष्ठयेत्यस्वदयन्मदिष्ठयेति
 मद्धदकुर्वन् पवस्व सोमधारयेत्यपावयन्निन्द्राय पातवै
 सुत इति ततो वै तदिन्द्र उपावर्त्तत यत् स्वादिष्ठया
 मदिष्ठयेति प्रस्तौति तृतीयसवनस्य सेन्द्रत्वाय

॥ ५ ॥

चतुर्थः खण्डः

१३७

स्वादिष्टा वै देवेषु पशव आसन् मदिष्टा असुरेषु

ते देवाः स्वादिष्टया मदिष्टयेति पशूनसुराणामवृज्जत ॥ ६ ॥

पशून् भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते य एवं वेद

॥ ७ ॥

तासु संहितम्

॥ ८ ॥

साध्या वै नाम देवा आभँस्तेऽवच्छिद्य तृतीय-

सवनम्माध्यन्दिनेन सवनेन सह स्वर्गं ल्लोक-

मायँस्तदेवाः संहितेन समदधुर्यत्समदधुस्तस्मात्संहितम् ॥ ९ ॥

कालेयं पुरस्ताद्भवति संहितमुपरिष्टा-

देताभ्यां हि तृतीय सवनं सन्तायते ॥ १० ॥

सर्वाणि वै रूपाणि संहितं यत्पदप्रस्ता-

वन्तेन राथन्तरं यद्बृहतो रोहान्रोहति तेन बार्हतं

यत्पदनिधनन्तेन राथन्तरं सर्वेष्वेव रूपेषु प्रति तिष्ठति ॥ ११ ॥

पञ्चमः खण्डः

उष्णि ककुभावेते भवतः

॥ १ ॥

उष्णि ककुब्भ्यां वा इन्द्रो वृत्ताय वज्रं प्राहर-
त्ककुभि पराक्रमतोष्णिहा प्राहरत्तस्मात् ककुभो-
मध्यमं पदं भूयिष्ठाक्षरं पराक्रमणं हि तदभि समौह-
त्तस्मादुष्णिह उत्तमं पदं भूयिष्ठाक्षरं पुरो गुरुरिव हि वज्रः

॥ २ ॥

वज्रं भ्रातृव्याय प्रहरति य एवं वेद

॥ ३ ॥

नासिके वा एते यज्ञस्य यदुष्णि-
ककुभौ तस्मात् समानं छन्दः सती
नाना यज्ञं बहत्तस्मात् समानाया-
नासिकायाः सत्या नानाप्राणवुच्चरतः

॥ ४ ॥

प्राणा वा उष्णि ककुभौ तस्मात्ताभ्यान्न-
वषट् कुर्वन्ति यद्वषट् कुर्युः प्राणानमौ प्रदध्युः

॥ ५ ॥

तासु सफं विफमिव वै तृतीय सवनं तृतीय-
सवनस्य सफत्वायाथैतत्पौष्कलमेतेन वै
प्रजापतिः पुष्कलान् पशूनसृजत तेषु
रूपमदधाद्यदेतत्साम भवन्ति पशुष्वेव रूपन्दधाति

॥ ६ ॥

पुरोजिती वो अन्धस इति पद्या चाक्षर्या च
 विराजौ भवतः पद्या वै देवाः स्वर्गं लोक-
 मायन्नक्षर्या ऋषयो नु प्राजानन्यदेते पद्या-
 चाक्षर्या च विराजौ भवतः स्वर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै ॥ ७ ॥

तासु श्यावाश्वम् ॥ ८ ॥

श्यावाश्वमार्वनानसं सत्रमासौनं धन्वोदवहन्
 स एतत्सामापश्यत्तेन वृष्टिमसृजत ततो वै
 स प्रत्यतिष्ठत्ततो गातुमविन्दत गातुविद्धा एतत्साम ॥ ९ ॥

विन्दते गातुं प्रति तिष्ठत्येतेन तुष्टुवानः ॥ १० ॥

इन्द्रस्तृतीयं सवनाद् बीभत्समान उदक्राम-
 त्तन्देवाः श्यावाश्वेनैहायि एहियेत्यन्वाह्वयन् स-
 उपावर्त्तत यदेतत्साम भवति तृतीयं सवनस्य सेन्द्रत्वाय ॥ ११ ॥

अथैतदान्धीगवमन्धीगुर्वा एतत्पशुकामः सामा-
 पश्यत्तेन सहस्रं पशूनसृजत यदेतत्साम भवति
 पशूनां पुष्ट्यै मध्ये निधनमैडम्भवत्येतेन वै तृतीयं सवनं
 प्रतिष्ठितं यन्मध्ये निधनमैडम् स्यादप्रतिष्ठितं तृतीयसवनं स्यात् ॥ १२ ॥

दशाक्षरं मध्यतो निधनमुपयन्ति

दशाक्षरा विराड् विराज्येव प्रति तिष्ठति

॥ १३ ॥

अभिप्रियाणि पवत इति कावं प्राजापत्यं साम

॥ १४ ॥

प्रजा वै प्रियाणि पशवः प्रियाणि प्रजायामेव पशुषु प्रति तिष्ठति

॥ १५ ॥

रश्मी वा एतौ यज्ञस्य यदौशनकावे देवकोशो वा एष-

यज्ञमभि समुब्जितो यदेते अन्ततो भवतो यज्ञस्यारिष्ट्यै

॥ १६ ॥

पृष्ठः खण्डः

देवा वै ब्रह्म व्यभजन्त तस्य यो-

रसोऽत्यरिच्यत तद्यज्ञायज्ञीयमभवत्

॥ १ ॥

ब्रह्मणो वा एष रसो यद्यज्ञायज्ञीयं यद्यज्ञा-

यज्ञीयेन स्तुवन्ति ब्रह्मण एव रसे यज्ञं प्रतिष्ठापयन्ति

॥ २ ॥

योनि र्वै यज्ञायज्ञीयमेतस्माद्धै योनेः

प्रजापति र्यज्ञमसृजत तस्माद्यज्ञायज्ञीयम्

॥ ३ ॥

तस्माद्वा एतेन पुरा ब्राह्मणा वहिष्पव-
मानमस्तोषत योनेर्यज्ञं प्रतनवामहा इति

यज्ञन्ततः स्तुवन्ति योनौ यज्ञं प्रतिष्ठापयन्ति

॥ ४ ॥

असुरेषु वै सर्वो यज्ञ आसीत्ते देवा यज्ञायज्ञीयम-

पश्यँस्तेषां यज्ञायज्ञा वो अग्नय इत्यग्निहोत्रमवृञ्जत

गिरागिरा च दक्षस इति दर्शपूर्णमासौ प्रप्र वयममृतञ्जात-

वेदसमिति चातुर्मास्यानि प्रियम्मित्रन्नशंसिषमिति सौम्यमध्वरम् ॥ ५ ॥

यज्ञा वो अग्नये गिरा च दक्षसे प्र वयममृतञ्जातवेद-

सम्प्रियम्मित्रन्नशंसिषमिति वै तर्हि छन्दाँस्यासँस्ते देवा-

अभ्यारम्भ मभि निवर्त्य छन्दोभि र्यज्ञमसुराणामवृञ्जत ॥ ६ ॥

छन्दोभिर्यज्ञं भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते य एवँ वेद

॥ ७ ॥

एतद्वस्म वा आह कूशाम्बः स्वायवो ब्रह्मा

लातव्यः कँ स्विदद्य शिशुमारी यज्ञपथेऽप्यस्ता गरिष्यति ॥ ८ ॥

एषा वै शिशुमारी यज्ञपथेऽप्यस्ता यज्ञा-

यज्ञीयं यद्विरागिरेत्याहात्मानं तदुद्गाता गिरति ॥ ९ ॥

ऐरङ्कृत्वोद्रेयमिरायां यज्ञं प्रतिष्ठापयत्यप्रमायुक उद्गाता भवति ॥ १० ॥

वैश्वानरे वा एतदुद्गातात्मानं प्रदधाति यत्प्रप्रवय-

मित्याह प्रप्रीं वयमिति वक्तव्यं वैश्वानरमेव परिक्रामति

॥ ११ ॥

यो वै निहुवानं छन्द उपैति पापीयानुज्जगिवान्

भवत्ये तद्वै निहुवानं छन्दो यन्न शंसिषमिति नु

शंसिषमिति वक्तव्यं सुशंसिषमिति वा न निहु-

वानं छन्द उपैति वसीयानुज्जगिवान् भवति

॥ १२ ॥

यस्य वै यज्ञा वागन्ता भवन्ति वाचश्छिद्रेण स्रवन्त्येते वै

यज्ञा वागन्ता ये यज्ञायज्ञीयान्ता एतद्वाचश्छिद्रं यदनृतं

यदग्निष्टोमयाज्यनृतमाह तदन्वस्य यज्ञः स्रवत्यक्षरे-

णान्ततः प्रतिष्ठाप्यमक्षरेणैव यज्ञस्य छिद्रमपि दधाति

॥ १३ ॥

विराजो वा एतद्रूपं यदक्षरं विराज्येवान्ततः प्रति तिष्ठति

॥ १४ ॥

सप्तमः खण्डः

इतो वै प्रातरुर्ध्वानि छन्दोसि युज्यन्तेऽमुतोऽर्वाञ्चि

यज्ञायज्ञीयस्य स्तोत्रे युज्यन्ते यज्ञा वो अग्नये

गिरा च दक्षस इति द्वादशाक्षरं प्रवयममृतं जात-

वेऽसमित्येकादशाक्षरं प्रियम्मिलन्न शंसिषमित्यष्टाक्षरम्

॥ १ ॥

अनुष्टुभमुत्तमां सम्पादयतीयं वा अनुष्टुबस्यामेव प्रति तिष्ठति ॥ २ ॥

वाग्वा अनुष्टुब्वाच्येव प्रति तिष्ठति
ज्यैष्ठ्यं वा अनुष्टुब्जैष्ठ्य एव प्रति तिष्ठति ॥ ३ ॥

कथमिव यज्ञायज्ञीयङ्गेयमित्याहुर्यथाऽनङ्-
वान् प्रस्त्रावयमाण इत्थमिव चेत्यमिव चेति ॥ ४ ॥

वैश्वानरं वा एतदुद्गाता ऽनु प्रसीदन्नेतीत्याहुर्यद्यज्ञायज्ञीय-
स्यर्चं संप्रत्याहेति परिक्रामतेवोद्देयं वैश्वानरमेव परिक्रामति ॥ ५ ॥

वैश्वानरे वा एतदध्वर्युः सदस्यानभिसृजति यद्यज्ञायज्ञी-
यस्य स्तोत्रमुपावर्त्तयति प्रावृतेनोद्देयं वैश्वानरेणानभिदाहाय ॥ ६ ॥

न ह तु वै पितरः प्रावृतञ्जानन्ति यज्ञायज्ञीयस्य
वै स्तोत्रे पितरो यथायथं जिज्ञासन्त आकर्णाभ्यां
प्रावृत्यन्तदेव प्रावृतन्तदप्रावृतञ्जानन्ति पितरो न वैश्वानरो हिनस्ति ॥ ७ ॥

अपः पश्चात् पत्न्य उपसृजन्ति
वैश्वानरमेव तच्छमयन्त्यापो हि शान्तिः ॥ ८ ॥

अथो रेत एव तत्सिञ्चन्त्यापो हि रेतः ॥ ९ ॥

दक्षिणानूरूनभिषिञ्चन्ति दक्षिणतो हि रेतः सिच्यते ॥ १० ॥

महदिव प्रत्यूह्यम्मन एवास्य तज्जनयन्ति ॥ ११ ॥

उद्गात्रा पत्नीः संख्यापयन्ति रेतोधेयाय ॥ १२ ॥

हिङ्गारं प्रति संख्यापयन्ति हिङ्कृताद्धि रेतोऽधीयत ॥ १३ ॥

आतृतीयायाः संख्यापयन्ति त्रिवद्धि रेतः ॥ १४ ॥

अष्टमः खण्डः

देवा वा अग्निष्टोममभिजित्योक्त्यानि
नाशक्नुवन्नभिजेतुन्तेऽग्निमब्रुवँ स्त्वया
मुखेनेदञ्चयामेति सोऽब्रवीत् किम्मे
ततः स्यादिति यत्कामयस इत्यब्रुवन्
सोऽब्रवीन्मद्देवत्यासूक्त्यानि प्रणयानिति ॥ १ ॥

तस्मादाग्नेयीषूक्त्यानि प्रणयन्ति ॥ २ ॥

तस्माद् गायत्रीषु गायत्र्यच्छन्दा ह्यग्निः ॥ ३ ॥

ते ऽग्निस्मुखं कृत्वा साकमश्वेनाभ्यक्रामन्
यत्साकमश्वेनाभ्यक्रामँ स्तस्मात् साकमश्वम् ॥ ४ ॥

तस्मात्साकमश्वेनोक्त्यानि प्रणयन्त्येतेन हि तान्यग्रेऽभ्यजयन् ॥ ५ ॥

स इन्द्रोऽब्रवीत्कश्चाहञ्चेदमन्ववैष्याव इत्यहञ्चेति

वरुणस्तं वरुणोऽन्वतिष्ठदिन्द्र आहरत्तस्मादैन्द्रावारुणमनुशस्यते ॥ ६ ॥

स एवाब्रवीत्कश्चाहं चेदमन्ववैष्याव इत्यहञ्चेति

बृहस्पति स्तं बृहस्पतिरन्वतिष्ठदिन्द्र आहरत्तस्मादैन्द्राबार्ह-

स्पत्यमनुशस्यते स एवाब्रवीत्कश्चाहं चेदमन्ववैष्याव इत्यहञ्चेति

विष्णु स्तं विष्णुरन्वतिष्ठदिन्द्र आहरत्तस्मादैन्द्रावैष्णवमनुशस्यते ॥ ७ ॥

पशून् वा एभ्य स्ता नाहरत्तशवो वा-

उक्त्यानि पशुकाम उक्थेन स्तुवीत पशुमान् भवति ॥ ८ ॥

बृहता वा इन्द्रो वृत्राय वज्रं

प्राहरत्तस्य तेजः परापतत्तसौभरमभवत् ॥ ९ ॥

जामि वा एतद्यज्ञे क्रियत इत्याहुर्ग्यद्रथन्तरं पृष्ठं रथन्तरं-

सन्धिर्ज्ञान्तरा बृहता स्तुवन्तीति यत् सौभरेण स्तुवन्ति

बृहतैव तदन्तरा स्तुवन्ति बृहतो ह्येतत्तेजो यत्सौभरम् ॥ १० ॥

यदि बृहत्सामातिरात्रः स्यात्सौभरमुक्त्यानां

ब्रह्मसाम कार्य्यं बृहदेव तत्तेजसा समर्द्धयति ॥ ११ ॥

यदि रथन्तरसाम्ना सौभरं कुर्यादजामितायै ॥ १२ ॥

देवानां वै स्वर्गं लोकं यन्तां दिशोऽवलीयन्त ताः-

सौभरेणो इत्युदस्तभ्नुवं स्ततो वै ता अद्वहन्त ततः-

प्रत्यतिष्ठं स्ततः स्वर्गं लोकं प्राजानन्यः स्वर्गकामः स्याद्यः प्रतिष्ठा-

कामः सौभरेण स्तुवीत प्र स्वर्गं लोकं जानाति प्रति तिष्ठति ॥ १३ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टा आशनायं-

स्ताभ्यः सौभरेणो गित्यन्नं प्रायच्छ ततो वै ताः समैधन्त ॥ १४ ॥

समेधन्ते तां समां प्रजा यत्रैवं विद्वान् सौभरेणोद्गायति ॥ १५ ॥

ता अब्रुवन् सुभृतन्नोऽभार्षीरिति तस्मात्सौभरम् ॥ १६ ॥

वृष्टिं वा आभ्यस्तां प्रायच्छदन्नमेव ॥ १७ ॥

यो वृष्टिकामः स्याद्योऽन्नाद्यकामो-

यः स्वर्गकामः सौभरेण स्तुवीत ॥ १८ ॥

होषिति वृष्टिकामाय निधनं कुर्याद्व-

गित्यन्नाद्यकामाय इति स्वर्गकामाय ॥ १९ ॥

सर्वे वै कामाः सौभरं सर्वेष्वेव कामेषु प्रति तिष्ठति ॥ २० ॥

अथैतन्नाम्नेधम्

॥ २१ ॥

नृमेधसमाङ्गिरसं सत्वमासीनं श्वभिरभ्याह्वयन्

सोऽग्निमुपाधावत्पाहि नो अग्न एकयेति तं वैश्वानरः

पर्य्युदतिष्ठ ततो वै स प्रत्यतिष्ठ ततो गातुमविन्दत

॥ २२ ॥

गातुविद्धा एतत्साम विन्दते गातुं प्रति तिष्ठत्येतेन तुष्टुवानः

॥ २३ ॥

विच्छन्दस ऋचो भवन्त्यहोरात्रयो रूपम्

॥ २४ ॥

नैव ह्येतदहो रूपं न रात्र्यर्ग्यदुक्थानाम्

॥ २५ ॥

ककुप् प्रथमाथोष्णिगथ पुर उष्णि-

गनुष्टुप्तेनानुष्टुभो नयन्त्यच्छावाकसान्नः

॥ २६ ॥

नवमः खण्डः

हारिवर्णं भवति

॥ १ ॥

असुरा वा एषु लोकेष्वासं स्तान्देवा हरिश्चित्र मित्यस्मा-

ह्योका त्प्राणुदन्त विराजसीत्यन्तरिक्षा द्विवेदिव इत्यमुष्मात्

॥ २ ॥

तद्य.एवं वेदैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृव्यं प्रणुद्येमाँ ल्लोकानभ्यारोहति ॥ ३ ॥

हरिवर्णो वा एतत्पशुकामः सामापश्यत्तेन-

सहस्रं पशूनसृजत यदेतत्साम भवति पशूनां पुष्ट्यै ॥ ४ ॥

अङ्गिरसः स्वर्गं ल्लोकं यतो रक्षाँस्यन्वसचन्त

तान्येतेन हरिवर्णोऽपाहत यदेतत्साम भवति रक्षसामपहत्यै ॥ ५ ॥

पृष्ठानि वा असृज्यन्त तेषां यत्तेजो रसोऽत्य-

रिच्यत तद्देवाः समभरँ स्तदुद्वंशीय मभवत् ॥ ६ ॥

सर्वेषां वा एतत् पृष्ठानां तेजो यदुद्वंशीयन्तस्माद्वा-

एतत्पुरा सजाताय नाक्रन् पापवसीयसो विधृत्यै ॥ ७ ॥

एष ह्येव पृष्ठैस्तुष्टुवानो यदुद्वंशीयेन स्तुवते ॥ ८ ॥

सर्वाणि वै रूपाण्युद्वंशीयम् ॥ ९ ॥

गायन्ति त्वा गायत्रिण एति रथन्तरस्य रूपमेति हि रथन्तरम् ॥ १० ॥

आदि बृहत् ऊर्ध्वमिव हि बृहत् ॥ ११ ॥

पिरष्टोभो वैरूपस्य परिष्टुभं हि वैरूपम् ॥ १२ ॥

अनुतोदो वैराजस्यानुतुन्नं हि वैराजम् ॥ १३ ॥

अर्द्धेडा शङ्करीणामतिस्वारो रेवतीनाम् ॥ १४ ॥

अर्द्धेडया वै देवा असुरानवह-
त्याऽतिस्वारेण स्वर्गं लोकमारोहन् ॥ १५ ॥

तद्य एवं वेदार्द्धेडयैव भ्रातृव्य-
मवहत्या तिस्वारेण स्वर्गं लोकमारोहति ॥ १६ ॥

अर्द्धेडया वै पूर्वं यज्ञं संस्थापयन्त्यतिस्वारेणोत्तरमारभन्ते ॥ १७ ॥

'उपैनमुत्तरो यज्ञो नमति य एवं वेद ॥ १८ ॥

पाङ्क्तं वा एतत्साम पाङ्क्तो यज्ञः-

पाङ्क्ताः पशवो यज्ञ एव पशुषु प्रति तिष्ठति
आष्टादंष्ट्रे ऋद्धिकामाय कुर्यात् ॥ १९ ॥

अष्टादंष्ट्रो वैरूपोऽपुत्रोऽप्रजा अजीर्यत्स-
इमाँ ल्लोकान्विचिच्छिदिवाँ अमन्यत, स एते-
जरसि सामनी अपश्यत्तयोरप्रयोगादबिभेत्
सोऽब्रवीद्वध्नवद्योमे सामभ्याँ स्तवाता इति ॥ २० ॥

ऋषेर्वा एतत्प्राशोद्भूतं यदाष्टादंष्ट्रे भवत ऋध्या एव ॥ २१ ॥

दशमः खण्डः

गायत्रीषु ब्रह्मवर्चसकामायेकथानि प्रणयेयुर्गायत्र्यां	
ब्रह्मसामाऽनुष्टुभ्यच्छावाकसाम सौषा गायत्री सम्पद्यते	॥ १ ॥
सेजो ब्रह्मवर्चसं गायत्री तेज एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे	॥ २ ॥
गायत्रीषु पशुकामायेकथानि प्रणयेयुरुष्णिहि	
ब्रह्मसामाऽनुष्टुभ्यच्छावाकसाम सौषोष्णिकसम्पद्यते	॥ ३ ॥
पशवो वा उष्णिक् पशून्नेवावरुन्धे	॥ ४ ॥
गायत्रीषु पुरुषकामायेकथानि प्रणयेयुः ककुभि-	
ब्रह्मसामाऽनुष्टुभ्यच्छात्राकसाम सौषा ककुप् सम्पद्यते	॥ ५ ॥
पुरुषो वै ककुप् पुरुषानेवावरुन्धे	॥ ६ ॥
विराट्स्वन्नाद्यकामायेकथानि प्रणयेयुरुष्णिहि-	
ब्रह्मसामाऽनुष्टुभ्यच्छावाकसाम सौषा विराट् सम्पद्यते	॥ ७ ॥
अन्नं विराडन्नाद्यमेवाऽवरुन्धे	॥ ८ ॥
अक्षरपङ्क्तिषु ज्यैष्ठ्यकामायेकथानि प्रणयेयुरुष्णिहि-	
ब्रह्मसामाऽनुष्टुभ्यच्छावाकसाम सौषानुष्टुप् सम्पद्यते	॥ ९ ॥
ज्यैष्ठ्यं वा अनुष्टुब् ज्यैष्ठ्यमेवाऽवरुन्धे	॥ १० ॥

॥ इति अष्टमोऽध्यायः ॥

॥ नवमोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

देवा वा उक्थान्यभजित्य रात्रिन्नाशक्नुवन्नभिजेतुं,
तेऽसुरान्नात्रितमः प्रविष्टान्नानु व्यपश्यँ स्त एत-
मनुष्टुप्शिरसं प्रगाथमपश्यन् विराजं ज्योतिः,
तान् विराजा ज्योतिषाऽनुपश्यन्तोऽनुष्टुभावज्रेण रात्रेर्निराध्वन् ॥ १ ॥

यदेषोऽनुष्टुप्शिराः प्रगाथो भवति विराजैव-
ज्योतिषाऽनुपश्यन्ननुष्टुभा वज्रेण रात्रे भ्रातृव्यं निर्हन्ति ॥ २ ॥

तान् समन्तं पर्यायं प्राणुदन्त यत्
पर्यायं प्राणुदन्त तत्पर्यायाणां पर्यायत्वम् ॥ ३ ॥

प्रथमानि पदानि पुनरादीनि भवन्ति प्रथमस्य पर्यायस्य ॥ ४ ॥

प्रथमैर्हि पदैः पुनरादाय प्रथम रात्रात्प्राणुदन्त ॥ ५ ॥

पान्तमावो अन्धस इति प्रस्तौति ॥ ६ ॥

अहर्वै पान्तमन्धो रातिरह्वैव तद्रातिमारभन्ते

॥ ७ ॥

तासु वैत हव्यम्

॥ ८ ॥

वीतहव्यः श्रायसो ज्योमिरुद्ध एव तत्सामापश्य-

त्सोऽवगच्छत्प्रत्यतिष्ठदवगच्छति प्रति तिष्ठत्येतेन तुष्टुवानः

॥ ९ ॥

तम इव वा एते प्रविशन्ति ये रातिमुपयन्ति

यदोको निधनं रात्रेर्मुखे भवति प्रज्ञात्यै

॥ १० ॥

यदा वै पुरुषः स्वमोक आगच्छति सर्वं

तर्हि प्रजानाति सर्वमस्मै दिवा भवति

॥ ११ ॥

ते मध्यमं पर्यायमश्रयन्त तेषामौर्ध्वं सद्गनेन वाचमवृञ्जत

॥ १२ ॥

वाचं भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते य एवँ वेद

॥ १३ ॥

त्रिणिधनं भवति

॥ १४ ॥

यथा वा अहो माध्यन्दिनं सवनं त्रिणिधनायतन-

मेकमेष रात्रेर्मध्यमः पर्याय त्रिणिधनायतनः सलोमत्वाय

॥ १५ ॥

मध्यमानि पदानि पुनरादीनि भवन्ति मध्यमस्य-

पर्यायस्य मध्यमै हि पदैः पुनरादायम्मध्यमरात्रात्प्राणुदन्त

॥ १६ ॥

त उत्तमं पर्यायमश्रयन्त तेषां घृत- श्च्युन्निधनेन पशूनवृज्जत पशवो वै घृतश्च्युतः	॥ १७ ॥
पशून् भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते य एवं वेद	॥ १८ ॥
उत्तमानि पदानि पुनरादीनि भवन्त्युत्तमस्य-	
पर्यायस्योत्तमै हि पदैः पुनरादायमुत्तम रात्रात्प्राणुदन्त	॥ १९ ॥
तान् सन्धिनाऽभिपलायन्त	॥ २० ॥
तानाश्विनेनाऽसं हाय्यमगमयन्	॥ २१ ॥
असं हाय्यं भ्रातृव्यं गमयति य एवं वेद	॥ २२ ॥
एषा वा अग्निष्टोमस्य सम्मा यद्रात्रिः	॥ २३ ॥
द्वादश स्तोत्राप्यग्निष्टोमो द्वादश स्तोत्राणि रात्रिः	॥ २४ ॥
एषा वा उक्थस्य सम्मा यद्रात्रिः	॥ २५ ॥
क्षीप्युक्थानि लिदेवत्यः सन्धिः	॥ २६ ॥
यथा वा अह्न उक्थान्येवमेष रात्रेः सन्धि-	
र्नानारूपाप्यह्न उक्थानि नानारूपा एते तृचा भवन्ति	॥ २७ ॥
रथन्तरं प्रतिष्ठाकामाय सन्धिं कुर्यात्	॥ २८ ॥

१ इयं वै रथन्तरमस्यामेव प्रति तिष्ठति ॥ २९ ॥

बृहत् स्वर्गकामाय सन्धिः कुर्यात् ॥ ३० ॥

स्वर्गो लोको बृहत्स्वर्ग एव लोके प्रति तिष्ठति ॥ ३१ ॥

वारवन्तीयं वा वामदेव्यं वा श्रुद्धयं-

वै तेषामेकं पशुकामाय सन्धिः कुर्यात् ॥ ३२ ॥

पशवो वा एतानि सामानि पशुष्वेव प्रति तिष्ठति ॥ ३३ ॥

आश्विनं होताऽनुशंसति ॥ ३४ ॥

प्रजापतिर्वा एतत्सहस्रमसृजत तदेवेभ्यः-

प्रायश्चित्तस्मिन्न समराधयं स्ते सूर्य्यं काष्ठां कृत्वाऽऽजिमधावन् ॥ ३५ ॥

तेषामश्विनौ प्रथमा वधावतां तावन्ववदन्

सह नोऽस्त्विति तावब्रूतां किं ततः स्यादिति

यत्कामयेथे इत्यब्रुवं स्तावब्रूतामस्मदेवत्यमिद-

मुक्थ मुच्याता इति तस्मादाश्विन मुच्यते ॥ ३६ ॥

सर्वाः खलु देवताः शस्यन्ते ॥ ३७ ॥

क्षिप्रं शस्यमाजिमिव ह्येते धावन्त्या-

सूर्यस्योदेतोः शंसेतसूर्य्यं हि काष्ठामकुर्वत ॥ ३८ ॥

द्वितीयः खण्डः

- ‘पान्तमा वो अन्धस’ इति वैतहव्यम्-
 न्यक्षेत्रं वा एते प्रयन्ति ये रात्रिमुपयन्ति
 यदोकोनिधनं रात्रे मुखे भवत्योकसोऽप्रच्यावाय ॥ १ ॥
- ‘प्र व इन्द्राय मादन’ मिति गौरीवितम् ॥ २ ॥
- ब्रह्म यदेवा व्यकुर्वत ततो यदत्यरिच्यत तदौरीवितमभवत् ॥ ३ ॥
- अतिरिक्तं गौरीवितमतिरिक्तमेतत् स्तोत्रं
 यद्रात्रिरतिरिक्त एवातिरिक्तं दधाति ॥ ४ ॥
- ‘वयमु त्वा तदिदर्थ’ इति काण्वम् ॥ ५ ॥
- एतेन वै कण्व इन्द्रस्य सांविद्यम्-
 गच्छदिन्द्रस्यैवैतेन सांविद्यं गच्छति ॥ ६ ॥
- ‘इन्द्राय मद्वने सुत’ मिति
 श्रौतकक्षं क्षत्रसाम प्रक्षत्रमेवैतेन भवति ॥ ७ ॥
- अयं त इन्द्र सोम’ इति दैवोदासम् ॥ ८ ॥
- अग्निष्टोमेन वै देवा इमं लोकमभ्यजयन्नन्तरिक्ष-
 मुक्थेनाऽतिरात्रेणामुं, त इमं लोकं पुनरभ्यकामयन्त
 त इहेत्यस्मिँल्लोके प्रत्यतिष्ठन् यदेतत्साम भवति प्रतिष्ठित्यै ॥ ९ ॥

ऊर्ध्वसद्भनमपि शर्वरीषु प्रोहन्ति

॥ १० ॥

असुरा वा एषु लोकेष्वासँ स्तान्देवा-

ऊर्ध्वसद्भनेनैभ्यो लोकेभ्यः प्राणुदन्त

॥ ११ ॥

तद्य एवँ वेदैभ्यो लोकेभ्यो

भ्रातृव्यं प्रणुद्य स्व आयतने सत्रमास्ते

॥ १२ ॥

‘आ तू न इन्द्र क्षुमन्त’ मित्याकूपारम्

॥ १३ ॥

अकूपाराऽऽङ्गिरस्यासीत्तस्या यथा गोधाया-

स्त्वगेवं त्वगासीत्तामेतेन त्रिःसाम्नेन्द्रः पूत्वा सूर्य-

त्वचसमकरोत्तद्वाव सा तर्ह्यकामयत यत्कामा-

एतेनसाम्ना स्तुवते स एभ्यः कामः समृध्यते

॥ १४ ॥

‘अभि त्वा वृषभा सुतं’ इत्यार्षभं क्षत्रसाम क्षत्रमेवैतेन भवति

॥ १५ ॥

‘इदं वसो सुतमन्ध’ इति गारमेतेन वै

गर इन्द्रमप्रीणात्प्रीत एवाऽस्यैतेनेन्द्रो भवति

॥ १६ ॥

‘इदं ह्यन्वोजसे’ ति माधुछन्दसं

प्रजापतेर्वा एषा तनूयातयाम्नी प्रयुज्यते

॥ १७ ॥

‘आ त्वेता निषीदते’ ति दैवादिथम्

॥ १८ ॥

देवातिथिः सपुत्रोऽशनायँ श्रन्नरप्यं-

उर्वारूप्यविन्दत्तान्येतेन साम्नोपासीदत्ता अस्मै गावः

पृश्नयो भूत्वोदतिष्ठन् यदेतत्साम भवति पशूनां पुष्टयै ॥ १९ ॥

‘योगे योगे तवस्तर’ मिति सौमेधँ रात्रिषाम रात्रे रेव समृध्यै ॥ २० ॥

‘इन्द्र सुतेषु सोमेष्वि’ति कौत्सम् ॥ २१ ॥

कुत्सश्च लुशश्चेन्द्रं व्यह्वयेताँ स इन्द्रः कुत्स-

मुपावर्त्तत तँ शतेन वाद्घ्रींभिराण्डयोरबघ्नात्तं

लुशोऽभ्यवदत् प्रमुच्यस्व परि कुत्सादिहागहि

किमु त्वावानाण्डयोर्बद्ध आसाता इति तास्संछिद्य

प्राद्रवत्सएतत् कुत्सः सामाऽपश्यत्तेनैनमन्ववदत्स उपावर्त्तत ॥ २२ ॥

यदेतत्साम भवति सेन्द्रत्वाय ॥ २३ ॥

तृतीयः खण्डः

यदि सत्ताय दीक्षेरन्नथ साम्युत्तिष्ठेत्सोम-

मपभज्य विश्वजिताऽतिरात्रेण यजेत सर्व-

वेदसेन सर्वस्मा एव दीक्षते सर्वमाप्नोति

॥ १ ॥

या इदक्षिणा ददाति ताभिरिति प्रयुङ्क्ते ॥ २ ॥

यदि पर्यायैरस्तुतमभिव्युक्षेत्पञ्चदशभि-
होत्रे स्तुयुः पञ्चभिः पञ्चभिः रितरेभ्यः ॥ ३ ॥

‘अमे विवस्वदुषस’ इति सन्धिना स्तुयुः प्राणा वै तिवृत्
स्तोमानां प्रतिष्ठा रथन्तरं साम्नां प्राणां श्रवोपयन्ति प्रतिष्ठाञ्च ॥ ४ ॥

षष्टिञ्च त्रीणि च शतानि होता शंसति ॥ ५ ॥

तावत्यः सम्बत्सरस्य रावयः सम्बत्सर-
सम्मिताभिरेव तदग्भिराश्विनमाप्नोति ॥ ६ ॥

यदर्वाक् स्तुवन्ति तदस्तुतं यत्सम्प्रति-
स्तुवन्ति तत् स्तुतं यदतिष्ठुवन्ति तत्सुष्टुतम् ॥ ७ ॥

यद्यर्वाक् स्तुयुर्यावतीभिर्न स्तुयु-
स्तावतीभिर्वाऽतिष्ठुयुर्भूयोऽक्षराभिर्वा ॥ ८ ॥

यद्यतिष्ठुयु र्यावतीभिरतिष्ठुयु-
स्तावतीभिर्वा न स्तुयुः कनीयोऽक्षराभिर्वा ॥ ९ ॥

यद्यर्वाक् स्तुयु स्त्रीडमग्निष्टोमसाम कार्य्यं
निधन मेकेडा ये द्वे ताभ्यामेव तत्समं क्रियते ॥ १० ॥

यद्यतिष्ठयुः स्वारमग्निष्टोमसाम कार्थ्यमूनमिव
वा एतत्साम्नो यत् स्वरस्तेनैव तत्समं क्रियते ॥ ११ ॥

चतुर्थः खण्डः

^१यदि सीमौ संसुतौ स्यातां महति रात्रेः प्रातरनुवाकमुपाकुर्यात् ॥ १ ॥

^२पूर्वो वाचं पूर्वश्छन्दांसि पूर्वो देवता वृङ्क्ते ॥ २ ॥

वृषण्ववर्तो प्रतिपदं कुर्यादिन्द्रो वै

वृषा प्रातः सवननादेवैषामिन्द्रं वृङ्क्ते ॥ ३ ॥

^३अथो खल्वाहुः सवनमुखे सवनमुखे

कार्या सवनमुखात् सवनमुखादेवैषामिन्द्रं वृङ्क्ते ॥ ४ ॥

सुसमिद्धे होतव्यमग्निर्वै सर्वा-

देवताः सर्वा एव देवताः पश्यञ्जुहोति ॥ ५ ॥

संवेशायोपवेशाय गायत्र्यै छन्दसेऽभिभूतये स्वाहा

संवेशायोपवेशाय त्रिष्टुभे छन्दसेऽभिभूतये स्वाहा

संवेशायोपवेशाय जगत्यै छन्दसेऽभिभूतये स्वाहेति जुहोति ॥ ६ ॥

छन्दांसि वा अभिभूतय स्तैरेवैन-

नभिभवत्युभे बृहद्रथन्तरे कार्ये

॥ ७ ॥

यत्त वा इन्द्रस्य हरी तदिन्द्रः,

इन्द्रस्य वै हरी बृहद्रथन्तरे,

यदुभे बृहद्रथन्तरे भवतः

पूर्व एवेन्द्रस्य हरी आरभन्ते

॥ ८ ॥

तौरश्रवसे कार्ये

॥ ९ ॥

तुरश्रवसश्च वै पारावतानाञ्च सोमौ सँ सुतावास्तां, तत-

एते तुरश्रवाः सामनी अपश्यत्ताभ्यामस्मा इन्द्रः शल्मलिनां

यमुनाया हव्यं निरावहत् यत्तौरश्रवसे भवतो हव्यमेवैषां वृङ्क्ते ॥ १० ॥

पूर्वेऽभिषुणुयुः

॥ ११ ॥

या वै पूर्वाः प्रस्नान्ति ताः पूर्वास्तीर्थ-

जयन्ति पूर्व एवेन्द्रमारभन्ते

॥ १२ ॥

विहव्यं शस्यम्

॥ १३ ॥

जमदग्नेश्च वा ऋषोणाञ्च सोमौ सँ सुता-

वास्तां तत एतज्जमदग्निर्विहव्यमपश्यत्तमिन्द्र-

उपावर्त्तत यद्विहव्यं होता शँ सतीन्द्रमेवैषां वृङ्क्ते

॥ १४ ॥

यदीतरोऽमिष्टोमः स्यादुक्थः कार्यो-

यद्युक्थोऽतिरात्रो यो वै भूयान्यज्ञक्रतुः

स इन्द्रस्यप्रियो भूयसै वैषां यज्ञक्रतुनेन्द्रं वृङ्क्ते

॥ १५ ॥

अथो खलत्राहुर्दुष्प्राप इव वै परः पन्था

यमेवाऽग्रे यज्ञक्रतुमारभेत तस्मान्नेयादिति

॥ १६ ॥

'सजनीयं शस्यमगस्त्यस्य कयाशुभीयं शस्यम्

॥ १७ ॥

अस्या अमुष्या अद्यश्वान्मिथुनादहोरात्राभ्यामेवैनान्निर्भजति

॥ १८ ॥

पञ्चमः खण्डः

यदि सोम मक्रीत मपहरेयुरन्यः क्रेतव्यः

॥ १ ॥

यदि क्रीतं योऽन्योऽभ्याशं स्यात्

स आहृत्यः सोम विक्रयिणे तु किञ्चिदद्यात्

॥ २ ॥

यदि सोमं न विन्देयुः पूतीकानभिषुणुयु र्यदि न पूतीकानर्जुनानि

॥ ३ ॥

गायत्री सोममाहरत्तस्या अनु विसृज्य
 सोमरक्षिः पर्णमच्छिनत्तस्य योँशुः परापतत्स-
 पूतीकोऽभवत्त स्मिन् देवा ऊतिमवीन्दन्नूतीको
 वा एष यत्पूतीकानभिषुण्वन्त्यूतिमेवास्मै विन्दन्ति ॥ ४ ॥

प्रतिधुक् च प्रातः पूतीकाश्च, शृतञ्च
 मध्यन्दिने पूतीकाश्च, दधि चाऽपराह्णे पूतीकाश्च ॥ ५ ॥

सोमपीथो वा एतस्मादपक्रामतीत्याहुर्यस्य सोममपहरन्तीति
 स ओषधीश्च पशूँश्च प्रविशति तमोषधिभ्यश्च पशुभ्यश्चावऽरुन्धे ॥ ६ ॥

इन्द्रो वृत्रमहँ स्तस्य यो नस्तः सोमः
 समधावत्तानि बभ्रुतूलान्यर्जुनानि, यो वपाया
 उत्तिवन्नायास्तानि लोहिततूलानि, यानि बभ्रुतूलान्यर्जुनानि
 तान्यभिषुणुयादेतद्वै ब्रह्मणो रूपं साक्षादेव सोममभिषुणोति ॥ ७ ॥

श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम कार्य्यं सदेवैनं करोति ॥ ८ ॥

यज्ञायजीयमनुष्टुभि प्रोहेद्वाचैवैनं समर्द्धयति
 वारवन्तीयमग्निष्टोमसाम कार्य्यमिन्द्रयस्य वीर्यस्य परिगृहीत्यै ॥ ९ ॥

पञ्च दक्षिणा देयाः ॥ १० ॥

पाङ्क्तो यज्ञो यावान्यज्ञस्तमेवाऽऽरभते ॥ ११ ॥

अवभृथादुदेत्य पुनर्दीक्षते

॥ १२ ॥

तत्र तदद्याद्यद्वास्यं स्यात्

॥ १३ ॥

पष्ठः खण्डः

यदि कलशो दीर्येत वषट्कार णिधनं ब्रह्मसाम कुर्यात्

॥ १ ॥

अ वषट्कृतो वा एतस्य सोमः परा सिच्यते

यस्य कलशो दीर्यते यद्वषट्कार णिधनं

ब्रह्मसाम भवति वषट्कृत एवाऽस्य सोमो भवति

॥ २ ॥

‘विधुं दद्राणं समने बहूना’मित्येतासु कार्यम्

॥ ३ ॥

एष हि बहूनां समने दीर्यते यत्कलशः

॥ ४ ॥

तदाहुर्नवा आर्त्याऽऽर्त्तिरनूद्याऽऽर्त्या वा एष

आर्त्तिमनुवदति यः कलशे दीर्णे दद्राणवतीषु करोतीति

॥ ५ ॥

श्रायन्तीयमेव कार्यम्

॥ ६ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत स दुग्धो-

रिरिचानोऽमन्यत स एतच्छ्रायन्तीयम्-

पश्यत्तेनात्मानं समश्रीणात्प्रजया पशुभिरिन्द्रयेण

॥ ७ ॥

दुग्ध इव एष रिरिचानो यस्य कलशो-
दीर्यते यच्छ्रायन्तीयं ब्रह्मसाम भावति
पुनरेवाऽऽत्मानं सँ श्रीणाति प्रजया पशुभिरिन्द्रियेण

॥ ८ ॥ *

यदि श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम स्याद्
बैष्णवीष्वनुष्टुप्सु वषट्कारं निधनं कुर्यात्

॥ ९ ॥

यद्वै यज्ञस्य स्रवति वाचं प्रतिस्रवति
वागनुष्टुप् यज्ञो विष्णुर्वाचैव यज्ञस्य छिद्रमपिदधाति

॥ १० ॥

यद्वै यज्ञस्य स्रवत्यन्ततः स्रवति वारवन्ती-
यमग्निष्टोमसाम कार्य्यं यज्ञस्यैव छिद्रं वारयते

॥ ११ ॥ *

सप्तमः खण्डः

यदि प्रातस्सवनात्सोमोऽति रिच्येत

‘अस्ति सोमो अयं सुत, इति मरुत्वतीषु गयत्वेण स्तुयुः

॥ १ ॥

माध्यन्दिनं वा एष सवनं निकामयमानोऽभ्यति-

रिच्यते यः प्रातस्सवनादतिरिच्यते तस्मान्मरु-

त्वतीषु स्तुवन्ति मरुत्वद्धि माध्यन्दिनसवनं

तस्माद् गायत्रीषु गायत्रं हि प्रातस्सवनम्

॥ २ ॥

यस्मात् स्तोमादतिरिच्ये स एव स्तोमः कार्यः सलोमत्वाय ॥ ३ ॥

ऐन्द्रवैष्णवं होताऽनुशंसति ॥ ४ ॥

वीर्यं वा इन्द्रो यज्ञो विष्णु वीर्य एव यज्ञे प्रति तिष्ठति ॥ ५ ॥

यदि माध्यन्दिनात्सवनादतिरिच्येत (६)
'वष्महाँ असि मूर्ये' त्यादित्यवतीषु गौरीवितेन स्तुयुः ॥ ६ ॥

तृतीयसवनं वा एष निकामयमानोऽभ्यति-
रिच्यते यो माध्यन्दिना त्सवनादतिरिच्यते
तस्मादादित्य वतीषु स्तुवन्त्यादित्यं हि तृतीय-
सवनं तस्मादु बृहतीषु बार्हतं हि माध्यन्दिनं सवनम् ॥ ७ ॥

यस्मात् स्तोमादतिरिच्येत स एव स्तोमः
कार्यः सलोमत्वायैन्द्रवैष्णवं होताऽनुशंसति
वीर्यं वा इन्द्रो यज्ञो विष्णु वीर्य एव यज्ञे प्रति तिष्ठति ॥ ८ ॥

यदि तृतीय सवनादतिरिच्येत विष्णोः
शिपि विष्टवतीषु गौरीवितेन स्तुयुः ॥ ९ ॥

यज्ञो वै विष्णुः शिपि विष्टो यज्ञ एव विष्णौ प्रति-
तिष्ठत्यति रिक्तं गौरीवितं अतिरिक्त एवाऽतिरिक्तं दधाति ॥ १० ॥

एतदन्यत् कुर्युरुक्थानि प्रणयेयुरुक्थानि
 वा एष निकामयमानोऽभ्यतीरिच्यते योऽग्निष्टोमाद-
 तिरिच्यते यद्युक्थ्येभ्योऽतिरिच्येताऽतिरात्रः कार्य्यो रालिं
 वा एष निकामयमानोऽभ्यतिरिच्यते य उक्थ्येभ्योऽति-
 रिच्यते यदि रात्रेरतिरिच्येत विष्णोः शिपिविष्टवतीषु बृहता
 स्तुयुरेष तु वा अतिरिच्यत इत्याहु र्यो रात्रेरतिरिच्यत इति

॥ ११ ॥

अमुं वा एष लोकं निकामयमानोऽभ्यति-
 रिच्यते यो रात्रेरतिरिच्यते बृहता स्तुवन्ति
 बृहदमुं लोकमाप्तुमर्हति तमेवाऽऽप्नोति

॥ १२ ॥

अष्टमः खण्डः

यदि दीक्षितानां प्रमीयेत दग्ध्वाऽस्थीन्युप-
 नह्य यो नेदिष्यी स्यात्तं दीक्षयित्वा सह यजेरन्

॥ १ ॥

एतदन्यत् कुर्युरभिषुत्याऽन्यत्सोममगृहीत्वा
 ग्रहान् याऽसौ दक्षिणा सूक्तिस्तद्वा स्तुयु र्मार्जालीये वा

॥ २ ॥

- अपि वा एतस्य यज्ञे यो दीक्षितः प्रमीयते तमेतेन निरवदयन्ते ॥ ३ ॥
- * यामेन स्तुवन्ति यम लोकमेवैनं गमयन्ति ॥ ४ ॥
- तिसृभिः स्तुवन्ति तृतीये हि लोके पितरः ॥ ५ ॥
- पराचीभिः स्तुवन्ति पराङ् हीतोऽसौ लोकः ॥ ६ ॥
- ‘सर्पराज्ञया ऋग्भिः स्तुवन्ति ॥ ७ ॥
- अर्बुदंः सर्प एताभि मृतां त्वच-
मपाहत मृतामेवैताभिस्त्वचमपध्नते ॥ ८ ॥
- * ता ऋचोऽनुब्रुवन्त स्त्रिर्माजीलीयं परियन्ति सव्यानरूनाघ्नानाः ॥ ९ ॥
- स्तुत मनु शंसंत्यमुष्मिन्नेवैनं लोके निध्नुवन्ति ॥ १० ॥
- यन्ति वा एते पथ इत्याहु र्ये मृताय कुर्वन्ती-
त्यैन्द्रवायवाग्रान् ग्रहान् गृह्णते पुनः पन्थानमपियन्ति ॥ ११ ॥
- ‘अग्न आयूंषि पवस’ इति प्रतिप-
त्कार्य्या य एव जीवन्ति तेष्वायु र्दधाति ॥ १२ ॥
- संवत्सरेऽस्थीनि याजयेयुः संवत्सरो वै सर्वस्य
* शान्ति र्यत्पुरा संवत्सराद्याजयेयु र्वचमरुष्कृतां क्रूरामृच्छेयुः ॥ १३ ॥

अंसस्मितं स्तोत्रं स्यादसमितो ह्यसौ लोक-

स्त्रिवृतः पवमानाः स्युः सप्तदशमितरत्सर्वम्

॥ १४ ॥

यत्त्रिवृतः पवमाना भवन्ति प्राणा वै-

त्रिवृत्प्राणानेवोपयन्ति यत्सप्तदशमितरेत्-

सर्वं प्रजापतिवै सप्तदशः प्रजापतिमेवोपयन्ति

॥ १५ ॥

प्राणा पानैर्वा एते व्यृध्यन्त इत्याहु र्ये

मृताय कुर्वन्तीति मैत्रावरुणाग्रान् ग्रहान्

गृह्णते प्राणापानौ मित्रावरुणौ प्राणापानैरेव समृध्यन्ते

॥ १६ ॥

नवमः खण्डः

यस्य कलश उपदस्यति कलशमेवाऽस्यो-

पदस्यन्तं प्राणोऽनूपदस्यति प्राणो हि सोमः

॥ १ ॥

तदाहुः पयोऽवनयेदिति

॥ २ ॥

अथो खल्वाहुरन्तर्हितमिव वा एतद्यत्पयो-

हिरण्यमेवाऽपोऽभ्यवनयेद्धिरण्यमभ्युन्नयेदिति

॥ ३ ॥

प्राणा वा आपोऽमृतं हिरण्यममृत-

एवऽस्य प्राणान् दधाति स सर्वमायुरेति

॥ ४ ॥

यस्य नारा शंस उपवायति नारा शंस मेवा-

स्योपवीयन्तं प्राणोऽनूपदस्यति प्राणो हि सोमः ॥ ५ ॥

यमध्वर्यु रन्ततो ग्रहं गृहीया तस्याऽऽप्तुमवनयेत् ॥ ६ ॥

प्रायश्चित्त्यै वै ग्रहो गृह्यते प्रायश्चित्त्यैवाऽस्मै प्रायश्चित्तिं करोति ॥ ७ ॥

यदि पीता पीतौ सोमौ सङ्गच्छेयाता मन्तः परिध्यङ्गारा-

न्निर्वर्त्य जुहुयात् 'हुतस्य चाऽहुतस्य चाऽहुतस्य हुतस्य च ।

पीता पीतस्य सोमस्येन्द्राग्नी पिबतं-

सुतं स्वाहे' ति सैव तस्य प्रायश्चित्तिः ॥ ८ ॥

प्रजापतये स्वाहेत्य भक्षणीयस्य जुहुयादुत्तराद्धर्य पूर्वाद्धर्य उपरवः ॥ ९ ॥

'इन्दुरिन्द्रमवागा'दित्येव वृष्टस्य भक्षयेत् ॥ १० ॥

'तस्य त इन्द्र विन्द्रपीतस्येन्द्रियावत स्सर्व-

गणस्य सर्वगण उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि' ॥ ११ ॥

"हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्र" इत्याज्येनाऽभ्युपाकृतस्य

जुहुयादाग्नीध्रं परेत्य "भूतानां जातः पतिरेक आसीत्"

स दाधार पृथिवीं चामुतेमां तस्मै त-

“इन्दो हविषा विधेम स्वाहे” ति सैव तस्य प्रायश्चित्तिः ॥ १२ ॥

यदि ग्रावाऽपि शीर्यते पशुभिर्यजमानो व्यूध्यते

पशवो वै ग्रावाणो द्युतानस्य मारुतस्य साम्ना स्तुयुः ॥ १३ ॥

मारुता वै ग्रावाणः स्वेनैवैनाँ स्तद्रूपेण समर्द्धयति

॥ १४ ॥

यदि सोम मभिदहेद् ग्रहानध्वर्युः स्पाशयेत

स्तोत्राण्युद्राता शस्त्राणि होताऽथ यथापूर्वं यज्ञेन

चरेयुः पञ्च दक्षिणा देयाः पाङ्क्तो यज्ञो यावान्यज्ञ-

स्तमेवारभतेऽवभृथादुदेत्य पुन दीक्षेत तत्र तदद्याद्यद्वास्यं

स्यात् पुरा द्वादश्या दीक्षेत यद् द्वादशी मति नयेदन्तर्द्धीयेत ॥ १५ ॥

दशमः खण्डः

यदि महावीरो भिद्येत तं भिन्न मभि मृशेत्

“य ऋते चिदभिश्चिषः पुरा ज्वलुभ्य आतृदः ।

सन्धाता सन्धिं मघवा पुरुवसुर्निष्कर्त्ता विहृतं पुनः ॥

मा भेम निष्टया इवेन्द्र त्वदरणा इव ।

वनानि न प्र जाहिता न्यद्रिवो दुरोषासो अमन्महि ।

अमन्महीदनाशवोनु ग्राभश्च वृत्रहन् ।

सकृत्सुते महता शूर राधसा नु स्तोमं मदेमहो”ति

महावीरं भिन्न मभि मृशेत् सैव तस्य प्रायश्चित्तिः

॥ १ ॥

असुर्यं वा एतस्माद्वर्णं कृत्वा तेज-

इन्द्रियं वीर्यमन्नाद्यं प्रजाः पशवोऽपक्रामन्ति

यस्य यूषो विरोहति स ईश्वरः पापीयान् भवितोः

॥ २ ॥

त्वाष्ट्रं पशुं बहुरूपमालभेत त्वष्टा-

वै पशूनां रूपाणां विकर्त्ता तमेव तदुप-

धावति स एनं तेजसेन्द्रियेण वीर्येणाऽन्नाद्येन

प्रजया पशुभिः पुनस्समर्द्धयति सैव तस्य प्रायश्चित्तिः

॥ ३ ॥

॥ इति नवमोऽध्यायः ॥

॥ दशमोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

अग्निना पृथिव्यौषधिभि स्तेनाऽयं लोक-
स्त्रिवृद्वायुनाऽन्तरिक्षेण वयोभि स्तेनैष लोक-
स्त्रिवृद्धोऽयमन्तरादित्येन दिवा नक्षत्रै स्तेनाऽसौ-
लोकस्त्रिवृदेतदेव त्रिवृत आयतनमेषाऽस्य बन्धुता ॥ १ ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद ॥ २ ॥

तमु प्रतिष्ठेत्याहु स्त्रिवृद्भ्यो वैषु लोकेषु प्रतिष्ठितः ॥ ३ ॥

अर्द्धमास एव पञ्चदशस्याऽयतनमेषाऽस्य बन्धुता ॥ ४ ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद ॥ ५ ॥

तं चौजो बलमित्याहुर्द्धमासशो हि
प्रजाः पशव ओजो बलं पुष्यन्ति ॥ ६ ॥

संवत्सर एव सप्तदशस्याऽऽयतनं द्वादश मासाः
पञ्चर्त्तव एत देव सप्तदशस्याऽऽयतनमेषाऽस्य बन्धुता ॥ ७ ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद ॥ ८ ॥

तमु प्रजापतिरित्याहुः संवत्सरं हि प्रजाः पशवोऽनु प्रजायन्ते ॥ ९ ॥

आदित्य एवैकविंशस्याऽऽयतनं द्वादश मासाः

पञ्चर्त्तव स्रय इमे लोका असावादित्य एकविंश

एतदे वैक विंशस्याऽऽयन मेषाऽस्य बन्धुता ॥ १० ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद ॥ ११ ॥

तमु देव तल्प इत्याहुः प्रदेव तल्पमाप्नोति य एवं वेद ॥ १२ ॥

त्विष्टदेव त्रिणवस्याऽऽयतनमेषाऽस्य बन्धुता ॥ १३ ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद ॥ १४ ॥

तमु पुष्टि रित्याहु स्त्रिवृद्धे वैष पुष्टः ॥ १५ ॥

देवता एव त्रय स्त्रिंशस्याऽऽयतनं त्रय स्त्रिंशदेवताः प्रजापति-

श्वतु स्त्रिंश एतदेव त्रय स्त्रिंशस्याऽऽयतनमेषाऽस्य बन्धुता

॥ १६ ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद ॥ १७ ॥

तमु नाक इत्याहु न हि प्रजापतिः कस्मै च नाऽकम् ॥ १८ ॥

छन्दां स्येव छन्दोमाना मायतन मेषै षां बन्धुता ॥ १९ ॥

आयतनवान् बन्धुमान् भवति य एवं वेद

॥ २० ॥

तानु पुष्टिरित्याहुः पशवो हि छन्दोमाः

॥ २१ ॥

द्वितीयः खण्डः

प्रजापतिः प्रजा असृजत सोऽताम्य तस्मै

वाग्ज्योति रुदगृह्णा त्सोऽब्रवी त्को मेऽयं

ज्योतिं रुदग्रही दिति स्वैव ते वागित्यब्रवी-

त्तामब्रवी द्विराजं त्वा छन्दसां ज्योतिष्कृत्वा यजान्ता इति

॥ १ ॥

तस्माद्यो विराजँ स्तोमः सम्पद्यते तं

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोम इत्याचक्षते विराड्ढिं छन्दसां ज्योतिः

॥ २ ॥

ज्योतिः समानानां भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

अनुष्टुप् च वै सप्तदशश्च सम भवतां साऽनुष्टुप्

चतु रुत्तराणि छन्दांस्यसृजत षडुत्तरान् स्तोमान्

सप्तदश स्तावेता न्मध्यतः प्रा जनयताम्

॥ ४ ॥

त्रिवृच्च त्रिणवश्च राथन्तरौ तावजश्चाऽश्वाश्चान्व-

सृज्येतां तस्मा चौराथन्तरं प्राचीनं प्रधूनुतः

॥ ५ ॥

पञ्चदशश्चैकं विंशश्च बार्हतौ तौ गौश्चाऽविश्चान्व-

सृज्येतां तस्मात्तौ बार्हतं प्राचीनं भा स्कुरुतः

॥ ६ ॥

एवं वै विद्वांस माहु रपि ग्राम्याणां पशूनां वाच आजानाति

॥ ७ ॥

तृतीयः खण्डः

प्रजापतिरकामयत बहु स्यां प्रजायेयेति स आत्म-

न्नृत्व्यमपश्यत्तत ऋत्विजोऽसृजत यदृत्व्यादसृजत

तदृत्विजा मृत्वि क्त्वं तै रेतं द्वादशाह मुपासीदत्सोऽराध्नोत्

॥ १ ॥

पिता नोऽरात्सीदिति मासा उपासीदँस्ते-

दीक्षयैवाऽराध्नुवन्नुपसत्सु त्रयोदशमदीक्षयन्

सोऽनुव्यमभवत्तस्मा दुपसत्सु दिदीक्षाणोऽनुव्यं

भवत्येव च हि त्रयोदशं मासं चक्षते नैव च

॥ २ ॥

एको दीक्षेतैको हि प्रजापति रराध्नोद्

द्वादश दीक्षेन् द्वादश हि मासा अराध्नुवँ

श्चतुर्विंशतिर्दीक्षेरेँ श्चतुर्विंशति ह्यर्द्धमासा अराध्नुवन्

॥ ३ ॥

यदि पञ्चविंशो दीक्षे तेमे पञ्चमे पञ्चमे पञ्चमे
 पञ्चमे चत्वारोऽसावेक इति निर्दिशेयु र्यस्मा-
 अराद्धि कामाः स्यु स्तमेवाऽराद्धि रन्वेति सर्व इतरे राध्नुवन्ति ॥ ४ ॥

यो वै देवानां गृहपतिं वेदाऽश्नुते गार्हपतं प्र गार्हपत माप्नोति ॥ ५ ॥

संवत्सरो वै देवानां गृहपतिः स एव
 प्रजापति स्तस्य मासा एव सह दीक्षिणः ॥ ६ ॥

विन्दते सह दीक्षिणोऽश्नुते गार्हपतं
 प्र गार्हपत माप्नोति य एवं वेद ॥ ७ ॥

यो वै छन्दसां स्वराजं वेदाऽश्नुते स्वाराज्यं
 प्र स्वाराज्य माप्नोति बृहती वाव छन्दसां
 स्वराडश्नुते स्वाराज्यं प्र स्वाराज्य माप्नोति य एवं वेद ॥ ८ ॥

तां वा एतामन्नाद्याय व्यावृज्याऽऽसते यदेतं
 द्वादशाहं द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदो द्वादश-
 प्रसुतः षट्त्रिंशदेता रात्रयो भवन्ति षट्त्रिंशदक्षरा बृहती ॥ ९ ॥

जायते वाव दीक्षया पुनीत उपसद्धि देव लोकमेव सुत्ययाऽप्येति ॥ १० ॥

एताव द्वाव संवत्सर इन्द्रियं वीर्यं यदेता रात्रयो
 द्वादश पौर्णमास्यो द्वादशैकाष्टका द्वादशाऽमावास्या
 यावदेव संवत्सर इन्द्रियं वीर्यं तदेतेनाऽऽप्त्वाऽवरुन्धे द्वादशाहेन ॥ ११ ॥

त्रिंशदक्षरा वा एषा विराट् षडृतव-

ऋतुष्वेव विराजा प्रति तिष्ठ तृतुभिर्विराजि

॥ १२ ॥

द्वात्रिंशदक्षरा वा एषाऽनुष्टुब्बागनुष्टुप्

चतुष्पादः पशवो वाचा पशून्दाधारतस्माद्वाचा-

सिद्धा वाचा हूता आयन्ति तस्माद् हूता नाम जानते

॥ १३ ॥

चतुर्थः खण्डः

भूतं पूर्वोऽतिरात्रो भविष्यदुत्तरः पृथिवी

पूर्वोऽतिरात्रो द्यौ रुत्तरोऽग्निः पूर्वोऽतिरात्र-

आदित्य उत्तरः प्राणः पूर्वोऽतिरात्र उदान उत्तरः

॥ १ ॥

चक्षुषी अतिरात्रौ कनीनिके अग्निष्टोमौ यस्मादन्तरा-

अग्निष्टोमा वति रात्राभ्यां तस्मादन्तरे सत्यौ कनीनिके भुङ्क्तः

॥ २ ॥

संवत्सरस्य वा एतौ दंष्ट्रौ यदति रात्रौ तयोर्न-

स्वप्तव्यं संवत्सरस्य दंष्ट्रयो रात्मानं नेदपि दधानीति

॥ ३ ॥

तदाहुः कोऽस्वप्तुमर्हति यद्वाव-

प्राणो जागर तदेव जागरितमिति

॥ ४ ॥

गायत्रौ वा एतां ज्योतिः पक्षामासते यदेतं

द्वादशाहं मष्टौ मध्य उक्त्वा अग्निष्टोमा वभितो-

मासा स्वर्गं लोकमेत्याऽऽजरसं ब्रह्माद्य मन्त्रं मत्ति दीप्यमानः

॥ ५ ॥

त्रिपुरस्ताद्रथन्तरं मुपयन्ति त्र्यावृष्टौ वाक्

सर्वामेव वाचं मरुद्ध्य सर्वं मन्त्राद्यं द्वादशाहं तन्वते

॥ ६ ॥

जामि वा एतद्यज्ञे क्रियत इत्याहु र्यत् त्रिपुरस्ताद्रथन्तर-

मुपयन्तीति सौभरं मुक्त्वा नां ब्रह्मसामं भवति तेनैव तदजामि

॥ ७ ॥

प्रलवत्यः प्रायणीयस्याऽहः

प्रतिपदो भवन्ति तेनो एव तदजामि

॥ ८ ॥

त्रिं वे वोपरिष्ठाद्रथन्तरं मुपयन्ति त्र्यावृष्टौ वाक्

सर्वामेव वाचं मरुद्ध्य सर्वं मन्त्राद्यं द्वादशाहं दुत्तिष्ठन्ति

॥ ९ ॥

पञ्चमः खण्डः

तयो वा एते लि रात्रा यदेष द्वादशाहो गायत्रमुखः
 प्रथमो गायत्र मध्यो द्वितीयो गायत्रो त्तम स्तृतीयः ॥ १ ॥

यस्मा द्रायत्र मुखः प्रथमः तस्मादूर्ध्वोऽग्नि दीदाय
 यस्मा द्रायत्र मध्यो द्वितीय स्तस्मा त्तिर्यग् वायुः
 पवते यस्मा द्रायत्रो त्तम स्तृतीय स्तस्मा दूर्वा ङादित्य स्तपति ॥ २ ॥

तेजसा वै गायत्री प्रथमं त्रिरात्रं
 दाधार पदै द्वितीय मक्षरै स्तृतीयम् ॥ ३ ॥

त्रिवृद्वै गायत्र्या स्तेजः त्रिवृ त्प्रायणीय मह स्तेन
 प्रथम स्त्रि रात्रो धृत स्त्रि पदा गायत्री त्रि रात्रो मध्ये-
 तेन द्वितीय स्त्रि रात्रो धृत श्रुतु विंशत्यक्षरा गायत्री-
 चतु विंशं ^स उत्तम मह स्तेन तृतीय स्त्रि रात्रो धृतः ॥ ४ ॥

तेजसा वा एते प्रयन्ति तेजो मध्ये दधति
 तेजोऽभ्युद्यन्ति, ज्योतिषा वा एते प्रयन्ति
 ज्योति मध्ये दधति ज्योति रभ्युद्यन्ति, चक्षुषा वा एते-
 प्रयन्ति चक्षु मध्ये दधति चक्षु रभ्युद्यन्ति, प्राणेन वा

एते प्रयन्ति प्राणं मध्ये दधति प्राण मभ्युचन्ति,
ये गायत्र्या प्रयन्ति गायत्रीं मध्ये दधति गायत्री मभ्युचन्ति ॥ ५ ॥

तन्त्रं वा एत द्वितायते यदेष द्वादशाह-
स्तस्यैते मयूखा यद्गायत्र्य संव्याथाय ॥ ६ ॥

गिरिक्षि दौच्चामन्यवेति होवाचाऽभिप्रतारी काक्षसेनिः
कथं द्वादशाह इति यथाऽरान्नेमिः पर्ये त्येव मेनं गायत्री-
पर्ये त्यविसंसाय यथाऽरा नाभौ धृता एवमस्यां द्वादशाहो धृतः ॥ ७ ॥

अनुष्टुभं वा एता मन्नाद्याय व्यावृज्याऽऽसते यदेतं द्वादशाहम् ॥ ८ ॥

अष्टाभि वा अक्षरै रनुष्टुप् प्रथमं द्वादशाहस्या-
हरु चच्छ त्येकादशभि द्वितीयं द्वादशभि स्तृतीयम् ॥ ९ ॥

अक्षरं त्र्यक्षर मुच्छिष्यते तदेवोत्तरं तिरात्र मनु विदधाति ॥ १० ॥

छन्दांस्येवाऽस्या स्तृतीयं तिरात्रं वहन्ति ॥ ११ ॥

तां वा एतां प्रतीचीं तिरश्चीं पराची मासतेऽन्नाद्याय
तस्मा त्प्रत्यञ्चं तिर्यञ्चं पराञ्चं प्रजाः पशु मुप जीवन्ति ॥ १२ ॥

छन्दांसि वा अन्योन्यस्य लोक मभ्यध्यायन् गायत्री-
त्रिष्टुभ स्त्रिष्टु वजगत्या जगती गायत्र्या स्तानि व्यौहन्
यथा लोकं ततो वै तानि यं वं काम मकामयन्त तम सन्वन् ॥ १३ ॥

यत्कामो व्यूढच्छन्दसा द्वादशाहेन

यजते सोऽस्मैकामः समृध्यते

॥ १४ ॥

ओको वै देवानां द्वादशाहो यथा वै मनुष्या

इम लोक माविष्टा एवं देवता द्वादशाह माविष्टा

देवता ह वा एतेन यजते य एवं विद्वान् द्वादशाहेन यजते

॥ १५ ॥

गृहा वै देवानां द्वादशाहो नाऽगृहताया भय्यम्

॥ १६ ॥

यो वै द्वादशाह मग्निष्टोमेन कल्पमानं वेद कल्पतेऽस्मै प्रातः-

सवनेनैव प्रथम स्तिरालः कल्पते माध्यन्दिनेन सवनेन द्वितीय-

स्तृतीय सवनेन तृतीयोऽग्निष्टोम साम्नैव दशम महः कल्पते

॥ १७ ॥

कल्पतेऽस्मै य एवं वेद

॥ १८ ॥

षष्ठः खण्डः

एति प्रेत्याशुमद्वीतिम द्रुक्म तेजस्व द्युञ्जानं प्रथमस्याऽहो-

रूपं त्रिवृतः स्तोमस्य गायत्रस्य छन्दसो रथन्तरस्य साम्नः

॥ १ ॥

वृषवद्वृत्रहवद्रयिमद्विश्व व दुपस्थितं द्वितीयस्याऽहो-

रूपं पञ्चदशस्य स्तोमस्य त्रैष्टुभस्य छन्दसो बृहतः साम्नः

॥ २ ॥

उद्धतिव द्विग्व द्रोम दृषभवत् तृतीयस्याऽहो रूपं
सप्तदशस्य स्तोमस्य जागतस्य छन्दसो वैरूपस्य साम्नः ॥ ३ ॥

राजन्व जनद्व त्सूर्य्य वद्विरा डनुतोदव चतुर्थस्याऽहो-
रूपमेकविंशस्य स्तोमस्याऽऽनुष्टुभस्य छन्दसो वैराजस्य साम्नः ॥ ४ ॥

चित्तव च्छिशुमत् पङ्क्तिः शक्करी धूनाक्षरा गोम-
दृषभव द्वज्रथभिम् तपञ्चमस्याऽहो रूपं त्रिणवस्य
स्तोमस्य पाङ्क्तस्य छन्दसः शक्करीणां साम्नः ॥ ५ ॥

परि वत्प्रति वत्सप्तपदा द्विपदा वि नारा शँसा
गोमदृषभवत् षष्ठस्याऽहो रूपं त्रय स्त्रिंशस्य
स्तोमस्य सर्बेषां छन्दसां रूपं रेवतीनां साम्नः ॥ ६ ॥

यस्मा देशा समाना सती षडह-
विभक्ति र्नानारूपा तस्मा द्विरूपः संवत्सरः ॥ ७ ॥

विरूप मेन मनु प्रजायते य एवं वेद ॥ ८ ॥

सप्तमः खण्डः

अग्न इति प्रथमस्याऽहो रूप मग्नि विभक्ते रग्नि-
मिति द्वितीयस्याऽग्निनेति तृतीयस्याऽग्निरिति चतुर्थस्य

॥ १ ॥

देवा वै श्रियमैच्छंस्तान्न प्रथमेऽहन्यविन्दन्न-
द्वितीये न तृतीये ताञ्चतुर्थेऽहन्यविन्दन् विन्दते श्रियं
य एवं वेदाऽग्नेरिति पञ्चमस्य तेनो श्रीः प्रत्युपोदितेत्याहुः

॥ २ ॥

अप्रतिवाद्येनं भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

अग्न इति षष्ठस्य येनैव रूपेण प्रयन्ति तदभ्युद्यन्ति

॥ ४ ॥

यस्मादेषा समाना सत्यग्नि विभक्ति-

र्त्नानारूपा तस्मा द्यथर्त्वा दित्य स्तपति

॥ ५ ॥

अष्टमः खण्डः

इन्द्रेति प्रथमस्याऽहो रूप मिन्द्र विभक्तेरिन्द्रमिति
द्वितीयस्येन्द्रेणेति तृतीयस्येन्द्र इति चतुर्थस्येन्द्रादिति
पञ्चमस्येन्द्रेति षष्ठस्य येनैव रूपेण प्रयन्ति
तदभ्युद्यन्ति यस्मा देषा समाना सतीन्द्र-
विभक्ति र्त्नाना रूपा तस्मा द्यथर्वोषधयः पच्यन्ते

॥ १ ॥

नवमः खण्डः

यद्वचा प्रस्तौति तत्प्रथमस्याऽहो रूपं स्वर विभक्ते-
 र्यत्पुरस्तात् स्तोभं तद्वितीयस्य यदुभयतः स्तोभं
 तत् तृतीयस्य यदनु तुन्नं तच्चतुर्थस्य यदभ्यारब्धं
 तत्पञ्चमस्य यदिह कारेणाभ्यस्तं तत् षष्ठस्याऽहो रूपम्

॥ १ ॥

स्वराणां यस्मादेषा समाना सती

स्वर विभक्तिर्नानारूपा तस्माद्यथर्त्तु वायुः पवते

॥ २ ॥

दशमः खण्डः

पदं निधनं प्रथमस्याऽहो रूपं निधनं विभक्तेर्बहिर्निधनं
 द्वितीयस्य दिङ्निधनं तृतीयस्य निधनं चतुर्थस्याऽथकार-
 णिधनं पञ्चमस्य यदि हकारेणाभ्यस्तं तत् षष्ठस्याऽहो-
 रूपं निधनानां यस्मादेषा समाना सती निधनं विभक्ति-
 र्नाना रूपा तस्मादिमे लोकाः सह सन्तो ना नैव

॥ १ ॥

एकादशः खण्डः

‘ द्रव दिङं प्रथमस्याऽहो रूप मिडा विभक्ते रूद्धेङं
द्वितीयस्य परिष्टुब्धेङं तृतीयस्येडाभि रैङं चतुर्थ-
स्याऽध्यर्द्धेङं पञ्चमस्य यदि हकारेणाऽभ्यस्तं तत्
षष्ठस्याऽहो रूप मिडानां यस्मा देशा समाना सतीडा
विभक्ति र्ज्ञाना रूपा तस्मा त्समानाः सन्तः पशवो नाना रूपाः ॥ १ ॥

द्वादशः खण्डः

भारद्वाजायना वै सत्र मासत तानपृच्छन्
किं प्रथमेनाऽह्ना कुरुतेति प्रै वै मेति किं
द्वितीयेने त्यव समेवाऽकुर्महीति किं तृतीयेनेति
पर्येवाप्सवा महीति किं चतुर्थेनेति सतैव सद्
प्यदध्मेति किं पञ्चमेनेति प्राणानेव विच्छिन्दन्त
एमेति किं षष्ठेनेतीदमेवाऽगच्छामेति इति

॥ १ ॥

‘ यस्य पदेन प्रस्तौ त्यथ स्वार मभि वा व तेन

देवाः पशू नपश्यन् यत्पुरस्तात् स्तोभ मथ स्वार-
मुदेव तेना सृजन्त यदुभयतः स्तोभ मथ स्वार मेभ्य-
एव तेन लोकेभ्यो देवाः पशुभ्योऽन्नाद्यं प्रायच्छन्
यदनु तुन्न मथ स्वार मुपैव तेनाशिक्षन्यस्य मध्ये निधन-
मथ स्वारं गर्भांस्तेनादधत ता निहवता स्वारेण प्राजनयन् ॥ २ ॥

इमं वा व देवा लोकं पद निधनेनाऽभ्यज-
यन्नमुं बहि णिधनेनान्तरिक्षं दिङ् निधनेनाऽमृत-
त्वमी निधनेनागच्छन् ब्रह्म वर्चस मथ निध-
नेनाऽवारुन्धता स्मिन्नेव लोक इह निधनेन प्रत्यतिष्ठन् ॥ ३ ॥

इमं वाव देवा लोकं द्रव दिडेनाऽभ्यजय न्नु मूर्ध्वं डेनान्त-
रिक्षं परिष्टु ब्धेडेन प्रतिष्ठा मिडाभि रैडेनाऽवारुन्धत प्रतिष्ठा-
याऽध्यर्द्धे डेन व्यजयन्ताऽस्मिन्नेव लोक इहे डेन प्रत्यतिष्ठन् ॥ ४ ॥

न वाक् सं वत्सर मति वदती डैव सं वत्सर मति-
वदति गर्भेण सं वत्सरे पर्यावृत्य प्रजायते तेनाऽति वदति ॥ ५ ॥

ता वा एता श्वतस्रः षडहं पराच्य इडा-
अति यन्त्येषा नू तै षा विषूच्येषा प्रतीच्ये तद्वीडम् ॥ ६ ॥

सं वत्सरोऽग्निं वीक् सं वत्सरौ

यदग्निं विभज्यते वाच मेव तद्विभजन्ति

॥ ७ ॥

द्वे द्वे अक्षरे विभजन्ति द्वौ द्वौ हि

मासा वृतु रथो मासानामेव तद्रूपं क्रियते

॥ ८ ॥

षडहानि विभजन्ति षडृतव ऋतूनां

धृत्या ऋतूनां प्रतिष्ठित्या अथो ऋतूनामेव

तद्रूपं क्रियते षड् पुरुषा या नग्निं रनु वि हियते

॥ ९ ॥

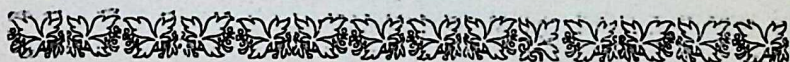
यदिदं बहुधाग्निं विहियते यदसा-

धा दित्यः सर्वाः प्रजाः प्रत्यङ् तस्मा देते एव

देवते विभक्तिं मानशाते नातोऽन्या काचन

॥ १० ॥

॥ इति दशमोऽध्यायः ॥

॥ एकादशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

स्तोमो युज्यते सलियेभ्योऽहर्भ्यः प्रल वतीभि श्रोप वतीभिश्च ॥ १ ॥

यत्प्रलवत्य उप वतीभ्यः पूर्वा युज्यन्ते
ब्रह्म तत्पूर्वं क्षत्रा द्युज्यते ब्रह्म हि पूर्वं क्षत्रात् ॥ २ ॥

मन स्तत्पूर्वं वाचो युज्यते मनो हि
यद्धि मनसाऽभि गच्छति तद्वाचा वदति ॥ ३ ॥

बृह तत्पूर्वं रथन्तरा द्युज्यते बृहद्धि पूर्वं
रथन्तरा द्विजित्या तु वै रथन्तरं पूर्वं योग मानशे ॥ ४ ॥

सम्भार्या स्तुचा भवन्ति यथाऽऽशिष्ठा-
न्वहिष्ठान् सम्भरे देव मेवै तान् सम्भरन्ति गत्यै ॥ ५ ॥

नव भवन्ति नवाहस्य युक्त्या ऋच चैवाऽह-
र्युनक्ति यथा प्रार्थस्य शम्या अव दध्यादेव-
मेवैत न्नावाहस्य शम्या अव दधाति गत्यै ॥ ६ ॥

तिवृ देव स्तोमो भवति तेजसे ब्रह्म वर्चसाय

॥ ७ ॥

द्वितीयः खण्डः

उभाभ्यां वै रूपाभ्यां बहिष्पव मान्यो-

युज्यन्ते यत्सामा स्तोमौ भवति तदाज्येषु

॥ १ ॥

निराहा वन्याज्यानि भवन्ति युक्तमेव तै राह्वयति

॥ २ ॥

“अग्न आयाहि वीतय” “आ नौ मित्रावरुणा”-

“आयाहि सुषमा हि त” “इन्द्राग्नी आगतँ सुत”-

मिति राथन्तरमेव तद्रूपं नि र्योतयति स्तोमः इति

॥ ३ ॥

तृतीयः खण्डः

“प्र सोमासो विपश्चित” इति गायत्री भवति

प्रेत्या “अभिद्रोणानि बभ्रव” इत्यभिक्रान्त्यै

“सुता इन्द्राय वायव” हति सँ स्कृत्यै “ प्र सोम देव

वीतय” इति प्रेत्यै “प्र तु द्रवे” ति प्रेत्यै प्र वा एतेनाऽह्ना यन्ति ॥ १ ॥

गायत्रं भवति	॥ २ ॥
यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्	॥ ३ ॥
आश्वं भवति	॥ ४ ॥
अश्वो वै भूत्वा प्रजापतिः प्रजा असृजत स- प्रजायत बहु रभव त्प्रजायते बहु रभव त्याश्वेन तुष्टुवानः	॥ ५ ॥
एकाक्षरं निघन मुपयन्ति स्थन्तरस्याऽनति वादाय	॥ ६ ॥
अनति वाद्येनं भातृव्यो भवति य एवं वेद	॥ ७ ॥
सोम साम भवति	॥ ८ ॥
यथा वा इमा अन्या औषधय एवं सोम आसी त्स तपोऽतप्यत स एत- त्सोम सामाऽपश्यत्तेन राज्य माधिपत्यं मगच्छ द्यशौऽभव- द्राज्य माधिपत्यं गच्छति यशो भवति सोम साम्ना तुष्टुवानः	॥ ९ ॥
यौधा जयं भवति यदेव यौधा जयस्य ब्राह्मणम्	॥ १० ॥
औशनं य दौशनस्य स्तोमः	॥ ११ ॥

चतुर्थः खण्डः

- ४ “अभि त्वा शूर नो नुम” इत्य-
भीति रथन्तरस्य रूपं राथन्तरं ह्येत दहः ॥ १ ॥
- “कया नश्चिन्न आभुव”दिति कवत्य स्तेन-
प्राजापत्याः को हि प्रजापतिः प्रजापते रास्यै ॥ २ ॥
- “तं वो दस्म मृतीषहं वसो मन्दान मन्धसोऽभिवत्सं न
स्वसरेषु धेनव” इत्यभीति रथन्तरस्य रूपं राथन्तरं ह्येतदहः ॥ ३ ॥
- ‘इन्द्रं गीर्भिर्हवामह’ इति हवन्त एवैनम् ॥ ४ ॥
- “तरोभिर् वो विद द्वसु”मिति स्तोमो वै-
तरो यज्ञो विद द्वसुः स्तोमेन वै यज्ञो युज्यते
यत्तरोभिर् वो विद द्वसु मित्याह यज्ञमेव तद्युनक्ति ॥ ५ ॥
- रथन्तरं भवति ब्रह्म वै रथन्तरं ब्रह्म-
प्रायणीय मह ब्रह्मण एव तद् ब्रह्माऽऽक्रम्य प्रयन्ति ॥ ६ ॥
- इयं वै रथन्तर मस्या मेव प्रतिष्ठाय सत्त मासते ॥ ७ ॥
- वाम देव्यं भवति पशवो वै वाम देव्यं पशूना मवरुध्यै
प्राजापत्यं वै वाम देव्यं प्रजापतावेव प्रतिष्ठाय सत्त मासते ॥ ८ ॥

नौधसं भवति ब्रह्म वै नौधसं ब्रह्म-

प्रायणीय मह ब्रह्मण एव तद् ब्रह्माऽऽक्रमन्ते

॥ ९ ॥

कालेयं भवति समान लोके वै कालेयञ्च-

स्थन्तरञ्चैयं वै स्थन्तरं पशवः कालेय-

मस्याञ्चैव पशुषु च प्रतिष्ठाय सत्र मासते

॥ १० ॥

द्रव दिडं तथा ह्येतस्याऽहो रूपं स्तोमः

॥ ११ ॥

पञ्चमः खण्डः

“प्र सोमासो मदच्युत” इति गायत्री भवति

मदवद् वै रसव तृतीय सवनं मदमेव तद्रसं दधाति

“अया पवस्व देवयु” रित्येति स्थन्तरस्य रूपं राथन्तरं ह्येतदहः ॥ १ ॥

“पवतेऽहर्ग्यतो हरि” रिति बृहतो रूपं

बृहदेव तदेतस्मि नहनि युनक्ति तद्युक्तं श्व आरभन्ते

॥ २ ॥

“प्रसुन्वानायाऽन्धस” इति प्रवत्यो भवन्ति

प्रणि नीषेण्यस्मिन् ह्येतदह “रभि प्रियाणि पवते च-

नोहित” इत्यभीति स्थन्तरस्य रूपं राथन्तरं ह्येतदहः

॥ १ ॥

“यज्ञा यज्ञा वो अग्नय” इत्यग्नि वै-

यज्ञो यज्ञ एव तद्यज्ञं प्रतिष्ठापयति ॥ २ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ३ ॥

सँ हितं भवति द्व्यक्षर णिधनं प्रतिष्ठायै प्रतिष्ठायैव सत्वमासते ॥ ४ ॥

स्वफं भवति ॥ ५ ॥

सफेन वै दैवा इमान् लोकान्-

समाप्नुवन् यत्समाप्नुवँ स्तत्सफस्य-

सफत्व मिमाने वै तेन लोकान् समाप्य सत्रमासते ॥ ६ ॥

आक्षारं भवति ॥ ७ ॥

अष्टौ वा एताः काम दुधा आसँ 'तासामेका-

सम शीर्यत सा कृषि रभव दृढ्यतेऽस्मै कृषौ य एवं वेद ॥ ८ ॥

तासु देवासुरा अस्प र्दन्त ते देवा असुरान्

काम दुधाभ्य आक्षारेणाऽनुदन्त नुदते-

भ्रातृव्यं काम दुधाभ्य आक्षारेण तुष्टु वानः ॥ ९ ॥

१ “स्तोमेका” इति क्व चित् दृश्यते

एभ्यो वै लोकेभ्यो रसोऽपाक्राम तं प्रजापति-

राक्षरेणाऽऽक्षारय ददाक्षारय तदाक्षा रस्याऽऽक्षारत्वम्

॥ १० ॥

तस्माद्यः पुरा पुण्यो भूत्वा पश्चात्पापीयान् स्यादाक्षारं-

ब्रह्म साम कुर्वीताऽऽत्मन्ये वेन्द्रियं वीर्यं रस माक्षारयति

॥ ११ ॥

जनुषैकर्चो भवतोऽहो धृत्यै

यद्वा एतस्याऽहोऽधृतं तदेताभ्यां दाधार

॥ १२ ॥

गौरी वितं भवति

॥ १३ ॥

गौरी विति वा एतच्छक्त्यो-

ब्राह्मणोऽतिरिक्त मपश्य तद्वैरी वितमभवत्

॥ १४ ॥

अति रिक्तं वा एत दति रिक्तेन स्तुवन्ति यद्वैरी-

वितेनाहीनाञ्छ्वस्तन द्ववत्यपि प्रजाया उप क्लृप्तम्

॥ १५ ॥

वृषा वा एत द्वाजि साम वृषभो-

रेतोधा अद्य स्तुवन्ति श्वः प्रजायते

॥ १६ ॥

अनुष्टुभि छन्दसां क्रियतेऽनुष्टुभि छन्दसां-

योनिः स्वायामेव तद्योनौ रेतो धत्ते प्रजात्यै

॥ १७ ॥

प्रजायते बहु भवति य एवं वेद

॥ १८ ॥

द्युदासं भवत्येतौ वा उदासौ स्वर्गस्य लोकस्याऽवसान-

दशौ पूर्वेण पूर्वमहः सँ स्थापयन्त्युत्तरे णोत्तर मह रभ्यति वदन्ति ॥ १९ ॥

तद्यथाऽदः पूर्वेद्युः स्पष्टं तृणो दक मन्त्र वस्यन्तो-

यन्त्येवमेव ताभ्याँ स्वर्गं लोक मन्त्र वस्यन्तो यन्ति ॥ २० ॥

गौतमं भवति

॥ २१ ॥

सामाऽऽर्षेयवत् स्वर्गाय युज्यते

स्वर्गा ल्लोका न्न च्यवते तुष्टु वानः ॥ २२ ॥

यदु चैवाऽऽनुष्टु भस्य मध्ये निधनस्य ब्राह्मणं तदु चैतस्य ॥ २३ ॥

कावं भवति

॥ २४ ॥

लोक बिन्दु साम विन्दते लोकं कावेन तुष्टु वानः

॥ २५ ॥

स्वारमु स्वरेण स्वरेण हि देवेभ्योऽन्ततोऽन्नाद्यं-

प्रदीयते स्वरेणैव त देवेभ्योऽन्ततोऽन्नाद्यं प्रयच्छति ॥ २६ ॥

यज्ञा यज्ञीयं भवति

॥ २७ ॥

वाग्यज्ञा यज्ञीयं वाचि यज्ञः प्रति छितो वाच्येव-

तद्यज्ञ मन्ततः प्रतिष्ठा पयश्चितं तं वाचोऽधि श्व आरभन्ते ॥ २८ ॥

त्रिवृदेव स्तोमो भवति तेजसे ब्रह्म वर्चसाय

॥ २९ ॥

षष्ठः खण्डः

“पवस्व वाचो अग्रिय” इति द्वितीयस्याऽह्नः प्रतिपद्भवति ॥ १ ॥

“पवस्वेति वै राथन्तरं रूप मग्रिय” इति-

बार्हत मुभे रूपे समारभते द्वि रात्रस्याऽविस्त्रं साय ॥ २ ॥

“पवस्वेन्दो वृषा सुत” इत्यनु रूपो भवति वृषण्वद्वा-

एन दैन्द्रं त्रैष्टुभ मह र्य्यत् द्वितीयं तदेव तदभि वदति ॥ ३ ॥

पूर्वमु चैव तद्रूप मपरेण रूपेणाऽनुवदति यत्पूर्वं -

रूप मपरेण रूपेणाऽनुवदति तदनु रूपस्याऽनु रूपत्वम् ॥ ४ ॥

अनुरूप एनं पुत्रो जायते य एवं वेद

॥ ५ ॥

स्तोत्राया नुरूपौ तृचौ भवतः प्राणा पानाना मवरुध्यै

॥ ६ ॥

वृषण्वन्त स्तृचा भवन्ती न्द्रियस्य वीर्य्यस्याऽव रुध्यै

॥ ७ ॥

तृच उत्तमो भवति

॥ ८ ॥

येनैव प्राणेन प्रयन्ति त मभ्यु चन्ति

॥ ९ ॥

पञ्च दश एव स्तोमो भवति

॥ १० ॥

ओजस्येव तद्वीर्ये प्रति तिष्ठ त्यो लो वीर्यं पञ्च दशः

॥ ११ ॥

सप्तमः खण्डः

उभाभ्यां वै रूपाभ्यां बहिष्पवमान्यो-

युज्यन्ते यत्सामा स्तोमो भवति तदाज्येषु

॥ १ ॥

निराहो पस्थिता न्याज्यानि भवन्ति

॥ २ ॥

“अग्निं दूतं वृणीमहे मित्वं वयं हवामह-

इन्द्रमिन्द्राथिनो बृह दिन्द्रो अग्ना नमो-

बृह” इति बार्हतमेव तद्रूपं नि र्योतयति स्तोमः

॥ ३ ॥

अष्टमः खण्डः

“वृषा पवस्य धारयेति गायत्री” भव त्यहो धृत्यै

॥ १ ॥

वृषण्वत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण तै ष्टुभं ह्येत दहः

॥ २ ॥

पुनान स्सोम धारयेति धृत्यै

॥ ३ ॥

वृषा शोणो अभि कनिकदद्वा इति

॥ ४ ॥

वृषण्वत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण समृद्धा वृषण्व द्वा एत-

दैन्द्रं त्रैष्टुभ मह र्यत् द्वीतीयं तदेव तदभि वदति

॥ ५ ॥

गायत्वं भवति यदेव गायत्तस्य ब्राह्मणम्

॥ ६ ॥

यौक्ताश्वं भवति

॥ ७ ॥

युक्ताश्वो वा आङ्गिरसः शिशू जातौ विपर्यहर-

त्तस्मान्मन्त्रोऽपाक्राम त्स तपोऽतप्यत स एत-

द्यौक्ताश्व मपश्यत्तं मन्त्र उपा वर्त्तत तद्वाव स तर्ह्य-

कामयत काम सनि साम यौक्ताश्वं काम मेवै तेनाऽवरुन्धे

॥ ८ ॥

आयास्ये भवतः

॥ ९ ॥

अयास्यो वा आङ्गिरस आदित्याना-

दीक्षिताना मन्त्र माशना तँ शुगार्च्छत्

स तपोऽतप्यत स एते आयास्ये अपश्य त्ताभ्याँ-

शुच मपाहताऽप शुचँ हत आयास्याभ्यां तुष्टु वानः

॥ १० ॥

एभ्यो वै लोकैभ्यो वृष्टि रपाक्राम त्तामयास्य आया-

स्याभ्यामच्यावयत् च्यावयति वृष्टि मायास्याभ्यां तुष्टु वानः

॥ ११ ॥

अन्नाद्यं वा व तदेभ्यो लोकेभ्योऽपाक्राम तदयास्य आया-
स्याभ्या मच्यावयत् च्यावय त्यन्नाद्य मायास्याभ्यां तुष्टु वानः

॥ १२ ॥

वासिष्ठं भवति

॥ १३ ॥

वसिष्ठो वा एतेन वैडवः स्तुत्वाऽञ्जसा स्वर्गं लोकं मपश्यत्
स्वर्गस्य लोकस्याऽनुख्यात्यै स्वर्गां ल्लोकां न च्यवते तुष्टु वानः स्तोमः

॥ १४ ॥

नवमः खण्डः

“त्वामिद्धि हवामह” इति त्वमिति बृहतो रूपं बार्हतं ह्येत दहः ॥ १ ॥

“अभिप्रवः सुराधस” मिति युञ्जते वै पूर्वैणाऽह्ना ह्येतेन प्रयन्ति ॥ २ ॥

त्वामि दाह्यो नर इत्यद्य चैवह्यश्च

समारभते द्वि रात्रस्यऽवि स्रँसाय

॥ ३ ॥

बृह द्भवति वर्ष्म वै बृह द्वर्ष्म-

द्वितीयमह वर्ष्मण एव त द्वर्ष्माऽऽक्रमन्ते

॥ ४ ॥

श्येतं भवति साम्नो विं बाहो यज्ञस्य सन्तत्यै

॥ ५ ॥

माधु च्छन्दसं भवति सामा षैय वत्

स्वर्गाय युज्यते स्वर्गा लोका न च्यवते तुष्टु वानः-

॥ ६ ॥

ऊर्ध्वेडं तथा ह्येतस्याऽहो रूपं स्तोमः

॥ ७ ॥

दशमः खण्डः

“यस्ते मदो वरेण्य” इति गायत्री भवति

॥ १ ॥

मदव द्वै रसव तृतीय सवनं मदमेव तद्रसं दधाति

॥ २ ॥

“पवस्व मधुम त्तम” इति “पवन्त इव ह्ये तेनाऽह्ना-

मधुमत्तम” इत्यन्नं वै मध्व ज्ञाय मेव तद्यजमाने दधाति

॥ ३ ॥

“इन्द्र मच्छ सुता इम” इतीन्द्रियस्य वीर्यस्याऽऽवरुध्यै

॥ ४ ॥

“अयं पूषा रयि भग” इति

॥ ५ ॥

अनुष्टुभः सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण त्रैष्टुभं ह्येत दहः

॥ ६ ॥

“वृषा मतीनां पवते विचक्षण” इति

जगत्याः सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण त्रैष्टुभं ह्येत दहः

॥ ७ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्

॥ ८ ॥

हाविष्मन्तं भवति

॥ ९ ॥

हविष्माँश्च वै हविष्कृत्चाऽङ्गिरसा वास्तां

द्वितीयेऽहनि हविष्मा नराधोन्नवमेऽहनि हविष्कृत्

॥ १० ॥

अयं हविष्मा नित्येव जात महर्जितं सोमं प्राह

देवेभ्यः साम्नै वा स्मा आशिष माशास्ते साम हि सत्याशीः

॥ ११ ॥

शङ्कु भवत्यहो धृत्यै यद्वा अधृतं शङ्कुना तद्वाधार

॥ १२ ॥

तदु सीदन्तीय मित्याहु रेत्येन वै प्रजापति रूद्धर्व-

इमान् लोकानसी दद्य दसीद तत्सीद न्तीयस्य सीदन्ती-

यत्वं मूर्ध् इमान् लोकान् सीदति सीदन्तीयेन तुष्टु वानः

॥ १३ ॥

सु ज्ञानं भवति

॥ १४ ॥

स्व र्व द्वै राथन्तरं रूपं स्व णिधनं बार्हतम्

॥ १५ ॥

स्व णिधनं भवति तथा ह्येतस्याऽहो रूपम्

॥ १६ ॥

प्लवौ वा एता वु पोहन्ते स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ १७ ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम्

॥ १८ ॥

क्रौञ्चं भवति

॥ १९ ॥

वाग्वै क्रौञ्चं वाग्वा दशाहो-

वाच्येवतद्वाचा स्तुवते यज्ञस्य प्रभूत्यै

॥ २० ॥

यामं भवति

॥ २१ ॥

एतेन वै यमोऽनप जय्य ममुष्य लोक-
स्याऽऽधिपत्य माश्नुताऽनप जय्य ममुष्य-
लोकस्याऽऽधिपत्य मश्नुते यामेन तुष्टु वानः

॥ २२ ॥

एतेन वै यमी यमं स्वर्गं लोक मगमयत्
स्वर्गस्य लोकस्याऽनुख्यात्यै स्वर्गात्-
लोका न च्यवते तुष्टु वानः स्तोमः

॥ २३ ॥

एकादशः खण्डः

‘एह्यषु ब्रवाणि त’ इत्ये हि वत्यो-
भवन्ति तृतीयस्याऽह उपहवाय सन्तत्यै

॥ १ ॥

अपच्छिदिव वा एत द्यज्ञ काण्डं
यदुक्थानि यदेति स लोमत्वाय

॥ २ ॥

एवा ह्यसि वीर्यु रिति समानं
वदन्तो दमित्य मसदिति

॥ ३ ॥

इन्द्रं विश्वा अवी वृध न्नित्यवर्द्धन्त-
ह्ये तर्हि यजमान मेवै तया वर्द्धयन्ति

॥ ४ ॥

साक मश्वं भव त्युक्थाना
मभि जित्या अभि क्रान्त्यै

॥ ५ ॥

एतेन ह्यग्र उक्त्वा न्यभ्यजयन्नेतेनाभ्यक्रामन् ॥ ६ ॥

५ आमहीयवं भवति क्लृप्तिश्चाऽन्नाद्यञ्च-
समानं वदन्तीषु क्रियत इदमित्थमसदिति ॥ ७ ॥

क्षत्रं वा एतदहरभिर्निवेदति यत्पञ्चदशं-
यद्गायत्रीषु ब्रह्मसाम भवति ब्रह्मचैव-
तक्षत्रञ्चसयुजी करोति ब्रह्मैवक्षत्रस्य पुरस्ता-
न्निदधाति ब्रह्मणे क्षत्रञ्चविशञ्चाऽनुगे करोति ॥ ८ ॥

ब्रह्म वै पूर्वमहः क्षत्रं द्वितीयं यद्गायत्रीषु-
ब्रह्मसाम भवति ब्रह्म तद्यशसा र्द्धयति ब्रह्म हि गायत्री ॥ ९ ॥

तदुसमानं वदन्तीषु क्रियते ससृष्ट्यै ॥ १० ॥

आष्टादँष्ट्रे भवतः ॥ ११ ॥

ऐयाहा इति वा इन्द्रो वृत्रमहन्नैयादोहो-
वेति न्यगृह्णाद्वावर्ध्ने सामनी वीर्यवती ॥ १२ ॥

ओज एवैताभ्यां वीर्यमव रुन्धे ॥ १३ ॥

पञ्चदश एव स्तोमो भवत्योजस्येव-
तद्दीर्यं प्रति तिष्ठत्योजो वीर्यं पञ्चदशः ॥ १४ ॥

॥ इति एकादशोऽध्यायः ॥

॥ द्वादशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

- द्वि द्युतया रुचति तृतीयस्याऽहः प्रतिप द्ववति ॥ १ ॥
- द्विद्युत ती वै गायत्री परिष्ठोभन्ती त्रिष्टुब् गवाशी-
र्जगती त्रीणि रूपाणि समारभते त्रि रात्रस्याऽवि स्रंसाय ॥ २ ॥
- एते असृ ग्रमिन्दव इत्य नुरूपो भवति ॥ ३ ॥
- एत इति वै प्रजापति र्देवानऽसृजता सृग्रमिति-
मनुष्या निन्दव इति पितृँस्तदेव तदभि वदति ॥ ४ ॥
- पूर्व मुच्चैव तद्रेप मपरेण रूपेणाऽनुवदति
यत्पूर्वँ रूप मपरेण रूपेणाऽनुवदति तदनु-
रूपस्याऽनुरूपत्व मनुरूप एनं पुत्रो जायते य एवं वेद ॥ ५ ॥
- स्तोत्रीया नुरूपौ तृचौ भवतः प्राणा पानाना मव रुधयै ॥ ६ ॥
- राजा मेधाभि रीयते पत्रमानो मना वध्यन्त रिक्षेण यातव इति ॥ ७ ॥
- अन्तरिक्ष देवत्य स्तृचो भवत्यन्त रिक्ष-
देवत्य मेत दह र्य्यं तृतीयं तदेव तद भि वदति ॥ ८ ॥

पञ्च चो भवति पञ्च पदा-

पङ्क्तिः पाङ्क्त मन्त्र मन्त्रा यस्याऽवरुध्यै

॥ ९ ॥

तृच उत्तमो भवति येनैव

प्राणेन प्रयन्ति तम भ्युप यन्ति

॥ १० ॥

सप्त दश एव स्तोमो भवति प्रतिष्ठायै प्रजात्यै

॥ ११ ॥

द्वितीयः खण्डः

“अग्निना मिः समिध्यत” इत्या मेय माज्यं भवति

॥ १ ॥

पूर्वे एव तद् हनी समिद्धे तृतीय मह रभि समिन्धे

॥ २ ॥

“मित्रं हुवे पूत दक्ष” मिति राथन्तर म्मैला वरुणम्

॥ ३ ॥

“हुव” इति वै राथन्तरं रूपम्

॥ ४ ॥

राथन्तर मेत त्परोक्षं यद्वै रूपं-

राथन्तरमेव तद्रूपं नि द्यो तयति

॥ ५ ॥

इन्द्रेण सँ हि दृक्षु स इत्यैन्द्रम्

॥ ६ ॥

समिव वा इमे लोका ददृशिरेऽन्तरिक्ष-

देवस्यमेतदहर्ग्यं तृतीयं तदेव तदभि वदति ॥ ७ ॥

“ता हुवे ययो रिद” मिति राथन्तर मैन्द्रा मम् ॥ ८ ॥

“हुव” इति वै राथन्तरं रूपं रथन्तर मेत त्परोक्षं
यद्वैरूपं राथन्तर मेव तद्रूपं नि र्यो तयति स्तोमः ॥ ९ ॥

तृतीयः खण्डः

“उच्चा ते जात मन्धस” इति गायत्री भवति ॥ १ ॥

उद्ध द्वा एत दह र्यं तृतीयं तदेव तदभि वदति ॥ २ ॥

अन्ध स्वती भवत्यह वा अन्धोऽह्न आरम्भः ॥ ३ ॥

“अभि सोमास आयव” इति ॥ ४ ॥

“अभीति रथन्तरस्य रूपं बृह” इति बृहत-
उभयोः सह रूप मुपै त्यु भौ हि वर्णा वेत दहः ॥ ५ ॥

“तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्नि” इति
तृतीयस्याऽह्नो रूपं तेन तृतीय मह रा रभन्ते ॥ ६ ॥

विष्टुभः सत्यो जगत्यो रूपेण जागतं ह्येत दहः ॥ ७ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ८ ॥

वैष्टम्भं भवति ॥ ९ ॥

अहर्वा एतद्वलीयत तद्देवा वैष्टम्भै-
र्व्यष्टं भुवँस्त द्वैष्टम्भस्य वैष्टम्भत्वम् ॥ १० ॥

“दिश” इति निधनमुपयन्ति दिशां धृत्यै ॥ ११ ॥

पौरुमद्गं भवति ॥ १२ ॥

अहर्वा एतद्वलीयमानं तद्रक्षाँ-
स्यन्वसचन्त तस्माद्देवाः पौरुमद्देन-
रक्षाँस्यपाध्नन्नपपाप्मानँ हते पौरुमद्देन तुष्टुवानः ॥ १३ ॥

देवाश्च वासुराश्चास्पृच्छन्त ते देवा-
असुराणां पौरुमद्देन पुरोऽमज्जयन्त्यत् पुरोऽमज्जयँ-
स्तस्मात्पौरुमद्गं पाप्मानमेवैतेन भ्रातृव्यं मज्जयति ॥ १४ ॥

गौतमं भवति ॥ १५ ॥

यदेव गौतमस्य ब्राह्मणम् ॥ १६ ॥

उभयतः स्तोत्रं तथा ह्येतस्याऽहो रूपम् ॥ १७ ॥

अन्तरिक्षं भवति ॥ १८ ॥

अन्तरिक्षदेव त्र्यमेत दह्य्यं तृतीय-

मन्तरिक्ष एव तदन्तरिक्षेण स्तुवते प्रतिष्ठायै

॥ १९ ॥

आष्कार णिधनं काण्वं भवति

॥ २० ॥

असिति वै राथन्तरं रूपं हसिति-

बार्हतं तृतीयमेव तद्रूपं मुपयन्ति समृध्यै

॥ २१ ॥

अङ्गिरसां सं क्रोशो भवति

॥ २२ ॥

एतेन वा अङ्गिरसः सं क्रोशमानाः

स्वर्गं लोकं मायन् स्वर्गस्य लोकस्याऽनु-

ख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टुवानः स्तोमः

॥ २३ ॥

चतुर्थः खण्डः

“यथाव इन्द्र ते शत” मिति शत वस्यो भवन्ति

॥ १ ॥

शत वद्वै पशूनां रूपं सहस्रं व त्वशूना मेवै ताम्नी रूपं भव रुन्धे

॥ २ ॥

“वयं ह्यत्वा सुता वन्तः” इति सतो-

बृहत्स्यो वर्षीयं शृष्टन्द आक्रमतेऽनप भ्रंशाय

॥ ३ ॥

तरणि रि त्सिषासति वाजं पुरन्ध्या युजा व-

इन्द्रं पुरु हूतं न मे गिरे त्यावदक्षर मुद्धत मिव वै

तृतीय मह र्य्यदेत दाव दक्षरं भवत्यह रेवै तेन प्रति ष्ठापयति ॥ ४ ॥

पञ्च निधनं वैरूपं पृष्ठं भवति दिशां धृत्यै ॥ ५ ॥

पञ्चपदा पङ्क्तिः पाङ्क्त मन्त्र मन्त्राद्यस्याऽवरुध्यै ॥ ६ ॥

दिशां वा एत त्साम यद्वैरूपं दिशो ह्ये धै तेनाऽभिवदति ॥ ७ ॥

अथ यत्पञ्च निधनं तेन तूनां पञ्च ह्यृतवः ॥ ८ ॥

ऋतुभिश्च वा इमे लोका दिग्भिश्चाऽऽवृता स्तेष्वे-

वो भयेषु यजमानं प्रतिष्ठापयति यजमानं वा अनुप्रति-

तिष्ठन्त मुद्गाता प्रति तिष्ठति य एवं विद्वान् वैरूपेणोद्गायति ॥ ९ ॥

दिग्व द्भवति भ्रातृव्यस्याऽप नृत्यै ॥ १० ॥

“दिशं विश” मिति निधन मुपयन्ति दिशां धृत्यै ॥ ११ ॥

“हसि” त्युपरिष्ठा दिशां निधन मुप यन्ति तेन बार्हतम् ॥ १२ ॥

राथन्तरो वा अयं लोको बार्हतोऽसावुभे-

एव तद् बृह द्रथन्तरयो रूपेणाऽपराध्नाति ॥ १३ ॥

अनड्वाहौ वा एतौ देव यानौ यजमानस्य

यद् बृह द्रथन्तरे ता वे व-
तद्युनक्ति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ १४ ॥

अश्वव द्भवति प्रजात्यै ॥ १५ ॥

यथा मण्डूक आट् करोत्येवं-
निधन मुप यन्त्ययात यामतायै ॥ १६ ॥

द्वादश वैरूपाणि भवन्ति द्वादश-
मासाः संवत्सरः संवत्सर एव प्रति तिष्ठति ॥ १७ ॥

विरूपः सं वत्सरो विरूप मन्न मन्नाद्यस्याऽवरुध्यै ॥ १८ ॥

महा वैष्टम्भं ब्रह्म साम भवत्य न्नाद्यस्याऽवरुध्यै ॥ १९ ॥

यदा वै पुरषोऽन्न मत्त्यथाऽन्त रतो विष्टब्धः ॥ २० ॥

“दिश” इति निधन मुपयन्ति दिशां धृत्यै ॥ २१ ॥

सतो बृहतीषु स्तुवन्ति पूर्वयो रहोः प्रत्यु चमाय ॥ २२ ॥

रौरव मन्त्रा वाक साम भवति ॥ २३ ॥

अग्नि वै रूरो रुद्रो ऽग्निः ॥ २४ ॥

अग्नि र्वा एतस्य पशू नपक्र मयति यस्य पशवोऽपक्राम-
न्त्यग्नि रेव तस्य पशू नभि क्रमयति यस्य पशवोऽभिक्रामन्ति ॥ २५ ॥

अभ्य भ्येवाऽस्य पशवः क्रामन्ति

य एवं विद्वान् रौर वेण स्तुवते

॥ २६ ॥

परिष्टुब्धेडं तथा ह्येतस्याऽहो रूपं स्तोमः

॥ २७ ॥

पञ्चमः खण्डः

१“तिस्रो वाच उदीरत” इति तृतीय-

स्याऽहो रूपं तेन तृतीय मह रार भन्ते

॥ १ ॥

उद्ध द्वा एतत् त्रिव दह र्यत् तृतीयं तदेव तदभि वदति

॥ २ ॥

२“आ सोता परि षिञ्चते” ति परि बल्यो भवन्ति

॥ ३ ॥

अन्तो वै तृतीय मह स्तस्यैताः पर्याप्त्यै

॥ ४ ॥

३“सखाय आ निषीदते” त्यु द्त मिव वै

तृतीय मह “र्यदाह निषी दते” त्यह रेवै तेन प्रतिष्ठा पयति

॥ ५ ॥

४“सुतासो मधु मत्तमा” इत्य नुष्टु भः-

सत्यो जगत्यो रूपेण जागतं ह्येत दहः

॥ ६ ॥

१“पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पत” इति ॥ ७ ॥

वितत मिव वा इद मन्तरिक्ष मन्त रेमे अन्नरिक्ष-
देवस्य मेत दह्य्यं तृतीयं तदेव तदंभि वदति ॥ ८ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ९ ॥

पा ष्ठी हं भवति ॥ १० ॥

पष्ठ वाङ् वा एतेनाङ्गिरसश्चतुर्थस्याऽहो-
वाचं वदन्ती मुपाश्रृणोत्स हो वागिति-
निधनमुपैत्तदस्याऽभ्युदितं तदह रवसत् ॥ ११ ॥

वाचः साम भवति ॥ १२ ॥

वाग्वै द्वादशाहो वाच्येव तद्वाचा स्तुवते यज्ञस्य प्रभूत्यै ॥ १३ ॥

निष्करीयाः सत्र मासत ते तृतीय महः
न प्राजानँ स्तानेतत्साम गाय मानान्
वागुपाप्लवत् तेन तृतीयमहः प्राजानँ
स्तेऽब्र“वन्नियंवा व न स्तृतीय मह-
रदीदृश” इति तृतीयस्यैवैषाऽहो दृष्टिः ॥ १४ ॥

शौक्तं भवति ॥ १५ ॥

शुक्तिं वा एतेनाऽऽङ्गिरसोऽञ्जसा स्वर्गं लोकं मपश्यत्
स्वर्गस्य लोकस्याऽनुख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टु वानः॥

॥ १६ ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम्

॥ १७ ॥

त्वाष्ट्री साम भवति

॥ १८ ॥

इन्द्रं वा अक्षया मयिणं भूतानि ऽस्वापयँस्त-

मेतेन त्वाष्ट्र्योऽस्वापयँस्त द्वाव ता स्त ह्यकामयन्त

॥ १९ ॥

काम सनि साम त्वाष्ट्री साम काम मेवै तेनाऽवरुन्धे

॥ २० ॥

इन्द्रो वृताद्बिभ्यद्वां प्राविश तं-

त्वाष्ट्र्योऽब्रुव ञ्जनयामेति त मेतैः सामभि-

रजनयञ्जायामहा इति वै सत्र मासते जायन्त एव

॥ २१ ॥

अरिष्टं भवति

॥ २२ ॥

देवाश्च वा असुराश्चाऽस्पृद्धन्त यं देवाना-

मघ्नन्नस सम भवद्यमसुराणां सँसोऽभवत्तेदेवा-

स्तपोऽतप्यन्त त एत द्रिष्टं मपश्यँस्ततो यं देवाना-

मघ्नन् सँसोऽभवद्यमसुराणां न स सम भवदनेनारिषा-

मेति तद्द्रिष्टस्या रिष्टत्वमरिष्ट्या एवाऽरिष्टमन्ततः क्रियते

॥ २३ ॥

लीडं भवति त्रि रात्रस्य धृत्यै ॥ २४ ॥

द्रवन्ती मिडा मुत्तमा मुप-
यन्ति चतुर्थस्याऽहः सन्तत्यै स्तोमः ॥ २५ ॥

१४: खण्डः

^१“प्रमं हिष्ठाय गायते”ति ॥ १ ॥

^२“यद्गायते”ति महस एव तद्रूपं क्रियते ॥ २ ॥

^३“तं ते मदङ्गुणी मसी”ति मदव द्वै-
रसव तृतीय सवनं मद मेव तद्रसं दधाति ॥ ३ ॥

^४“श्रुधी हवं तिरश्च्या” इति श्रुत्या एव ॥ ४ ॥

प्रमं हिष्ठाय भवति ॥ ५ ॥

प्रमं हिष्ठयेन वा इन्द्रो वृताय वज्रं प्रावर्त्तय-
त्तम स्तृणुत आतृव्यवान् प्रमं हिष्ठी-

येनोक्तानि प्रणयेत स्तुणुते

भ्रातृव्यं वसीयाँ आत्मना भवति

॥ ६ ॥

हारि वर्णं भवति

॥ ७ ॥

इन्द्रश्च वै नमुचिश्चाऽसुरः सम दधातां न नौ वक्तन्न-

दिवाऽहन न्नाऽऽर्द्रेण न शुष्केणेति तस्य व्युष्टायामनु-

दित आदित्येऽपां फेनेन शिरोऽछिनदेत द्वैन नक्तं

न दिवायत् व्युष्टाया मनु दित आदित्यएतन्नाऽऽर्द्रेन्न-

शुष्कं यदपां फेन स्तदेनं पापीयां वाचं वद दन्व वर्त्तत

वीरहन्न द्रुहो द्रुह इति तन्न च्चा न साम्नाऽप हन्तु मशक्रोत्

॥ ८ ॥

तद्धारि वर्णस्यैव निधनेनापाहत

॥ ९ ॥

अप शुचं हते हारि वर्णस्य निधनेन

श्रियञ्च हर श्रो पैति तुष्टु वानः

॥ १० ॥

तैरश्च्यं भवति

॥ ११ ॥

अङ्गिरसः स्वर्गं लोकं यन्तो रक्षाँ स्यन्वसचन्त

तान्येतेन तिर श्च्याङ्गिरस स्तिर्य्यङ् पर्य्य वैद्य-

त्तिर्य्यङ् पर्य्य वै तस्मा तौर श्च्यं पाप्मा वा वस ता न सचत

तं तैरश्च्येनापाम्नताप पाप्मानं हते तैरश्च्येन तुष्टु वानः

॥ १२ ॥

सप्तदश एव स्तोमो भवति प्रतिष्ठायै प्रजात्यै ॥ १३ ॥

सप्तदमः खण्डः

^१“प्र त आश्विनीः पवमान धेनव”

इति चतुर्थस्याऽऽहः प्रतिप द्ववति ॥ १ ॥

आसे लि रात्रे गायत्र्यो रूपेण

द्वितीयं प्रयन्ति प्रेति वै गायत्र्या रूपम् ॥ २ ॥

जगती प्रतिप द्ववति जागत मेत दह र्य-

तृतीय ज्जगत्या एव तज्जगती मभि सं क्रामन्ति ॥ ३ ॥

यदतोऽन्या प्रतिप तस्यात् प्रतिकूलं वाऽनुकूलं वा स्यात् ॥ ४ ॥

पवमानो अजीजन दित्यनु रूपो भवति ॥ ५ ॥

जनद्वद्वा एत दह र्य च्वतुर्थ मन्नाद्यञ्जनयति

विराज ज्जनय त्येक विंशं स्तोम ज्जनयति ॥ ६ ॥

पूर्वमु चैव तद्रूप मपरेण-

रूपेणानु वदति यत्पूर्वं रूपमपरेण-

रूपेणानु वदति तदनु रूपस्यानुरूपत्व-

मनु रूप एनं पुत्रो जायते य एवं वेद

॥ ७ ॥

स्तोत्रीया नुरूपौ तृचौ भवतः

प्राणा पानाना मवरुध्यै

॥ ८ ॥

ष डृचौ भवत ऋतूनां धृत्यै

॥ ९ ॥

तृच उत्तमो भवति येनैव-

प्राणेन प्रयन्ति तमभ्यु द्यन्ति

॥ १० ॥

एक विंश एव स्तोमो भवति

प्रतिष्ठायै प्रति तिष्ठति

॥ ११ ॥

अष्टमः खण्डः

१॥ “जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरि” त्याग्नेयमाज्यं भवति

॥ १ ॥

१ ऋ. अष्ट ४ अध्या. १ व. ३

तौ सं. का. ४ प्र. ४ अनु. ४

छा. ता. ... 28

जन द्व द्वा एत दह र्य चतुर्थ मन्नाद्य ज्जनयति
विराज ज्जनयत्यकेविंशं स्तोम ज्जनयति ॥ २ ॥

^१“अयं वां मितावरुणे”ति बार्हतं मैतावरुणम् ॥ ३ ॥

बृह देत त्यरोक्षं य द्वैराजं बार्हतमेव तद्रूपं निर्योतयति ॥ ४ ॥

^२“इन्द्रो दधीचो अस्थभिरि”ति दाधीचस्तृचो भवति ॥ ५ ॥

दध्यङ्वा आङ्गिरसो देवानां पुरोधानीय-
आसीदन्नं वै ब्रह्मणः पुरोधान्नाद्यस्याऽवरुध्यै ॥ ६ ॥

^३“इयं वामस्य मन्मन” इत्यैन्द्राग्नम् ॥ ७ ॥

^४“इन्द्राग्नी पूर्व्यं स्तुति रभ्राद् वृष्टि र्वाऽजनी”-
त्यानुष्टुभी वै वृष्टि रानुष्टुभ मेतदह र्य चतुर्थ-
समीच्यौ विराजौ दधा त्यन्ना द्याय स्तोमः ॥ ८ ॥

नवमः खण्डः

^५“पवस्व दक्षसाधन” इति गायत्री भवति सिध्यै ॥ १ ॥

“यत् पयस्वे”ति तद् बृहतो रूपं बार्हतं ह्येत दहः	॥ २ ॥
“तवाऽहं सोम रारण सख्य इन्द्रो दिवे दिवे-	
“पुरुणि बभ्रो निचरन्ति मा मव परिधीं रतितां इही”ति	॥ ३ ॥
अति ह्या यच्छकुना इव पति मेत्यति ह्यपतत्	॥ ४ ॥
पुनानो अक्रमीदभीति	॥ ५ ॥
गायत्र्यः सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण	
तस्मा त्त्रिष्टुभां लोके क्रियन्ते	॥ ६ ॥
गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्	॥ ७ ॥
चतु णिधन माथर्वणं भवति चतू रात्रस्य धृत्यै	॥ ८ ॥
चतुष्पदा नुष्टुभाऽऽनुष्टुभ मेत दहर्त्य चतुर्थम्	॥ ९ ॥
भेषजं वाऽऽथर्वणानि भेषज मेव तत्करोति	॥ १० ॥
निधन कामं भवति	॥ ११ ॥
एकं वा अन्येन निरुक्तेन निधनेन कामं-	
सनो ल्यथै तन्निधन कामं सर्वेषां कामाना मव रुध्यै	॥ १२ ॥
आष्टा दँष्ट्रं भवति	॥ १३ ॥

यदेवाष्टा दंष्ट्रस्य ब्राह्मणम्	॥ १४ ॥
आभीशवं भवत्यहो धृत्यै	॥ १५ ॥
यद्वा अधृत मभीशुना तदाधार	॥ १६ ॥
अनु तुन्नं गायति तथा ह्येतस्याहो रूपम्	॥ १७ ॥
चतु णिधन माङ्गिरसं भवति चतू रात्रस्य धृत्यै	॥ १८ ॥
स्वः पृष्ठं तथा ह्येतस्याऽहो रूपम्	॥ १९ ॥
सत्रा साहीयं भवति	॥ २० ॥
यद्वा असुराणा मसोढमासीत्त-	
देवाः सत्रा साहीयेनासहन्त	
सत्रैना न सक्षमहीति तत्सत्वा-	
साहीयस्य सत्वासाहीयत्वम्	॥ २१ ॥
सत्रा भ्रातृव्यं सहते सत्वा साहीयेन तुष्टु वानः	॥ २२ ॥
गायत्रीषु स्तुवन्ति प्रतिष्ठायै ब्रह्म-	
वर्चसाय येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्यु द्यन्ति	॥ २३ ॥
वृषण्वत्यो गायत्र्यो भवन्ति तदु	
लैष्टुभा द्रूपा न्नयन्ति स्तोमः	॥ २४ ॥

दशमः खण्डः

“पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यन्ते सुषाव-
हंर्यश्वाद्रिः सोतुर्बाहुभ्याँ सुयतो नार्वे”-
त्ययतमिव वै चतुर्थं मह स्तस्यैव यत्यै

॥ १ ॥

“विश्वाः पृतना अभि भूतर न्नर” इत्यति-
जगतीवर्षीययश्छन्द आक्रमतेऽनपभ्रँ शाय

॥ २ ॥

अप भ्रँश इव वा एष यज्ज्यायस-

श्छन्दसः कनीय श्छन्द उपैति यदेषा-

चतुर्थेऽहन्यतिजगती क्रियते ऽनपभ्रँ शाय

॥ ३ ॥

यो राजा चर्षणीना मिति

॥ ४ ॥

राज्ये ह्ये तर्हि वाचोऽगच्छन्

राज्यमेवै तया यजमानं गमयन्ति

॥ ५ ॥

छन्दोर्भि वै देवा आदित्यं स्वर्गं लोकमहरन्

स नाऽऽध्रियत तं वैराजस्य निधनेनादँ हँ स्तस्मात्-

पराङ् चा व्वाङ् चादित्य स्तपति पराङ्चाव्वाङ्चेकारः

॥ ६ ॥

प्रस्तावं प्रस्तुत्य विष्टम्भा न्विष्टम्भोति मुखत-

एव तदन्नाद्यं धत्ते मुखं हि साम्नः प्रस्तावः

॥ ७ ॥

दशकृत्वो विष्टम्भोति दशाक्षरा-

विराड् वैराज मन्त्र मन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ ८ ॥

त्रिंशत्कृत्वो विष्टम्भोति भूयसो ऽन्नाद्यस्या वरुध्यै

॥ ९ ॥

वैराजं साम भवति विराट्सु स्तुवन्ति

वैराजा विष्टम्भाः समीची विराजो दधात्यन्नाद्याय

॥ १० ॥

अनु तुन्नं गायति रेतो धेयायाऽनुतुन्नाद्धि रेतो धीयते

॥ ११ ॥

दक्षिण ऊरा वुद्रातु रमिं मन्थन्ति दक्षिणतो हि रेतः सिच्यते

॥ १२ ॥

उपाकृतेऽहिङ्कृते मन्थन्ति जात मभि हि ङ्करोति

॥ १३ ॥

तस्माज्जातं पुत्रं पशवोऽभि हिङ् कुर्वन्ति

॥ १४ ॥

तस्मै जातायामीमां सन्त गार्हपत्ये-

प्रहरामा ३ आग्नीध्रा ३ आहवनीया ३ इति

॥ १५ ॥

आहवनीये प्रहर न्त्येतदा यतनो वै यजमानो-

यदा हवनीयः स्वमेव तदायतनं ज्योतिष्मत् करोति

॥ १६ ॥

ज्योतिष्मान् ब्रह्मवर्चसी भवति य एवं वेद

॥ १७ ॥

अभि जुहोति शान्त्यै

॥ १८ ॥

आज्येनाभिजुहोति तेजो वा-

आज्यं तेज एव तदान्मन्धत्ते

॥ १९ ॥

“प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो न” इति-

त्रिराजाऽभि जुहोत्यन्नं त्रिराडन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ २० ॥

त्रैशोकं ब्रह्म साम भवति

॥ २१ ॥

अति जगतीषु स्तुवन्त्यह-

उत्क्रान्त्या उद्धा एतेनाह्वा क्रामन्ति

॥ २२ ॥

दिवेति निधनमुप यन्ति पाप्मनोऽप-

हत्या अप पाप्मानं हते त्रैशोकेन तुष्टुवानः

॥ २३ ॥

भरद्वाजस्य पृश्न्य छावाक साम भवति

॥ २४ ॥

“अन्नं वै देवाः पृश्नी”ति वदन्त्यन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ २५ ॥

इडाभि रैडं तथा ह्येतस्याहो रूपं स्तोमः

॥ २६ ॥

एकादशः खण्डः

- १ “परि प्रिया दिवः कवि रि”ति परिवृत्यो-
भवन्त्यन्तो वै चतुर्थं मह स्तस्यैताः पर्याप्त्यै ॥ १ ॥
- “त्वं ह्यङ्ग दैव्ये”ति त्वमिति बृहतो रूपं बार्हतं ह्येतदहः ॥ २ ॥
- २ सोमः पुनान ऊर्मिणा व्यं वारं-
“विधावति अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रद दि”ति ॥ ३ ॥
- अग्रं ह्ये तर्हि वाचोऽगच्छन्नग्र मेवै तथा यजमानं गमयन्ति ॥ ४ ॥
- ३ “पुरो जितीवो अन्धसः” इति विराजै वै राजं ह्येतदहः ॥ ५ ॥
- ४ “सोमः पवते जनिता मतीना” मितिप्रात-
स्सवने षोड शिनं गृहीतं तृतीय सवने प्रजनयन्ति ॥ ६ ॥
- विष्टुभः सत्यो जगत्यो रूपेण
तस्मा जगतीनां लोके क्रियन्ते ॥ ७ ॥
- गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ८ ॥
- और्णा यवं भवति ॥ ९ ॥

एकादशः खण्डः

अङ्गिरसो वै सत् मासत तेषा मासः स्पृतः स्वर्गो-
 लोक आसी त्पन्थानं तु देव यानं न प्राजानँस्तेषा-
 कृत्याण अङ्गिरसो ध्याय मुद व्रजत् स ऊर्णायुं
 गन्धर्व मप्सरसां मध्ये प्रेङ्खय माण मुपैत्स इया-
 मिति यां या मभ्यदिशत्सैनमकामयत तमभ्य वद-
 त्कल्याणा ३ इत्याप्तो वै वः स्पृतः स्वर्गो लोकः
 पन्थानं तु देवयानं न प्रजानीथेदँ साम स्वर्ग्यं तेन
 स्तुत्वा स्वर्गं लोक मेष्यथ मा तु वो चोऽहमदर्श मिति

॥ १० ॥

स ऐत्कल्याणः सोऽब्रवी दासो वै नः स्पृतः
 स्वर्गो लोकः पन्थानं तु देवयानन्न प्रजानीम इदँ
 साम स्वर्ग्यं तेन स्तुत्वा स्वर्गं लोक मेष्याम इति
 कस्तेऽवोचदित्यहमेवादर्शमिति तेन स्तुत्वा स्वर्गं लोक-
 मायन्नही यत कल्याणोऽनृतँ हि सोऽवद त्स एषः शिवतः

॥ ११ ॥

स्वर्ग्यं वा एत त्साम स्वर्गलोकः
 पुण्य लोको भव त्यौर्णा यवेन तुष्टु वानः

॥ १२ ॥

बृहत्कं भवति

॥ १३ ॥

सामाऽऽर्षेयेण प्रशस्तं त्वं ही त्यन्नाद्यस्यावरुध्यै-

होति वा अन्नं प्रदीयते षोडशिन मु चै वै तेनोद्यच्छति

॥ १४ ॥

आती षादीय भवति

॥ १५ ॥

आयुर्वा आती षादीय मायुषोऽवरुध्यै

॥ १६ ॥

आतमितो निर्धन मुपयन्त्यायुं रेव सर्व माप्नु वन्ति

॥ १७ ॥

ना नदं भवति

॥ १८ ॥

ज्यायोऽभ्यारम्भ मतिंहाय पञ्चम महः

षष्ठस्याह्न आरम्भ स्तेन षष्ठ मह रारभन्ते सन्तत्यै

॥ १९ ॥

षोडशाक्षरेण प्रस्तौति षोडशिन मुचै वै तेनोद्यच्छति

॥ २० ॥

आन्धीगवं भवति

॥ २१ ॥

पद्या वा अन्या विराडक्षर्याऽन्यास्मा ल्लोका-

त्पद्यया विराजाऽन्नाद्य मव रुन्धेऽमुष्मादक्षर्य-

योभयो रनयो ल्लोकयो रन्नाद्यमवरुन्ध आन्धीगवेन तुष्टु वानः

॥ २२ ॥

वात्स प्रं भवति

॥ २३ ॥

एतस्मिन्चै वैराजं प्रतिष्ठितं

प्रति तिष्ठति वात्सप्रेण तुष्टु वानः

॥ २४ ॥

वत्सप्री भालन्दनः श्रद्धां नाऽविन्दत स-

तपोऽतप्यत स एत द्वात्सप्र मपश्य त्स श्रद्धामविन्दत

श्रद्धां विन्दामहा इति वै सत् मासते विन्दते श्रद्धाम्

॥ २५ ॥

ई निधनं तथा ह्येतस्याहो रूपं-

निधनान्ताः पत्रमाना भवन्त्यहो धृत्यै स्तोमः

॥ २६ ॥

द्वादशः खण्डः

“अग्निं वो वृधन्त” मिति

॥ १ ॥

“अत्रेर्द्धन्त ह्येतर्हि यजमानमेवै तथा वर्धयन्ति

॥ २ ॥

“वयमूत्वामपूर्व्ये” त्यपूर्व्या ह्येतर्हि प्रजापते-

स्तनू मगच्छन्पूर्व मेवै तथा यजमानं गमयन्ति

॥ ३ ॥

“इम मिन्द्र सुतं पिब ज्यैष्ठ ममर्त्य मदमि”ति ज्यैष्ठ्यं

ह्येतर्हि वाचोऽगच्छन् ज्यैष्ठ्यमेवै तथा यजमानं गमयन्ति

॥ ४ ॥

सैन्धु क्षितं भवति

॥ ५ ॥

सिन्धु क्षिद्वै राजन्यर्षि ज्योग परुद्ध श्रन्-
स एतत् सैन्धु क्षित मपश्यत् सोऽवागच्छत्
प्रत्यतिष्ठ दवागच्छति प्रति तिष्ठति सैन्धु क्षितेन तुष्टु वानः ॥ ६ ॥

सौभरं भवति बृहत स्तेजः ॥ ७ ॥

पन्नमिव वै चतुर्थ मह स्तदे तेन-
बृहत स्तेजसो तभ्नोति सौभरेण ॥ ८ ॥

व सिष्ठस्य प्रियं भवति ॥ ९ ॥

एतेन वै वसिष्ठ इन्द्रस्य प्रेमाण मगच्छत्
प्रेमाणं देवतानां गच्छति वासिष्ठेन तुष्टु वानः स्तोमः ॥ १० ॥

त्रयोदशः खण्डः

इन्द्रश्च बृहच्च सम भवतां तमिन्द्र-

बृहदेकया तन्वात्यरिच्यत तस्या अबिभे दनया-

माऽभि भविष्यतीति सोऽब्रवीत् षोडशी तेऽयं-

यज्ञक्रतु रस्त्विति स षोड श्यभव तदस्य जन्म

॥ १ ॥

अति श्रिया भातृव्यं रिच्यते यो-

गायत्रीषु द्विपदासु बृहता षोडशिना स्तुते

॥ २ ॥

“उप नो हरिभिः स्तुत” मित्येता वै-

गायत्र्यो द्विपदा एतासु स्तोतव्यम्

॥ ३ ॥

इन्द्रः प्रजापति मुपाधावद् वृत्तं हनानीति-

तस्मा एता मनुष्टुभ मपहरसं प्रायच्छ तया-

नाऽस्तृणुत यद स्तुतो व्यनद तन्नानदस्य नानदत्वम्

॥ ४ ॥

तं पुन रुपाधाव तस्मै सप्तानाँ-

होत्राणाँ हरो निर्माय प्रायच्छत् तम स्तृणुत

॥ ५ ॥

स्तृणुते तं यं तुस्तूर्षते य एवं वेद

॥ ६ ॥

तस्मा हरि वतीषु स्तुवन्ति हरिवतीः शंसन्ति

हरि वतीषु ग्रहो गृह्यते हरो ह्यस्मै निर्माय प्रायच्छत्

॥ ७ ॥

एकविंशायतनो वा एष यत् षोडशी-

सप्त हि प्रातः सवने होत्रा वषट् कुर्वन्ति

सप्त माध्यन्दिने सवने सप्त तृतीय सवने

॥ ८ ॥

गौरी वितं भवति

॥ ९ ॥

गौरी विति वा एतच्छाक्त्यौ ब्रह्मणोऽतिरिक्तं-
मपश्यत्तद्वैरी वित मभव दतिरिक्तं वा एत-
दतिरिक्तेन स्तुवन्ति यद्वैरी वितेन षोडशिनं-
श्च स्तनवान् भव त्यपि प्रजाया उप कलृप्तः

॥ १० ॥

विशालं लिबुजया भूत्याऽभ्यंघादिति-
हो वाचोपो दिति गौपालेयोऽनुष्टुभि-
नानद मक गौरी वितेन षोडशिन मस्तोष्टा-
ञ्जसा श्रिय मुपागान्न श्रिया अवपद्यते इति

॥ ११ ॥

एष वै विशालं लिबुजया भूत्या-
ऽभि दधाति योऽनुष्टुभि नानदं
कृत्वा गौरी वितेन षोडशिना स्तुते-
ऽञ्जसाश्रिय मुपैति न श्रिया अव पद्यते

॥ १२ ॥

शक्वरीषु षोडशिना स्तुवीत
यः कामयेत वज्रो स्या मिति

॥ १३ ॥

वज्रो वै षोडशी वज्रः शक्वर्यो-
वज्रोणैवास्मै वज्रं स्पृणोति वज्रो भवति

॥ १४ ॥

अनुष्टुप्सु षोडशिना स्तुवीत-

यः कामयेत न मा वागतिं वदे दिति

॥ १५ ॥

वज्रो वै षोडशी वागनुष्टुब्बज्जो-
 वाऽस्मै वाचं स्पृगोति नैनं वा गति वदति

॥ १६ ॥

१“असावि सोम इन्द्र त” इत्येतासु स्तोतव्यम्

॥ १७ ॥

विराट्स्वन्नाद्यकामः षोडशिना-

स्तुवीत वज्रो वै षोडशी वैराज मन्त्रं-

वज्रोऽपैवास्मा अन्नं स्पृगो त्यन्नादो भवति

॥ १८ ॥

२“प्र वो महे महे वृधे भर ध्वमि” त्येतासु स्तोतव्यम्

॥ १९ ॥

त्रय स्त्रिंश दक्षरा वा एता विराजो-

यदेक विंशतिः प्रतिष्ठा सा यद्वादश प्रजातिः सा

॥ २० ॥

प्रतिष्ठाय प्रजायते नो-

चाऽन्तस्थायाञ्जीयते य एवं वेद

॥ २१ ॥

अथ वा एता एक पदास्त्यक्षरा-

विष्णोश्छन्दो भुरिजः शक्वर्यः

॥ २२ ॥

एताभिर्वा इन्द्रो वृलमहन् क्षिप्रं वा-

एताभिः पाप्मानं हन्ति क्षिप्रं वसीयान् भवति

॥ २३ ॥

चतुस्त्रिंशदक्षराः सँ स्तुतो भवति

त्रयस्त्रिंशद्देवताः प्रजापतिश्चतुस्त्रिंशो-
देवतानां प्रजापतिमेवोपयन्त्यरिष्टधै

॥ २४ ॥

हिरण्यं सम्प्रदायँ षोडशिना-

स्तुवते ज्योतिष्मानस्य षोडशी भवति

॥ २५ ॥

अश्वः कृष्ण उपातिष्ठति साम्येक्षाय

भ्रातृव्यलोकमेव स विधमँ स्तिष्ठति

॥ २६ ॥

एकाक्षरं वै देवानां मवमं छन्द-

आसीत्सप्ताक्षरं परमं नवाक्षरमसुराणा-

मवमंछन्द आसीत् पञ्चदशाक्षरं परमं

देवाश्च वा असुराश्चास्पृहन्त तान् प्रजा-

पतिरानुष्टुभो भूत्वाऽन्तरातिष्ठत्तं देवासुरा-

व्यह्वयन्तसदेवा नुपावर्तत ततो देवा अभवन् पराऽसुराः

॥ २७ ॥

“भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद”

॥ २८ ॥

तै देवा असुराणामेकाक्षरेणैव पञ्चदशाक्षर-

मवृज्जत व्यक्षरेण चतुर्दशाक्षरं त्र्यक्षरेण त्रयो-

दशाक्षर चतुरक्षरेण द्वादशाक्षरं पञ्चाक्षरेणैकादशाक्षरं
षडक्षरेण दशाक्षरं सप्ताक्षरेण नवाक्षरं मष्टाभि रेवाष्टा ववृञ्जत ॥ २९ ॥

एव मेव भ्रातृव्याद् भूतिं वृङ्क्ते य एवं वेद ॥ ३० ॥

अपरुद्ध यज्ञ इव वा एष यत् षोडशी
कनीयस्विन इव वै तर्हि देवा आसन् भूय स्विनोऽसुराः
कनीयस्वी भूय स्विनं भ्रातृव्यं वृङ्क्ते य एवं वेद ॥ ३१ ॥

“यस्मादभ्यो न परो ऽस्ति जातो य आवभूव-
भुवनानि विश्वा, प्रजापतिः प्रजया सम्बिदान स्त्रीणि
ज्योतींषि सचते स षोडशी” त्युद्राता ग्रह मवेक्षते ॥ ३२ ॥

ज्योतिष्मानस्य षोडशी भवति य एवं वेद ॥ ३३ ॥

एकविंश एव स्तोमो भवति प्रतिष्ठायै प्रति तिष्ठति ॥ ३४ ॥

इति द्वादशोऽध्यायः

“एतावता प्रथमो भागः समाप्तः”

इति

केचन ब्रुवते

॥ तयोदशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

- ^१“गोवित् पवस्व वसुवि द्विरण्य-
विदि”ति पञ्चमस्याह्नः प्रतिप द्ववति ॥ १ ॥
- गोविद्धा एतद्वसुवि द्विरण्यवि चच्छक्वर्यः ॥ २ ॥
- पशवः शशकर्यः सर्वं पशुभिर्विन्दते ॥ ३ ॥
- ^२“त्वं सुवीरो असि सोम विश्वविदि”त्येष
वा व सुवीरो यस्य पशवस्तदेव तदभि वदति ॥ ४ ॥
- ^३“तास्ते क्षरन्तु मधुमद् घृतं पयः” इति
मधुमद्वै घृतं पयः पशवः क्षरन्ति तदेव तदभि वदति ॥ ५ ॥
- ^४“पवमानस्य विश्वविदि” त्यनुरूपो भवति ॥ ६ ॥
- विश्वमेव तद्विद्वत्त मभि वदति विश्वं हि पशुभिर्विन्दते ॥ ७ ॥
- ^५“प्र ते सर्गा असृक्षते”ति सृष्टानीव ह्येत ह्यहानि ॥ ८ ॥

१ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. ३ व. १९ २ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. ३ व. १९
३ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. ३ व. १९ ४ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. १ व. ३७
५ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. १ व. ३७

पूर्वमु चैव तद्रूप मपरेण रूपेणानुवदति	
यत्पूर्वं रूप मपरेण रूपेणानुवदति तदनु-	
रूपस्या नुरूपत्वम्, अनुरूप एनं पुत्रो जायते य एवं-	
वेद स्तोत्रीया नुरूपौ तृचौ भवतः प्राणा पानाना मवरुध्यै	॥ ९ ॥
सप्तर्चौ भवतः छन्दसां धृत्यै	॥ १० ॥
चतु ऋचौ भवति प्रतिष्ठायै	॥ ११ ॥
तृच उत्तमो भवति येनैव प्राणेन प्रयन्ति त मभ्युद्यन्ति	॥ १२ ॥
विणव एव स्तोमो भवति प्रतिष्ठायै पुष्ट्यै त्रिवृद्धा एष पुष्टः	॥ १३ ॥

द्वितीयः खण्डः

१“तव श्रियो वर्णस्येव विद्युत” इत्यामेय माज्यं भवति	॥ १ ॥
श्री वै पशवः श्रीः शक्र्यं स्तदेव तदभि वदति	॥ २ ॥
२“अमे श्रिकित्त उषसा मिवेतय” इतीतानीव ह्ये तर्ह्यहानीति	॥ ३ ॥
३“आ ते यतन्ते रथ्यो यथा पृथग्नि” त्येव ह्ये तर्ह्यहानि यतन्ते	॥ ४ ॥

^१“पुरु रुणाचिद्धयस्त्यवो नूनं वां वरुणे”ति मैत्रावरुणम् ॥ ५ ॥

यद्वै यज्ञस्य दुरिष्टं तद्वरुणो गृह्णाति तदेव तदवयजति ॥ ६ ॥

^२“उत्तिष्ठन्नोजसा सहे” त्यैन्द्रम् ॥ ७ ॥

पञ्च वा ऋतव उत्थानस्य रूपमो-
जसा सहेत्योजसैव वीर्येण सहोत्तिष्ठन्ति ॥ ८ ॥

“इन्द्राग्नी युवामिम” इति राथन्तर मैन्द्राग्नं ॥ ९ ॥

राथन्तर मेत तपोक्षं यच्छक्युर्यो-
राथन्तर मेव तद्रूपं निर्द्योतयति स्तोमः ॥ १० ॥

तृतीयः खण्डः

^४“अर्षा सोम द्युमत्तम” इति विष्णुमत्यो गायत्र्यो भवन्ति ॥ १ ॥

ब्रह्म वै गायत्री यज्ञो विष्णु ब्रह्मण्येव तद्यज्ञं प्रतिष्ठापयति ॥ २ ॥

^५“सोम उष्वाणस्तोतृभिरि”ति

१ ऋ. सं. अष्ट. ४ अध्या. ४ व ८

२ ऋ. सं. अष्ट. ६ अध्या. ५ व. २८

तै. सं. का. १ प्र. ४ अनु. ३०

३ ऋ. सं. अष्ट. ४ अध्या. ८ व. २८

४ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. २ व. ४

५ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. ५ व. १३

सिमानां रूपं स्वेनैवैता स्तद्रूपेण समर्द्धयति	॥ ३ ॥
^१ “यत्सोम चित्त मुक्थ्यामि”ति गायत्र्यः	
सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण तस्मात् त्रिष्टुभां लोके क्रियन्ते	॥ ४ ॥
गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्	॥ ५ ॥
यणवं भवति पशवो वै यण्वं पशूना म्रवरुध्यै	॥ ६ ॥
सन्ततं गायति यज्ञस्य सन्तत्यै	॥ ७ ॥
अध्यर्द्धेडं तथा ह्येतस्याहो रूपम्	॥ ८ ॥
शाकलं भवति	॥ ९ ॥
एतेन वै शकलः पञ्चमेऽहनि प्रत्य-	
तिष्ठ त्रति तिष्ठति शाकलेन तुष्टु वानः	॥ १० ॥
वार्षं भवति	॥ ११ ॥
वृशो वैजान स्त्र्यरुणस्य ^२ तैधात्वस्यैक्ष्वाकस्य	
पुरोहित आसी त्स ऐक्ष्वाकोऽधावयत् ब्राह्मण-	
कुमारं रथेन व्यच्छिन त्स पुरोहित मब्रवी त्तव मा पुरोधा-	
यामिद मीढ गुपागा दिति तमेतेन साम्ना समैरय तद्वाव	

स तर्ह्यकामयत काम सनि साम वार्शं काममेवै तेनावरुन्धे ॥ १२ ॥

अध्यर्द्धेडं तथा ह्येतस्याऽहो रूपम् ॥ १३ ॥

मानवं भवति ॥ १४ ॥

एतेन वै मनुः प्रजातिं भूमानमगच्छ-
त्प्रजायते बहु भवति मानवेन तुष्टु वानः ॥ १५ ॥

आनूपं भवति ॥ १६ ॥

एतेन वै वद्वयश्च आनूपः पशूनां भूमान-
माश्नुत पशूनां भूमान मश्नुत आनूपेन तुष्टु वानः ॥ १७ ॥

वास्त्रं भवति ॥ १८ ॥

सामार्षेयेण प्रशस्तं यं वै गां यमश्चं यं पुरुषं
प्रशं सन्ति वाम इति तं प्रशं सन्त्यह रेवै तेन प्रशं सन्ति ॥ १९ ॥

अध्यर्द्धेडं तथा ह्येतस्याहो रूपम् ॥ २० ॥

त्रि णिधन माग्नेयं भवति प्रतिष्ठायै ॥ २१ ॥

अग्निः सृष्टो नोद दीप्यत तं प्रजापति रेतो-
साम्नोपाधमत् स उद दीप्यत दीप्तिश्च वा एत-
त्साम ब्रह्म वर्चसश्च दीप्तिश्चै वै तेन ब्रह्म वर्चसश्चावरुन्धे ॥ २२ ॥

शैशवं भवति

शिशु र्वा आङ्गिरसो मन्त्रकृतां मन्त्रकृदासीत्
स पितृन् पुत्रका इत्यामन्त्रयत्, तं पितरोऽब्रुवन्-
धर्मं करोषि यो नः पितृन् सतः पुत्रका इत्या^१मन्त्रयस-
इति, सोऽब्रवीदहं वा व वः पितास्मि यो मन्त्रकृदस्मीति,
तं देवेष्वपृच्छन्त ते देवा अब्रुवन्नेष वाव पिता यो मन्त्र-
कृदिति तद्वै स उदजय दुज्जयति शैशवेन तुष्टु वानः

॥ २४ ॥

गायत्रीषु स्तुवन्ति प्रतिष्ठायै ब्रह्म-
वर्चसाय येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ २५ ॥

विष्णुमन्यो गायत्र्यो भवन्ति तदु^१ लैष्टुभा द्रूपा नयन्ति स्तोमः

॥ २६ ॥

चतुर्थः खण्डः

इन्द्रः प्रजापतिं सुषाधाव द्धुत्रं हनानीति तस्मा-
एत च्छन्दोभ्य इन्द्रियं वीर्यं निर्माय प्रायच्छ देतेन
शक्नुहीति तच्छकरीणां शकरीत्वं सीमानं मभि नत्तत्सिमा-

मह्यं मकरो तन्महया महान् घोष आसीत् तन्महानाम्भ्यः

॥ १ ॥

दिशः पञ्चपदा दाधारर्तून्

षट्पदा छन्दोसि सप्तपदा पुरुषं द्विपदा

॥ २ ॥

द्योपशाः सं स्तुता भवन्ति तस्माद् द्योपशाः पञ्चवः

॥ ३ ॥

वृडे अभितोऽथकारं तस्माच्छृङ्गे तीक्ष्णीयसी स्तूपात्

॥ ४ ॥

उपक्षुद्रा गायति तस्मा दुपक्षुद्राः पञ्चवः

॥ ५ ॥

असं श्लिष्टा गायति तस्मा दसंश्लिष्टाः पञ्चवः

॥ ६ ॥

नाना रूपा गायति तस्मा ज्ञानारूपाः पञ्चवः

॥ ७ ॥

आपो वै क्षीर रसा आसं स्ते देवाः पापवसीयसा-

द्विभयु र्यदप उपनिधाय स्तुवते पापवसीयसो विधृत्यै

॥ ८ ॥

विधृतिः पापवसीयसो भवति य एवं वेद

॥ ९ ॥

गायत् मयनं भवति ब्रह्मवर्चस कामस्य

स्व णिधनं मधुनाऽमुष्मि ल्लोक उपतिष्ठते, लैष्टु-

भमयनं भव ल्योजस्कामस्याथकार णिधनमाज्येना-

मुष्मिँ ल्लोक उपतिष्ठते, जागत मयनं भवति पशु-
काम स्येडा निधनं पयसा मुष्मिँ ल्लोक उप तिष्ठते

॥ १० ॥

अञ्जसाऽऽर्यो माल्यः शक्वरीः प्रारौत्सीदिति
होवाचालम्भं पारिजानतं रजनः कौणेयो यद्येनाः
प्रतिष्ठापं शक्ष्यतीत्येतद्वा एतासा मञ्ज एतत्प्रति-
ष्ठिता य आभिः क्षिप्रं प्रस्तुत्य क्षिप्र मुद्गायति

॥ ११ ॥

शक्वरीभिः स्तुत्वा पुरीषेण स्तुवते

॥ १२ ॥

पशवो वै शक्वय्यो गोष्ठः पुरीषं गोष्ठमेव तत्-
पशुभ्यः पर्यस्यन्ति तमेवैनान् प्रवर्त्तय न्यविस्त्रं साय

॥ १३ ॥

१“इन्द्रो मदाय वा वृध” इत्यवर्द्धन्त ह्येतर्हि

॥ १४ ॥

तासु बार्हद्गिरम्

॥ १५ ॥

२“स्वादो रिथ्या विषूवत” इति

विषुवान् वै पञ्चम मह स्तासु रायोवाजीयम्

॥ १६ ॥

इन्द्रो यतीन् सालावृकेभ्यः प्रायच्छत्तेषां

तय उदशिष्यन्त पृथुरश्मि बृहद्गिरी रायोवाज-

स्तेऽब्रुवन् को न इमान् पुत्रान् भरिष्य तीत्यह-
 मिती न्द्रोऽब्रवी त्तानधि निधाय परिचार्य्य चरद्वर्द्धय्य-
 स्तान् वर्द्धयित्वाब्रवीत् कुमारका वरान् वृणीध्वमिति,
 क्षत्रं मह्य मित्यब्रवीत् पृथुरश्मि स्तस्मा एतेन पार्थुरश्मेन
 क्षत्रं प्रायच्छत् क्षत्रकाम एतेन स्तुवीत् क्षत्रस्यैवास्य प्रकाशो-
 भवति, ब्रह्मवर्चसं मह्य मित्यब्रवीत् बृहद्विरि स्तस्मा एतेन बार्ह-
 द्विरेण ब्रह्मवर्चसं प्रायच्छत् ब्रह्मवर्चसकाम एतेन स्तुवीत् ब्रह्म-
 वर्चसीभवति, पशून् मह्य मित्यब्रवीत् द्रायोवाज स्तस्मा एतेन रायो-
 वाजीयेन पशून् प्रायच्छत् पशुकाम एतेन स्तुवीत् पशुमान् भवति

॥ १७ ॥

पार्थुरश्मँ राजन्याय ब्रह्मसामि
 कुर्यात् बार्ह द्विरं ब्राह्मणाय रायोवाजीयं
 वैश्याय स्वेनैवैनाँ स्तद्रूपेण समर्द्धयति स्तोमः

॥ १८ ॥

पञ्चमः खण्डः

“असाव्यैशु म्मदायै” ति गांयतौ भवति
 मदवेद्वै रसव तृतीय सधनं मदमेव तद्रसं दधाति

॥ १ ॥

१ “अभि द्युम्नं बृहद्यश” इत्यभीति स्थन्तरस्य रूपं
बृह दिति बृहत उभयो स्सह रूप मुपै त्युभौ हि वर्णा वेत दहः ॥ २ ॥

२ “प्राणा शिशु र्महीनामि”ति सिमानां रूपं
मह्यो हि सिमाः स्वेनै वैनौ स्तद्रूपेण समर्द्धयति ॥ ३ ॥

३ “पवस्व वाज सातय” इति वैष्णव्योऽनुष्टुभो भवन्ति ॥ ४ ॥

यज्ञो वै विष्णु र्यदत्र नापि
क्रियते तद्विष्णुना यज्ञेनापि करोति ॥ ५ ॥

४ “इन्दु र्वाजी पवते गो न्योघा” इति
सिमानां रूपं स्वेनै वैनौ स्तद्रूपेण समर्द्धयति ॥ ६ ॥

विष्टुभः सत्यो जगत्यो रूपेण तस्मा जगतीनां लोके क्रियन्ते ॥ ७ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ८ ॥

सन्तनि भवति पञ्चमस्याह ससन्तत्यै ॥ ९ ॥

वाग्वा एषा प्रतता यद् द्वादशाह स्तस्या एष-
विषुवान् यत् पञ्चम मह स्तामेवै तेन सन्तनोति ॥ १० ॥

१ क्र. अष्ट. ७ अध्या. ५ व. १८

२ क्र. अष्ट. ७ अध्या. ५ व. ४

३ क्र. अष्ट. ६ अध्या. ८ व. ३३

तौ. सं. का. ५ प्र. ४ अनु. १२

४ क्र. अष्ट. ७ अध्या. ४ व. १२

च्यावनं भवति ॥ ११ ॥

प्रजाति वै च्यावनं प्रजायते बहु भवति च्यावनेन तुष्टु वानः ॥ १२ ॥

एभ्यो वै लोकेभ्यो वृष्टि रपाक्राम तां

प्रजापति श्रद्यावनेनाच्यावय दद्यावय तच्या-

वनस्य च्यावनत्वं च्यावयति वृष्टिं च्यावनेन तुष्टु वानः ॥ १३ ॥

क्रोशं भवति ॥ १४ ॥

एतेन वा इन्द्र इन्द्रकोशे विश्वामित्र जमदग्नी

इमा गाव इत्याक्रोशत् पशूना मवरुध्यै क्रोशं क्रियते ॥ १५ ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम् ॥ १६ ॥

ऋषभः शाकरो भवति ॥ १७ ॥

पशवो वै शक्वर्यः पशुष्वेव तन्मिथुन मप्यर्जति

प्रजात्यै न ह वा अनृषभाः पशवः प्रजायन्ते ॥ १८ ॥

पार्थ भवति ॥ १९ ॥

एतेन वै पृथु वैन्य उभयेषां पशूना माधिपत्य माशनु-

तो भयेषां पशूना माधिपत्य मशनुते पार्थेन तुष्टु वानः ॥ २० ॥

अष्टेडः पद स्तोभो भवति ॥ २१ ॥

१ इन्द्रो वृत्राय वज्रं मुदयच्छ तं षोडशभि-	
र्भोगैः पर्यभुजत् स एतं पदं स्तोभमपश्य-	
त्तेनापा वेष्ट्य दपा वेष्ट्यन्निव गायेत् पाप्मनोऽपहत्यै	॥ २२ ॥
पाप्मा वा व स तम गृह्णात्तं पदं स्तोभेना-	
पाहताप पाप्मानं हते पदं स्तोभेन तुष्टुवानः	॥ २३ ॥
पदो रुत्तमं मपश्यत्तत्पदं स्तोभस्य पदं स्तोभत्वम्	॥ २४ ॥
द्वादश निधनो भवति प्रतिष्ठायै	॥ २५ ॥
दाशस्पत्यं भवति	॥ २६ ॥
यां वै गां प्रशंसन्ति दाशस्पत्येति	
तां प्रशंसन्त्यह रेवै तेन प्रशंसन्ति	॥ २७ ॥
निधनान्ताः पक्वमाना भवन्त्यहो धृत्यै स्तोमः	॥ २८ ॥

षष्ठः खण्डः

२०० आर्त्तं अमं इधी महीति	॥ १ ॥
---------------------------	-------

१ तै. सं. का. प्र. ५ अनु. १

२ अ. अष्ट ३ अक्षर्याः ८ व. २२ तै. सं. का. ४ प्र. ४ अनु. ४

अपच्छिदिव वा एत द्यज्ञ काण्डं
यदुक्तानि य देति स लोमत्वा यैव

॥ २ ॥

१ “इन्द्राय साम गायते” ति
पूर्णाः ककुभ स्तेनानशना युको भवति

॥ ३ ॥

पुरुषो वै ककुप् पुरुष मेव तन्मध्यतः प्रीणाति

॥ ४ ॥

२ “असावि सोम इन्द्र त” इति
सिमानां रूपं स्वेनै वै नां स्त द्रूपेण समर्धयति

॥ ५ ॥

सञ्जयं भवति

॥ ६ ॥

देवाश्च वा असुराश्च समदधत यतरे नः
सञ्जयां स्तेषां नः पशवोऽसानिति ते देवा-
असुरान् सञ्जयेन समजयन् यत्समजयं
स्तस्मा त्सञ्जयं पशूना मव रुध्यै सञ्जयं क्रियते

॥ ७ ॥

सौमित्रं भवति

॥ ८ ॥

दीर्घ जिह्वी वा इदं रक्षो यज्ञहा यज्ञिया-

नव लिह ल्यचर त्ता मिन्द्रः कयाचन मायया

हन्तुं नाशं सताथं ह सुमित्रः कुत्सीः कल्याण-
 आस त मब्रवी दिमा मच्छा ब्रूवेति ता मच्छा ब्रूत
 सैन मब्रवी नाहैवतन्नु शुश्रुव प्रियमिव तु मे हृद-
 स्येति ता मज्ञपय चाँ संस्कृतेऽहता तद्वाव तौ तर्ह्य-
 कामयेतां काम सनि साम सौमित्रं काम मेव तेनावदन्ध्रै ॥ ९ ॥

सुमितः सन् क्रूर मकरि त्येनं वागभ्य वदत्तं
 सुगार्च्छं त्स तपोऽतप्यत स एत त्सौमित्र मपश्य-
 चेन शुच मपाहताप शुचं हते सौमित्रेण तुष्टु वानः ॥ १० ॥

महा वैश्वामित्रं भवति ॥ ११ ॥

पाप्मानं हत्वा यद् महीयन्त
 तन्महा वैश्वामित्रस्य महा वैश्वामित्रत्वम् ॥ १२ ॥

“हया इहया ओहा ओहे” ति पशूने वै तेन न्यौहन्त ॥ १३ ॥

ग्रीडं भवति त्रि रात्रस्य घृत्यै ॥ १४ ॥

द्रवन्ती मिडा मुत्तमा मुपयस्ति षष्ठस्याह्नः सन्तत्यै ॥ १५ ॥

क्षिणव एव स्तोमो भवति
 प्रतिष्ठायै पुष्ट्यै त्रिवृ द्वा एष पुष्टः ॥ १६ ॥

सप्तमः खण्डः

१ “ज्योति र्यज्ञस्य पवते मधु-

प्रियमि”ति षष्ठस्याहः प्रतिप द्ववति

॥ १ ॥

ज्योति वै गायत्री छन्दसां ज्योती रेवती

साम्नां ज्योति स्त्रय त्रिंशः स्तोमानां ज्योतिरेव

त त्सम्यक् सन्दधा त्यपिह पुत्रस्य पुत्रो ज्योतिष्मान् भवति

॥ २ ॥

२ “मधु प्रियमि”ति पशवो वै

रेवत्यो मधुप्रियं तदेव तदभिवदति

॥ ३ ॥

३ “मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रस” इती-

न्द्रियं वै वीर्यं रसः पशव स्तदेव तदभिवदति

॥ ४ ॥

४ “असृक्षत प्रवाजिन” इत्यनुरूपो भवति

॥ ५ ॥

सृष्टानीव ह्येतर्ह्यहानि

॥ ६ ॥

पूर्वमु चैव तद्रूप मपरेण रूपेणानु वदति

१ क्र. सं. अष्ट. ७ अध्या. ३ व. १३

३ क्र. सं. अष्ट. ७ अध्या. ३ व. १३

२ क्र. सं. अष्ट. १ अध्या. ७ व. ३७

४ क्र. सं. अष्ट. ७ अध्या. १ व. ३६

यत्पूर्वं रूप मपरेण रूपेणानु वदति तदनु रूप-
स्यानुरूपत्व मनुरूप एनं पुत्रो जायते य एवं वेद
स्तोत्रीयानु रूपौ तृचौ भवतः प्राणा पानाना मवरुध्यै ॥ ७ ॥

दशर्चौ भवतो दशाक्षरा विराट्
वैराज मन्त्र मन्नाद्यस्यावरुध्यै ॥ ८ ॥

उत्तरो दशर्चो भवति सोदक-
इन्द्रियस्य वीर्यस्य रसस्यानतिकाराय ॥ ९ ॥

यत्र वैदेवा इन्द्रियं वीर्यं
रसमपश्यं स्तदनु न्यतुदन् ॥ १० ॥

चतु ऋचो भवति प्रतिष्ठायै ॥ ११ ॥

ध्रुवो वै पुरुषन्ती तरन्त पुरु मीढाभ्यां
वैददश्विभ्यां सहस्राण्यदित्छतां ता वैक्षेतां
कथं नाविद मात्त मप्रतिगृहीतं स्यादिति तौ
प्रत्यैतां ध्रुवस्रयोः पुरुषन्त्यो रासहस्राणि ददद्महे तरत्स-
मन्दी धावतीति ततो वै तत्तयो रात्त मप्रतिगृहीत मभवत् ॥ १२ ॥

आत्तमस्याप्रतिगृहीतं भवति य एवं वेद ॥ १३ ॥

विनाराशंसो भव त्युभयस्यान्ना-
द्यस्यावरुध्यै मानुषस्य च दैवस्य च ॥ १४ ॥

तृच उत्तमो भवति येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ १५ ॥

* त्रय खिंश एव स्तोमो भवति

प्रतिष्ठायै देवतासु वा एष प्रतिष्ठितः

॥ १६ ॥

अष्टमः खण्डः

१“इमं स्तोम मर्हते जातवेदस” इत्याग्नेयमाज्यं

भवति सोदर्क मिन्द्रियस्य वीर्यस्य रसस्यानतिक्षाराय

५ यत्र वै देवा इन्द्रियं वीर्यं रस मपश्यं स्तदनु न्यतुदन्

॥ १ ॥

२“प्रति वाँ सूर उदित” इति सूरव न्मैत्रावरुणम्

॥ २ ॥

अन्तो वै सूरोऽन्त एतत् षष्ठ महर-

ह्वामन्त एव तदन्ते न स्तुवते प्रतिष्ठायै

॥ ३ ॥

३“भिन्धि विश्वा अप द्विष” इत्यैन्द्रं सोदर्क-

मिन्द्रियस्य वीर्यस्य रसस्यानतिक्षाराय यत्र वै

देवा इन्द्रियं वीर्यं रस मपश्यं स्तदनु न्यतुदन्

॥ ४ ॥

१“यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विज”त्यैन्द्रामै
सोदर्क मिन्द्रियस्य वीर्यस्य रसस्यानतिक्षाराय यत्र वै
देवा इन्द्रियं वीर्यं रस मपश्यं स्तदनु न्यतुदन् स्तोमः ॥ ५ ॥ *

नवमः खण्डः

२“इन्द्रायेन्दो मरुत्वत” इति
मरुत्वत्यो गायत्र्यो भवन्ति ॥ १ ॥

मरुत्वद्धि माध्यन्दिनं सवनम् ॥ २ ॥

३“मृज्यमानः सुहस्त्ये”ति सिमानां रूपम् ॥ ३ ॥

समानं वै सिमानाञ्च रूपं रेवती-
नाञ्च सिमाभ्यो ह्यधिरेवत्यः प्रजायन्ते ॥ ४ ॥

४“एत मुत्य न्दश क्षिप” इत्यादित्या आदित्या वा
इमाः प्रजा स्तासा मेव मध्यतः प्रति तिष्ठति ॥ ५ ॥

गायत्र्यः सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण
तस्मा त्त्रिष्टुभां लोके क्रियन्ते ॥ ६ ॥

१ ऋ. सं. अष्ट. ६ अध्या. ३ व. २०

२ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. ५ व. १६

३ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. १ व. ४०

४ ऋ. सं. अष्ट. ७ अध्या. १ व. १९

गायतं भवति यदेव गायतस्य ब्राह्मणम् ॥ ७ ॥

इषो वृधीयं भवति ॥ ८ ॥

पशवो वा इषो वृधीयं पशूनाम-
वरुध्या इषे वै पञ्चम मह र्वृधे षष्ठ-
मवर्द्धन्त ह्येतर्हि यजमान मेवै तेन वर्द्धयन्ति ॥ ९ ॥

क्रौञ्चं भवति ॥ १० ॥

क्रुडेप्य मह रविन्द देप्यमिव वै
षष्ठ मह रेवै तेन विन्दन्ति ॥ ११ ॥

वाजदावर्यो भवन्ति ॥ १२ ॥

अन्नं वै वाजोऽन्नाद्यस्यावरुध्या
यदा हि वा अन्नमथ गौरथाश्चोऽथ पुरुषो वाजी ॥ १३ ॥

रेवस्यो भवन्ति प्रतिष्ठायै ॥ १४ ॥

षणिधना षड्रातस्य धृत्यै ॥ १५ ॥

आपो वै रेवत्य स्ता यत् पृष्ठं कुर्यु रपशु र्यजमानः
स्यात् पशूनस्य निर्दहेयु र्यत्र वा आपो वीवर्त्तन्ते-
तदोषधयो जायन्तेऽथ यत्तावतिष्ठन्ते निमृत्तुका स्तत्र
भवन्ति तस्मात् पवमाने कुर्वन्ति पराचा हि पवमानेन स्तुवते ॥ १६ ॥

मेथी वा इषो वृधीयँ रज्जुः क्रौञ्चं

वत्सो वाजदा वर्यो रेवत्यो मातरो यदे-

तान्येवँ सामानि क्रियन्त एवमेव प्रत्तां दुग्धे

॥ १७ ॥

औक्ष्णो रन्ध्रो भवतः

॥ १८ ॥

उक्ष्णो रन्ध्रो वा एताभ्यां काव्योऽञ्जसा

स्वर्गं लोकं मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्यानु-

ख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टु वानः

॥ १९ ॥

वाजं जिह्ववति सर्वस्याप्त्यै सर्वस्य जित्यै

सर्वं वा एते वाजं जयन्ति ये षष्ठं महं रागच्छन्ति

॥ २० ॥

अन्नं वै वाजोऽन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ २१ ॥

वरुणं सामं भवति

॥ २२ ॥

एतेन वै वरुणो राज्यं माधिपत्यं मगच्छद्यशोऽभवद्वा-

ज्यमाधिपत्यं गच्छति यशो भवति वरुणं साम्नां तुष्टु वानः

॥ २३ ॥

अङ्गिरसां गोष्ठो भवति

॥ २४ ॥

पशवो वै रेवत्यो गोष्ठमेव तत्पशुभ्यः

पर्यस्यन्ति तमे वैनान् प्रवर्त्तयन्त्यविस्त्रं साय

॥ २५ ॥

इहवद्दामदेव्यं भवति

॥ २६ ॥

एतेन वै वामदेवोऽन्नस्य पुरोधा मग-

च्छदन्नं वै ब्रह्मणः पुरोधान्नस्या वरुध्यै

॥ २७ ॥

गायत्रीषु स्तुवन्ति प्रतिष्ठायै ब्रह्म-

वर्चसाय येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति .

॥ २८ ॥

इन्द्रवत्यो गायत्र्यो भवन्ति

तदु त्रैष्टुभा द्रूपा न यन्ति स्तोमः

॥ २९ ॥

दशमः खण्डः

यात यामा न्यन्यानि छन्दाँ स्ययात-

यामा गायत्री तस्माद् गायत्रीषु स्तुवन्ति

॥ १ ॥

^१“सुरूप कृत्नु मूतय” इत्यभ्या रम्भेण षड्-

पदाः षष्ठस्याहो रूपं तेन षष्ठ मह रा रभन्ते सन्तत्यै

॥ २ ॥

^२“उभे यदिन्द्र रोदसी” इति षट्पदाः

षष्ठस्याहो रूपं तेन षष्ठ मह रा रभन्ते सन्तत्यै

॥ ३ ॥

रेवतीषु वारवन्तीयं पृष्ठं भवति

॥ ४ ॥

अपां वा एष रसो यद्रेवत्यो रेवतीनां-

रसो यद्वारवन्तीयं सरसा एव तद्रेवतीः

प्रयुङ्क्ते यद्वारवन्तीयेन पृष्ठेन स्तुवते

॥ ५ ॥

रेवद्वा एत द्वैवत्यं यद्वार-

वन्तीय मस्य रेवान् रेवत्यो जायते

॥ ६ ॥

रेवान् भवति य एवं वेद

॥ ७ ॥

केशिने वा एत द्वाल्भ्याय सामा-

विरभव तदेन मब्रवी दगातारो मा

गायन्ति मा मयोङ्गासिषु रिति कथं

त आगा भगव इत्यब्रवी दागेय मेवास्म्या-

गायन्निव गायेत्प्रतिष्ठायै तदलम्भं पारिजानतं

पश्चादक्षं शयान मेता मागां गायन्त मजान तम

ब्रवीत् पुरस्त्वा दधा इति तम ब्रुवन् को न्वयं कस्मा-

अलमि त्यलन्नु वै मह्य मिति तदलम्भस्या लम्भत्वम्

॥ ८ ॥

इहे हेति गाये त्प्रतिष्ठायै

॥ ९ ॥

ऋषभो रेवतो भवति

॥ १० ॥

पशवो वै रैवत्यः पशुष्वेव तन्मिथुन मध्य-

र्जति प्रजात्यै न ह वा अनृषभाः पशवः प्रजायन्ते

॥ ११ ॥

श्येनो भवति

॥ १२ ॥

श्येनो ह वै पूर्व प्रेतानि वयाँस्याप्नोति

पूर्व प्रेतानीव वै पूर्वाण्यहानि तेषामाप्त्यै श्येनः क्रियते

॥ १३ ॥

श्येनो वा एतदहः सम्पारयितु मर्हति

स हि वयसा माशिष्ठ स्तस्या नपह ननाय

सम्पारणायैतत् क्रियतेऽन्तो हि षष्ठञ्चाहः सप्तमञ्च

॥ १४ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यद् बृह दायतनानि पृष्ठान्यथैते

द्वे गायत्र्यौ द्वे जगत्स्यौ क तर्हि बृहत्यो भवन्तीति

॥ १५ ॥

ये द्वे जगत्स्योः पदे ते गायत्र्या उप सम्पद्येते तत् सर्वा-

बृहत्यो भवन्त्यायतने पृष्ठानि यातय त्यायतनवान् भवति

॥ १६ ॥

षट्पदासु स्तुवन्ति षड्रात्रस्य धृत्यै

॥ १७ ॥

सप्त पदया यजति सप्तम स्याहः सन्तत्यै स्तोमः

॥ १८ ॥

एकादशः खण्डः

- “परि स्वानो गिरिष्ठा” इति परिवृत्यो-
गायत्र्यो भवन्ति सर्वस्य पर्याप्त्यै ॥ १ ॥
- ^१“स सुन्वेयो वसूनामि”ति पशवो वै वसु पशूना मवरुध्यै ॥ २ ॥
- ^२“तं व सखायो मदाये”ति बाल खिल्याः ॥ ३ ॥
- बाल खिल्या वेतौ तृचौ षष्ठे चाहनि सप्तमे च ॥ ४ ॥
- यदेतौ बाल खिल्यौ तृचौ भवतोऽह्नेरेव
व्यति षड्गाया व्यवि स्रंसाय सन्तत्यै ॥ ५ ॥
- ^३“सोमाः पवन्त इन्दवः”
इत्यनुष्टुभो निभसदो भवन्ति प्रतिष्ठायै ॥ ६ ॥
- ^४“अया पवा पवस्वैना वसूनी”ति
विष्टुभस्सत्यो जगत्यो रूपेण
तस्मा जगतीनां लोके क्रियन्ते ॥ ७ ॥
- गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ८ ॥

वैदन्वतानि भवन्ति

॥ ९ ॥

विदन्वान्वै भार्गव इन्द्रस्य प्रत्यहँ स्तँ

शुगार्च्छत् स तपो ऽतप्यत स एतानि वैदन्वतान्य-

पश्यतैः शुचमपाहता पशुचँ हते वैदन्वता स्तुष्टु वानः

॥ १० ॥

भरद्वाजस्य लोम भवति

पशवो वै लोम पशूना मवरुध्यै

॥ ११ ॥

तदु दीर्घ मित्याहु रायु वै दीर्घ मायुषोऽवरुध्यै

॥ १२ ॥

कार्णश्रवसं भवति शृण्वन्ति तुष्टु वानम्

॥ १३ ॥

कर्णश्रवा वा एत दाङ्गिरसः

पशुकामः सामा पश्य तेन सहस्रँ पशू-

नसृजत यदेत त्साम भवति पशूनां पुष्ट्यै

॥ १४ ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम्

॥ १५ ॥

मधुश्चुन्निधनं भवति

॥ १६ ॥

परमस्या ज्ञाद्यस्या वरुध्यै

परमं वा एत वज्राद्यं यन्मधु

॥ १७ ॥

प्रजापते वा एतौ स्तनौ यद् घृतं श्चुन्निध-

नञ्च मधुश्चुन्निधनञ्च यज्ञो वै प्रजापतिः

त मेताभ्यां दुग्धे यं कामं कामयते तं दुग्धे

॥ १८ ॥

क्रौञ्चे भवतः

॥ १९ ॥

कुङ्कुमे मह रविन्द्रेणमिव वै
षष्ठ मह रह रेवै ताभ्यां विन्दन्ति

॥ २० ॥

श्रौष्ठं भवति

॥ २१ ॥

श्रुष्टि र्वा एतेनाङ्गिरसोऽञ्जसा स्वर्गा
लोक मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्यानु-
ख्यात्यै स्वर्गलोका न च्यवते तुष्टु वानः

॥ २२ ॥

अग्ने र्वा एत द्वैश्वानरस्य साम दीदिहीति
निधन मुपयन्ति दीदायेव ह्यग्निं वैश्वानरः

॥ २३ ॥

निधनान्ताः पवमाना भव न्त्यहो धृत्यै स्तोमः

॥ २४ ॥

द्वादशः खण्डः

ब्रह्मवादिना वदन्ति प्रायणतो-

द्विपदाः कार्या ३ उदयनता ३ इति

॥ १ ॥

उदयनत एव कार्याः पुरुषो वै द्विपदाः प्रतिष्ठायै

॥ २ ॥

वाचा वै सर्वं यज्ञं तन्वते तस्मा त्सर्वा वाचं
पुरुषो वदति सर्वा ह्यस्मिन् सँ स्तुता प्रति तिष्ठति

॥ ३ ॥

गूर्धो भवति

॥ ४ ॥

गौपायनानां वै सत्र मासीनानां किरात-
कुल्या वसुर माये अन्तः परि ध्यसून्
प्राकिरतां ते “अग्ने त्वन्नो अन्तमः” इत्यग्नि-
मुपासीदँ स्तेनासूतर्ह्यकामयन्त नस्पृण्वँ स्त-
द्वाव ते कामसनि साम गूर्धः काम मेवै तेनावरुन्धे

॥ ५ ॥

गोतमस्य भद्रं भवति

॥ ६ ॥

आशिष मेवास्मा एतेना-
शास्ते साम हि सत्याशीः

॥ ७ ॥

एतेन वै गोतमो जैमानं महिमान-
मगच्छत् तस्माद्ये च पराञ्चो गोतमाद्ये
चार्वाञ्च स्त उभये गोतम ऋषयो ब्रुवते

॥ ८ ॥

उद्वंश पुत्रो भवति

॥ ९ ॥

यद्वा उद्वंशीयं तदुद्वंश पुत्रः

॥ १० ॥

अर्द्धेडा मतिस्वरति

॥ ११ ॥

तस्मादूधर्द्धा अतिक्षरन्तीडाया-

मन्ततः पशुषु प्रति तिष्ठति क्लृप्त-

॥ १२ ॥

उपरिष्ठा दृक् साम च विमुच्येते

अभ्युख्येण सप्तम महः स्वरति सन्तत्यै

॥ १३ ॥

ऊहुषीव वा एतर्हि वाग्यदा षडहः सन्तिष्ठते

न बहु वदे ज्ञान्यं पृच्छे ज्ञान्यस्मै प्रब्रूयात्

॥ १४ ॥

मधु वाशयेद् घृतं वा यथो-

हुषो बहं प्रत्यनक्ति तथा तत्

॥ १५ ॥

त्रय स्त्रिंश एव स्तोमो भवति

प्रतिष्ठायै देवतासु वा एष प्रतिष्ठितः

॥ १६ ॥

॥ इति त्रयोदशोऽध्यायः ॥

॥ चतुर्दशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

आप्यन्ते वा एतत् स्तोमाश्छन्दांसि यत् षडह आप्यते	॥ १ ॥
आप्ते षडहे छन्दांसि स्तोमान् कृत्वा प्रयन्ति	॥ २ ॥
“प्र काव्य मुशनेत्र ब्रुवाण” इति गायत्र्या रूपेण प्रयन्ति	॥ ३ ॥
इयं वै गायत्र्यस्यामेव प्रतिष्ठाय प्रयन्ति	॥ ४ ॥
त्रिष्टुप् प्रतिपद्भवति	॥ ५ ॥
ओजो वीर्यं त्रिष्टु बोजस्येव वीर्यं पराक्रम्य प्रयन्ति	॥ ६ ॥
स्तोत्रीय स्तृचो भवति प्राणा पानाना मवरुद्ध्यै	॥ ७ ॥
हरिवस्यो भवन्ति छन्दोमाना मयात यामतायै	॥ ८ ॥
द्वादशर्चा भवतः	॥ ९ ॥

द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरमेव
तत्पूर्वस्मै षडहाय प्रत्युद्यच्छति सवीवधतायै ॥ १० ॥

चतुर्विंशति भवन्ति चतुर्विंशति-
रर्धमासाः संवत्सरः संवत्सरमेव तत्
पूर्वस्मै षडहाय प्रत्युद्यच्छति सवीवधतायै ॥ ११ ॥

द्वत ऐन्द्रोत इति हो वाचाभि प्रतारी
काक्षसेनि ये महावृक्षस्याग्रं गच्छन्ति क ते
ततो भवन्ति प्र राजन् पक्षिणः पतन्त्यवापक्षाः पद्यन्ते ॥ १२ ॥

ये वै विद्वांस स्ते पक्षिणो येऽविद्वांस स्तेऽपक्षा-
स्त्रिवृत्सञ्चदशा वे व स्तोमौ पक्षौ कृत्वा स्वर्गं लोकं प्रयन्ति ॥ १३ ॥

चतुर्विंश एव स्तोमो भवति तेजसे ब्रह्म वर्चसाय ॥ १४ ॥

द्वितीयः खण्डः

“मूर्ध्नि दिवो अरति पृथिव्या” इत्याग्नेयमाज्यं भवति ॥ १ ॥

मूर्ध्नि वा एष दिवो य स्तृतीयं स्त्रिरात्रः ॥ २ ॥

१ “वैश्वानर मृत आज्ञात मग्नि”मिति

वैश्वानर इति वा अग्नेः प्रियं धाम

प्रियेणै वैनं तद्धाम्ना परोक्ष मुप शिक्षति

॥ ३ ॥

२ “प्र वो मिताय गायते”ति द्यावा पृथिवीयं

मैत्रा वरुणं द्यावा पृथिवी वै मित्रा वरुणायोः

प्रियं धाम प्रियेणै वैनौ तद्धाम्ना परोक्ष मुप शिक्षति

॥ ४ ॥

३ “इन्द्रायाहि चित्रभान” वित्यार्भत्र-

मैन्द्र मृभवो वा इन्द्रस्य प्रियं धाम

प्रियेणै वैनं तद्धाम्ना परोक्ष मुप शिक्षति

॥ ५ ॥

४ “तमीडिष्व यो अचिषे” त्यनि-

रुक्त मैन्द्राग्रं देव ताना मनभि धर्षा-

योत्तमार्द्धे निराह देवताना मप्रणाशाय स्तोमः

॥ ६ ॥

१ ऋ. अष्ट. ४ अष्ट्या. ५ व. ९

३ ऋ. अष्ट. १ अष्ट्या. १ व. ३

२ ऋ. अष्ट. ४ अष्ट्या. ४ व. ६

४ ऋ. अष्ट. ४ अष्ट्या. ८ व. २८

तृतीयः खण्डः

१“बृषा पवस्व धारये”ति गायत्री भव त्यहो धृत्यै ॥ १ ॥

बृषण्वत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण तैष्टुभं ह्येत दहः ॥ २ ॥

२“पुनानः सोम धारये”ति धृत्यै ॥ ३ ॥

३“प्रो अयासी दिन्दु रिन्द्रस्य निष्कृत”मिति
प्रत्यो भवन्ति प्रणि नीषेण्य मिव ह्येत दहः ॥ ४ ॥

जगत्यः सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण
तस्मा त्त्रिष्टुभां लोके क्रियन्ते ॥ ५ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ६ ॥

सन्तनि भवति सप्तमस्याहः सन्तत्यै ॥ ७ ॥

यथा वै व्योकसौ वि प्रद्रवत एव मेते

षष्ठ आहः सप्तमञ्च वि प्रद्रवत स्तौ यथा समा-
नीय संयुज्या देव मेवै ते एतेन साम्ना संयुनक्ति ॥ ८ ॥

सौपर्णं भवति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ ९ ॥

यज्ञो वै देवेभ्योऽपाक्राम त्स सुपर्ण रूपं

कृत्वा चरत्त देवा एतैः सामभि रारभन्त यज्ञ-

इव वा एष यच्छन्दोमा यज्ञस्यै वैष आरम्भः

॥ १० ॥

रोहित कूलीयं भव त्याजि जित्यायै

॥ ११ ॥

एतेन वै विश्वामितो रोहिता-

भ्याँ रोहित कूल आजि मजयत्

॥ १२ ॥

विश्वामितो भरतानां मन स्सत्याया त्सोद-

न्तिभिर्नाम जनतयाँ शं प्रास्यते मां मां यूयं

धस्त्रिका ङ्जयाये मानि मह्यं यूयं पूरयाय यदी-

मा विदँ रोहिता वशमाचितं कूल मुद्रहात इति स एते

सामनी अपश्य ताभ्यां युक्त्वा प्रासेध त्स उदजयत्

॥ १३ ॥

आजि वाँ एष प्रततो यद् द्वादशाह स्तस्यैते उज्जित्यै

॥ १४ ॥

कण्व रथन्तरं भवति

॥ १५ ॥

तेजो वाँ एतं द्रथन्तरस्य यत्कण्व-

रथन्तरँ सरस्मेव तद्रथन्तरं

प्रयुङ्क्ते यत्कण्व रथन्तरेण सप्तमेऽहनि स्तुवते

॥ १६ ॥

जामि द्वादशाहस्या स्तीति ह स्मा-

हो ग्रदेवो राजनि बर्हिर्तं षष्ठ मह बर्हिर्तं

सप्तमं यत्कण्व रथन्तरं भवति तेनाजामि

॥ १७ ॥

गौङ्गवं भवति

॥ १८ ॥

अग्नि रकामयता ज्ञादः स्यामिति स तपोऽतप्यत स

एतद् गौङ्गव मपश्य तेनाज्ञादोऽभवद्यदन्नं वित्वा गर्ह्यद-

गङ्गूय तद् गौङ्गवस्य गौङ्गवत्व मन्नाद्यस्या वरुध्यै गौङ्गवं क्रियते ॥ १९ ॥

यत्साम देवता प्रशं सति तेन यज-

मानाः सत्याशिषः सत्याशिषोऽसामेति

वै सत्त मासते सत्याशिष एव भवन्ति

॥ २० ॥

आयास्यं भवति तिर श्रीन निधनं प्रतिष्ठायै

॥ २१ ॥

आयास्यो वा आङ्गिरस आदित्यानां

दीक्षिताना मन्न माशनात् स व्यभ्रंशत स-

एता न्यायास्या न्यपश्य तै रात्मानं समश्रीणाद्विभ्रष्टमिव-

वै सप्तम महर्ग्यदेत त्साम भव त्यहरेव तेन सँ श्रीणाति

॥ २२ ॥

प्रवद्भार्गवं भवति

॥ २३ ॥

प्रवता वै देवाः स्वर्गं लोकं प्राय न्नुद्धतो दायन्

॥ २४ ॥

निधनान्ताः पवमाना भव न्यहो धृत्यै स्तोमः

॥ २५ ॥

चतुर्थः खण्डः

१ “वयं घत्वा सुता वन्त” इति सतो-

वृहत्यो वर्षीयश्छन्द आक्रमतेऽनपभ्रंशाय

॥ १ ॥

२ “नकिष्टं क्लृप्ता नश” इति

वृहत्यः सत्योऽभ्यारम्भेण जगत्यः

॥ २ ॥

अपभ्रंश इव वा एष यज्यायसः

स्तोमा त्कनीयांसं स्तोममुपयन्ति यदेता-

अभ्या रम्भेण जगत्यो भवन्त्यह एव प्रत्युत्तम्भाय

॥ ३ ॥

अभिनिधनं काण्वं भवति

॥ ४ ॥

अभिनिधनेन वा इन्द्रो वृत्ताय वज्रं प्राहरत्त-

मस्तृणुतस्तृणुते भ्रातृव्यमभिनिधनेन तुष्टुवानः

॥ ५ ॥

वैखानसं भवति

॥ ६ ॥

वैखानसा वा ऋषय इन्द्रस्य प्रिया आसँ

स्तान्नहस्युर्देवमलिम्लुङ् मुनिमरणेऽमारयत्ते देवा-

अब्रुवन् क्व तर्षयोऽभूवन्निति तान् प्रैषमैच्छत्तान्नाविन्दत्

स इमान् लोका नैक धारेणापुना तान्मुनिमर-
णेऽविन्द ता नेतेन साम्रा समैरय चद्राव स तर्ह्यकामयत
काम सनि साम वैखानसं काम मेवै तेना वरुन्धे स्तोमः

॥ ७ ॥

पञ्चमः खण्डः

१॥ “यस्तै मदो वरेण्य” इति गायत्री भवति

भदव द्वै रसवत् तृतीय सवनं मदमेव तद्रसं दधाति

॥ १ ॥

२॥ “एषस्य धारया सुत” इति

ककुभः सत्योऽभ्या रम्भेण त्रिष्टुभः

॥ २ ॥

अपञ्चं श इव वा एष यत् ज्यायसः

स्तोमा त्कनीयां सँ स्तोम मुपयन्ति यदेता-

अभ्या रम्भेण त्रिष्टुभो भवे न्यह एव प्रेत्यु तम्भाय

॥ ३ ॥

३॥ “सखाय आनिषीदते” इति बाल-

खिल्या बाल खिल्या वेतौ तृचौ षष्ठ-

चाहनि संसमे च यदेतौ बाल खिल्यौ तृचौ

भवतोऽहोरेव व्यतिषङ्गाया व्यवसूँ साय सन्तत्यै

॥ ४ ॥

१ क्र. अष्ट. ७ अष्ट्या. १ व. २१ . २ क्र. अष्ट. ७ अष्ट्या. ५ व. १७

३ क्र. अष्ट. ७ अष्ट्या. ५ व. ७

१“पुरोजिती वो अन्धस” इति

विराडन्नं विराडन्ना चस्यावरुध्यै

॥ ५ ॥

२“प्रवाज्य क्षा” रित्यक्षर पङ्क्तिः स्तोमानां प्रभूतिः

॥ ६ ॥

अथो एतध्ये वै तर्हि छन्दोयातयाम यदक्षर-

पङ्क्ति स्तेन छन्दोमा अयात यामानः क्रियन्ते

॥ ७ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यत् षडहे स्तोमा-

श्छन्दाँ स्याप्यन्ते किं छन्दस श्छन्दोमा-

इत्येतच्छन्दसो यदेता अक्षर पङ्क्तय इति ब्रूयात्

॥ ८ ॥

३“ये सोमासः परावती”ति परावतमिव वा

एतर्हि यज्ञो गत स्तमेवै तेना न्विच्छन्ति

॥ ९ ॥

गायत्र्यः सत्यो ज गत्यो रूपेण

तस्मा ज्जगतीनां लांके क्रियन्ते

॥ १० ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्

॥ ११ ॥

दक्ष णिघनं भवति

॥ १२ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात् सृष्टा

अबला इवा च्छदयँ स्तां स्वतेन साम्ना
 दक्षार्येत्योजो वीर्यं मदधा ददेतत्
 साम भव त्योज एव वीर्यं मात्मन्धत्तै
 शार्करं भवति

॥ १३ ॥

॥ १४ ॥

इन्द्रं सर्वाणि भूता न्यस्तुवन् स शर्करं
 शिशु मार्षि मुपेत्याब्रवीत् स्तुहि मेति सोऽपः
 प्रस्कन्द न्नब्रवीदेतावतोऽहं त्वाँ स्तुया मिति
 तस्मा दपां वेग मवेजयत स हीन इवा मन्यत स-
 एत त्तामा पश्य तेनापोनु समाश्रनुत तद्वाव स तर्ह्य-
 कामयत काम सनि साम शार्करं काम मेवै तेनावरु धे
 प्लवो भवति

॥ १५ ॥

॥ १६ ॥

समुद्रं वा एते प्रस्नान्ती त्याहु र्यै द्वादशाह-
 मुपयन्तीति यो वा अप्लवः समुद्रं प्रस्नाति न
 स तत उदेति यत् प्लवो भवति स्वर्गस्य लोकस्य सम्पन्न्यै

॥ १७ ॥

अति विश्वामि दुरिता तरेमेति
 यदे वैषां दुष्टुतं दुश्शस्तं तदेतेन तरन्ति

॥ १८ ॥

एका दशा क्षर णिघनो भव त्येका दशाक्षरा-
 लिष्टु बोजो वीर्यं लिष्टु बोजस्येव वीर्यं प्रति तिष्ठति

॥ १९ ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम् ॥ २० ॥

कार्त्तं यशं भवति ॥ २१ ॥

ही ति निधनं मुपयन्ति पाप्मनोऽपहत्यै ॥ २२ ॥

अप पाप्मानं हते कार्त्तं यशेन तुष्टु वानः ॥ २३ ॥

सौ हविषं भवति ॥ २४ ॥

सुहवि वा एतेनाङ्गिरसोऽञ्जसा

स्वर्गं लोकं मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्या-

नुख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टु वानः ॥ २५ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यत् षडहे

स्तोमाश्छन्दोऽस्याप्यन्ते किं छन्दस-

श्छन्दोमा इति पुरुषश्छन्दस इति ब्रूयात्पुरुषो वै

पाङ्क्तः पुरुषो द्विपदा छन्दो माना मयात यामतायै ॥ २६ ॥

जरा बोधीयं भवत्यन्नाद्यस्या वरुध्यै ॥ २७ ॥

अन्नं वै जरा बोधीयं मुखं गायत्री

मुख एव तदन्नं धत्तेऽन्नमत्ति ॥ २८ ॥

अन्नादो भवति य एवं वेद .

॥ २९ ॥

गायत्रीषु स्तुवन्ति प्रतिष्ठायै ब्रह्मवर्चसाय

येनै व प्राणेन प्रयन्ति तमभ्यु द्यन्ति

॥ ३० ॥

इडान्ताः पावमाना भवन्ति पशवो वा इडाः

पशव इच्छन्दोमाः पशुष्वेव तत्पशू न्दधाति स्तोमः

॥ ३१ ॥

षष्ठः खण्डः

¹“आ तै वत्सो मनो यम” दित्यप च्छिदिव वा

एत द्यज्ञ काण्डं यदुक्थानि यदेति सलोमत्वायैव

॥ १ ॥

²“त्वं न इन्द्राभरे”ति पूर्णाः ककुभः

॥ २ ॥

अपभ्रँश इव वा एष यज्जघायसः

स्तोमा त्कनीयासँ स्तोम मुपयन्ति

यदेताः पूर्णाः ककुभो भव न्यनप भ्रँशाय

॥ ३ ॥

१ “यदिन्द्र चित्तं म इह नास्ति

त्वा दातुं मद्रिवो राधस्तन्नो विदुः सः^१

उभया हस्त्याभरे”ति राद्धिमेवै तेनावरुन्धे

॥ ४ ॥

वात्सं भवति

॥ ५ ॥

वत्सश्च वै मेधातिथिश्च काण्वा वास्तां

तं वत्सं मेधातिथिं राक्रोशं दब्राह्मणोऽसि

शूद्रा पुत्र इति सोऽब्रवीदृते नार्मि व्ययाव

यतरो नौ ब्रह्मीया निति वात्सेन वत्सो व्यैन्मैधा-

तिथेन मेधातिथिस्तस्य न लोमं च नौषत्तद्वाव स-

तर्ह्यकामयत कामं सनि सामं वात्सं काममेवै तेनावरुन्धे

॥ ६ ॥

सौश्रवसं भवति

॥ ७ ॥

उपगुर्वै सौश्रवसः कुत्सस्यौरवस्य पुरो-

हित आसीत् स कुत्सः पर्यशपद्य इन्द्रं

यजाता इति स इन्द्रः सुश्रवसमुपेत्याब्रवीद्य-

जस्व माशनायामि वा इति तमयजतं स इन्द्रः

पुरोडाशं हस्तः कुत्समुपेत्याब्रवीदयक्षतं मा क-

ते परि शप्त मभूदिति कस्त्वा यष्टेति सुश्रवा इति स-
 कुत्स औरव उपागाः सौश्रवसस्योद्गायत औदुम्बर्ग्या-
 शिरोऽच्छिन त्स शुश्रवा इन्द्र मब्रवीत्त्वत्तनाद्वै मेद-
 मीदृ गुपागा दिति तमेतेन साम्ना समैरय तद्वा व स तर्ह्य-
 कामयत काम सनि साम सौश्रवसं काम मेवै तेना वरुन्धे ॥ ८ ॥

वीङ्कं भवति ॥ ९ ॥

च्यवनो वै दाधीचोऽश्विनोः प्रिय आसी त्सोऽजीर्य-
 त्त मेतेन साम्नाप्सु व्यैङ्कयतां तं पुन र्युवान मकुरुतां तद्वाव-
 तौ तर्ह्यकामयेतां काम सनि साम वीङ्कं काम मेवै तेना वरुन्धे ॥ १० ॥

चतुर्विंश एव स्तोमो भवति तेजसे ब्रह्म वर्चसाय ॥ ११ ॥

सप्तमः खण्डः

^१“शिशु वज्जज्ञानं हर्यतं मृजन्ती”त्यष्टमस्याहः प्रतिपद्भवति ॥ १ ॥

शिशु रिव वा एष सप्तमे नाह्वा जायते त मष्टमे नाह्वा मृजन्ति ॥ २ ॥

स्तोत्रीय स्तृचो भवति प्राणा पानाना मवरुध्यै ॥ ३ ॥

हरिवल्यो भवन्ति छन्दो माना मयात याम तायै ॥ ४ ॥

नव चर्चा भवन्ति ॥ ५ ॥

नव वै प्राणाः पशव श्छन्दोमाः पशुष्वेव तत्प्राणा न्दधाति ॥ ६ ॥

पञ्च चोर्भवति पञ्चपदा पङ्क्तिः
पाङ्क्त मन्न मन्ना द्यस्या वरुध्यै ॥ ७ ॥

वाणवान् भवत्यन्तो वै वाणोऽन्त एत-
दष्टम मन्ना मन्त एव तदन्तेन स्तुवते प्रतिष्ठायै ॥ ८ ॥

तय स्तृचा भवन्ति प्राणा पानानां सन्तत्यै ॥ ९ ॥

चतु श्रत्वारिंश एव स्तोमो भव त्योज-
स्येव तद्वीर्ये प्रति तिष्ठ त्योजो वीर्यं तिष्ठुप् ॥ १० ॥

अष्टमः खण्डः

१“अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा” इत्याग्नेय माज्यं भवति ॥ १ ॥

अग्निभि रित्येव पूर्वा ण्यहानि

समिद्धा न्यष्टम मह रभि समिन्धे

॥ २ ॥

१“मित्रं वयं हवामह” इति बार्हतं मैत्रावरुणम्

॥ ३ ॥

उग्र गाधमिव वा एतद्य च्छन्दोमा-

स्तद्यथाद उग्रगाधे व्यतिषज्य गाहन्त

एव मेवै तद्रूपे व्यतिषजति छन्दो माना मसं व्याथाय

॥ ४ ॥

२“तमिन्द्रं वाजयामसी” त्यैन्द्रम्

॥ ५ ॥

अष्टमेन वै देवा अह्नेन्द्र मवाजय-

न्नवमेन पाप्मान मन्न ब्रह्मे तेन वाजयन्ति

॥ ६ ॥

३“इन्द्रे अस्मा नमो बृहदि”ति बार्हतं मैन्द्राग्रम्

॥ ७ ॥

उग्र गाधमिव वा एतद्य च्छन्दोमा स्तद्यथाद

उग्र गाधे व्यतिषज्य गाहन्त एव मेवै तद्रूपे

व्यतिषजति छन्दो माना मसं व्याथाय स्तोमः

॥ ८ ॥

नवमः खण्डः

४“अध्वर्यो अद्रिभिः सुतमि”ति गायत्री भव त्यहो धृत्यै

॥ १ ॥

१ ऋ. अष्ट. १ अष्टया. २ व. ८

२ ऋ. अष्ट. ६ अष्टया. ६ व. २२

३ ऋ. अष्ट. ५ अष्टया. ६ व. १७

४ ऋ. अष्ट. ७ अष्टया. १ व. ८

गायत्र्यः सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण त्रैष्टुभं ह्येतद्दहः

॥ २ ॥

^१“अभि सोमास आयव” इत्य-

भीति रथन्तरस्य रूपं बृहदिति बृहत-

उभयोः सह रूपं मुपैत्युभौ हि वर्णा वेत दहः

॥ ३ ॥

^२“धर्त्ता दिवः पवते कृत्व्यो रस”

इत्यधृत इव वा एष त्र्यहो यद्धर्त्तेति धृत्या एव

॥ ४ ॥

जगत्य स्सत्य स्त्रिष्टुभो रूपेण

तस्मा त्रिष्टुभां लोके क्रियन्ते

॥ ५ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्

॥ ६ ॥

वैरूपं भवति

॥ ७ ॥

पशवो वै वैरूपं पशूना मव रुध्यै

विरूपः संवत्सरो विरूप मन्न मन्नाद्यस्या वरुध्यै

॥ ८ ॥

आशु भार्गवं भवति

॥ ९ ॥

अहं वा एत दव्वलीयत तद्देवा-

आशुना भ्यधिन्वं स्तदाशो राशुत्वम्

॥ १० ॥

मार्गीयवं भवति	॥ ११ ॥
देवं वा एतं मृगं युरिति वदन्त्येतेन वै स उभयेषां पशूनामाधिपत्यमाश्नुतोभयेषां पशूनामाधिपत्यमश्नुते मार्गीयवेण तुष्टुवानः	॥ १२ ॥
सौमित्रं भवति	॥ १३ ॥
यदेव सौमित्रस्य ब्राह्मणम्	॥ १४ ॥
ऐढतं भवति	॥ १५ ॥
इढन्वा एतेन काव्योऽञ्जसा स्वर्ग- लोकमपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्यानु- ख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टुवानः	॥ १६ ॥
साकमश्वं भवति यदेव साकमश्वस्य ब्राह्मणम्	॥ १७ ॥
तदुधुरां सामेत्याहुः प्राणा वै धुरः प्राणानामवरुध्यै	॥ १८ ॥
विलम्बसौपर्णं भवति	॥ १९ ॥
आत्मा वा एष सौपर्णानां यदष्टमेऽहनि पक्षा वेतावभितो भवतो ये सप्तमं नवमयो- र्वोव वा अन्तरात्मा पक्षौ लम्बते यदन्त- रात्मा पक्षौ विलम्बते तस्माद्विलम्बसौपर्णम्	॥ २० ॥

स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै सौपर्णं क्रियते

॥ २१ ॥

द्वि हिङ्गारं वामदेव्यं भवत्यज्ञा चस्याव रुध्यै

॥ २२ ॥

द्वितीयं ह्येत द्रूपं यच्छन्दोमाः

॥ २३ ॥

पशवो वै वामदेव्यं पशवश्छ-

न्दोमाः पशुष्वेव तत् पशून्दधाति

॥ २४ ॥

गायत्रि पार्श्वं भवति

॥ २५ ॥

अहं वा एत दन्तीयत तद्देवा गायत्र-

पार्श्वेन सम तन्वँ स्तस्मा द्रायत्र पार्श्वम्

॥ २६ ॥

त्रिरात्रो यद्वशीयंत तमेतैः सामभि रभिषज्यन्

गायत्रि पार्श्वेनोपायच्छन् सन्तनिना सम तन्वन्

सङ्कृतिना समस्कुर्वन् प्रतिष्ठितौ पूर्वौ त्रि रात्रा व-

प्रतिष्ठित एष यदेतान्येवं सामानि क्रियन्त एतस्यैव प्रतिष्ठित्यै

॥ २७ ॥

पौरुहन्मनं भवति

॥ २८ ॥

पुरुहन्मा वा एतेन वैखानसोऽञ्जसा

स्वर्गं लोकं मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्या-

नुख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टुवानः

॥ २९ ॥

अभ्या घात्यं भव लभ्याघाल्य सामानो हि छन्दोमाः ॥ ३० ॥

द्वै गतं भवति ॥ ३१ ॥

द्वि गद्वा एतेन भार्गवां द्विः स्वर्गं
लोक मगच्छ दागत्य पुनरगच्छत्
द्वयोः कामयो रव रुध्यै द्वै गतं क्रियते ॥ ३२ ॥

हारायणं भवति ॥ ३३ ॥

इन्द्र स्तेजस्कामो हर स्काम स्तपोऽतप्यत,
स एत द्दारायण मपश्य तेन तेजो हरोऽवारुन्ध
तेजस्वी हरस्वी भवति हारायणेन तुष्टु वानः ॥ ३४ ॥

अच्छिद्रं भवति ॥ ३५ ॥

यद्वा एतस्याह्नि शिच्छद्र मासी तद्देवा-
अच्छिद्रेणा प्यौहँ स्तदच्छिद्रस्या च्छिद्रत्वम् ॥ ३६ ॥

बार्ह दुक्थं भवति ॥ ३७ ॥

बृहदुक्थो वा एतेन वाम्नेयोऽन्नस्य पुरोधा-
मगच्छ दन्नं वै ब्रह्मणः पुरोधा न्नाद्यस्या वरुध्यै ॥ ३८ ॥

उद्व द्भार्गवं भवति ॥ ३९ ॥

प्रवता वै देवाः स्वर्गं लोकं प्राय न्नुद्धतो दायन्

॥ ४० ॥

निधनान्ताः पवमाना भवन्त्यहो धृत्यै स्तोमः

॥ ४१ ॥

दशमः खण्डः

१ "क ई वेद सुते सचे"ति सतो बृहत्यः

॥ १ ॥

अप भ्रँश इव वा एष य-

स्सप्तमेऽहनि सतो बृहत्यो भवन्ति

नाष्टमे तस्मा दष्टमे कार्य्या अनप भ्रँशाय

॥ २ ॥

तदाहुः शिथिल मिव वा एतच्छन्दो-

यत्सतो बृहत्येषा वै प्रतिष्ठिता बृहती या पुनः

पदा यदिन्द्रं प्रागपा गुद गिति दिशां विमर्शः प्रतिष्ठित्यै

॥ ३ ॥

तासु नैपातिथं ब्रह्मसाम

॥ ४ ॥

सामार्षेयवत् स्वर्गाय युज्यते

स्वर्गा लोका न्न च्यवते तुष्टु वानः

॥ ५ ॥

१“उभयं शृणवच्च न” इति

॥ ६ ॥

यच्च पृष्ठानि यानि चैतान्य-
हानि तेषां मुभयेषां सन्तत्यै

॥ ७ ॥

तासु वै यश्वम्

॥ ८ ॥

व्यश्वो वा एतेनाङ्गिरसोऽजसा स्वर्ग-
लोकं मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्यानु-
ख्यात्या एतत् पृष्ठानां मन्ततः क्रियते स्तोमः

॥ ९ ॥

एकादशः खण्डः

२“पवस्व देव आयुषं गिन्द्रं गच्छतु-
ते मद” इति गायत्री भवति मदं क्वै-
रसव तृतीयं सवनं मदमेव तद्रसं दधाति

॥ १ ॥

३“अभिद्युम्नं बृहद्यश” इत्यभीति-
रथन्तरस्य रूपं बृहदिति बृहत उभयोः

सह रूपं मुपैत्युभौ हि वर्णा वेत दहः

॥ २ ॥

“प्राणा शिशुर्महीनामिति” प्राण-
त्रयोभ्रवन्ति प्राणानेव तद्यजमाने दधाति

॥ ३ ॥

“अभी नो वाजसा तम”मित्य-
भीतिरथन्तरस्य रूपं राथन्तरं ह्येत दहः

॥ ४ ॥

“पवस्व सोम महान् त्समुद्र”-

इत्यक्षर पङ्क्तिः स्तोमानां प्रभूतिरथो-
एतद्वथेवै तर्हि छन्दोयातयाम यदक्षर पङ्क्ति-
स्तेन छन्दोमा अयात यामानः क्रियन्ते ब्रह्मवादिनो-
वदन्ति यत् षडहे स्तोमा ष्छन्दाँ स्याप्यन्ते किं छन्द-
स-
ष्छन्दोमा इत्येतच्छन्दसो यदेता अक्षर पङ्क्तय इति ब्रूयात्

॥ ५ ॥

“हिन्वन्ति सूर मुस्रय” इति गायत्र्यः संत्यो-
जगत्यो रूपेण तस्मा जगतीनां लोके क्रियन्ते

॥ ६ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्

॥ ७ ॥

॥ ८ ॥

स्वाशिरा मर्को भवति

अन्नं वा अर्कोऽन्नाद्यस्यावरुध्यै

प्राणा वै स्वाशिरः प्राणाना मय रुध्यै

॥ ९ ॥

सुरूपं भवति

॥ १० ॥

पशवो वै सुरूपं पशूना मव रुध्यै

॥ ११ ॥

भासं भवति भाति तुष्टु वानः

॥ १२ ॥

पद निधनं राथन्तरं ह्येत दहः

॥ १३ ॥

स्वर्भानु वा आसुर आदित्यं तमसा विध्यत्

स न व्यरोचत तस्यात्रि र्भासेन तमोऽपाहन्

स व्यरोचत यद्वै तद्भा अभव तद्भासस्य भासत्वम्

॥ १४ ॥

तम इव वा एता न्यहानि यच्छ-

न्दोमा स्तेभ्य एतेन साम्ना विवासयति

॥ १५ ॥

काक्षीवतं भवति

॥ १६ ॥

कक्षीवान्वा एतेनौशिजः प्रजार्ति भूमान्

मगच्छत् प्रजायते बहु र्भवति काक्षीवतेन तुष्टु वानः

॥ १७ ॥

आसितं भवति

॥ १८ ॥

असितो वा एतेन दैवल स्त्रयाणां लोकानां दृष्टि-

मपश्यत् त्रयाणां कामाना मवरुध्या आसितं क्रियते ॥ १९ ॥

ऐषिरं भवति ॥ २० ॥

प्रजाति र्वा ऐषिराणि प्रजायते बहु भवत्यैषिरेणं तुष्टु वानः ॥ २१ ॥

त्रैतं भवति प्रतिष्ठायै ॥ २२ ॥

पद निधनं राथन्तरं राथन्तरं ह्येत दहः ॥ २३ ॥

नाथ विन्दु साम विन्दते नाथं नाथविन्दून्येता-
व न्यहानि यत् छन्दोमा नाथ मेवै तै विन्दते- ॥ २४ ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम् ॥ २५ ॥

कौत्सं भवति ॥ २६ ॥

एतेन वै कुत्सोऽन्धसो विपान मपश्यत्
स ह स्म वै सुरादृतिनोपवसथं धावयत्यु-
भयस्या द्वाद्यस्या वरुध्यै कौत्सं क्रियते ॥ २७ ॥

शुद्धाशुद्धीयं भवति ॥ २८ ॥

इन्द्रो यतीन् सालावृकेभ्यः

- प्रायच्छ त्तमश्लीला वाग भ्यवद-
 त्सोऽशुद्धोऽमन्यत स एतच्छुद्धाशुद्धीयमपश्य-
 तेनाशुध्य च्छुध्यति शुद्धा शुद्धीयेन तुष्टु वानः ॥ २९ ॥
- क्रौञ्चं भवति यदेव क्रौञ्चस्य ब्राह्मणं यत् द्वितीयेऽहनि ॥ ३० ॥
- रयिष्ठं भवति ॥ ३१ ॥
- पशवो वै रयिष्ठं पशूना मव रुध्यै ॥ ३२ ॥
- औदलं भवति ॥ ३३ ॥
- उदलो वा एतेन वैश्वामित्रः प्रजातिं भूमान-
 मगच्छत् प्रजायते बहु भव लौदलेन तुष्टु वानः ॥ ३४ ॥
- घर्म भवति घर्मस्य धृत्यै ॥ ३५ ॥
- ब्रह्मवादिनो वदन्ति यत् षडहे
 स्तोमा श्छन्दाँ स्याप्यन्ते किं छन्दस-
 श्छन्दोमा इति पुरुष छन्दस इति ब्रूयात् पुरुषो वै
 पाङ्क्तः पुरुषो द्विपदा श्छन्दोमाना मयात यामतायै ॥ ३६ ॥
- विशो विशीयं भवति ॥ ३७ ॥

अमिर कामयत विशो विशोऽतिथि-

स्याविशो विश आतिथ्य मश्नुवीयेति

सतपोऽतप्यत स एत द्विशो विशीय मपश्य

त्तेन विशो विशोऽतिथि रभवत् विशो विश-

आतिथ्य माश्नुत विशो विशोऽतिथि रभवति

विशो विश आतिथ्य मश्नुते विशो विशीयेन तुष्टुवानः

॥ ३८ ॥

गायत्रीषु स्तुवन्ति प्रतिष्ठायै ब्रह्मवर्च-

साय येनैव प्राणेन प्रयन्ति त मभ्युद्यन्ति

॥ ३९ ॥

इडान्ताः पवमाना भवन्ति पशवो वा इडा

पशव श्छन्दोमाः पशुष्वेव तत्पशू न्दधाति स्तोमः

॥ ४० ॥

द्वादशः खण्डः

१ "प्रेष्ठं वौ अतिथिमि" त्यातिथ्य स्यैव तद्रूपं क्रियते

॥ १ ॥

१ ऋ अष्ट. ६ अष्टयो. ६ वं. ५

“एन्द्र नो गधि प्रिये”तीन्द्रियस्य वीर्यस्याव रुध्यै ॥ २ ॥

“पुरां भिन्दु र्युवा कवि रमितौजा-
अजायत, इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो-
धर्त्ता वज्री पुरुष्टुत” इति धृत्या एव ॥ ३ ॥

औशनं भवति ॥ ४ ॥

उशना वै काव्योऽकामयत यात्रा नितरेषां
काव्यानां लोक स्तावन्तं स्पृणुया मिति स
तपोऽतप्यत स एत दौशन मपश्य तेन तावन्तं लोक-
मस्पृणो द्यात्रा नितरेषां काव्याना मासी तद्वाव स तर्ह्य-
कामयत काम सनि सामौशनं काम मेवै तेना वरुन्धे ॥ ५ ॥

सांवर्त्तं भवति ॥ ६ ॥

देवानां वै यज्ञं रक्षां स्यजिघां सं-
स्तान्येतेन इन्द्रः संवर्त्तं मुपा वप द्यत् संवर्त्तं-
मुपा वप तस्मात् सांवर्त्तं पाप्मा वा व स तानसचत
तं सांवर्त्तेना पाघ्नताप पाप्मानं हते सांवर्त्तेन तुष्टु वानः ॥ ७ ॥

मारुतं भवति

॥ ८ ॥

मासा वै रश्मयो मरुतो रश्मयो-

मरुतो वै देवानां भूयिष्ठा भूयिष्ठा

असा मेति वै सत्त मासते भूयिष्ठा एव भव-

न्त्यृतु मन्ति पूर्वा ण्यहा न्यनृतवः छन्दोमा

यदेत त्साम भवति तेनैता न्यहा न्यृतु मन्ति भवन्ति

॥ ९ ॥

चतुश्च त्वारिंश एव स्तोमो भवत्यो-

जस्येव तद्वीर्ये प्रति तिष्ठ त्योजो वीर्ये त्रिष्टुप्

॥ १० ॥

॥ इति चतुर्दशोऽध्यायः ॥

॥ पञ्चदशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

^१“अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे

विधर्मन्नि”ति नवमस्याहः प्रतिप द्भवति

॥ १ ॥

परमं वा एत दह विधर्म विधर्म वा

एत दन्यै रहर्भिरहर्भ्य न्नवमं ज्येष्ठं हि वरिष्ठम्

॥ २ ॥

^२“मत्सि वायु मिष्टये राघसे न”

इति वारुण्येषा भवति यद्वै यज्ञस्य

दुरिष्टं तद्वरुणो गृह्णाति तदेव तदव यजति

॥ ३ ॥

स्तोत्रीय स्तृचो भवति प्राणा पानाना मव रुध्यै

॥ ४ ॥

दशर्चो भवति दशाक्षरा विराट्

वैराज मन्न मन्ना यस्या वरुयै

॥ ५ ॥

सप्रभृतयो भवन्तीन्द्रियस्य

वीर्यस्य रसस्या नतिक्षाराय यत्त वै देवा

इन्द्रियं वीर्यं रस मपश्यँ स्तदनु न्यतुदन्

॥ ६ ॥

अष्टर्चो भवति

॥ ७ ॥

अष्टाशफाः पशवः शफशस्त-

त्पशूनाप्नोति अष्टाक्षरा गायत्री तेजो-

ब्रह्मवर्चसं गायत्री तेज एव ब्रह्मवर्चस भव रुन्धे

॥ ८ ॥

षडृचा भवन्त्यृतूनां धृत्यै

॥ ९ ॥

चत्वारः षडृचा भवन्ति चतुर्विंशति-

रर्द्धमासाः संवत्सरः संवत्सर एव प्रति तिष्ठति

॥ १० ॥

स वानुत्तमः षडृचो भवत्युभयस्य परोक्ष प्रत्यक्षस्यावरुध्यै

॥ ११ ॥

तृच उत्तमो भवति येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ १२ ॥

अष्टाचत्वारिंश एव स्तोमो भवति प्रतिष्ठायै प्रजात्यै

॥ १३ ॥

द्वितीयः खण्डः

१“अगन्म महा नमसा यविष्ठ” मित्याग्नेय माज्यं भवति ॥ १ ॥

गच्छन्तीव वा एते ये नवम महर्गच्छन्ति ॥ २ ॥

२“यो दीदाय समिद्धस्स्वे दुरोण” इति

दीदायेव ह्येष यो नवभि रहर्भिस्तुष्टु वानः

“स्वाहुतमि”ति स्वाहुतो ह्येष यो नवभि रहर्भि-

राहुतो “विश्वतः प्रत्यञ्च” मिति विश्वतो ह्येष प्रत्यङ् ॥ ३ ॥

३“त्वं वरुण उत मित्रो अग्न”

इति वारुण्येका भवति यद्वै यज्ञस्य

दुरिष्टं तद्वरुणो गृह्णाति तदेव तदव यजति ॥ ४ ॥

४“मित्रं हुवे पूत दक्ष” मिति राथन्तरं मैत्रा वरुणम् ॥ ५ ॥

उग्र गाधमिव वा एत द्यच्छन्दोमास्त-

द्यथाद उग्रगाधे व्यतिषज्य गाहन्त एव-

मेवै तद्रूपे व्यतिषजति छन्दो माना मसंव्याथाय ॥ ६ ॥

५“महाँ इन्द्रो य ओजसे”त्यैन्द्र मष्टमेन वै देवा अह्नेन्द्र-

१ ऋ. अष्ट. ५ अध्या. २ व. १५

२ ऋ. अष्ट. ५ अध्या. २ व. १५

३ ऋ. अष्ट. ५ अध्या. २ व. १५

४ ऋ. अष्ट. १ अध्या. १ व. ४

५ ऋ. अष्ट. ५ अध्या. ८ व. ९

मवाजय न्नवमेन पाप्मान. मग्न न्हरेवै तेन महयन्ति ॥ ७ ॥

१६ ता हुवे ययो रिद"मिति राथन्तर मैन्द्राग्नम् ॥ ८ ॥

उग्र गाधमिव वा एत द्यच्छन्दोमा स्तद्य-

थात उग्रगाधे व्यतिषज्य गाहन्ति एवमेवै-

तद्रूपे व्यतिषजति छन्दो माना मसं व्याथाय स्तोमः ॥ ९ ॥

तृतीयः खण्डः

२ 'पवमानस्य जिघ्नतो हरे श्वन्द्रा असृक्षते"ति
हरिवल्यो गायत्र्यो भवन्ति छन्दो माना मयात यामतायै ॥ १ ॥

३ "पवमानस्य जिघ्नत" इति वै बृहतो रूपं
"हरे श्वन्द्रा असृक्षते"ति जगत्या उभयोः
सह रूप मुपैति साम्नश्च छन्दसश्च ॥ २ ॥

४ "परीतो षिञ्चता सुत" मिति परिवल्यो-
भव न्त्यन्तो वै नवम मह स्तस्यैताः पर्याप्त्यै ॥ ३ ॥

१४“असावि सोमो अरुषो वृषा हरि”रिति जगत्-

स्तस्य स्त्रिष्टुभो रूपेण तस्मा त्रिष्टुभां लोके क्रियन्ते

॥ ४ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्

॥ ५ ॥

भरद्वाजस्या दारसृद्धवति

॥ ६ ॥

दिवोदासं वै भरद्वाज पुरोहितं नना जनाः

पर्य्य यन्त स उपासीद दृषेगातुं मे विन्देति

तस्मा एतेन साम्ना गातु मविन्द द्रातु विद्वा

एतत्सामानेन दारे नासृन्मेति तददार सृतोऽदार-

सृत्त्वं विन्दते गातुं न दारे धाव त्यदार सृता तुष्टु वानः

॥ ७ ॥

सुरूपं भवति यदेव सुरूपस्य ब्राह्मणम्

॥ ८ ॥

हरिश्ची निघनं भवति

॥ ९ ॥

पशवो वै हरिश्चियः पशूनामव-

रुध्यै श्रियञ्च हर श्रोपैति तुष्टु वानः

॥ १० ॥

सैन्धु क्षितं भवति यदेव सैन्धु क्षितस्य ब्राह्मणम्

॥ ११ ॥

गत निघनं वाभ्रवं भवति गत्यै

॥ १२ ॥

वप्नुर्वा एतेन कौम्भ्योऽञ्जसा स्वर्गं
लोकं मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्यानु-
ख्यात्यै स्वर्गां लोकां न च्यवते तुष्टु वानः

॥ १३ ॥

इडानां संक्षारो भवति

॥ १४ ॥

पशवो वा इडा पशवश्छन्दोमाः

पशुष्वेव तत्पशून् दधाति

॥ १५ ॥

ऋषभः पावमानो भवति

॥ १६ ॥

पशवो वै छन्दोमाः पशुष्वेव

तन्मिथुनप्यर्जति प्रजात्यै न

ह वा अनृषभाः पशवः प्रजायन्ते

॥ १७ ॥

पृष्ठं भवति

॥ १८ ॥

पृष्ठं वा एतदह्नां यन्नवमं पृष्ठ-

एव तत्पृष्ठेन स्तुवते प्रतिष्ठायै

॥ १९ ॥

कौल्मलं बर्हिषं भवति

॥ २० ॥

कुल्मलं बर्हिर्वा एतेन स्वर्गं लोक-

मपश्यत् प्रजातिं भूमानं भगच्छत् प्रजायते-

बहु भवेति कौत्सल बर्हिषेण तुष्टु वानः

॥ २१ ॥

अर्कपुष्पं भवति

॥ २२ ॥

अन्नं वै देवा अर्क इति वदन्ति

रसमस्य पुष्पमिति सरसमेवा-

न्नाद्य मव रुन्धेऽर्कपुष्पेण तुष्टु वानः

॥ २३ ॥

दैर्घ्यं श्रवसं भवति

॥ २४ ॥

दीर्घं श्रवा वै राजन्य ऋषि ज्योगप-

रुद्धोऽशनायं श्रवन् स एत दैर्घ्यं श्रवस-

मपश्यत्तेन सर्वाभ्यो दिग्भ्योऽन्नाद्य मवारुन्ध

सर्वाभ्यो दिग्भ्योऽन्नाद्य मव रुन्धे दैर्घ्यं श्रवसेन तुष्टु वानः

॥ २५ ॥

वैयश्वं भवति यदेव वैयश्वस्य ब्राह्मणम्

॥ २६ ॥

अभीशवं यदाभीशवस्येति

॥ २७ ॥

देवस्थानं भवति प्रतिष्ठायै

संस्कृति भवति संस्कृत्यै

॥ २८ ॥

अह वा एत दल्लीयत तद्देवा देव-

स्थाने तिष्ठन्तः सङ्कृतिना समस्कुर्वन् स्तत्

सङ्कृतेः संकृतित्वं देव स्थानेन वै देवाः स्वर्गे

लोके प्रत्यतिष्ठन् स्वर्गे लोके प्रति तिष्ठामेतत्

॥ २९ ॥

वरुणाय देवता राज्याय नातिष्ठन्त

स एत देवस्थान मपश्य ततो वै ता स्तस्मै

राज्यायातिष्ठन्त तिष्ठन्तेऽस्मै समानाः श्रैष्ट्याय

॥ ३० ॥

क्षत्रस्ये वास्य प्रकाशो भवति प्रति तिष्ठति य एवं वेद

॥ ३१ ॥

भर्गएव भर्गेण तुष्टुवानो भवति यशो यशसा

॥ ३२ ॥

वासिष्ठं भवति यदेव वासिष्ठस्य ब्राह्मणम्

॥ ३३ ॥

दीर्घं तमसोऽर्को भव त्यन्नं वा अर्कोऽन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ ३४ ॥

सामराजं भवति साम्राज्यमा-

धिपत्यं गच्छति सामराज्ञा तुष्टु वानः

॥ ३५ ॥

तदु संवदित्याहुः संवता वै देवाः

स्वर्गं लोकं प्रायन्नुद्धतोदायन्

॥ ३६ ॥

निधनान्ताः पवमाना भवन्त्यहो धृत्यै स्तोमः

॥ ३७ ॥

चतुर्थः खण्डः

१“श्रायन्त इव सूर्यमि”ति सूर्यवत्यो भवन्ति ॥ २ ॥

आदित्य देवत्यं ह्येत दह रन्तो वैसूरोऽन्त-
एत न्नवम मन्ता मन्त एव तदन्तेन स्तुवते प्रतिष्ठायै ॥ २ ॥

२“यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं
कृधि मघव ऊर्ध्वं तव तन्न ऊतये
विद्विषो विमृधो जही”ति द्विषश्चैव मृधश्च
नवमेनाह्वा विहृत्य दशमेनाहोत्तिष्ठन्ति ॥ ३ ॥

श्रायन्तीयं भवन्ति ॥ ४ ॥

श्री वै श्रायन्तीयं श्री न्नवम-
महः श्रियमेव तच्छ्रियां प्रतिष्ठापयति ॥ ५ ॥

समन्तं भवति ॥ ६ ॥

समन्तेन पशु कामः स्तुवीत
पुरोधा कामः समन्तेन स्तुवीत ॥ ७ ॥

आमेयी पृथिव्या मेयो ब्राह्मण ऐन्द्री

चौरैन्द्रो राजन्योऽन्तरिक्षेण द्यावा-
 पृथिवी समन्ते अन्तरिक्षेणै वैनं समन्तं
 करोति विन्दते पशून् प्रपरोधा माम्प्रोति
 य एवं विद्वान् समन्तेन स्तुते स्तोमः

॥ ८ ॥

पञ्चमः खण्डः

१ “त्वं सोमासि धारयु” रिति गायत्री भवत्यहो-
 धृत्यै त्वमिति बृहतो रूपं बार्हतं ह्येत दहः

॥ १ ॥

२ “त्वं ह्यङ्ग दैव्ये” ति त्वमिति
 बृहतो रूपं बार्हतं ह्येत दहः

॥ २ ॥

३ “पवस्व देव वीतय” इति
 बृहतो रूपं बार्हतं ह्येत दहः

॥ ३ ॥

४ “परित्यं हर्यतं हरि” मिति परिवत्यो-

भव न्त्यन्तो वै नवम मह स्तस्यैताः पर्याप्त्यै

॥ ४ ॥

१“पवस्व सोम महे दक्षायै” त्यक्षरपङ्क्तिः स्तोमानां
 प्रभूति रथो एतद्धृद्वै तर्हि छन्दोऽयातयाम यदक्षर-
 पङ्क्ति स्तेन छन्दोमा अयातयामानःक्रियन्ते ब्रह्मवादिनो-
 वदन्ति यत् पडहे स्तोमा श्छन्दौ स्याप्यन्ते किञ्चन्दस-
 श्छन्दोमा इत्येत च्छन्दसो यदेता अक्षर पङ्क्तय इति ब्रूयात् ॥ ५ ॥

२“उपोषु जातमधुर” मिति गायत्र्यस्सत्यो-
 जगत्यो रूपेण तस्मात् जगतीनां लोके क्रियन्ते ॥ ६ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्, ॥ ७ ॥

आश्वसूक्तं भवति ॥ ८ ॥

अग्निं वै पूर्वे रहर्भि राजुहोत्यथैत-
 दादित्यदैक्त्य महः शुक्र आहुत इत्यसौ
 वा आदित्यः शुक्र स्तमेवै तेना जुहोति ॥ ९ ॥

शाम्मदं भवति ॥ १० ॥

शम्भद्वा एतेनाङ्गिरसोऽञ्जसा स्वर्गं
 लोक मपश्यत् स्वर्गस्य लोकस्यानु-
 ख्यात्यै स्वर्गा लोका न च्यवते तुष्टु वाने ॥ ११ ॥

दावसु निधनं भवति

॥ १२ ॥

आशिष मेवास्मा एतेना-

शास्ते साम हि सत्याशीः

॥ १३ ॥

दावसु र्वा एत दाङ्गिरसः पशुकामः

सामापश्यत्तेन सहस्रं पशूनसृजत

यदे तत् साम भवति पशूनां पुष्ट्यै

॥ १४ ॥

प्रतीची नेडं काशीतं भवति

॥ १५ ॥

पराचीभि र्वा अन्याभि रिडाभी रेतो दध-

देत्यथैत त्प्रतीची नेडं काशीतं प्रजात्यै तस्मा-

त्पराञ्चो गर्भाः सम्भवन्ति प्रत्यञ्चः प्रजायन्ते तस्मादु-

तेऽवाचीन बिलेभ्यो नाव पद्यन्त एतेन ह्येव ते धृताः

॥ १६ ॥

हाविष्कृतं भवति प्रतिष्ठायै कृतानु वाद एव सः

॥ १७ ॥

सौपर्णं भवति यदेव सौपर्णस्य ब्राह्मणम्

॥ १८ ॥

वैश्व मनसं भवति

॥ १९ ॥

विश्व मनसं वा ऋषि मध्याय मुद् व्रजितं

रक्षोऽगृह्णा त्मिन्द्रोऽचाय दृषि वै रक्षोऽग्रही-

दिति, तमभ्यवददृषे कत्वैष इति, स्थाणु रिति-
 ब्रूहीति रक्षोब्रवीत् स स्थाणु रित्यब्रवीत् तस्मै वा एतेन
 प्रह रेत्यस्मा इषीकां वज्रं प्रयच्छन्नब्रवीत् तेनास्य सीमा-
 नमभिनत् सैषेन्द्रेणतेषीका पाप्मा वाव सतमगृह्णात्तं
 वैश्वमनसेना पाहताप पाप्मानं हते वैश्व मनसेन तुष्टुवानः ॥ २० ॥

गौरी वितं भवति यदेव गौरी वितस्य ब्राह्मणम् ॥ २१ ॥

निहवो भवत्यन्नाद्यस्याऽवसृष्ट्यै ॥ २२ ॥

हीति वा अन्नं प्रदीयत ईत्यग्नि रन्न मत्ति ॥ २३ ॥

ऋषयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नापश्यन् स वसिष्ठो-
 कामयत कथमिन्द्रं प्रत्यक्षं पश्येयमिति स एत-
 न्निहवो मपश्यत्ततो वै स इन्द्रं प्रत्यक्षमपश्यत्, स
 एनमब्रवीद् ब्राह्मणं ते वक्ष्यामि यथा त्वत्पुरोहिता भरताः
 प्रजनिष्यन्तेऽथ मा न्येभ्य ऋषिभ्यो मा प्रवोच इति तस्मा-
 एतान् स्तोमभागा नब्रवीत्ततो वै वसिष्ठपुरोहिता भरताः
 प्राजायन्तसेन्द्रं वा एतत्साम यदेतत्साम भवति सेन्द्रत्वाय ॥ १४ ॥

यद्वाहिष्ठीयं भवति ॥ २५ ॥

ब्रह्म यशसं वा एतानि सामान्यृचा श्रोतृयाणि
 ब्रह्म यशसी भवति यद्वाहिष्ठीयेन तुष्टुवानः ॥ २६ ॥

आसितं भवति यदेवासितस्य ब्राह्मणम् ॥ २७ ॥

साधं भवति सिद्धैश्च ॥ २८ ॥

आकूपारं भवति ॥ २९ ॥

अकूपारो वा एतेन कश्यपो-

जेमानं महिमानं मगच्छ जेमानं

महिमानं गच्छ त्याकूपारेण तुष्टु वानः ॥ ३० ॥

विधर्मं भवति धर्मस्य विधृत्यै ॥ ३१ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यत् षडहे स्तोमा-

श्छन्दाँ स्याप्यन्ते किञ्छन्दसश्छन्दोमा-

इति पुरुषश्छन्दस इति ब्रूयात् पुरुषो वै

पाङ्क्तः पुरुषो द्विपदा छन्दोमाना मयात यामतायै ॥ ३२ ॥

श्रुध्यं भवति ॥ ३३ ॥

पशवो वै श्रुध्यं पशूना मव रुध्यै ॥ ३४ ॥

प्रजापतिः पशू नसृजत तेऽस्मात्

सृष्टा अपाक्रामँ स्ता नेतेन साम्ना-

श्रूधिया एहि येत्यन्व ह्वयत्त एनमुपा-

वर्त्तन्त यदेतत् साम भवति पशूना मुपावृत्यै

॥ ३५ ॥

उपैनं पशव आवर्त्तन्ते य एवं वेद

॥ ३६ ॥

गायत्रीषु स्तुवन्ति प्रतिष्ठायै ब्रह्म-

वर्चसाय येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्यु-

द्य न्तीडान्ताः पवमाना भवन्ति पशवो वा-

इडा पशव श्छन्दोमाः पशुष्वेव त त्पशू न्दधाति स्तोमः

॥ ३७ ॥

पृष्ठः खण्डः

आग्नेयीषु पूर्वेषा महा मुक्थानि

प्रणय न्यथै तस्याह आग्ने व्यैन्द्रयां

प्रणय न्युभयोरेव रूपयोः प्रति तिष्ठति

॥ १ ॥

ऐधमवाहं भवति

॥ २ ॥

आग्ने व्यैन्द्रीषु स्तुवन्ति ब्रह्म चैव

तत् क्षतञ्च सयुजी करोति ब्रह्मैव क्षतस्य

पुरस्ता निदधाति ब्रह्मणे क्षतञ्च विशञ्चानुगे करोति

॥ ३ ॥

तै ककुभं भवति

॥ ४ ॥

ओजस्येव तद्वीर्ये प्रति-

तिष्ठत्योजो वीर्यं त्रै ककुभम्

॥ ५ ॥

उद्वंशीयं भवति यदेवो द्वंशीयस्य ब्राह्मणम् . .

॥ ६ ॥

अष्टाचत्वारिंश एव स्तोमो भवति प्रतिष्ठायै प्रजात्यै

॥ ७ ॥

सप्तमः खण्डः

गायत्रं वै सप्तमं मह स्तैष्टुभं मष्टम-

ब्जागतं नवमं मथैत दानुष्टुभं मह र्यद्वंशमम्

॥ १ ॥

तदाहु र्यदनुष्टुभं स्तोम्यां प्रत्यक्षं मुपेयुः

परां परावतं यजमानो गच्छेन्न प्रति तिष्ठेदिति या वै

चतुर्विंशतिं गायत्र्यं स्ता अष्टादशा नुष्टुभोऽनुष्टुभ-

मेव तत् स्तोम्यां परोक्षं मुपयन्ति प्रतिष्ठायै प्रति तिष्ठति

॥ २ ॥

प्रजापतिं वा एतेनाह्वा परिर्विविषति

तन्न व्यव वद्यं यद्वै श्रेष्ठे परि विष्यमाणोऽवदत्यन्ना-

द्यस्य सोवग्रहं स्तस्मा न्न व्यव वद्य मन्नाद्यस्यानवंग्राह्यं

॥ ३ ॥

तदु व्यव वद्यं यथा श्रेष्ठाय बलिं हिय-

माणं पन्थानं पर्यवनुदति गत्यै तथा तत्

॥ ४ ॥

याव त्यनुष्टुप्तावतीं वाचं सम्पाद्य विब्रूयु-

स्तद्वनति रित्तं स्वस्यो चैव यज्ञस्यारिष्ट्यै

॥ ५ ॥

अभि वा एते देवा नारोहन्ती त्याहु र्ये दशभि-

रहर्भिः स्तुवत इति पञ्चाना महा मनु रूपैः प्रत्य-

वयन्ति यथा भ्यारुह्य प्रत्यत्र रोहे तथा तन्नवर्चो भवति

या एवामूः प्रयञ्छम्या अव दधाति ता एता उदस्यति

॥ ६ ॥

वारुण्येका भवति यद्वै यज्ञस्य दुरिष्टं

तद्वरुणो गृह्णाति तदेव तदवयजत्यादि त्यैका

भवतीयं वा अदिति रस्यामेव प्रति तिष्ठति

॥ ७ ॥

चतुर्विंश एव स्तामो भवति तेजसे ब्रह्मवर्चसाय

॥ ८ ॥

अष्टमः खण्डः

¹“सुषमिद्धो न आवहे” त्याप्रिय आज्यानि भवन्ति

॥ १ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत स दुग्धो रिरि-
चानोऽमन्यत स एतान्याप्रिय आज्यान्यप-
श्यत्ते रात्मान माप्रीणात् दुग्ध इव वा एष रिरि-
चानो यो दशभि रहर्भि स्तुष्टु वानो यदेतान्या-
प्रिय आज्यानि भवन्त्या त्मान मेवै तै राप्रीणाति ।

॥ २ ॥

१“यदद्य सूर उदित” इति सूरव न्मैत्रावरुण मन्तो वै
सूरोऽन्त एत दशम मन्त्रा मन्त एव तदन्तेन स्तुक्ते प्रतिष्ठाया
२“उत्त्वा मन्दन्तु सोमा” इत्युद्ध दैन्द्र मुत्थानस्य रूपम्

॥ ३ ॥

३“इन्द्राग्नी आगतं सुतमि”ति
येनैव रूपेण प्रयन्ति तदभ्युद्यन्ति स्तोमः

॥ ४ ॥

नवमः खण्डः

४“उच्चा ते जात मन्धस” इत्युद्ध-
त्योगायत्र्यो भव न्त्युत्थानस्य रूपम्

॥ १ ॥

१“पुनान स्सोम धारये”ति पन्थानमेव तत् पर्यवयन्ति ॥ २ ॥

२“आ जागृवि विप्र ऋतं मतीना”मिति यदाप्ते
प्रवतीः कुर्यु रति पथेरन्यदावत्यो भवन्त्य नति पादाय ॥ ३ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम् ॥ ४ ॥

आमहीयवं भवति क्लृप्तिश्चान्नाद्यञ्च-
क्लृप्तिञ्चैव तेनान्ना द्यञ्चा भ्युत्तिष्ठन्ति ॥ ५ ॥

आजिगं भव त्याजि जित्यायै ॥ ६ ॥

आजि वा एष प्रततो यत् द्वादशाह स्तस्यैत दुज्जित्यै ॥ ७ ॥

आभीकं भव त्यभिक्रान्त्यै ॥ ८ ॥

अङ्गिरस स्तप स्तेपानाः शुचमशौचं स्तएत-
त्सामापश्यं स्तानभीकेऽभ्यवर्ष तेन शुच मशम-
यन्त यदभीकेऽभ्यवर्ष तस्मा दाभीकं यामेव पुर्व-
रहर्भिः शुचं शोचन्ति ता मेते नात्र शमयित्वो तिष्ठन्ति ॥ ९ ॥

उत्सेधो भवति ॥ १० ॥

उत्सेधेन वै देवाः पशू नुदसेध निषेधेन पर्य गृह्णन्

॥ ११ ॥

अन्तरोत्सेध निषेधौ यज्ञा यज्ञीयम्

॥ १२ ॥

पशवोऽन्नाद्यं यज्ञा यज्ञीयं पशूनेव

तदन्नाद्य मुत्सेध निषेधाभ्यां परिगृह्णाति

॥ १३ ॥

माध्यन्दिने वै पवमाने देवा यज्ञा यज्ञी-

येन यज्ञं संस्थाप्य स्वर्गं लोकं मारोहँस्तद्य-

एवं वेद माध्यन्दिन एवै तत्पवमाने यज्ञा-

यज्ञीयेन यज्ञं संस्थाप्य स्वर्गं लोकं मारोहति

॥ १४ ॥

अथो परोक्ष मनुष्टुभं सम्पद्यतेऽहरेषा वै

प्रत्यक्ष मनुष्टुप् यद्यज्ञा यज्ञीयं तद्य तृतीय-

सवने कुर्युः प्रत्यक्ष मनुष्टुभं मृच्छेयु स्तस्मा-

न्माध्यन्दिने कुर्वन्ति तेन परोक्ष मनुष्टुभं मुपयन्ति

॥ १५ ॥

गौरी वितं भवति

॥ १६ ॥

एतद्वै यज्ञस्य श्व स्तनं यद्वौरी वितं मेतदायतनो-

यजमानो यन्माध्यन्दिनो यद्वौरी वितं मध्यन्दिने

भवति श्व स्तनमेव तद्यजमान आत्म न्धत्ते स्तोमः

॥ १७ ॥

दशमः खण्डः

- १“कया नश्चित आभुवदि”ति कवत्यस्तेन
प्राजापत्याः कोहि प्रजापतिः प्रजापते रासथै ॥ १ ॥
- २“मा चिदन्य द्विशंसते” त्युत्थानमे तदाशिषो ह्येतर्हि ॥ २ ॥
- ३“उदु त्ये मधु मत्तमा” इत्युद्वत्य-
उदयनीयेऽहन्येत दाशिषो ह्येवै तर्हि ॥ ३ ॥
- ४“तरोभि वो विद द्वसु”मिति स्तोमो वै
तरो यज्ञो विद द्वसुः स्तोमेन वै यज्ञो युज्यते
यत्तरोभि वो विद द्वसु मित्याह यज्ञमेव तद्युनक्ति ॥ ४ ॥
- वामदेव्यस्यर्क्षु रथन्तरं पृष्ठं भवति ॥ ५ ॥
- गायत्री वै रथन्तरस्य योनिः
खाया मेव तद्योनौ रथन्तरं प्रतिष्ठापयति ॥ ६ ॥
- तेजो वै गायत्री छन्दसां तेजो रथन्तरं-
साम्नां तेज श्रुतुर्विश स्तोमानां तेज एव
तत्सम्यक् सन्दधात्यपि ह पुत्रस्य पुत्र स्तेजस्वी भवति ॥ ७ ॥

१ ऋ. अष्ट. ३ अध्या. ६ व. २४

२ ऋ. अष्ट. ५ अध्या. ७ व. २७

३ ऋ. अष्ट. ५ अध्या. ७ व. १०

४ ऋ. अष्ट. ६ अध्या. ४ व. ४८

अष्टाक्षरेण प्रथमाया ऋचैः

प्रस्तौ त्यष्टा शफाँ स्त त्यशू नवरुन्धे

॥ ८ ॥

द्व्यक्षरेणोत्तरयो ऋचोः प्रस्तौति द्विपा-

द्यजमानोयजमान मेव यज्ञे पशुषु प्रतिष्ठा पयति .

॥ ९ ॥

गायत्रं वै रथन्तरं गायत्र च्छन्दो-

यद्गायत्रीषु रथन्तरं भवति तेन स्वायां

जनताया मृध्नोतीमे वै लोका गायत्री यद्गायत्रीषु

रथन्तरं भवतीमा नेव तल्लोकान् समाप्यो तिष्ठन्ति

॥ १० ॥

मैधातिथं भवति

॥ ११ ॥

एतेन वै मैधातिथिः काण्वो विभिन्दुकाद्

व्यू धीर्गा उदसृजत पशूना मवरुध्यै मैधातिथं क्रियते

॥ १२ ॥

अभीवर्त्तो ब्रह्मसाम भवत्येकाक्षर णिधनः प्रतिष्ठायै

॥ १३ ॥

एकाक्षरा वै वाग्वाच्येव प्रतिष्ठायो तिष्ठन्ति

॥ १४ ॥

कालेय मच्छा वाक साम भवति

॥ १५ ॥

समान लोके वै कालेयञ्च स्थन्तर-
 ज्ञेयं वै स्थन्तरं पशवः कालेय मस्या-
 ज्ञैव पशुषु च प्रतिष्ठायो तिष्ठन्ति स्तोमः

॥ १६ ॥

एकादशः खण्डः

^{१६६}“स्वादिष्ठया मदिष्ठये”ति गायत्री भवति

मद वद्वै रसव तृतीय सवनं मदमेव तद्रसं दधाति

॥ १ ॥

गायत्रं भवति यदेव गायत्रस्य ब्राह्मणम्

॥ २ ॥

संहितं भवति द्व्यक्षर णिघनं

प्रतिष्ठायै प्रतिष्ठायै वोत्तिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

सफं भवति

॥ ४ ॥

सफेन वै देवा इमान् लोकान्

समाप्नुव न्यत्समाप्नुवँ स्तत्सफस्य

सफत्वं मिमानेवै तेन लोकान् समाप्यो तिष्ठन्ति

॥ ५ ॥

रोहितं कूलीयं भवति यदेव रोहितं कूलीयस्य ब्राह्मणम्

॥ ६ ॥

श्यावा श्रान्धीगवे भवतः

समीच्यौ विराजौ दधात्यन्नाद्याय

॥ ७ ॥

पिपीलिक मध्यासु स्तुवन्ति

॥ ८ ॥

इन्द्रो वृवं हत्वा नास्तृषीति मन्यमानः

परां परावत मगच्छ त्स एता मनुष्टुभं

व्यौहृतां मध्ये व्यवासर्प दिन्द्रगृहे वा एषोभये

यजते ऽभय उत्तिष्ठति य एवं विद्वानेतासु स्तुवते

॥ ९ ॥

यज्ञा यज्ञीय निधनं सौहृविषं भवति

यज्ञा यज्ञीयादेव तत्तृतीय सवने न यन्ति

॥ १० ॥

वाज जिह्ववति

॥ ११ ॥

सर्वस्याप्त्यै सर्वस्य जित्यै सर्वं

वा एते वाजं जयन्ति ये दशम-

महरागच्छ न्यन्नं वै वाजोऽन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ १२ ॥

दशाक्षरं निधन मुपयन्ति दशरात्रस्य धृत्यै

दशाक्षरा विराड् वैराज मन्न मन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ १३ ॥

सूर्य्य वतीषु स्तुव न्यन्तो वै सूर्योऽन्त-

एत दशम मन्ना मन्त एव तदन्तेन स्तुवते प्रतिष्ठायै

॥ १४ ॥

उपवत्यो भवन्ति प्रतिष्ठायै

परिवत्यो भवन्ति सर्वस्य पर्याप्त्यै

॥ १५ ॥

चतुर्विंश एव स्तोमो भवति तेजस ब्रह्मवर्चसाय

॥ १६ ॥

द्वादशः खण्डः

विराट्सु वाम देव्य मग्निष्टोम-

साम भवति शान्त्यै क्लृप्त्यै

॥ १ ॥

सद्वै वामदेव्यं साम्नाँसद्विराट् छन्दसाँ-

सत्त्वय स्त्रिंशः स्तोमानाँ सता मन्तान्

सन्धायो त्तिष्ठ न्यपि ह पुत्रस्य पुत्रः सत्त्व मश्नुते

॥ २ ॥

ब्रह्मवादिनो वदन्ति यत स्सत्रादुदस्थाता ३-

स्थिता ३ दिति यद्यत इति ब्रूयु रप्रतिष्ठाना-

अप्रजसां भविष्यन्ती त्येनान् ब्रूया द्यत् स्थिता-

दिति ब्रूयुः स्यायु केषाँ श्री भविष्यति न वसीयाँसो-

भविष्यन्तीत्येनान् ब्रूयात् पूर्णादेव पूर्ण मभ्युदस्था मेति ब्रूयुः ॥ ३ ॥

एते वै पूर्णात् पूर्णमभ्यु त्तिष्ठन्ति

ये वाम देव्येन स्तुत्वो त्तिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

अन्तरिक्षं वै वामदेव्य मन्तरिक्षे णेदं सर्वं पूर्णम्

॥ ५ ॥

एष वै समृद्धः स्तोमो यत् त्रयस्त्रिंश-

स्त्रयस्त्रिंश दक्षराणु समृद्धा वेव प्रति तिष्ठन्ति

॥ ६ ॥

सर्वेषां वा एता श्छन्दसां रूपं यन्त्रिपदा स्तेन

गायत्र्यो यदेकादशाक्षराणि पदानि तेन त्रिष्टुभो-

यत् द्वादशाक्षरं पदं तेन जगल्यो यत् त्रयस्त्रिंश दक्षरा-

स्तेन विराज स्तेनैव चानुष्टुभो न ह्येकस्मा दक्षरा द्विराध्यन्ति

॥ ७ ॥

त्रयस्त्रिंश एव स्तोमो भवति

प्रतिष्ठायै देवतासु वा एष प्रतिष्ठितः

॥ ८ ॥

॥ इति पञ्चदशोऽध्यायः ॥

॥ षोडशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

प्रजापतिं वा इदमेक आसीन्नाह-

रासी न रात्रि रासीत्सोऽस्मिन्नन्धे तमसि

प्रासर्प त्स ऐच्छ त्स एत मभ्यपद्यत ततो-

वै तस्मै व्यौच्छद् व्युष्टिं वा एष आह्रियते

यद्वै तज्ज्योतिं रभवत्तत् ज्योतिषो ज्योतिष्टुम्

॥ १ ॥

एष वाव प्रथमो यज्ञानां य एतेनानिष्टा-

थान्येन यजते गर्तं पत्यमेव तज्जीयते प्रवामीयते

॥ २ ॥

यथा वा इदमग्ने र्जाता दमयो विह्रियन्त

एव मेतस्मा दध्यन्ये यज्ञा विह्रियन्ते

॥ ३ ॥

यो हि त्रिवृ दन्यं यज्ञक्रतुमा-

पद्यते स तं दीपयति यः पञ्चदशः स-

तं यः सप्तदशः स तं य एकविंशः स तम्

॥ ४ ॥

एतत्तद्यदाहुरैको यज्ञ इत्ये-

तद्धि सर्वे ज्योतिष्टोमा भवन्ति

॥ ५ ॥

अस्थूरि वा एष सन्ततो यज्ञो द्वौ-

द्वौ हि स्तोमौ सवनं वहत स्त्रिवृ तपश्च-

दशौ प्रातः सवनं पञ्चदश सप्तदशौ माध्य-

न्दिनं सवनं सप्तदशैकविंशौ तृतीय सवनम्

॥ ६ ॥

या मित दक्षिणैव स्यादेव एव कार्यं इयं वै

ज्योति रिय ममितस्य यन्त्रिकैषा वा एतं यन्तु मर्हति

॥ ७ ॥

तस्य नवति शतं स्तोत्रीया स्तासां

या अशीति शतं ताः षट्त्रिंशिन्यो-

विराजः षडृतव ऋतुष्वेव विराजा प्रति तिष्ठति

॥ ८ ॥

अथ या दशैषा वा आत्मन्या

विराडेतस्यां वा इदं पुरुषः प्रतिष्ठितः

॥ ९ ॥

गौश्चा श्वश्चा श्वतरश्च गर्दभश्चा जाश्चा-

वयश्च व्रीहयश्च यवाश्च तिलाश्च माषा-

श्चैतस्या मेव विराजि प्रति तिष्ठति

॥ १० ॥

तस्य द्वादशं शतं दक्षिणाः

॥ ११ ॥

वीरहा वा एष देवानां यः सोम-

मभिषुणोति याः शतं वैरं तद्देवा नव दयते-

अथ या दश दश प्राणाः प्राणां स्ताभि-

स्पृणोति यैकादश्यात्मानं तथा या द्वादशी सैव दक्षिणा

॥ १२ ॥

श्लेष्म वा एतद्यज्ञस्य यदक्षिणा न वा

अश्लेष्मा रथो वहत्यथ यथा श्लेष्मवता

यं कामं कामयते त मभ्यश्नुत एव मेतेन

दक्षिणावता यं कामं कामयते त मभ्यश्नुते

॥ १३ ॥

शुभो वा एता यज्ञस्य यदक्षिणा

यदक्षिणावता यजते शुभ मेवास्मि न्दधाति

॥ १४ ॥

द्वितीयः खण्डः

अथैष गौः

॥ १ ॥

गवा वै देवा असुरान्भ्यो लोकेभ्योऽनुद-

न्तैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृव्यं नुदते य एवं वेद

॥ २ ॥

यद्वै तद्देवा असुरा नेभ्यो-

लोकेभ्यो गो वयं स्त द्रो गोत्वम्

॥ ३ ॥

गोवयति पाप्मानं भ्रातृव्यं य एवं वेद

॥ ४ ॥

तस्य पञ्चदशं बहिष्पवमानं वज्रो वै पञ्चदशो-
वज्रमेव तत्पुरस्ताद्भिदधाति तेन विजयते

॥ ५ ॥

पशुस्तोमो वा एष एवमिव वै पशुः

समाहितः शिरः स्थवीयोऽणीयस्यो-

ग्रीवा पार्श्वाभ्यां वरीयां सक्थिभ्याँ वरिष्ठः

॥ ६ ॥

यत् पञ्चदशं बहिष्पवमानं भवति

लिवृन्त्याज्यानि सप्तदश माध्यन्दिनं सवनमेक-

विंशं तृतीयं सवनं रूपेणैवैनं तत्समर्द्धयति

॥ ७ ॥

एका संस्तुतानां विराजमति-

रिच्यते तस्मात् पशोः पश्चादतिरिक्तम्

॥ ८ ॥

तृतीयः खण्डः

अथैष आयुः

॥ १ ॥

आयुषा वै देवा असुरा नायुवता-

युते भ्रातृव्यं य एवं वेद

॥ २ ॥

स्वर्गकामो यजेत

॥ ३ ॥

ऊर्ध्वाः स्तोमा यन्त्यनप भ्रँशाय

॥ ४ ॥

एतेनैवामयाविनं याज्येदतिरात्रः कार्य्यः

॥ ५ ॥

स गायत्रीं सम्पद्यते प्राणो गायत्र्यायुरेष-

आयुश्चैवास्मिन् प्राणञ्चोभे समीची दधाति

॥ ६ ॥

स्वर्ग्या वा एते स्तोमा यत् ज्योति-

र्भवति ज्योतिरेवास्मै स पुरस्ताद्धरत्यथैष-

गौरैकया विराज मतिरिक्त आरम्भणमेव

तदथैष आयुरेकस्या विराज ऊन आसाद-

एव सोऽथो ऊनातिरिक्तौ स्तोमौ मिथुनौ प्रजात्यै

॥ ७ ॥

एते वै विकद्रुकाः स्तोमा-

एतैर्वा इन्द्रः सर्वां तृप्ति मत्प्यत

॥ ८ ॥

तृप्यति प्रजया पशुभि र्य्य एवं वेद

॥ ९ ॥

चतुर्थः खण्डः

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मै

श्रैष्ठ्याय नातिष्ठन्त स आसां दिशां

प्रजानाञ्च रसं प्रबृह्य स्रजं कृत्वा
प्रत्यमुञ्चत ततोऽस्मै प्रजाः श्रैष्ठ्यायातिष्ठन्त ॥ १ ॥

तिष्ठन्तेऽस्मै समानाः श्रैष्ठ्याय य एवं वेद ॥ २ ॥

सोऽकामयतेन्द्रो मे प्रजायाँ श्रेष्ठः
स्यादिति तामस्मै स्रजं प्रत्य मुञ्च ततो-
वा इन्द्राय प्रजाः श्रैष्ठ्यायातिष्ठन्त
तच्छिल्पं पश्यन्त्यो यत्पित र्य्यपश्यन् ॥ ३ ॥

तस्माद्यः पुत्राणां दायं धनतम-
मिवोपैति तं मन्यन्तेऽयमेवेदं भविष्यतीति ॥ ४ ॥

ततो वा इदमिन्द्रो विश्व मज-
यद्य द्विश्व मजय तस्मा द्विश्वजित् ॥ ५ ॥

सोऽकामयत यन्मेऽनभिजितं तदभि जयेय मिति
स एत मभिजित मपश्य तेनानभिजित मभ्यजयत् ॥ ६ ॥

यदभिजि द्भवत्यनभि जितस्या भिजित्यै ॥ ७ ॥

तौ वा एता विन्द्र स्तोमौ वीर्य्वन्तौ
शिल्पं वा एतौ नाम स्तोमा वास्ताम् ॥ ८ ॥

पश्यते गृहे शिल्पं य एवं वेद

॥ ९ ॥

न वै यमौ नाम स्तोमौ स्तो यो-

यमाभ्यां यजे तैताभ्यां यजेत समृध्यै

॥ १० ॥

पुनरभ्यावर्त्तं स्तोमा भवन्ति

पुनरभ्यावर्त्तं ह्येताभ्या मिन्द्रोऽजितमजयत्

॥ ११ ॥

त्रोँस्त्रिवृ दभिजितः प्रणयति लीन्

पञ्चदशः लीन् त्सप्तदशः त्री नेकविँश-

स्ते द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासा-

स्संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापतिमेवाप्नोति

॥ १२ ॥

चतुर स्त्रिवृ द्विश्वजितः प्रणयति

चतुरः पञ्चदश श्वतुरः सप्तदश स्ते

द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासाः संवत्सरः

संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापति मेवाप्नोति

॥ १३ ॥

पञ्चमः खण्डः

→ “उप त्वा जामयो गिर” इत्यु-

पवती प्रतिप द्ववति स्तोमस्य रूपम्

॥ १ ॥

“प्राणैर्वा एष व्यृध्यत” इत्याहु र्यः सर्वं
ददाति सर्वान् स्तोमान् सर्वाणि पृष्ठान्युपै-
तीति य द्वायव्या भवति प्राणानां समृध्यै

॥ २ ॥

सरस्वतश्च सरस्वत्या श्रोत्रे भवतः

॥ ३ ॥

मिथुनं वा एतद्यत् सरस्वाँश्च सरस्वती च
मिथुनमेवास्य यज्ञमुखे दधाति प्रजननाय

॥ ४ ॥

सावित्री चतुर्थी भवति

॥ ५ ॥

दुष्करं वा एष करोति यः सर्वं ददाति

यत् सावित्री भवति सवितृ प्रसूतं मे

कर्मास दिति सवितृ प्रसूत मेवास्य कर्म भवति

॥ ६ ॥

ब्राह्मणस्पत्या पञ्चमी भवति

॥ ७ ॥

→ ब्रह्म वै ब्रह्मणस्पति ब्रह्मैवास्य यज्ञमुखे दधाति

॥ ८ ॥

अग्निं पावमानी षष्ठी भवति

॥ ९ ॥

अग्निं रेवैनं निष्टपति पवमानः पुनाति

पूत मेवैनं यज्ञियं पृष्ठा न्युप नयति

॥ १० ॥

“यन्ति वा एते पथ” इत्याहु र्ये सम्भार्याः कुर्वते

॥ ११ ॥

पावमान उत्तम स्तृचो भवति तेन पथो नयन्ति

॥ १२ ॥

“स तु वै पृष्ठैः स्तुवीते” त्याहु र्य-

एतानि बहि ष्वमने युञ्ज्या दिति

॥ १३ ॥

उपवती प्रतिप द्ववत्यु प वै

स्थन्तरं स्थन्तरमेवास्मै तथा युनक्ति

॥ १४ ॥

सरस्वतो द्वितीया भवति स्वर्गो लोकः

सरस्वान् स्वर्गो लोको बृहद् बृह देवास्मै तथा युनक्ति

॥ १५ ॥

सरस्वत्या स्तृतीया भवति वाग्वै सरस्वती

वाग्वैरूपं वैरूप मेवास्मै तथा युनक्ति

॥ १६ ॥

सावित्री चतुर्थी भवति प्रजापतिर्वै सविता

प्रजापतिर्वैराजं वैराज मेवास्मै तथा युनक्ति

॥ १७ ॥

ब्राह्मणस्पत्या पञ्चमी भवति ब्रह्म वै ब्रह्मण-

स्पतिर्ब्रह्म शक्र्यः शकरी रेवास्मै तथा युनक्ति

॥ १८ ॥

आमि पावमानी षष्ठी भवति गायत्री वैरेवती
गायत्र च्छन्दा अग्नी रेवती रेवासमै तथा युनक्ति ॥ १९ ॥

न चत्वारि षड्भ्यो विभवन्ति
यदनिरुक्तानि तेन विभवन्ति ॥ २० ॥

सर्वाणि स्वाराण्याज्यानि तज्जामि
नाना देवत्यैः स्तुव न्यजामितायै ॥ २१ ॥

१“सुषमिद्धो न आवहे” त्याप्रिय आज्यानि भवन्ति ॥ २२ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत स-
दुग्धो रिरिचानो ऽमन्यत स एतान्याप्रिय-
आज्या न्यपश्य तैरात्मान माप्रीणात्-
दुग्ध इव वा एष रिरिचानो यः सर्वं ददाति यदा-
प्रिय आज्यानि भवन्त्या त्मान मेव तै राप्रीणाति ॥ २३ ॥

एत हिं तु वै पृष्ठानि यथायतनं कल्पन्त-
इत्याहु र्यद्रथन्तरं प्रथमं बृह दुत्तमं मध्य इतराणीति ॥ २४ ॥

२“जामि वा एतद्यज्ञे क्रियत” इत्याहु र्यत्सर्वाणि
निधनवन्ति सह क्रियन्त इति यदन्तरा सोमा-

यन्त्यन्तरोक्थानि शस्यन्तेऽन्तरा वषट्कुर्वन्ति तेनाजामि ॥ २५ ॥

व्यत्यास मिडाश्च निधनानि चाहु स्तेनाजामि ॥ २६ ॥

च्यवन्ते वा एतद्रेवत्यः स्वादायतनादित्याहुर्यत्
त्रय स्त्रिंशात् स्तोमा द्यन्तीति यद् गायत्र्यो भवन्ति
तेनायतना न्न च्यवन्ते याहि का च गायत्री सा रेवती ॥ २७ ॥

पष्ठः खण्डः

“पशुभिर्वा एष व्यृध्यत” इत्याहु र्यः सर्वं
ददाति तच्छवीं परिधत्ते पशुभिरेव समृध्यते ॥ १ ॥

रोहिणी छवी भवत्येतद्वै पशूनां भूयिष्ठं
रूपं यद्रोहितं साक्षा देवैना नव रुन्धे ॥ २ ॥

अरण्ये तिस्रो वस त्यारण्यं ताभि रन्नाद्य मव रुन्धे ॥ ३ ॥

उदुम्बरे वसत्यू र्गुदुम्बर ऊर्जमेवा वरुन्धे ॥ ४ ॥

खनित्रेण जीव त्यवृत्ति मप जयति ॥ ५ ॥

उभयतः क्षुण्णं दक्षिणं भवत्युभयतः

एवास्मा अन्नाद्यं रदत्यस्माच्च लोका दमुष्माच्च

॥ ६ ॥

निषादेषु तिस्रो वसत्यस्यां वा एते

परीत्ताय देवास्या मन्नाद्यं तदवरुन्धे

॥ ७ ॥

जने तिस्रो वसति जन्यं ताभि रन्नाद्य मवरुन्धे

॥ ८ ॥

समान जने तिस्रः समान जन्यं ताभिः

॥ ९ ॥

द्वादशैता रात्रयो भवन्ति द्वादश मासाः संवत्सरः

संवत्सर मन्व न्नाद्यं प्रजायते तदेवाप्त्वा वरुन्धे

॥ १० ॥

संवत्सरं न याचे दामाद्य मिव वा एतद्यः-

सद्योदत्तं प्रत्यत्ति सद्यो वै देवानां संवत्सरः

॥ ११ ॥

नोदीय मानं प्रति नुदे दन्नाद्यस्या प्रतिनोदाय

॥ १२ ॥

उष्णीषं बिभर्त्ति शिल्पत्वाय

॥ १३ ॥

न मृन्मयेन पिबेदाहुतिर्वा एषा-

यद् ब्राह्मणस्य मुखं न वै मृन्मय-
माहुतिमानशेऽथ यदमृन्मययो भवति
स्व एव मुख आहुति ज्जुहोति

॥ १४ ॥

सप्तमः खण्डः

पञ्च विंशोऽभिष्टोमः

॥ १ ॥

सर्वजिता वै देवाः सर्वं मजयन् सर्वस्याप्त्यै
सर्वस्य जित्यै सर्वं मेवै तेनाप्नोति सर्वं ज्जयति

॥ २ ॥

तस्य महाव्रतं पृष्ठम्

॥ ३ ॥

अकुर्यँ शस्यते

॥ ४ ॥

चतुर्विंशतिः संवत्सरस्यार्ध-

मासाः संवत्सरः पञ्चविंशोऽन्नं

व्रतं संवत्सरा देतेन्नाद्य मवरुन्धे

॥ ५ ॥

अन्नादो भवति य एवं वेद

॥ ६ ॥

एतेन वै गौराङ्गिरसः सर्वं पाप्मानं-

मतरत्सर्वं पाप्मानं तरत्येतेन स्तोमेन तुष्टवानः

॥ ७ ॥

अष्टमः खण्डः

अथैष ज्योतिः

॥ १ ॥

पराङ्मनो विरात्रोऽर्वाङ्मिष्टोमो य-

स्त्रिरात्रे विभ्रं शते न तस्मिन् पुनरस्त्यथ

योऽमिष्टोमे प्रायश्चित्तिम तदपि ह्येतेनैक-

विं शति दक्षिणेन पुन र्यजेत यस्मिन् ह्येव

यज्ञक्रतौ विभ्रं शते सैव तस्य प्रायश्चित्तिः

॥ २ ॥

उपसदि सहस्रं प्रात रनुवाक मन्वाह

तदसौलोकः सहस्रं दक्षिणा स्तदन्त-

रिक्षं सहस्रमेतान्यक्षराणि तदयं लोक

एषु लोकेषु प्रति तिष्ठति य एवं वेद

॥ ३ ॥

“ऋक्था वा अन्यत् सहस्रं” मित्याहु-

रक्षरेस्था अन्यदिति यत् विरात्रे दीयते

तद्वक्था अथ यदमिष्टोमे तदक्षरेस्था

॥ ४ ॥

यत् सहस्राक्षरासु ब्रह्मसाम-

भवति सहस्रस्यैव सा प्रतिष्ठतिः

॥ ५ ॥

“यावद्वै सहस्रं गाव उत्तराधरा” इत्याहु-

स्तावदस्मात् लोकात् स्वर्गो लोक इति

तस्मादाहुः सहस्र याजी वा इमान् लोकान् प्राप्नोति

॥ ६ ॥

“पशुभिर्वा एष व्यृध्यत” इत्याहु र्यः सद्यः

सहस्रं ददातीति पङ्क्तिषु ब्रह्मसाम भवति पाङ्क्तो-

यज्ञः पाङ्क्ताः पशवो यज्ञ एष पशुषु प्रति तिष्ठति

॥ ७ ॥

त्रिवृतं स्तोमं सम्पद्यते विराजं छन्दः

॥ ८ ॥

प्राणो वै त्रिवृदन्नं विराटण्ण वै

प्राण ऋतेऽन्नात्पा रयति नान्नमृते

प्राणा त्प्राणेषु चैवान्नाद्ये च प्रति तिष्ठति

॥ ९ ॥

नवमः खण्डः

अथैष सर्वज्योतिः सर्वस्याप्तिः सर्वस्य-

जितिः सर्वमेवै तेनाप्नोति सर्वं जयति

॥ १ ॥

परमो वा एष यज्ञः परमै-

सहस्रं परमतां गच्छति य एवं वेद

॥ २ ॥

तस्य द्विशताः स्तोत्रीया अन्तो वै वाचो

द्विशत मन्तः सहस्र मन्त एव तदन्तं प्रतिष्ठापयति

॥ ३ ॥

कृत स्तोमो वा एष सर्व मेवै-

तेनाप्नोति सर्वं जयति सर्वं हि कृतेन जयति

॥ ४ ॥

विराजं सम्पद्यतेऽन्नं विराडन्नाद्य मेवा वरुन्धे

॥ ५ ॥

एकविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वा

एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठति

॥ ६ ॥

दशमः खण्डः

अथैष विश्वज्योति र्वक्ष्यः

॥ १ ॥

पशवो वा उक्थानि पशवो विश्व-

ज्योति विश्व एव ज्योतौ पशुषु प्रति तिष्ठति

॥ २ ॥

अहर्भिर्वै विराज इमान् लोकानाप्नोति

- सवनैरेष उत्तर मुत्तरं तिरावस्याह वर्षीय उत्तर-
 मुत्तर मेतस्य सवनं वर्षीय स्तेन तिरात्र माम्नोत्युत्तर-
 उत्तर एषां लोकानां ज्यायाँ स्तेनेमान् लोका नाम्नोति ॥ ३ ॥
- अस्थूरि र्वा एष सन्ततो यज्ञो
 द्वौ द्वौ हि स्तोमौ सवनं वहतः ॥ ४ ॥
- तिवृ त्पञ्चदशौ प्रातः सवनं सप्तदश पञ्चविंशौ
 माध्यन्दिनं सवनं चतुर्विंशैकविंशौ तृतीय सवनम् ॥ ५ ॥
- यद्वै युक्ते सन्तत आधीयते वहति तद्यथा-
 युक्ते सन्तत आदध्या देवमेतस्मिन् सहस्र माधीयते ॥ ६ ॥
- ^१उभे बृहद्रथन्तरे भवतः ॥ ७ ॥
- इयं वै रथन्तरं द्यौ बृहदेवास्मा ल्लोका-
 द्वायत्येवामुष्मा दुभयो रनयो लोकायाः प्रति तिष्ठति ॥ ८ ॥
- अनुष्टुभ्याथर्वणं भवति ॥ ९ ॥
- भेषजं वै देवानामथर्वणो भेषज्या यैवारिष्ट्यै ॥ १० ॥

उद्वंशीय मुक्थाना मन्ततो भवति सर्वेषां वा
एतत् पृष्ठानां रूपं सर्वेष्वेव रूपेषु प्रति तिष्ठति

॥ ११ ॥

उक्थो भवति पशवो वा उक्थानि
पशवः सहस्रं पशुष्वेव तत्पशू न्दधाति

॥ १२ ॥

एकादशः खण्डः

यो वा अग्निष्टोमे त्रिरात्रं
प्रोतं विद्यात्सोऽग्निष्टोमे सहस्रं
दद्यात् त्रिरात्रा यतनं हि सहस्रम्

॥ १ ॥

१“उपास्मै गायता नरं” २“उपोषु
जातमप्तुरं” ३“पवस्व वाचो अग्रिय”
इति प्रतिपदो भवन्त्येतद्वै त्रिरात्र मकः

॥ २ ॥

पवमाने रथन्तरं करोति पवमान-
स्यान्त्यं वामदेव्यं बृहत् पृष्ठम्

॥ ३ ॥

इयं वै स्थन्तर मन्तरिक्षं वामदेव्यं द्यौर्बृहदिमे-
लोका स्त्रिरात्रो यदेतानि सामानि सध्रयञ्चि करो-
तीमानेव तल्लोकान् सन्दधाति तेन त्रिरात्र माप्नोति

॥ ४ ॥

ककुभं प्राची मुदूहति

॥ ५ ॥

पुरो ह्येतया सत्या पशु वीर्यं करोति

॥ ६ ॥

तस्या मिडानां संक्षारः पुरुषो वै ककुप् पशव-
इडानां संक्षार अत्मन्येव तत्पशून् प्रतिष्ठापयति

॥ ७ ॥

“प्रलं प्रीयूषं पूर्यं यदुक्थ” मिति सतोबृहत्यो भवन्ति

॥ ८ ॥

सतो बृहत्यो वै देवा इमान् लोकान्

व्याप्नुवन्निमानेवैताभिर्लोकान् व्याप्नोति

॥ ९ ॥

ता वा एता गायत्र्यो यत्त्रिपदा स्तेन

गायत्र्य स्ता वा एता जगत्यो यद् द्वादशा-

क्षराणि पदानि तेन जगत्य स्ता वा एता बृहत्यो-

यत् षट् त्रिंश दक्षरा स्तेन बृहत्यः सर्वेषां वा

एताश्छन्दसां रूपं सर्वाणि रूपाणि पशूना भवन्धे

॥ १० ॥

एतद्वै प्रत्यक्षं महाव्रतं तस्य गायत्रौ-

शिरो बृह द्रथन्तरे पक्षौ वामदेव्य मात्मा

यज्ञा यज्ञीयं पुच्छं दक्षिणा एवाकर्ष्यमेष-

वा व प्रत्यक्षं महा व्रतेन स्तुते य एतेन यजते ॥ ११ ॥

तस्य बृहत्पृष्ठं पङ्क्तिषु ब्रह्मसाम तदाहुश्छन्दो-

व्याधीयते यद् बृहत्पृष्ठं भवति पङ्क्तिषु ब्रह्मसामेति ॥ १२ ॥

श्रायन्तीयमेव कार्यं न छन्दो व्याधीयते ॥ १३ ॥

एषो सहस्रस्य प्रतिष्ठुतिः ॥ १४ ॥

सहस्र मन्य मभि तिष्ठतीत्याहुः

सहस्र मन्योऽन्वा तिष्ठतीति ॥ १५ ॥

ककुभं प्राची मुदूह त्यथ यदेषा द्विपदा

ककुभो लोके क्रियते सहस्रस्यैव सोऽन्वास्थायः ॥ १६ ॥

अनुष्टुभं सम्पद्यते वागनुष्टुब्वाक्

त्रिरात्र स्तेन त्रिरात्र माप्नोति ॥ १७ ॥

द्वादशः खण्डः

आदित्याश्चाङ्गिरसश्चादीक्षन्त ते

स्वर्गे लोकेऽस्पर्द्धन्त तेऽङ्गिरस आदित्येभ्यः

श्वः सुत्यां प्राब्रुवँस्त आदित्या एत मपश्यँ

स्तं सद्यः परिक्रीया यास्य मुद्गातारं वृत्वा तेन

स्तुत्वा स्वर्गं लोक मायन्न हीयन्ताङ्गिरसः

॥ १ ॥

भ्रातृव्यवान्यजेत

॥ २ ॥

^१भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

तस्मा अमु मादित्य मश्वँ श्वेतं कृत्वा

दक्षिणा मानयँ स्तं प्रतिगृह्य व्यभ्रँशत

स एता न्यायास्या न्यपश्य चैरात्मानं समश्रीणात्

॥ ४ ॥

यदायास्यानि भवन्ति भेषजायैव शान्त्यै

॥ ५ ॥

स्वर्गकामो यजेत

॥ ६ ॥

बृहतीं सम्पद्यते बृहत्या वै देवाः स्वर्ग-

लोक मायन् स्वर्ग मेवैतेन लोक माप्नोति

॥ ७ ॥

पशुकामो यजेत

॥ ८ ॥

पशवो वै बृहती पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ९ ॥

त्रयोदशः खण्डः

एतस्यैवैकविंशमग्निष्टोमसाम कृत्वामयाविनं याजयेत्

॥ १ ॥

प्राणो वै त्रिवृत्प्राणा आदित्यः प्राणैरेष-

व्यूध्यते य आमयावी प्राणैरेवैनं समर्द्धयति

॥ २ ॥

विराजं सम्पद्यतेऽप वा एतस्मादन्नाद्यं क्रामति

य आमया व्यन्नं विराड् न्नाद्य मेवास्मिन् दधाति

॥ ३ ॥

एकविंशोऽग्निष्टोमो भवत्य प्रतिष्ठितो वा-

एष य आमयावी प्रतिष्ठैकविंशः प्रत्येवतिष्ठति

॥ ४ ॥

एतेनैवा न्नाद्य कामो वा प्रतिष्ठा कामो वा

यजेतान्नं विराट् प्रतिष्ठैकविंशोऽत्यन्नं प्रति तिष्ठति

॥ ५ ॥

उर्वरा वेदि भवत्येतद्वा अस्या-

वीर्यवत्तमं वीर्येणैव यज्ञं समर्चयति

॥ ६ ॥

खल उत्तरवेदि रत्न हि स रसः

समवैति सरसमेव यज्ञं करोति

॥ ७ ॥

खलेवाली यूषो भव त्येतया

हि तं रस मुत्कृषन्ति

॥ ८ ॥

त्रिवत्सः साण्डः सोमक्रयणः सेन्द्रत्वाय

॥ ९ ॥

सर्वा दिशोऽश्वरथाः सोमप्रवाका विधावन्ति

॥ १० ॥

सर्वाभ्य एवास्मै दिग्भ्योऽन्नाद्य मवरुन्धे

॥ ११ ॥

योजने चतुर्वाहिणा प्राच्यां दिशि

प्राह्वैवमिव वा अध्वानो विमिता यैवा-

ध्वनो मात्वा तां धावयन्ति तैपदे प्रष्टिवा-

हिनोदीच्यां गव्यूतौ द्योगेन प्रतीच्यां

क्रोशे स्थूरिणा दक्षिणैतद द्वै दिशाँ रूपं

यदेव दिशाँ रूपं तेन यज्ञं समर्चयन्ति

॥ १२ ॥

सक्षीर दृतयो रथा भवन्ति ततो यन्नव-

नीत मुदिया तदाज्येऽपि कार्य्यं सद्यस्त्वाय

॥ १३ ॥

चतुर्दशः खण्डः .

अथैषोऽङ्गिरसा मनुक्रीः

॥ १ ॥

एतेन वा अङ्गिरस आदित्यानां-

प्नुवन् यो हीन आनुजावर इव

स्यात् स एतेन यजेताप्नोति पूर्वेषां

प्रहा माप्नुवन् ह्येतेनाङ्गिरस आदित्यान्

॥ २ ॥

तस्य चतुर्विंशौ पवमानौ

॥ ३ ॥

चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्र्या वै देवा इमान्-

लोकान् व्याप्नुवन्निमा नेवै तेन लोकान् व्याप्नोति

॥ ४ ॥

तेजो ब्रह्मवर्चसं गायत्री तेज-

एव ब्रह्मवर्चसं मवरुन्धे प्राणो गायत्री

प्रजननं प्राणादेव गायत्र्याः प्रजायते

॥ ५ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्तश्चायुजश्च

तन्मिथुनं तस्मा न्मिथुना त्प्रजायते

॥ ६ ॥

विराजं सम्पद्यतेऽन्नं विराड् न्नाद्य मेवा वरुन्धे

॥ ७ ॥

एकविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वा
एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठति

॥ ८ ॥

पञ्चदशः खण्डः

अथैष विश्वजि च्छिल्पः

॥ १ ॥

शिल्पं वा एष स्तोमानां

पश्यति गृहे शिल्पं य एवं वेद

॥ २ ॥

तस्याष्टादशौ पवमानौ

॥ ३ ॥

चक्रीवा न्वा एष यज्ञः कामाय

यं कामं कामयते तमेतेनाभ्यश्नुते

यत्न हि चक्रीवता कामयते तदभ्यश्नुते

॥ ४ ॥

स्वर्गं कामो यजेत

॥ ५ ॥

स्वर्गो लोकः पृष्ठानि स्वर्ग-

मैवै तेन लोक माप्नोति

॥ ६ ॥

तैजो ब्रह्मवर्चसं पृष्ठानि यदेकधा पृष्ठानि-

भवन्त्येकधैवास्मिँ स्तेजो ब्रह्मवर्चसंदधाति

॥ ७ ॥

अन्नं पशवः पृष्ठानि यदेकधा पृष्ठानि

भवन्त्येकधैवास्मिँ नन्नाद्यं पशून् दधाति

॥ ८ ॥

तदाहुर्नालोलोकानि पृष्ठानि यदेकस्मिन्यज्ञ-

क्रतौ समव रुध्यन्त ईश्वरो यजमानोऽप्रतिष्ठातोरिति

॥ ९ ॥

एकविंशं होतुः पृष्ठं भवति

प्रतिष्ठा वा एकविंशं मध्य एव

यज्ञस्य प्रतितिष्ठत्येकविंशोऽभिष्टोमो भवति

प्रतिष्ठा वा एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठति

॥ १० ॥

द्वावेता वेकविंशौ भवतो द्विपा यजमानो-

यजमानमेव यज्ञे पशुषु च प्रतिष्ठापयति

॥ ११ ॥

षोडशः खण्डः

अथैष एकत्रिकः प्रजापते रुद्रित्

॥ १ ॥

एतेन वै प्रजापतिरेषां लोकानां मुदभिनत्

॥ २ ॥

कृतस्तोमो वा एष उद्भिन्नं ह्येव कृतस्य

॥ ३ ॥

यदेकया स्तुव न्त्येको वै प्रजापतिः

प्रजापति मेवाप्नोत्यथ यत्तिसृभि-

स्त्रय इमे लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति

॥ ४ ॥

ता उ चतस्रस्सम्पद्यन्ते चतु-

ष्पादाः पशवः पशुष्वेव प्रति तिष्ठति

॥ ५ ॥

गायत्रीं सम्पद्यते तेजो ब्रह्मवर्चसं

गायत्री तेज एव ब्रह्मवर्चसं भवर्द्धे

॥ ६ ॥

प्राणो गायत्री प्रजननं प्राणादेव गायत्र्याः प्रजायते

॥ ७ ॥

^१“अया रुचा हरिण्या पुनान” ह्यार्षवः पवमानः

॥ ८ ॥

सर्वेषां वा एषा छन्दसां रूपं सर्वेष्वेव-

छन्दस्स्वार्भवं पवमानं प्रतिष्ठापयति

॥ ९ ॥

तस्यां गायत्रपाश्वं न गायत्रादेति न साम्नो न निधनात्

॥ १० ॥

॥ इति षोडशोऽध्यायः ॥

॥ सप्तदशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

देवा वै स्वर्गं लोकमायं स्तेषां देवा-

अहीयन्त ब्राह्मणां प्रवसन्त स्त आगच्छन्

यतो देवाः स्वर्गं लोकमायं स्तेन तं स्तोमं

न छन्दोऽविन्दन्येन तानाप्स्यं स्ते देवा-

मरुतोऽब्रुवन्नेतेभ्यस्तं स्तोमं तच्छन्दः प्रयच्छत

येनास्मा नाप्रवानिति तेभ्य एतं षोडशं स्तोमं

प्रायच्छन् परोक्ष मनुष्टुभं ततो वै ते ता नाप्नुवन्

॥ १ ॥

हीना वा एते हीयन्ते ये ब्राह्मणां प्रवसन्ति

न हि ब्रह्मचर्यं चरन्ति न कृषिं न वणिज्यां

षोडशो वा एतत् स्तोमः समाप्नुवन् मर्हति

॥ २ ॥

मरु त्स्तोमो वा एष यानि

क्षुद्राणि छन्दांसि तानि मरुताम्

॥ ३ ॥

ककुभं प्राची मुदूहत्यथ यदेषा द्विपदा-

ककुभो लोके क्रियते रूपेणैवैनां स्तत् समर्द्धशति

॥ ४ ॥

१“अधा हीन्द्र गिर्वेण” इति विषमं छन्दो-

विषम इव वै व्रातः सर्वानेवैतान् समान् करोति

॥ ५ ॥

तासु द्यौतानम्

॥ ६ ॥

द्युतानो मारुत स्तेषां गृहपति-

रासी च एतेन स्तोमेना यजन्त ते

सर्व आर्धुवन् यदेतत् साम भवत्यृध्या एव

॥ ७ ॥

यन्निरुक्तं विघनमुपेयुर्गृहपतिरेव-

धर्नुयादपेतरान् आध्नीताथ यदनिरुक्तमुप-

यन्ति सर्वानेवै तानृद्धौ भूतौ प्रतिष्ठापयति

॥ ८ ॥

गरगिरो वा एते ये ब्रह्माद्यं जन्य-

मन्न मदन्त्यदुरुक्तवाक्यं दुरुक्तमाहु रदण्ड्यं

दण्डेन धनन्त श्ररन्त्यदीक्षिता दीक्षित वाचं वदन्ति

षोडशो वा एतेषां स्तोमः पाप्मानं निर्हन्तु मर्हति

यदेते चत्वारः षोडशा भवन्ति तेन पाप्मनोऽधि निर्मुच्यन्ते

॥ ९ ॥

१ “देवो वो द्रविणोदा” इत्यग्निष्टोम-

साम कार्यं देवता स्वेवैनान् प्रतिष्ठापयति

॥ १० ॥

अथो स्वल्वाहु “रदर्शि गातुवित्तम”

इत्येव सतो बृहतीषु कार्यं विषम इव वै

वातः सर्वा नेवैनान् सतो बृहतः करोति

॥ ११ ॥

तदाहु. शिथिलमित्र वा एतत् छन्दश्चराचरं यत्

सतो बृहती “देवो वो द्रविणोदा” इत्येव कार्यम्

॥ १२ ॥

एषा वै प्रतिष्ठिता बृहती या पुनः पदा

तद्यत्पदं पुनरा रभते तस्मात्पुत्रो मातर मध्येति

॥ १३ ॥

उष्णीषञ्च प्रतोदश्च ज्याल्लोडश्च

विपथश्च फलकास्तीर्णः कृष्णशं वासः

कृष्ण वलक्षे अजिने रजतो निष्क स्तद् गृहपतेः

॥ १४ ॥

धलूकान्तानि दाम तूषाणी तरेषां द्वे द्वे

दामनी द्वे द्वे उपानहौ द्विषं हितान्यजिनानि

॥ १५ ॥

एतद् वै व्रात्यधनं यस्मा एतद्देदति-

तस्मिन्नेव मृजाना यन्ति

॥ १६ ॥

तय स्त्रिंशता तय स्त्रिंशता गृहपति मभि-

समायन्ति त्रय स्त्रिंशद्धि देवा आधर्नुवन् ऋध्या एव

॥ १७ ॥

द्वितीयः खण्डः

अथैष षट् षोडशी ये नृशंसा निन्दिताः

सन्तो ब्राह्म्यां प्रवसेयु स्त एतेन यजेरन्

॥ १ ॥

अभिपूर्वेण वा एते पाप्मना गृहीता ये नृशंसा

निन्दिताः सन्तो ब्राह्म्यां प्रवसन्ति यत् षट् षोडशानि

स्तोत्राणि भवन्ति तेन पाप्मनोऽधि निर्मुच्यन्ते

॥ २ ॥

यदेकविंशोऽमिष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वा

एकविंशो मध्यत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

उक्थो भवति पशवो वा उक्थानि पशवो-

नृशं समग्रं परिणयन्ति पशुभि रेवैना नग्रं परिणयति

॥ ४ ॥

तृतीयः खण्डः

अथैष द्वि षोडशी ये कनिष्ठाः

सन्तो ब्राह्म्यां प्रवसेयु स्त एतेन यजेरन्

॥ १ ॥

हीना वा एते हीयन्ते ये कनिष्ठाः सन्तो-

ब्राह्म्यां प्रवसन्ति यत्त्रिवृतः पवमाना भवन्ति मुखं वै

त्रिवृतः स्तोमानां मुखत एवैनान् यज्ञस्य परिणयति

॥ २ ॥

यद् वै षोडशे स्तोत्रे भवत स्तेन पाप्मनोऽधि निर्मुच्यन्ते

॥ ३ ॥

एकविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वा

एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

चतुर्थः खण्डः

अथैष शमनीचा मेढ्राणां स्तोमो ये

ज्येष्ठाः सन्तो ब्राह्म्यां प्रवसेयु स्त एतेन यजेरन्

॥ १ ॥

अग्रा दग्रं रोहन्त्यूर्ध्वाः स्तोमा यन्त्यनपभ्रं शाय

॥ २ ॥

एतेन वै शमनीचा मेढ्रा अयजन्त

तेषां कुषीतकः सामश्रवसो गृहपति रासीत्-

तान् लुशाकपिः खार्गलि रनुव्याहर-
 दवाकीर्षत कनीयाँसौ स्तोमा वृपागु रिति तस्मा-
 त्कौषीतकीनां न कश्चनातीव जिहीते यज्ञावकीर्णा हिं

॥ ३ ॥

पञ्चमः खण्डः

इन्द्रो वै विशिरसं त्वाष्ट्रं महँस्त-

म श्लीला वागभ्यवदत् सोऽग्निमुपाधावत्

स एतदग्निं स्तोत्रं मपश्यत् तदात्मन्यधि विधाय

तेनैनं मयाजयत् तेनास्याश्लीलां वाचं मपाहन्

॥ १ ॥

अपाश्लीलां वाचं हते य एवं वेद

॥ २ ॥

योऽपूत इव स्यादग्निष्टुता यजेताग्निनैवास्य

पाप्मानं मपहत्यं त्रिवृता तेजो ब्रह्मवर्चसं दधाति

॥ ३ ॥

तदाहु र्यत्त्रिवृद्भवत्येकस्मादेवाङ्गात्

पाप्मानं मपहन्ति मुखा देवेति

॥ ४ ॥

ज्योतिष्ठौम एव कार्ग्यः

॥ ५ ॥

यत्त्रिवृद्भवति यदेवास्य मुखतोऽपूतं

तत्तेनापहन्ति यत् पञ्चदशो यदेवास्योर स्तो-

बाह्वो रपूतं तत्तेना पहन्ति यत् सप्तदशो-

यदेवास्य मध्यतोऽपूतं तत्तेना पहन्ति यदेक-

विंशो यदेवास्य पदो रष्ठीवतो रपूतं तत्तेना पहन्ति

॥ ६ ॥

वैश्वानरं वा एष प्रविशतीत्याहु र्योऽग्निष्टुता

यजत इति वारवन्तीय मग्निष्टोमसाम कार्यं

तस्य यदपूतं तदग्निः क्षापयत्यथेतरः शुचिः पूत उदेति

॥ ७ ॥

पष्ठः खण्डः

तिवृ दग्निष्टु दग्निष्टोम स्तस्य वायव्या स्वग्निष्टोमसाम

॥ १ ॥

ब्रह्मवर्चसकामो यजेत

॥ २ ॥

तेजो वै तिवृद् ब्रह्मवर्चसं यद्वायव्या-

स्वग्निष्टोम साम भवत्यु पैवैनं तद्धमति

॥ ३ ॥

यथा हिरण्यं निष्टपे देवमेन मग्निष्टु न्निष्टपति

॥ ४ ॥

सप्तमः खण्डः

एतस्यैव रेवतीषु वारवन्तीय-

मग्निष्टोम सामकृत्वा पशुकामो यजेत

॥ १ ॥

जरत्कक्षो वा एष योऽपशु र्यथा वै-

जरत्कक्षे पशवो न रमन्त एव मेतस्मिन्-

पशवो न रमन्ते योऽपशु र्यदा वै जर-

त्कक्षमग्निं र्ह्येन मभिवर्षत्यथास्मि-

न्नोषधयो जायन्तेऽथ वै तस्मिन् पशवो रमन्ते

॥ २ ॥

रमन्तेऽस्मिन् पशवो य एवं वेद

॥ ३ ॥

यदेवास्या पशव्यं तदग्निष्टु न्निर्दहति

यदग्निष्टु न्निर्दहति तदद्भ्री रेवतीभिः शमयति

॥ ४ ॥

अष्टमः खण्डः

ऽयोतिष्टोमेना मिष्टुता यज्ञ विभ्रष्टो यजेत

॥ १ ॥

यस्मिन् वा यज्ञक्रतौ विभ्रं शेते

॥ २ ॥

अग्निर्वा एतस्य हव्य मत्ति यो यज्ञे-

विभ्रं शते न देवता हव्यं गमय त्यग्निमे वैकथ धर्नोति

॥ ३ ॥

यद्वै सँ शीर्यतेऽथान्य न्निष्कुर्वन्ति
 न तेन तद्याति यदा वा व तन्निष्कुर्वन्त्यथ
 तद्याति येष्वेव स्तोमेषु विभ्रँशते यस्मिन्
 यज्ञक्रतौ तैरेव यजेत येष्वेव स्तोमेषु
 विभ्रँशेत यस्मिन् यज्ञक्रतौ तेष्वेव प्रति तिष्ठति •

॥ ४ ॥

नवमः खण्डः

सप्तदशेना मिष्टुता न्नाद्यकामो यजेत

॥ १ ॥

अन्नं वै सप्तदशोऽग्निरन्नाद्यस्य

प्रदाता ग्निरेवास्मा अन्नाद्यं प्रयच्छति

॥ २ ॥

अन्नादो भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

सर्वस्सप्तदशो भवति प्रजापति वै

सप्तदशः प्रजापति मेवा ग्नीति

॥ ४ ॥

दशमः खण्डः

त्रिवृदग्निष्टोम स्तस्यानिरुक्तं प्रातः स्सवनम् ॥ १ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टा

अपाक्रामन् स एतदनिरुक्तं प्रातः स्सवनमपश्य-
त्तेनासां मध्यं व्यवै त्ता एन मुपावर्त्तन्त पर्य्येनमाविशन् ॥ २ ॥

ग्रामकामो यजेत यदेतदनिरुक्तं प्रातः स्सवनं भवति
मध्य मेवासां व्यवै त्युपैन मावर्त्तन्ते पर्य्येनं विशन्ति ॥ ३ ॥

स एष प्रजापते रपूर्वो नास्मात् पूर्वो भवति य एवं वेद ॥ ४ ॥

एकादशः खण्डः

त्रिवृदग्निष्टोमः ॥ १ ॥

तस्य प्रातः स्सवने सन्नेषु नाराशंसे-

ष्वेकादश दक्षिणा व्यादिश त्यश्च द्वादशा-

माध्यन्दिने ता उभयोरपाकरो त्येकादश

तृतीयं सवने ता वशाया मपाकरोति ॥ २ ॥

तत्रैव त्रिंशदेता दक्षिणा भवन्ति

त्रय स्त्रिंशदेवता देवता एवाप्नोत्य-

श्व श्वतु स्त्रिंशो दक्षिणानां प्रजापति-

श्वतु स्त्रिंशो देवतानां प्रजापति मेवाप्नोति

॥ २ ॥

स एष बृहस्पति सवो बृहस्पतिर-

कामयत देवानां पुरोधां गच्छेय मिति

स एतेनायजत स देवानां पुरोधा मगच्छत्

॥ ४ ॥

गच्छति पुरोधां य एवं वेद

॥ ५ ॥

स एष स्थपति सवो यं स्थाप-

त्यायाभि विञ्चेरन् स एतेन यजेत

॥ ६ ॥

गच्छति स्थापत्यं य एवं वेद

॥ ७ ॥

कृष्णाजिनेऽध्यभिषिच्यत एतद् वै

प्रत्यक्षं ब्रह्मवर्चसं ब्रह्मवर्चस एवाध्यभिषिच्यते

॥ ८ ॥

आज्येनाभिषिच्यते तेज आज्यं तेज आत्मन्धत्ते

॥ ९ ॥

द्वादशः खण्डः

त्रिवृदग्निष्टोमः स सर्वं स्वारी यः कामयेत-

अनामयतामुं लोक मियामिति स एतेन यजेत ॥ १ ॥

प्राणो वै त्रिवृत् प्राणः स्वरः प्राणाने-
वास्य बहि णिरादधाति ताजक् प्रमीयते ॥ २ ॥

त्रिवृद् वै स्तोमानां क्षेपिष्ठो यत्त्रि-
वृद्धवत्याशीयः सङ्गच्छतां इत्यनन्तो वै
स्वरोऽनन्तोऽसौ लोकोऽनन्तमेवैनं स्वर्गं लोकं गमयति ॥ ३ ॥

अभिवत्यः प्रवत्यो भवन्त्यस्मादे-
वैनं लोकात् स्वर्गं लोकं गमयन्ति ॥ ४ ॥

आर्भत्र पत्रमाने स्तूयमान औदुम्बर्या-
दक्षिणा प्रावृतो निपद्यते तदेव सङ्गच्छते ॥ ५ ॥

स एष शुन स्कर्णस्तोम एतेन वै शुन स्कर्णो-
बाष्किहोऽयजत तस्मा च्छुन स्कर्ण स्तोम इत्याख्यायते ॥ ६ ॥

तयोदशः खण्डः

त्रिवृदग्निष्टोमो वैश्वदेवस्य लोकः ॥ १ ॥

आग्नेयी प्रतिपद् वैश्वदेवः पशु बार्हिस्पत्यानूबन्ध्या ॥ २ ॥

न यूपं मिन्वन्ति नोत्तर वेदिं निवपन्ति ॥ ३ ॥

परिधौ पशुं नियुञ्जन्ति ॥ ४ ॥

पञ्चाश दक्षिणा ॥ ५ ॥

अहतं वसानोऽवभृथादुदेति चतुरो-
मासो न माँ समश्नाति न स्त्रिय मुपैति ॥ ६ ॥

तत श्वतुर्षु मासेषु वरुण प्रघासानां लोके द्विदिवः ॥ ७ ॥

वारुणी प्रतिप न्मारुतः पशुः ॥ ८ ॥

कवती प्रतिप द्वारुणः पशुः ॥ ९ ॥

मैत्रावरुण्यनब्रून्ध्या मिन्वन्ति
यूपं न्युत्तर वेदिं वपन्ति यूपे पशू नियुञ्जन्ति ॥ १० ॥

शतं दक्षिणा अहतं वसानोऽवभृथादुदेति
चतुरो मासो न माँ समश्नाति न स्त्रिय मुपैति ॥ ११ ॥

तत श्वतुर्षु मासेषु साक मेधानां लोके त्रि रात्रः ॥ १२ ॥

अनीकवती प्रतिपदाम्नेयः पशु स्मारुती
प्रतिप दैन्द्राम्नः पशु वैश्वकर्म्मणी प्रतिपदेकादशिनी-

पशवः सौर्या नूबन्ध्या मिन्वन्ति यूपं न्युत्तरवेदिं
वपन्ति यूपे पशू नियुज्जन्ति पञ्चाश च्छतं दक्षिणा

॥ १३ ॥

अहतं वसानोऽवभृथादुदेति चतुरो-

मासो न माँ समश्नाति न स्त्रिय मुपैति

॥ १४ ॥

तत श्वतुर्षु मासेषु शुनासी-

र्ध्यस्यलोके ज्योतिष्टोमोऽभिष्टोमः

॥ १५ ॥

उपवती प्रतिप द्वायव्यः पशुराश्विन्यनू-

बन्ध्या मिन्वन्ति यूपं न्युत्तर वेदिं वपन्ति

यूपे पशुं नियुज्जन्ति द्वादशं शतं दक्षिणा

॥ १६ ॥

अग्निः संवत्सरः सूर्यः परिवत्सरश्चन्द्रमा-

इदा वत्सरो वायु रनु वत्सरोऽग्निं संवत्सरं

वैश्वदेवेनाप्नोति सूर्यं परिवत्सरं वरुण प्रघासै-

श्चन्द्रमस मिदावत्सरं साक मेघैर्वायु मनु वत्सरं शुनासीर्य्येण

॥ १७ ॥

हविर्यज्ञै वै देवा इमं लोक मभ्य-

जयन्नन्तरिक्षं पशुमद्भिः सोमै रमु मिमानैव

लोकानाप्नोत्येषु लोकेषु प्रति तिष्ठति य एवं वैद

॥ १८ ॥

चतुर्दशः खण्डः

यदाभिहोत्रं जुहोत्यथ दशगृह मेधिन आप्नोत्येकया रात्र्या,
 यदा दश संवत्सरानभिहोत्रं जुहोत्यथ दर्श पूर्णमास याजिनमाप्नोति,
 यदा दश संवत्सरान् दर्श पूर्णमासाभ्यां यजते अथामिष्टोम याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभिरमिष्टोमै र्यजतेऽथ सहस्र याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभिः सहस्रै र्यजतेऽथाऽयुत याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभि रयुतै र्यजतेऽथ प्रयुत याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभिः प्रयुतै र्यजतेऽथ नियुत याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभि न्नियुतै र्यजतेऽथार्बुद याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभि र्बुदै र्यजतेऽथ न्यर्बुद याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभि न्यर्बुदै र्यजतेऽथ निखर्वक याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभि न्निखर्वकै र्यजतेऽथ बद्ध याजिनमाप्नोति,
 यदा दशभि बद्धै र्यजतेऽथाक्षित याजिनमाप्नोति
 यदा दशभि रक्षितै र्यजतेऽथगौ भवति,
 यदा गौ भवत्यग्नि भवति यदाऽग्नि-
 भवत्यथ संवत्सरस्य गृहपतिमाप्नोति ॥ १ ॥
 यदा संवत्सरस्य गृहपति भवत्यथ वैश्वदेवस्य-
 मात्रा माप्नोत्यतो वा इतरे पर स्तरां पर स्तरामेव सर्वे ॥ २ ॥
 एतानेव लोकानाप्नोत्येतान् लोका व्रजयति य एवं वेद ॥ ३ ॥

॥ इति सप्तदशोऽध्यायः ॥

॥ अष्टादेशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

सप्तदशोऽग्निष्टोमः

॥ १ ॥

देवाश्च वा असुराश्च प्रजापते र्याः

पुत्रा आसँ स्तेऽसुग भूयाँसो बलीयाँस-

आसन् कनीयाँसो देवा स्ते देवाः प्रजा-

पति मुपाधावन् स एत मुप हव्य मपश्यत्

॥ २ ॥

स ऐक्षत यन्निरुक्त माहरिष्याम्यसुरा-

मे यज्ञं हनिष्यन्तीति सोऽनिरुक्त माहरत्

॥ ३ ॥

^१स उत्तमे स्तोत्रे “देवो वो द्रविणोदा”

इति देवानभिपर्या वर्त्तत

॥ ४ ॥

^२ततो देवा अभवन् परासुराः

॥ ५ ॥

^३भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद

॥ ६ ॥

अथो खल्वाहुः "यज्ञायज्ञावो-
अग्नय" इत्येव कार्यम्

॥ ७ ॥

अग्निं वै सर्वा देवता स्तेन
न देवतानां काञ्चनान्तरेति

॥ ८ ॥

इन्द्रो यतीन् सालावृकेभ्यः

प्रायच्छ तमश्लीला वागभ्यवदत् स-

प्रजापतिं भुपाधाव तस्मा एतमुपह्वयं प्रायच्छ तं-

विश्वे देवा उपाह्वयन्त यदुपा ह्वयन्त तस्मा दुप ह्वयः

॥ ९ ॥

अभि शस्यमानं याजयेत्

॥ १० ॥

देवता वा एतं परिव्रजन्ति यमनृत-

मभि शंसन्ति देवता एवास्यान्न मादयन्ति

॥ ११ ॥

तस्य पूतस्य स्वदितस्य मनुष्या अन्नं मदन्ति

॥ १२ ॥

धाम कामो यजेत

॥ १३ ॥

मारुती भवति मरुतो वै देवानां विशो विशमैवास्मा-

- अनु नियुनक्तय नपक्रामुकास्मा द्विड्भवति ॥ १४ ॥
- पशुकामो यजेत पौषी भवति ॥ १५ ॥
- पशवो वै पूषा पशू नेवा वरुन्धे ॥ १६ ॥
- वैश्वदेवी भवति विश्वे ह्येनं देवा उपाह्वयन्त ॥ १७ ॥
- बृह त्सामा भवति ॥ १८ ॥
- प्रजापति ह्येन मिन्द्राय प्रायच्छत् ॥ १९ ॥
- अश्वः श्यावो दक्षिणा ॥ २० ॥
- स ह्यनिरुक्तः ॥ २१ ॥
- स ब्रह्मणे देयः ॥ २२ ॥
- ब्रह्मा वा ऋत्विजा अनिरुक्तः
स्वेनै वैनं तद्रूपेण समर्द्धयति ॥ २३ ॥
- यावद्ध वै कुमारे सद्यो जात एनो-
ना स्मिंस्तावच्च नैनो भवति य एवं वेद ॥ २४ ॥

द्वितीयः खण्डः

सप्तदशोऽग्निष्टोमः	॥ १ ॥
तस्य द्वादश दीक्षोपसदः	॥ २ ॥
स्वर्गं कामो यजेत	॥ ३ ॥
द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सर स्वर्गो - लोकः स्वर्गं मेवै तेन लोकं माप्नोति	॥ ४ ॥
घृतं व्रतो भवति	॥ ५ ॥
देव व्रतं वै घृतं देव व्रतेनैव देवता अप्येति	॥ ६ ॥
उत्तरेणो त्तरेण काण्डेनो पैत्युत्तर उत्तर एषां लोकानां ज्यायान् स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै	॥ ७ ॥
बृह त्सामा भवति बृहता वै देवाः स्वर्गं लोकं मायन् स्वर्गं मेवै तेन लोकं माप्नोति	॥ ८ ॥
ऋतं मुक्त्वा प्रसर्पन्त्यृतेनैवैनं स्वर्गं लोकं गमयन्ति	॥ ९ ॥
सोम चमसो दक्षिणा देवतयैव देवता अप्येति	॥ १० ॥
औदुम्बरो भवत्यूर्गु दुम्बर ऊर्ज मेवा वरुन्धे	॥ ११ ॥

सगोत्राय ब्रह्मणे देयः सोम पीथस्या विदोहाय

॥ १२ ॥

सर्वः सप्तदशो भवति

॥ १३ ॥

द्वादश मासाः पञ्चर्त्तवः स वै संवत्सरः

संवत्सरः स्वर्गो लोकः स्वर्ग मेवै तेन लोक माप्नोति,

॥ १४ ॥

तृतीयः खण्डः

सप्तदशोऽमिष्टोमः

॥ १ ॥

तस्य दीक्षणीयाया मिष्टौ द्वादश मानं हिरण्यं ददाति ।

चतुर्विंशति मानं प्रायणीयायाम् ।

द्वे चतुर्विंशति माने आतिथ्यायाम् ।

चत्वारि चतुर्विंशति मानानि प्रातः प्रथमाया मुपसदि ।

अष्टौ चतुर्विंशति मानान्यपराह्णे प्रथमाया मुपसदि ।

षोडशचतुर्विंशति मानानि प्रातः मर्मध्यमाया मुपसदि ।

द्वात्रिंशतं चतुर्विंशति माना न्यपराह्णे मध्यमाया मुपसदि ।

चतुष्षष्टिं चतुर्विंशति मानानि प्रातः रुत्तमाया मुपसदि ।

अष्टाविंशति शतं चतुर्विंशति माना न्यपराह उत्तमाया मुपसदि ।

द्वे अष्टाविंशति शत माने अग्नीषोमीयस्य पशो वर्षायाम् ।

चत्वार्यष्टाविंशति शत मानानि प्रातः पशो वर्षायाम् ।

अष्टावष्टाविंशति शत मानानि प्रातः सवने सन्नेषु नारा शंसेषु ।

षोडशाष्टाविंशति शत मानानि माध्यन्दिने-

सवनेऽनडु च्छतंच रुक्मो होतुः स्रगु द्रातुः ।

द्वात्रिंशत मष्टाविंशति शत मानानि तृतीय सवनेषु सन्नेषु नार शंसेषु ।

चतुष्पष्टि मष्टाविंशति शत मानान्युदयनीयाया मिष्टौ ।

अष्टाविंशति शत मष्टाविंशति शत मानानि वशाया वपायाम् । ॥ २ ॥

एष वा अनडुहो लोक माप्नोति य एवं वेद

॥ ३ ॥

एष वै ज्योतिष्मन्तं पुण्यं लोकं

जयति य एवं विद्वानेतेन यजते

॥ ४ ॥

चतुर्थः खण्डः

सप्तदशोऽग्निष्टोमः

॥ १ ॥

तस्य प्रातः सवनीयान् सोमान् प्रतिदुहा

श्रीणाति श्रुतेन मध्यन्दिने दध्ना तृतीय सवने

॥ २ ॥

पशुकामो यजेत

॥ ३ ॥

यत् सर्वाणि सवना न्याशीर्वन्ति भवन्त्यनु-

सवन मेवैनं पशुभिः समर्द्धयति प्रजा त्वस्य

मीलितेव भवति शुक्रिये हि सवने पयसा श्रीणाति

॥ ४ ॥

वैश्यं याजयेत्

॥ ५ ॥

एतद्वै वैश्यस्य समृद्धं यत्पशवः

पशुभि रेवैनं समर्द्धयति

॥ ६ ॥

तस्य कण्व रथन्तरं पृष्ठम्

॥ ७ ॥

सदो विशीयं ब्रह्मसाम

॥ ८ ॥

पशवो वै कण्व रथन्तरं पशवः सदो-

विशीय मभि पूर्वानेवास्मिन् पशून् दधाति

॥ ९ ॥

सर्वः सप्तदशो भवति

॥ १० ॥

द्वादश मासाः पञ्चर्त्तवः स वै संवत्सरः

संवत्सरं पशवोऽनु प्रजायन्ते तानेवाप्त्वा वरुन्धे .

॥ ११ ॥

पञ्चमः खण्डः

सप्तदश उक्थ्यः

॥ १ ॥

इन्द्रो वृत् महन् स विष्वङ् वीर्येण

व्याच्छ त्स्मै देवाः प्रायश्चित्ति मैच्छ-

स्तं न किञ्चना धिनोत्तं तीव्र सोम एवाधिनोत्

॥ २ ॥

सोमाति पवितं याजयेत्

॥ ३ ॥

छिद्र इव वा एष यँ सोमोऽतिपवते

यत्तीव्र सोमेन यजते पिहित्या एवा च्छिद्रतायै

॥ ४ ॥

राजान मपरुद्धं याजयेत्

॥ ५ ॥

विड्वा एत मति पवते यो राजा पृथ्यते
यत्तीव्र सोमेन यजते पिहित्या एवा च्छिद्रतायै ॥ ६ ॥

ग्रामकामो यजेत ॥ ७ ॥

ग्रामो वा एत मति पवते योऽलं
ग्रामाय सन् ग्रामं न विन्दते यत्तीव्र-
सोमेन यजते पिहित्या एवा च्छिद्रतायै ॥ ८ ॥

प्रजाकामो यजेत प्रजा वा एतमति-
पवते योऽलं प्रजायाः सन् प्रजां न विन्दते
यत्तीव्र सोमेन यजते पिहित्या एवा च्छिद्रतायै ॥ ९ ॥

पशुकामो यजेत पशवो वा एतमति-
पवन्ते योऽलं पशुभ्यः सन् पशून् विन्दते
यत्तीव्र सोमेन यजते पिहित्या एवा च्छिद्रतायै ॥ १० ॥

आमयाविनं याजयेत् प्राणा वा
एतमति पवन्ते य आमयावी यत्तीव्र-
सोमेन यजते पिहित्या एवा च्छिद्रतायै ॥ ११ ॥

शतं माशिरं दुहन्ति तीव्र यन्त्येवैनम् ॥ १२ ॥

तत्ता उ एव दक्षिणः ॥ १३ ॥

अभ्यभिसोमानुन्नयन्ति तीव्र एनं

धिन्वदि त्युभा वध्वर्यू सर्वे चमसाध्व-

र्यवोऽच्छावाकाय प्रतिगृणन्ति तीव्रय न्त्येवैनम्

॥ १४ ॥

तदभक्षयन्त ऋत्विज श्रमसानव-

जिघ्रन्ति तीव्रय न्त्येवैनं तत्तानच्छा-

वाकस्य स्तोत्रे भक्षयन्ति तीव्रय न्त्येवैनम्

॥ १५ ॥

तद्यत् सवनानि व्यवभक्षयेयुरप-

क्रामुका यजमाना च्छीः स्यात् सकृत्सकृ-

त्सवनाना मन्ततो भक्षयन्ति सवनाना मसंभेदाय

॥ १६ ॥

स्थन्तरं साम भवति

॥ १७ ॥

इयं वै स्थन्तरमस्यां वा एष न प्रति-

तिष्ठति यो न प्रति तिष्ठत्यस्यां मेवैनं प्रतिष्ठापयति

॥ १८ ॥

श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम भव त्येतदेवास्मि ङ्छीणाति

॥ १९ ॥

यज्ञायज्ञीय मनुष्टुभि भवति

॥ २० ॥

वागनुष्टप् वाचो रसो यज्ञायज्ञीयं वाच्ये वास्य रसं दधाति

॥ २१ ॥

विशो विशीय मग्निष्टौम साम

भव त्येतदेवास्मिन् सर्वं प्रतिष्ठपयति

॥ २२ ॥

उद्वंशीय मुक्थाना मन्ततो भवति सर्वेषां वा

एत तृष्टानां रूपं सर्वेष्वेव रूपेषु प्रति तिष्ठति

॥ २३ ॥

उक्थ्यो भवति पशवो वा उक्थानि पशुष्वेव प्रति तिष्ठति

॥ २४ ॥

—
४४: खण्डः

सप्तदश उक्थ्य षोडशिमान् सप्तदशी

॥ १ ॥

यावान्वै प्रजापति रूर्ध्व स्तावां स्तिर्यक्

॥ २ ॥

यावन्त इमे लोका ऊर्ध्व स्तावन्त स्तिर्यञ्चः

॥ ३ ॥

वाजपेययाजी वाव प्रजापति मामोति

॥ ४ ॥

यत् सप्तदश स्तोत्राणि तेनोर्ध्वमामोति

य त्सर्वः सप्तदश स्तेन तिर्यञ्चम्

॥ ५ ॥

तस्य नाना वीर्याणि सवनानि

॥ ६ ॥

अनिरुक्तं प्रातस्सवनं वाजवन्माध्यन्दिनं

सवनं चितवत् तृतीय सवनम्

॥ ७ ॥

यदनिरुक्तं प्रात रसवनं भवत्य-

निरुक्तो वै प्रजापतिः प्रजापति

मेवाप्नोति यद्वाजवन्माध्यन्दिनं-

सवनमन्नं वै वाजोऽन्नाद्यस्या बरुध्यै

यच्चितवत् तृतीय सवनं स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ ८ ॥

द्वियोनि र्वाजपेय इत्वाहुः प्राजापत्य रस-

निरुक्त सामेति यदनिरुक्तं प्रात रसवनं तेन सयोनिः

॥ ९ ॥

रथन्तरं साम भवत्याशीय उज्झित्यै

॥ १० ॥

इयं वै रथन्तर मस्यामेवा ध्यभि विच्यते

॥ ११ ॥

तस्मा द्वाजपेय याज्यप्रत्य वरोही

॥ १२ ॥

अस्याँ हि सोऽध्यभि विच्यते

॥ १३ ॥

अभीवर्त्तो ब्रह्म साम भवति ब्रह्मणो वा

एष ऋषभ ऋषभता मेवैनं गमयति

॥ १४ ॥

यज्ञायज्ञीय मनुष्टुभि भवति वागनुष्टुप्

वाचो रसो यज्ञायज्ञीयं वाच्येवास्य रसं दधाति

॥ १५ ॥

- वारवन्तीय मग्निष्टोम साम
भवतीन्द्रियस्य वीर्यस्य परिगृहीत्यै ॥ १६ ॥
- उद्वंशीय मुक्थाना मन्ततो भवति सर्वेषां वा
एतत् पृष्ठानां रूपं सर्वेष्वेव रूपेषु प्रति तिष्ठति ॥ १७ ॥
- गौरी वितं षोडशि साम भवति ॥ १८ ॥
- अतिरिक्तं गौरीवित मतिरिक्तः
षोड श्यतिरिक्त एवा तिरिक्तं दधाति ॥ १९ ॥
- तदाहुर्जामि वा एतद्यज्ञे क्रियते यदु-
द्वंशीयाद् गौरी वितेन स्तुक्ते स्वारात् स्वारेणेति ॥ २० ॥
- न जाभ्यस्ति सवनं सन्तिष्ठते ॥ २१ ॥
- उक्थं शस्यते वषट्कारोऽन्तरा तेनाजामि ॥ २२ ॥
- अपच्छिदिव वा एत द्यज्ञकाण्डं यत् षोडशी तेनाजामि ॥ २३ ॥
- यज्ञारण्ये सन्तिष्ठत इत्याहु रत्युक्था-
न्येत्यति षोडशिनं न रात्रिं प्राप्नोतीति ॥ २४ ॥
- विष्णोः शिपि विष्टवतीषु बृह दुत्तमं भवति ॥ २५ ॥

एषा वै प्रजापतेः पशुष्ठा तनूर्यच्छिपिविष्टः

प्राणो बृहत् प्राण एव पशुषु प्रति तिष्ठति

॥ २६ ॥

बृहता स्तुवन्ति बृह दमुं लोक माप्नु मर्हति तमेवाप्नोति

॥ २७ ॥

सप्तमः खण्डः

प्रजापति रकामयत वाज माप्नुयाँ

स्वर्गं लोक मिति स एतं वाजपेय मपश्य-

द्वाजपेयो वा एष वाज मेवै तेन स्वर्गं लोक माप्नोति

॥ १ ॥

शुक्रवत्यो ज्योतिष्मत्यः प्रात रसवने

भवन्ति तेजो ब्रह्म वर्चसं ताभि रवरुन्धे

॥ २ ॥

वाजवत्यो माध्यन्दिने

भवन्ति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ ३ ॥

अन्नवत्यो गणवत्यः पशुमत्य स्तृतीय-

सवने भवन्ति भूमानं ताभिर वरुन्धे

॥ ४ ॥

सर्वः सप्तदशो भवति प्रजापति वै-

सप्तदशः प्रजापति मेवाप्नोति

॥ ५ ॥

हिरण्यस्रज ऋत्विजो भवन्ति महस एव तद्रूपं क्रियते

॥ ६ ॥

एष मेऽमुष्मिन् लोके प्रकाशोऽसदिति

॥ ७ ॥

१ ज्योति वै हिरण्यं ज्योति रेवास्मिन् दधाति

॥ ८ ॥

आर्जि धावन्ति यजमान मुज्जा-

पयन्ति स्वर्ग मेवैनं तल्लोक मुज्जापयन्ति

॥ ९ ॥

नाकं रोहति स्वर्गमेव तल्लोकं रोहति

॥ १० ॥

सरजसे रोहति मनुष्य लोका देवैन मन्त र्दधाति

॥ ११ ॥

वाजिनां साम ब्रह्मा स्थचक्रेऽभिगायति

वाजो वै स्वर्गो लोकः स्वर्ग मेवैनं तल्लोक मुज्जापयति

॥ १२ ॥

विष्णोः शिपिविष्टवतीषु बृहदुत्तमं भवति स्वर्गमेव

तल्लोकं रूढ्वा ब्रध्नस्य विष्टप मभ्यति कामति

॥ १३ ॥

अष्टमः खण्डः

अग्निष्टोमं प्रथम माहरति यज्ञमुखं वा	
अग्निष्टोमो यज्ञमुख मेवारभ्य सव माक्रमते	॥ १ ॥
अथैषोऽभिषेचनीयः	॥ २ ॥
तस्य द्वाविंशाः पवमाना द्वाविंशदक्षरा- नुष्टुब्बागनुष्टुब्यावतौ वाक् तयैव सूयते	॥ ३ ॥
तदाहुः सँ शर इव वा एष	
छन्दसां यद्विषमा स्तोमा अयथा पूर्व मिति	॥ ४ ॥
यत्समाः पवमाना स्तेनासँ शर स्तेन यथा पूर्वम्	॥ ५ ॥
आत्मना वा अग्निष्टोमेन धर्नोत्यात्मना	
पुण्यो भव त्यथ यदुक्थानि पशवो वा उक्थानि	
विडुक्थानि यदुक्थानि भव न्यनु सन्तत्या एव	॥ ६ ॥
१“वायो शुक्रो अयामित” इति	
वायव्या प्रतिप द्भवति वाग्वै वायु-	
वर्च मेवास्य यज्ञमुखे युनक्ति तया भिषिच्यते	

सर्वस्या एव वाचः सूयते सर्वो-

एनं वाचो राजेति वदन्ति

॥ ७ ॥

सम्भार्या भवन्ति पृष्ठान्येव ताभि-

र्युनक्ति यन्नानादेवत्या स्तेन युनक्ति

वीर्य्य वै पृष्ठानि वीर्य्य एवाध्यभि षिच्यते

॥ ८ ॥

यन्ति वा एते यज्ञमुखा-

दित्याहुर्य्ये सम्भार्याः कुर्वत इति

॥ ९ ॥

'यत् "पवस्व वाचो अग्रिय"-

इति तेन यज्ञ मुखा जयन्ति

॥ १० ॥

"दवि द्युतत्या रुचे" ति छन्दसाँ रूपं

छन्दाँ स्येवास्य यज्ञमुखे युनक्ति तैरभि षिच्यते

॥ ११ ॥

^३"एते मुत्यं दश क्षिप" इत्यादित्या

आदित्या वा इमाः प्रजा स्तासामेव मध्यतः सूयते

॥ १२ ॥

^४"पवस्वेन्दो वृषा सुत" इति वृषण्वत्योभवन्ति

त्रिष्टुभो रूपं वीर्य्य वै त्रिष्टुप् वीर्य्य एवाध्यभि षिच्यते

॥ १३ ॥

१ क्र. अष्ट. ७ अध्या. १ व. २८

तौ. सं. ब्रा. अष्ट. १ प्र. ८ अनु ८

२ क्र. अष्ट. ७ अध्या. १ व. ४१

३ क्र. अष्ट. ७ अध्या. १ व. १९

४ क्र. अष्ट. ७ अध्या. १ व. २३

१ “उत्ते शुष्मास ईरत” इत्युद्वत्यो-
भवन्त्युद्वद्वा अनुष्टुभो रूप मानुष्टुभो-
राजन्य स्तस्मा दुद्वत्यो भवन्ति-

॥ १४ ॥

२ “पत्रमानस्य ते कव” इति प्राणानां क्लृप्त्यै.

॥ १५ ॥

३ “अध क्षपा परिष्कृत” इत्यनुष्टुप्
प्रथमाऽनुष्टुबुत्तमा वाग्वानुष्टुप्-
वाचैव प्रयन्ति वाचं मभ्युद्यन्ति

॥ १६ ॥

छिन्नमिव वा एतद्यदेकच्चा यदेता-
वानुष्टुभौ तृचा वभितो भवतो बहवः
पुर एतारो भवन्ति बहवः पश्चापिनः

॥ १७ ॥

सौर्य्या नुष्टुबुत्तमा भवति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ १८ ॥

१ क्र. अष्ट. ७ अध्या. १ व. ७ २ क्र. अष्ट. ७ अध्या. २ व. ८
३ क्र. अष्ट. ७ अध्या. ४ व. २५

नवमः खण्डः

वरुणस्य वै सुषुवाणस्य भर्गोऽपाक्राम त्स लेधा पतद्-
भृगु स्तृतीय मभव च्छायन्तीयं तृतीय मप स्तृतीयं प्राविशत् ॥ १ ॥

यद्भार्गवो होता भवति तेनैव
तदिन्द्रियं वीर्यं माप्त्वा वरुन्धे
यत् श्रायन्तीयं ब्रह्मसाम भवति तेनैव
तदिन्द्रियं वीर्यं माप्त्वा वरुन्धे यत् पुष्करस्रजं
प्रति मुञ्चते तेनैव तदिन्द्रियं वीर्यं माप्त्वा वरुन्धे ॥ २ ॥

दशमी भवति ॥ ३ ॥

दश चमसा दश चमसाध्वर्यवो-
दश दश चमस मभयन्त्यादशमात्
पुरुषा दन्वाख्याय प्रसर्पन्ति दश समृद्धो-
ह्येष यज्ञ एनं वाव ते तद्यज्ञ मन्वैच्छन्त्य-
एतेन यजत एतदेवेन्द्रियं वीर्यं माप्त्वा स्मिन् दधाति ॥ ४ ॥

सर्व स्तसदशो भवति द्वादश मासाः पञ्चर्त्तवः
स वै संवत्सरः संवत्सरादेवेन्द्रियं वीर्यं माप्त्वा वरुन्धे ॥ ५ ॥

इन्द्रो वृत्रमहं स्तस्येयं चित्राण्युपै द्रूपाण्यसौ-

नक्षत्राणां भवकाशेन पुण्डरीकं जायते यत्

पुष्करस्रजं प्रति मुञ्चते वृत्रस्यैव तद्रूपं क्षत्रं प्रतिमुञ्चते

॥ ६ ॥

द्वादश पुष्करा भवन्ति द्वादश मासाः

संवत्सरः संवत्सरेऽन्तर्भूतश्च भव्यश्च

भूतेन चैवैनं भव्येन च समर्द्धयति

॥ ७ ॥

स्रगुद्रातु रसौर्य उद्राता न वै

तस्मै व्योच्छ दथो व्येवास्मै वासयति

॥ ८ ॥

रुक्मो होतु रामेयो होताथो-

अमु मेवास्मा आदित्य मुन्नयति

॥ ९ ॥

प्राकाशा वध्वर्यो र्यमा विव-

ह्यध्वर्यु अथो चक्षुषी एवास्मिन् दधाति

॥ १० ॥

अश्वः प्रस्तोतुः प्राजापत्योऽश्वः प्राजा पत्यः

प्रस्तोताथो प्रेव ह्यश्वः प्रोथति प्रेव प्रस्तोता स्तौति

॥ ११ ॥

धेनुः प्रति हर्तुः पय एवास्मिन् दधाति

॥ १२ ॥

वशा मैत्रावरुणस्य वशं मा नयादिति

॥ १३ ॥

ऋषभो ब्राह्मणा चैसिनो वीर्य-

वा ऋषभो वीर्य मेवास्मिन् दधाति

॥ १४ ॥

वासः पोतुः पवितत्वाय

॥ १५ ॥

बरासी नेष्टु रनुलम्बेव ह्येषा होत्रा

॥ १६ ॥

स्थूरिय वाचित मच्छावाकस्य स्थूरिव-
ह्येषाहोत्राथो निर्वरुणत्वायैव यवा न वै-
तर्हि सदस्यां दक्षिणा अभ्य भव न्नथो-
अस्य त एव तेनाभीष्टाः प्रीता भवन्ति

॥ १७ ॥

अनड्वा नमीधो युक्त्यै

॥ १८ ॥

अजः सुब्रह्मण्यायै

॥ १९ ॥

वत्सतय्यु न्नेतुः साण्ड स्त्रि-

वत्सो ग्राव स्तुतो मिथुनत्वाय

॥ २० ॥

द्वादश पष्ठौ ह्यो गर्भिण्यो ब्रह्मणो-

द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सर एव-

प्रति तिष्ठ त्यथ यद्गर्भिण्यो वाग्वै धेनु-

र्मन्त्रो गर्भो वाच्ये वास्य मन्त्रं दधात्या-

मन्त्रणीयो भवत्यथ यद्धेनु भव्या द्वादश पयांसि

तान्येवास्मिन् दधाति तस्मादाहुः पयस्वी राजा पुण्य इति

॥ २१ ॥

दशमः खण्डः

यो वै सत्रादेति नैनं सव उपनमत्यथ-

यः सामभ्य एति पापीयान् सुषुवाणो भवति ॥ १ ॥

सम्भार्या भवन्ति पृष्ठान्येव ताभि र्युनक्ति . . ॥ २ ॥

एतानि वाव सामानि यत् पृष्ठानि ॥ ३ ॥

यत् संभार्या भवन्ति तदेव सामभ्यो नैति ॥ ४ ॥

यानि देव राज्ञां सामानि तै रमुष्मिन् लोक-

ऋद्भोति यानि मनुष्य राज्ञां तै रस्मिन्नुभयो-

रनयो ल्लोकयो ऋद्भोति देव लोके च मनुष्य लोके च ॥ ५ ॥

साम त्रिष्टुभ्य ध्यभिषिच्यते वीर्यं वै

साम त्रिष्टुप् वीर्य एवा ध्यभि षिच्यते ॥ ६ ॥

एकादश राज सामानि भवन्त्येकादशाक्षरा-

त्रिष्टु बोजा वीर्यं त्रिष्टुबोजस्येव वीर्येऽध्यभिषिच्यते ॥ ७ ॥

यत् त्रिवृत मभिषेचनीये कुर्यु ब्रह्म-

क्षत्रायापि दध्यु र्यत्रिवृत मुद्धरन्ति ब्रह्म-

तत् क्षत्रा दुद्धरन्ति तस्मा द्भरतां प्रति दण्डा-

ब्राह्मणा न हि ते त्रिवृत मभिषेचनीये कुर्वन्ति ॥ ८ ॥

१ एक त्रिंशोऽभिषेचनीयस्यो त्तमः

सप्तदशो दशपेय एकविंशः केशवपनीयस्य

प्रथमः क्षत्रं वा एकविंशो विट् सप्तदशः क्षत्रेणैवास्मै

विश मुभयतः परिगृह्णा ल्यनप क्रामुका स्मा द्विट् भवति

॥ ९ ॥

यद्वै राज सूयेनाभिषिच्यते यत् स्वर्गं लोक-

मारोहति स यदिमं लोकं नोपावरोहेदति जनं वा

गच्छे दुद्रामाद्ये घदेषोऽर्वाचीनस्तोमः केशवपनीयो-

भवत्यस्य लोकस्यानु ङानाय यथा शाखायाः शाखा-

मालम्भ मुपाव रोहेदेव मेतेनेमं लोक मुपाव रोहति प्रतिष्ठायै

॥ १० ॥

एकादशः खण्डः

इन्द्रो वृत् महन् स विष्वङ् वीर्येण व्यभ्रंशत

स एत च्छायन्तीय मपश्य तेना त्मानं-

सम श्रीणादिन्द्रियेण वा एष वीर्येण व्यृध्यते यो-

राजसूयेना भिषिच्यते वृत् हि हन्ति य च्छायन्तीयं-

ब्रह्म साम भवति पुन रेवा त्मानं सँ श्रीणाति

॥ १ ॥

यज्ञा यज्ञीय मनुष्टुभि भवति वाचा वा एष-
व्यृध्यते यो राजसूयेनाभिषिच्यते वृत्रँहि हन्ति
वागनुष्टु ब्राचो रसो यज्ञा यज्ञीयं वाच्येवास्य रसं दधाति ॥ २ ॥

वारवन्तीयमग्निष्टोम साम भवतीन्द्रियेण वा
एष वीर्येण व्यृध्यते यो राज सूयेनाभि-
षिच्यते वृत्रँहि हन्ति यद्वार वन्तीयमग्निष्टोम-
साम भवतीन्द्रियस्य वीर्यस्य परि गृहीत्यै ॥ ३ ॥

अश्रय न्वाव श्रायन्तीयेना वारयन्त वार-
वन्ती येनेन्द्रियस्य वा एषा वीर्यस्य परि गृहीतिः ॥ ४ ॥

^१अप्रतिष्ठितो वा एष यो राजसूयेनाभिषिच्यते
यदा वा एतेन द्वि रात्रेण यजतेऽथैव प्रतिष्ठा ॥ ५ ॥

यावन्ति संवत्सरस्याहो रात्राणि तावत्य-
एताः स्तोत्रीया रसंवत्सर एव प्रति तिष्ठति ॥ ६ ॥

^२अग्निष्टोमः पूर्व मह रति रात्र-
उत्तरंना नैवाहो रात्रयोः प्रति तिष्ठति ॥ ७ ॥

अमावास्यायां पूर्व मह रुष्टं उत्तरं नानैवार्द्ध-
 मासयोः प्रतितिष्ठति पौर्णमास्यां पूर्व महर्व्यष्ट-
 काया मुत्तरं नानैव मासोः प्रति तिष्ठति तदाहुर्व्य-
 एव समानपक्षे पुण्याहनी स्यातां तयो रेव कार्यं समृध्यै

॥ ८ ॥

अपशव्यो द्विगत्र इत्याहुर्द्वे ह्येते छन्दसी
 गायत्रञ्च त्रैष्टुभञ्च जगती मन्त र्यन्तीति
 न तेन जगती कृता य तृतीय सवने क्रियते

॥ ९ ॥

यदा वा एषा हीनस्याह भजते
 साहस्य वा सवन मथैव जगती कृता
 त्रैशोक मुत्तर स्याहो ब्रह्म साम भवति
 वैखानस मच्छा वाक साम य च्छुक्रिये-
 सवने क्रियेते तेनैव जगती कृता तेन पशव्यः

॥ १० ॥

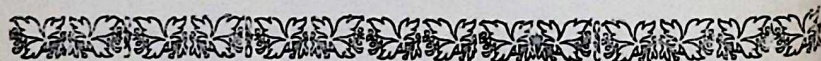
व्युष्टि र्वा एष द्वि रात्रो व्येवा स्मै वासयति

॥ ११ ॥

॥ इति अष्टादशोऽध्यायः ॥

१८

॥ एकोन विंशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

अथैष राष्ट्र

॥ १ ॥

यो राज्य आशँ समानो राज्यं न
प्राप्नुयात् स एतेन यजेत राजैवैनं-
राजानं करोति तं तु वैराजेति वदेयुर्य्य^ॐ
राजा राजानं कुर्याद्राजैवैनं राजानं करोति

॥ २ ॥

छन्दोऽन्ये यज्ञास्सम्पद्यन्ते स्तोममेष-
वीर्य्यं वै स्तोमो वीर्य्य एवाध्यभिषिच्यते

॥ ३ ॥

अष्टावैकविंशाः संस्तुतो भवत्यष्टौ
वै वीरा राष्ट्रं समुद्यच्छन्ति राजिभ्राता च
राजपुत्रश्च पुरोहितश्च महिषी च
सूतश्च ग्रामणी च क्षत्ता च सङ्ग्रहीता चै
ते वै वीरा राष्ट्रं समुद्यच्छन्त्येतेष्वेवाध्यभिषिच्यते

॥ ४ ॥

क्षत्वं वा एकविंशः प्रतिष्ठा क्षत्रस्ये-
वास्य प्रकाशो भवति प्रतितिष्ठति य एवं वेद

॥ ५ ॥

द्वितीयः खण्डः

अथैष विराडन्नाद्य कामो यजेत

॥ १ ॥

परोक्षमन्ये यज्ञा विराजं सम्पद्यन्ते

प्रत्यक्ष मेष विराजं सम्पन्नः

॥ २ ॥

प्रत्यक्ष मेतेनान्नाद्य मवरुन्धे

अन्नादो भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

सर्वो दशदशौ भवति दशाक्षरा-

विराड् वैराज मन्न मन्नाद्यस्यावरुध्यै

॥ ४ ॥

ता उ पञ्च पञ्च भवन्ति पाङ्क्तो यज्ञः

पाङ्क्तः पशवो यज्ञ एव पशुषु प्रतितिष्ठति

॥ ५ ॥

एतेनैव प्रतिष्ठाकामो यजेत दशभिर्वा

इदं पुरुषः प्रतिष्ठितोऽस्यामेव प्रतितिष्ठति

॥ ६ ॥

तृतीयः खण्डः

अथैष औपशदः

॥ १ ॥

गन्धर्वाप्सरसां स्तोमः प्रजाकामो यजेत

गन्धर्वाप्सरसो वै मनुष्यस्य प्रजाया वा

प्रजस्ताया वेशते तेषामत्र सोमपीथस्तान् स्वेन

भागधेयेन प्रीणाति तेऽस्मै तृप्ताः प्रीताः प्रजां प्रयच्छन्ति

॥ २ ॥

एकैका स्तोत्रीयोपजायते

प्रजा मेवास्मा उप जनयति

॥ ३ ॥

ककुभं प्राचीमुदूहति पुरुषो वै

ककुब्जार्ध एव स मध्यतो धीयते

॥ ४ ॥

अथ यदेषा द्विपदा ककुभो लोके

क्रियते गर्भं मेव तद्धितं प्रजनयति

॥ ५ ॥

व्याक्त्रं भवति प्रजातिर्वै व्याक्त्रम्

॥ ६ ॥

प्रजायते बहु भवति य एवं वेद

॥ ७ ॥

वसिष्ठस्य जमित्रे भवतो वसिष्ठो वा

एते पुत्रहतः सामनी अपश्यत् स प्रजया

पशुभिः प्राजायत यदेते सामनी भवतः प्रजात्यै

॥ ८ ॥

द्वे सँ स्तुतानां विराजमतिरिच्येते द्वे स्त्रिया-

ऊने प्रजनन्ताय प्रजनन मेव तत्क्रियते प्रजात्यै

॥ ९ ॥

चतुर्थः खण्डः

अथैष पुन स्तोमः

॥ १ ॥

यो बहु प्रति गृह्य गर-

गीरिव मन्येत स एतेन यजेत

॥ २ ॥

यैकादशी यदेव पूर्व वयसे

बहु प्रति गृह्णाति यद्वरं गिरति

यदनन्नमत्ति प्रातः सवनाय तन्निहरति

॥ ३ ॥

अथ या द्वादशी यदेवोत्तरवयसे

बहु प्रतिगृह्णाति यद्वरं गिरति यद-

नन्नमत्ति तृतीय सवनाय तन्निहरति

॥ ४ ॥

वैराजो वै पुरुषः स मध्यतोऽशुद्धो-

मध्यत एवैनं पाप्मनो मुञ्चति

॥ ५ ॥

शुद्धा शुद्धीये भवतः

॥ ६ ॥

इन्द्रो यतीन् सालावृक्षेभ्यः प्रायच्छत्-
मश्लीला वागभ्यवदत्तोऽशुद्धोऽमन्यत स-
एते शुद्धा शुद्धीये अपश्य ताभ्या मशुध्यत्

॥ ७ ॥

यदेव बहु प्रतिगृह्णाति यदनन्नमत्ति
यदशुद्धो मन्यते तदेताभ्यां शुध्यति

॥ ८ ॥

गौषूक्तं श्वाश्वसूक्तञ्च भवतः

॥ ९ ॥

गौषूक्तिश्चाश्वसूक्तिश्च बहुप्रतिगृह्य
गर गिराव मन्येतां तावेते सामनी अपश्यतां
ताभ्यां गरं निरघ्नाताम् यदेव बहु प्रतिगृह्णाति
यद्वरं गिरति यद नन्न मत्ति तदेताभ्यां निर्हते

॥ १० ॥

पञ्चदश स्तोत्राणि भवन्त्योजो वीर्यं पञ्चदशः
पाप्मन एवैनं मुक्त्वौजसा वीर्येण समर्ह्यति

॥ ११ ॥

—

पञ्चमः खण्डः

- अथैष चतुष्टोमः ॥ १ ॥
- पशुकामो यजेत ॥ २ ॥
- यच्चतसृभिर्बाहिष्पवमानं भवति
चतुष्पादाः पशवः पशून्त्रा वरुन्धे ॥ ३ ॥
- यदष्टाभि राज्या न्यष्टाशफाः-
पशवः शफश स्तत् पशूनाप्नोति ॥ ४ ॥
- यत् द्वादशो माध्यन्दिनः पवमानो-
द्वादश मासाः संवत्सरः संवत्सरं
पशवोऽनु प्रजायन्ते तानेवा वरुन्धे ॥ ५ ॥
- यत् षोडशानि पृष्ठानि षोडश-
कलाः पशवः कलाश स्तत्पशूनाप्नोति ॥ ६ ॥
- यद्विंश आर्भवः पाङ्क्तृत्व मेषां तदाप्नोति ॥ ७ ॥
- यच्चतुर्विंशोऽग्निष्टोमश्चतुर्विंश-
त्यक्षरा गायत्री तेजो ब्रह्म वर्चसं
गायत्री तेज एव ब्रह्म वर्चस मवरुन्धे ॥ ८ ॥

प्राणो गायत्री प्रजननं

प्राणादेव गायत्र्याः प्रजायते

॥ ९ ॥

एकं साम बहूनि छन्दांसि

तस्मादेको बहून् पोषान् पुष्यति

॥ १० ॥

आत्मा वा अग्निष्टोमः पशवश्छन्दांसि-

आत्मन्येव तत्पशून् प्रतिष्ठापयति नोक्थो-

नाग्निष्टोमो न हि ग्राम्याः पशवो नारण्याः

॥ ११ ॥

षष्ठः खण्डः

अथ यस्य चत्वारि स्तोत्राणि चत-

सृभिश्चत्वार्यष्टाभिश्चत्वारि द्वादशभि-

श्चत्वारि षोडशभिस्स गां नाति वदति

॥ १ ॥

षोडश कलाः पशवः कलाशस्तत्प्रशूनाप्नोति

॥ २ ॥

उक्थः षोडशिमान् भवति पशवो वा

उक्त्यानि वज्रः षोडशी वज्रैर्वास्मै पशून्-

परिगृह्णात्यनपक्रामुका अस्मात्पशवो भवन्ति
नोक्त्यो ज्ञातिरात्रो न हि ग्राम्याः पशवो नारण्याः ॥ ३ ॥

सप्तमः खण्डः

असुराणां वै बलं स्तमसा प्रावृत्तौऽश्मा-
पिधानश्चासीत्तस्मिन् गव्यं वस्यन्त रासीत्तं देवा-
नाशक्नुवन् भैक्षुं ते बृहस्पति मब्रुवन्निमान्न-
उत्सृजेति स उद्भिदैव बलं व्यच्यावय द्रुलभिदा
भिनत्ता नुत्सेधे नै वोदसृज निषेधेन पर्यगृह्णात् ॥ १ ॥

पशुकामो यजेत ॥ २ ॥

यदुद्भिदा यजते बलमेवासमै विच्या-
वयति यद् बलभिदा बलमेवासमै भिनत्ति ॥ ३ ॥

उत्सेध निषेधौ ब्रह्म सामनी भवत उत्से-
धेनैवासमै पशूनुत्सिध्य निषेधेन परिगृह्णाति ॥ ४ ॥

“यज्ञ इन्द्रं मवर्द्धय” इति
ब्रह्मण आर्ज्यं रूपेण समृद्धम् ॥ ५ ॥

ससि सप्तदशौ भवतो यत्सप्तभिः स्तुवन्ति
 सप्त ग्राम्याः पशवः पशून्नेवावरुन्धे सप्तपदा-
 शक्करी पशवः शक्करी पशून्नेवावरुन्धेऽथ यत्सप्त-
 दशभिः प्रजापति वै सप्तदशः प्रजापति मेवाप्नोति

॥ ६ ॥

गायत्रीं सम्पद्यते तेजो ब्रह्मवर्चसं
 गायत्री तेज एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे प्राणो-
 गायत्री प्रजननं प्राणदेव गायत्र्याः प्रजायते

॥ ७ ॥

अष्टमः खण्डः

अथैषोऽपचिति रपचिति कामो-
 यजेतापचत्यैवास्मा अपचितिं विन्दति
 तस्य चतुर्विंशौ पवमानौ चतुर्विंशत्य-
 क्षरा गायत्री तेजो ब्रह्म वर्चसं गायत्री
 तेजसैवास्मै ब्रह्मवर्चसेनापचितिं विन्दति

॥ १ ॥

॥ २ ॥

उभे बृह द्रथन्तरे भवत उभाभ्यामेवास्मै-

वृह द्रथन्तराभ्या मपचितिं विन्दति

॥ ३ ॥

भर्गयशसी भवतो भर्गेणै-

वास्मै भर्गो दधाति यशसा यशः

॥ ४ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्तश्चायुजश्चो-

भयै रेवास्मै स्तोमै रपचितिं विन्दति

॥ ५ ॥

तदाहु विंलोमान स्तोमा ईश्वरा-

यजमानं विक्षेतोर्व्युह्य तियन्तीति

॥ ६ ॥

एकविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वा

एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रतितिष्ठति

॥ ७ ॥

नवमः खण्डः

अथैष सर्व स्तोमोऽपचिति रपचितिकामो-

यजेत सर्वै रेवास्मै स्तोमै रपचितिं विन्दति

॥ १ ॥

विराजं सम्पद्यत एष वा अपचितो-

योऽन्नादोऽन्नं विराडन्नाद्य मेवास्मि न्दधाति

॥ २ ॥

दशमः खण्डः

३५१

उभे बृहद्रथन्तरे भवतो भर्ग-

यशसी भवत उभये स्तोमा श्छन्दोमाश्च

पृष्ठ्याश्च उभयै रेवार्समै स्तोमै रपचितिं विन्दति

॥ ३ ॥

तस्य छन्दोमाः पृष्ठानि पशवो वै छन्दोमा

अन्नं पृष्ठान्यभि पूर्व मेवास्मि न्नन्नाद्यं पशू-

न्दधाति यच्छन्दोमवाँ स्तेन द्वादशाह याजिनमाप्नोति

॥ ४ ॥

तदाहु र्नानालोकाः स्तोमा श्छन्दोमाश्च

पृष्ठ्याश्च यदेकस्मिन् यज्ञक्रतौ समव-

रुध्यन्त ईश्वरा यजमानोऽप्रतिष्ठातोरिति

॥ ५ ॥

एकविंशोऽग्निष्टोमो भवति प्रतिष्ठा वा

एकविंशः प्रतिष्ठामेव तदभ्यायन्ति

॥ ६ ॥

दशमः खण्डः

पक्षी वा एष स्तोमः

॥ १ ॥

पक्ष्येष निधीयते

॥ २ ॥

न वा अपक्षः पक्षिणमाप्नोत्यथ यदैषपक्षीपक्षिणि

निधीयते तस्मा तपक्षिणः पक्षैः पतन्ति

॥ ३ ॥

पक्षी ज्योतिष्मान् पुण्यान्

लोकान् सञ्चरति य एवं वेद

॥ ४ ॥

त्रिवृता वभितो भवत स्तेजो ब्रह्म-

वर्चसं त्रिवृत्तेज एव ब्रह्म वर्चस मवरुन्धे

॥ ५ ॥

अथ पञ्चदशौ वीर्य्य वै-

पञ्चदशो वीर्य्य मेवाव रुन्धे

॥ ६ ॥

अथ सप्तदशौ पशवो वै

सप्तदशः पशून्मेवावरुन्धे

॥ ७ ॥

अथैकविंशौ प्रतिष्ठा वा एकविंशो-

मध्यत एव यज्ञस्य प्रति तिष्ठति

॥ ८ ॥

अथ त्रिणवाविमे वै लोका-

स्त्रिणत्र एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति

॥ ९ ॥

अथ त्र्यंशौ वर्ष्म वै त्र्यंशः

॥ १० ॥

वर्ष्म स्वानां भवति य एवं वेद

॥ ११ ॥

एष वाव ब्रध्नस्य विष्टो यदेतौ त्र्यंशौ-

मध्यतः सन्धीयेते तेन ब्रध्नस्य विष्टप मारोहति

॥ १२ ॥

मध्यतो वा अग्निं वर्णिष्ठ स्तस्मादेते-
स्तांमा मध्यतो वरिष्ठाः क्रियन्ते

॥ १३ ॥

लिवृता प्रैति लिवृतोदेति प्राणो वै-

लिवृत् प्राणेनैव प्रैति प्राण मभ्युदेति

॥ १४ ॥

एकादशः खण्डः

अथैष ज्योतिः

॥ १ ॥

तस्य लिवृद् बहिष्पवमानं पञ्च-
दशान्याज्यानि चतुर्विंशो माध्य-

न्दिनः पवमानः सप्त दशानि पृष्ठानि

॥ २ ॥

प्राणो वै त्रिवृदात्मा पञ्चदशः

॥ ३ ॥

मुखं गायत्र्यन्त्रं सप्तदशो-

मुखत एव तदन्नं घत्ते

॥ ४ ॥

अन्नमत्त्यन्नादो भवति य एवं वेद

॥ ५ ॥

माध्यन्दिनेन वै पवमानेन देवाः स्वर्ग-

लोक माय न्यदेष चतुर्विंशो माध्यन्दिनः-
 पवमानो भवति स्वर्गस्य लोकस्या क्रान्त्यै
 चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री तेजो ब्रह्मवर्चसं
 गायत्री तेज एव ब्रह्म वर्चसं मवरुन्धे प्राणो
 गायत्री प्रजननं प्राणादेव गायत्र्याः प्रजायते

॥ ६ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्तश्चायुजश्च
 तन्मिथुनं तस्मा न्मिथुनात् प्रजायते

॥ ७ ॥

पक्षि वा एतच्छन्दः पक्षी ज्योतिष्मान्-
 पुण्यान् लोकान् सञ्चरति य एवं वेद

॥ ८ ॥

मध्यतो वा अग्निं वरिष्ठस्तस्मा-
 देते स्तोमा मध्यतो वरिष्ठाः क्रियन्ते

॥ ९ ॥

एका संस्तुतानां विराज मतिरिच्यत-
 एकाकिन मेवैन मन्नाद्यस्याध्यक्षं करोति

॥ १० ॥

ज्योतिर्वा एषोऽग्निष्टोमो ज्योतिष्मन्त-
 पुण्यं लोकं जयति य एवं विद्वानेतेन यजते

॥ ११ ॥

द्वादशः खण्डः

अथैष ऋषभः

॥ १ ॥

ऋषभो वा एष स्तोमाना-

मृषभतां गच्छति य एवं वेद

॥ २ ॥

राजन्यं याजये दृषभो वै

पशूनामधिपती राजन्योमनुष्याणां

यो वा अस्ति सोऽधिपतिः

॥ ३ ॥

अधिपतिः समानानां भवन्ति य एवं वेद

॥ ४ ॥

तस्य सदो विशीयं माध्यन्दिने-

पत्रमाने भवति विश मेवास्मै सवनाभ्यां-

परिगृह्णात्यनप क्रामुकास्मा द्विड् भवति

॥ ५ ॥

समन्तं भवति समन्ता मेवास्मै-

विशं करोत्यनप क्रामुकास्मा द्विड् भवति

॥ ६ ॥

उभे बृहद्रथन्तरे भवत इयं वै-

रथन्तरं द्यौर्बृहदेवास्मा लोका द्रायत्येवा-

मुष्मादुभयो रनयो लोकयोः प्रति तिष्ठति

॥ ७ ॥

अनुष्टुभि बृहद्भवत्यन्तो वा अनुष्टुप्

छन्दसामन्तो बृहत् साम्ना मन्तो राजन्यो-
मनुष्याणां मन्त एव तदन्तं प्रतिष्ठापयति
तस्माद्यो राजन्यानां हीयते न स पुनरग्रं पर्येति

॥ ८ ॥

तयोदशः खण्डः

यो वै वाजपेयः स राजसूयो यो राजसूयः
स वरुणसवो थैष गोसवः स्वाराज्यो यज्ञः

॥ १ ॥

स्वाराज्यं गच्छति य एवं वेद

॥ २ ॥

प्रजापतिं हि स्वाराज्यं परमेष्ठी स्वाराज्यम्

॥ ३ ॥

परमेष्ठितां गच्छति य एवं वेद

॥ ४ ॥

उभे बृहद् द्रथन्तरं भवत स्तद्धि-

स्वाराज्यं स्वाराज्यं गच्छति य एवं वेद

॥ ५ ॥

अयुतं दक्षिणा स्तद्धि स्वाराज्यं

स्वाराज्यं गच्छति य एवं वेद

॥ ६ ॥

प्रतिदुहाभिषिच्यते तद्धि स्वाराज्यं

स्वाराज्यं गच्छति य एवं वेद

॥ ७ ॥

चतुर्दशः खण्डः

बृहतः स्तोत्रं प्रत्यभिषिच्यते तद्धि
स्वाराज्यं स्वाराज्यं गच्छति य एवं वेद

॥ ८ ॥

अनुद्धते दक्षिणत आहवनीयस्याभि-
षिच्यतेऽस्या मेवानन्तर्हितेऽध्यभिषिच्यते

॥ ९ ॥

सर्वः षट्त्रिंशस्तेन गोसवः

॥ १० ॥

चतुर्दशः खण्डः

अथैष मरुत्स्तोम एतेन वै मरुतोऽपरिमितां

पुष्टिं मपुष्यन्नपरिमितां पुष्टिं पुष्यति य एवं वेद

॥ १ ॥

यद्गणशः स्तोमास्तेन मरुत्स्तोमो गणशो हि मरुतः

॥ २ ॥

एतेनैव त्रीन् याजयेत्

॥ ३ ॥

यत् त्रीणि त्रिवृन्ति स्तोत्राणि-

भवन्ति नाना ब्रह्मवर्चसे प्रतिलिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

यत् त्रीणि पञ्चदशानि नाना वीर्ये

॥ ५ ॥

यत् त्रीणि सप्तदशानि नाना पशुषु ॥ ६ ॥

यत् त्रीण्येकविंशानि नाना प्रतितिष्ठन्ति ॥ ७ ॥

प्रतितिष्ठति य एवं वेद ॥ ८ ॥

पञ्चदशः खण्डः

अथैष इन्द्राग्न्योः कुलायः प्रजाकामो वा-
पशुकामो वा यजेत प्रजा वै कुलायं
पशवः कुलायं गृहाः कुलायं कुलायमेव भवति ॥ १ ॥

एतन्नैव द्वौ याजयेत् ॥ २ ॥

यत् षट् त्रिवृन्ति स्तोत्राणि भवन्ति नाना-
ब्रह्मवर्चसे प्रतितिष्ठतो यत् द्वे पञ्चदशे नाना-
वीर्ये यत् द्वे सप्तदशे नाना पशुषु यत् द्वे एक-
विंशे नाना प्रतितिष्ठतः प्रतितिष्ठति य एवं वेद ॥ ३ ॥

षोडशः खण्डः

अथैष पञ्चदश इन्द्र स्तोमः उक्थ्यः ॥ १ ॥

एतेन वा इन्द्रोऽत्यन्या देवता

अभवदत्यन्याः प्रजा भवति य एवं वेद ॥ २ ॥

राजन्यं याजयेत्

॥ ३ ॥

सर्वः पञ्चदशो भवत्योजो वीर्यं

पञ्चदश ओजसैवैनं वीर्येण समर्द्धयति ॥ ४ ॥

ऐन्द्रीषु भवन्तीन्द्रियेणैवैनं वीर्येण समर्द्धयति ॥ ५ ॥

उक्थ्यो भवति पशवो वा उक्थानि

विडुक्थानि विशमेवास्मै पशूननु-

नियुनक्तथनपक्रामुकास्माद्विड् भवति ॥ ६ ॥

पञ्चदश स्तोत्राणि पञ्चदशानि भवन्त्योजो-

वीर्यं पञ्चदशोऽभिपूर्वमेवास्मिन्नोजो वीर्यं दधाति ॥ ७ ॥

सप्तदशः खण्डः

अथैष इन्द्राग्न्योः स्तोम एतेन वा
इन्द्राग्नी अत्यन्या देवता अभवता-
मत्यन्याः प्रजा भवति य एवं वेद

॥ १ ॥

त्रिवृत् पञ्चदशो भवति

॥ २ ॥

ब्रह्म वै त्रिवृत् क्षत्वं पञ्चदशो ब्रह्मण इव-
चास्य क्षत्रस्येव च प्रकाशो भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

राजा च पुरोहितश्च यजेयाताम्

॥ ४ ॥

गायत्रीञ्च जगतीञ्च सम्पद्यते

॥ ५ ॥

तेजो ब्रह्म वर्चसं गायत्र्या

ब्राह्मणो ऽवरुन्धे विशँ राजा जगत्या प्रविशति

॥ ६ ॥

पुरोधा कामो यजेत

॥ ७ ॥

बृहस्पतिर कामयत देवानां पुरोधां-

गच्छेय मिति स एतेना यजत स देवानां-

पुरोधा मगच्छ द्रच्छति पुरोधां य एवं वेद

॥ ८ ॥

अष्टादशः खण्डः

अथैष विघनः

॥ १ ॥

इन्द्रोऽकामयत पाप्मानं भ्रातृव्यं विहन्या-

मिति स एतं विघन मपश्य तेन पाप्मानं भ्रातृव्यं . .

व्यहन् वि पाप्मानं भ्रातृव्यं हते य एवं वेद

॥ २ ॥

यत् त्रिवृद्धवति प्राणाँ स्तेनाऽवरुन्धे

यत् द्वादशः संवत्सरं तेन यत् पञ्चदशो-

वीर्यं तेन यत् सप्तदशोऽन्नाद्यं तेन

यदेक विंशः प्रतिष्ठा तेन यन्नवदशः

प्रजननं तेन यच्चतुर्विंशो ब्रह्म वर्चसं

तेन यत्त्रिणवो वज्रं भ्रातृव्याय प्रहरति

॥ ३ ॥

पशुकामो यजेत बृहतीं सम्पद्यते

पशवो वै बृहती पशून्नेवावरुन्धे

॥ ४ ॥

षडेता बृहत्यो भवन्ति षडृतवः संवत्सरः

संवत्सरं पशवोऽनु प्रजायन्ते तानेवाप्स्वावरुन्धे

॥ ५ ॥

ऊनविंशः खण्डः

इन्द्रमदेव्यो माया असचन्त स प्रजापति-

मुपाधावत्तस्मा एतं विघनं प्रायच्छ तेन

सर्वा मृधो व्यहत यद्यहतं तद्विघनस्य विघनत्वम्

॥ १ ॥

सर्वा मृधो विहते य एवं विद्वान्विघनेन

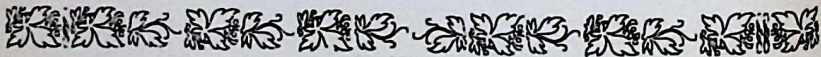
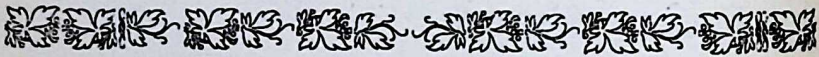
यजते यमेवं विद्वान्विघनेन याजयति

॥ २ ॥

पशुकामो यजेत पशवो वै बृहती पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ३ ॥

॥ इति एकोन विंशोऽध्यायः ॥

॥ विशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

लिवृद् बहिष्पवमानं षञ्चदशान्याज्यानि
पञ्चदशो माध्यन्दिनः पवमानः सप्तदशानि-
पृष्ठानि सप्तदश आर्भवं एकविंशोऽग्निष्टोमः
सोक्थ्यः पञ्चदशी रात्रि स्तित्वृत्सन्धिः

॥ १ ॥

ज्योतिष्टोमेनातिरात्रेणर्द्धिकामो-
यजेताभिक्रामा वा एष स्तोमानाम-
भिक्रान्त्या अभिक्रान्तेन हि यज्ञस्यधर्नोति

॥ २ ॥

एषोऽग्निष्टोम एष उक्थ्य एषोऽति-
रात्रोऽग्निष्टोमेन वै देवा इमं लोकमभ्य-
जय न्नुक्थ्यै रन्तरिक्षं रात्र्याऽमुं लोक-
मजय ब्रह्मो रात्राभ्या मभ्य वर्त्तन्त

॥ ३ ॥

पराच्यो वा अन्या व्युच्छन्ति प्रतीच्योऽन्या
एषा वा व प्रतीची व्युच्छति या ध्विनेन
व्युच्छति प्रतीची रेवास्मा उषसो विवासयति

॥ ४ ॥

द्वे सँ स्तुतानां विराज मतिरिच्येते एषा वै
स्तनवती विराट् यं कामं कामयते तमेतां दुग्धे

॥ ५ ॥

त्रिवृता प्रैति त्रिवृतो देति प्राणो वै
त्रिवृ त्प्राणेनैव प्रैति प्राण मभ्युदेति

॥ ६ ॥

द्वितीयः खण्डः

त्रिवृद् बहिष्पवमानं पञ्चदशान्याज्यानि
सप्तदशो माध्यन्दिनः पवमान एकविंशानि-
पृष्ठानि त्रिणव आर्भव स्रयस्त्रिंशोऽग्निष्टोमः
प्रत्यव रोही ण्युक्थानि त्रिणवं प्रथमं द्वे एक-
विंशे सषोडशिके पञ्चदशी रात्रि स्त्रिवृ त्सन्धिः

॥ १ ॥

सर्व स्तोमेनातिरात्रेण बुभूषन्त्यजेत सर्वस्या-
प्त्यै सर्वस्य जित्यै सर्व मेवै तेनाप्नोति सर्वं जयति

॥ २ ॥

यत्त्रिवृद् बहि प्वमानं भवति तत्त्रिवृतं स्तोम माम्प्रोति
 गायत्री छन्दो यत् पञ्चदशान्याज्यानि तत् पञ्चदशं स्तोम माम्प्रोति
 त्रिष्टुभं छन्दो यत्सप्तदशो माध्यन्दिनः प्वमानस्तत्सप्तदशं स्तोम माम्प्रोति
 जगती छन्दो यदेकविंशानि पृष्टानि तदेक विंशं स्तोम माम्प्रोति
 अनुष्टुभं छन्दो यत्त्रिणव आर्भवस्त त्रिणव स्तोमं माम्प्रोति
 षड्तिष्ठन्दो यत्त्रयस्त्रिंशोऽग्निष्टोमस्तत्त्रयस्त्रिंशं स्तोम माम्प्रोति
 विराजं छन्दो यदुष्णिक् ककुभौ क्रियेते तदुष्णि ककुभावाम्प्रोति
 यद् बृहतीषु सन्धिना स्तुवन्ति तद् बृहती माम्प्रोति
 यदाश्विनं शस्यते तत्सर्वं मेवै तेनाम्प्रोति सर्वं जयति

॥ ३ ॥

प्राञ्चं वै त्रयस्त्रिंशो यज्ञं प्रभुजति
 तमध्वर्युरेकादशिन्या पुरस्तात्प्रत्युद्यच्छ-
 त्येकादश रशना एकादश पशव एकादशयूपा-
 भवन्ति, तत्त्रयस्त्रिंशे त्रयस्त्रिंशं प्रतिष्ठापयति

॥ ४ ॥

तया समुद्यतया रात्र्या यं यं कामं कामयते तं तं
 अभ्यश्नुते यं यं कामं कामयते तं तं मभ्यश्नुते य एवं वेद

॥ ५ ॥

तृतीयः खण्डः

त्रिवृ द्वहिष्पवमानं, पञ्चदशान्याज्यानि
 सप्तदशो माध्यन्दिनः पवमान, एकविंश-
 होतुः पृष्ठं, छन्दोमा इतराणि, त्रिणव आर्भव-
 स्त्रय स्त्रिंशोऽग्निष्टोमः, प्रत्यव रोहण्युक्थानि
 त्रिणवं प्रथम मथैकविंश मथ सप्तदशमेकविंशः
 षोडशी, पञ्चदशी रात्रि, स्त्रिवृ त्सन्धि, स्त्रिवृत् प्रथम-
 मतिरिक्त स्तोत्रमथ पञ्चदश मथ सप्तदश मथैकविंशम्

॥ १ ॥

प्रजापतिः पशूनसृजत तेऽस्मात् सृष्टा-
 अपाक्रामं, स्तानग्निष्टोमेन नाम्नो तानुक्थै-
 र्नाम्नोत्तान् षोडशिना नाम्नोत्तान्नाज्या नाम्नोत्तान्
 सन्धिना नाम्नोत्तानाश्विनेन नाम्नोत्तानग्निमब्रवीदि-
 मान्म ईप्सेति तानग्नि स्त्रिवृता स्तोमेन जराबोधीयेन-
 साम्ना नाम्नोत्तानिन्द्र मब्रवी दिमान्म ईप्सेति तानिन्द्रः
 पञ्चदशेन स्तोमेन सत्वा साहीयेन साम्ना नाम्नोत्तान्-
 विश्वान् देवानब्रवीदिमान्म इप्सतेति तान्विश्वे देवाः
 सप्तदशेन स्तोमेन मार्गीयवेण साम्ना नाप्नुवं स्तान्विष्णु-

मब्रवीदिमान्म ईप्सेति तान् विष्णुरैकविंशेनस्तोमेना-
 मोद्वारवन्तीयेनावारयते “दं विष्णुर्विचक्रम” इति व्यक्रमत ॥ २ ॥
 यस्मात्प्रप्रेव पशवो भ्रंशेरन् स एतेन यजेत ॥ ३ ॥
 एतेन वै देवा जैत्वानि जित्वा यं यं काम मकाम-
 यन्त तं त माप्नुवन् यं कामं कामयते त मेतेना मोति ॥ ४ ॥
 तदसो र्याम्नोऽसो र्यामत्वम् ॥ ५ ॥

चतुर्थः खण्डः

तिवृद् बहिष्पवमानं, पञ्चदशं
 होतुराज्यं, नव सप्तदशानि स्तोत्राण्येक-
 विंशोऽग्निष्टोमः, सोक्थः, पञ्चदशी रात्रि, स्तिवृत्सन्धिः ॥ १ ॥
 नव सप्तदशेनातिरात्रेण प्रजाकामो-
 यजेत नव वै प्राणाः प्रजापतिः सप्तदशः,
 प्राणेभ्य एव तदधि प्रजापतेः प्रजाः प्रजायन्ते ॥ २ ॥
 ककुभं प्राची मुदूहति पुरुषो वै
 ककुप् गर्भो वा एष मध्यतो धीयते ॥ ३ ॥

तस्याँ साकमश्वम्

॥ ४ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता

न प्रजायन्त स एतत् सामापश्यत्ता अश्वोभूत्वा-

भ्यजिघ्र ताः प्राजायन्त प्रजननं वा एतत् साम

॥ ५ ॥

प्रजायते बहु भवति य एवं वेद

॥ ६ ॥

द्विपदां ककुभो लोके करोति

गर्भमेव तद्धितं मध्यतः प्रजनयति

॥ ७ ॥

अतिरात्रो भवत्यहो रात्रे वा अनु प्रजाः

प्रजायन्तेऽहोरात्रे एवानु प्रजया पशुभिः प्रजायते

॥ ८ ॥

पञ्चमः खण्डः

त्रिवृत् बहिष्पवमानं, पञ्चदशान्याज्यानि,

पञ्चदशो माध्यन्दिनः पवमानः, सप्तदशानि-

पृष्ठानि, सप्तदश आर्भव, एकविंशोऽग्निष्ठोमः

सप्तदशान्युक्थानि, पञ्चदशी रात्रि, स्तित्वृ त्सन्धिः

॥ १ ॥

विषुवता तिरात्रेण ज्येष्ठं ज्यैष्ठिनेयं याजयेत-

विषुवान् वा एष स्तोमानां विषुवानेव भवति

॥ २ ॥

यदेक एकविंशो भवत्येकविंशो वा

इतोऽसावा दित्यो द्वादश मासाः

पञ्चर्त्तव स्त्रय इमे लोका असावा दित्य-

एकविंश आदित्यस्यै वैनं मात्रां गमयति

॥ ३ ॥

एष वा उदेति न वा एन मन्यत्

ज्योतिषां ज्योतिः प्रत्युदेति

॥ ४ ॥

नैनमन्यः स्वेषु प्रत्युदेति य एवं वेद

॥ ५ ॥

षष्ठः खण्डः

पञ्चदशं बहिष्पवमानं, त्रिवृन्त्याज्यानि

सप्तदशं माध्यन्दिनं सवन, मेकविंशं-

तृतीय सवनं, सोक्थं, पञ्चदशी रात्रि,-

स्त्रिवृत्सन्धि, गोष्ठो मेनाति रात्रेण भ्रातृव्यवा

न्यजेत, गवा वै देवा असुरा नेभ्योलोके-

भ्योऽनुदन्त, रात्र्या नप जय्य मजयन्नेभ्यो-

लोकेभ्यो भ्रातृव्यं प्रणुद्य रात्र्या नपजय्यं जयति

॥ १ ॥

सप्तमः खण्डः

त्रिवृत् बहिष्पवमानं, पञ्चदशान्याज्यनि,
 सप्तदशं माध्यन्दिनं सवन, मेकविंशं तृतीयसवनं
 सोक्थं, पञ्चदशी रात्रि, स्त्रिवृत् त्सन्धि, रायुष्टोमेन,
 तिरात्वेण, स्वर्गकामो यजेतोर्ध्वाः स्तोमा यन्त्यनपभ्रं शाय
 यदति रातोभवत्यहो रात्राभ्या मेव स्वर्गं लोकमेति

॥ १ ॥

अष्टमः खण्डः

त्रिवृत् बहिष्पवमानं, पञ्चदशं होतुराज्यं
 सप्तदशं मैत्रावरुणस्य, पञ्चदशं ब्राह्मणाच्छंसिनः
 सप्तदश मच्छावाक, स्यैकविंशो माध्यन्दिनः पवमानं
 सप्तदशं होतुः पृष्ठ, मेकविंशं मैत्रावरुणस्य त्रिणवं
 ब्राह्मणाच्छंसिन, एकविंशमच्छावाकस्य त्रिणवं
 आर्भवं, स्वयं त्रिंशोऽग्निष्टोमः, प्रत्यव रोहीण्युक्थानि
 त्रिणवं प्रथमं, द्वे एकविंशे. स षोडशिके, पञ्चदशी रात्रि स्त्रिवृत्-

सन्धिरभिजितातिरात्रेण भ्रातृव्यवान्यजेता-
भिजिता वै देवा असुरानिमान् लोकानभ्य-
जयन् रात्र्या नपजय्य मज्य्य न्नभिजितैव भ्रातृव्य-
मिमान् लोका नभिजित्य रात्र्या नपजय्यं जयति

॥ १ ॥

नवमः खण्डः

त्रिवृत् बहिष्पवमानं, पञ्चदशं होतुराज्यं
सप्तदशं मैत्रावरुणस्यैकविंशं ब्राह्मणाच्छंसिनः,
पञ्चदशमच्छावाकस्य, सप्तदशो माध्यन्दिनः पवमान-
एकविंशं होतुः पृष्ठं, त्रिणवं मैत्रावरुणस्य, सप्तदशं
ब्राह्मणाच्छंसिन, एकविंशमच्छावाकस्य, त्रिणव-
आर्भव, स्वयं स्त्रिंशोऽग्निष्टोमः प्रत्यवरोहीण्युक्थानि,
त्रिणवं प्रथमं, द्वे एकविंशे सषोडशिके, पञ्चदशी रात्रिः,
स्त्रिवृत्सन्धि, विश्वजिता तिरात्रेण पशुकामो यजेत

॥ १ ॥

रेतो हि नाभा नेदिष्ठीयं, पशवो बालखिल्या
यन्नाभा नेदिष्ठीयं पूर्वशस्यत उत्तरा बालखिल्या-

रेतस स्तत्पशवः प्रजायन्ते रूपाणिविकरोति
यद्गर्भाकप मृतुषु प्रतितिष्ठति यदेवयामरुत्

॥ २ ॥

दशमः खण्डः

विवृतातिरात्रेण ब्रह्मवर्चसकामो यजेत
तेजो वै विवृत् ब्रह्मवर्चसं तेज एव ब्रह्मवर्चस-
मवरुन्धे तेजसि ब्रह्मवर्चसे प्रतितिष्ठति पञ्चदशे-
नातिरात्रेण वीर्य्यकामो यजेतौजो वीर्य्यं पञ्च-
दश ओज एव वीर्य्यमवरुन्ध ओजसि वीर्य्यं प्रति-
तिष्ठति सप्तदशेनातिरात्रेणान्नाद्यकामो यजेतान्नं वै
सप्तदशोऽन्नाद्य मेवाव रुन्ध एकविंशेनाति-
रात्रेण प्रतिष्ठाकामो यजेत प्रतिष्ठा वा एक-
विंशो यदतिरात्रो भवत्यहो रात्रयोरेव प्रतितिष्ठति

॥ १ ॥

एकोदशः खण्डः

उयोतिष्टोमोऽभिष्टोमः पूर्वमहः

सर्वं स्तोमोऽतिरात्र उत्तरम्

॥ १ ॥

तस्य चतुर्विंशं बहिष्पवमानं,

पञ्चदशान्याज्यानि सप्तदशो-

माध्यन्दिनः पवमान, एकविंशानि पृष्ठानि,

त्रिणत्र आर्भत्र, स्वयस्त्रिंशोऽभिष्टोमः प्रत्यवरो-

हीण्युक्त्यानि, त्रिणत्रं प्रथममथैकविंशमथ सप्तदशं,

मेकविंशः षोडशी, पञ्चदशी रात्रि स्तिवृत् सन्धिः

॥ २ ॥

अङ्गिरसः स्वर्गं लोकमायं स्तेषां-

हविष्मांश्च हविष्कृच्छाङ्गिरसावहीयेतां

तावागच्छेतां यतोऽङ्गिरसः स्वर्गं लोक-

मायं स्तावतप्येतां तावेते सामनी अपश्यतां

ताभ्यां द्विरात्र मतन्वातां तेन स्वर्गं लोकं मैताम्

॥ ३ ॥

यः पौण्यो हीन इव स्यात् स एतेन

यजेताप्नोति पूर्वेषां प्रहामाप्नुतां हि तान् अङ्गिरसः

॥ ४ ॥

प्रजाकामो यजेत द्वितीयं ह्येतद्य त्प्रजाः

॥ ५ ॥

स्वर्गकामो यजेत द्वितीयाद्धि लोकात्परं-

लोकोऽभिप्रक्रम्यो दुराधो द्विरात्र इत्याहु र्यदग्निष्टोमः

पूर्व मह भवत्युक्थ्य मन्त र्यन्ति यद्युक्थ्योऽग्निष्टोमम्

॥ ६ ॥

यज्ज्योति रुक्थ्यः पूर्व मह भवति

नाग्निष्टोम मन्त र्यन्ति नोक्त्यानि

॥ ७ ॥

तदाहुरेषा त्राव यज्ञस्य माता यदग्निष्टोमो-

यदग्निष्टोमः पूर्व मह भवति यज्ञस्य मात्रां

नाति क्राम त्यथो त्रस्याह उक्थेभ्योऽधि-

रात्रि मुपयन्ति तेनोक्था न्य नन्तरितानि

॥ ८ ॥

चतुर्विंशं बहिष्पवमानं भवत्युत्तरस्याह-

श्चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री प्रजननं गायत्री प्रजात्यै

॥ ९ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्त श्चायुजश्च

तन्मिथुनं तस्मा न्मिथुना त्प्रजायते

॥ १० ॥

सर्वस्तोमोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याप्त्यै

सर्वस्य जित्यै सर्व मेवै तेनाप्नोति सर्वं जयति

॥ ११ ॥

द्वादशः खण्डः

अथ यस्य ज्योतिरुक्थयः

पूर्व मह भवत्यायुरेतिरात्र उत्तरम्

॥ १ ॥

तिस्रः पूर्वस्याहो विराज मति-

रिच्यन्तेद्वाभ्यामुत्तर मह विराज

ऊनमूनातिरिक्तं वा अनुप्रजाः प्रजायन्ते

॥ २ ॥

प्र प्रजया प्र पशुभिर्जायते य एवं वेद

॥ ३ ॥

एका सँ स्तुतानां विराज मतिरिच्यत

एकाकिन मेवैन मन्नाद्यस्याध्यक्षं करोति

॥ ४ ॥

एतेन वै चित्रथं कापेया अयाजयँ-

स्तमेकाकिन मन्नाद्यस्याध्यक्षं मकुर्वँस्तस्मा-

चैत्ररथी नामेकः क्षत्रपतिर्जायतेऽनुलम्ब इव द्वितीयः

॥ ५ ॥

त्रयोदशः खण्डः

अथ यस्य त्रिवृत्सञ्चदशीऽमिष्टोमः

पूर्व मह भवत्यायु रति रात्र उत्तरम्

॥ १ ॥

मिथुनाभ्याँ स्तोमाभ्या मुत्तर महः प्रजनयन्ति
 तत्प्रजातँ श्व आरभन्ते चक्रे वा एते साकंवृती यत्
 त्रिवृ त्पञ्चदशौ स्तोमौ यं कामं कामयते तमेतेना-
 भ्यश्नुते यत् यत्र हि चक्रीवता कामयते तत्तदभ्यश्नुते ॥ २ ॥

अथ यदायु रतिरात्रो भवति प्रतिष्ठित्यै ॥ ३ ॥

एतेन वै कपिवनो भौवायन इष्टा रूक्षता मगच्छन् ॥ ४ ॥

अरूक्षो भवति य एवं विद्वानेतेन यजते ॥ ५ ॥

चतुर्दशः खण्डः

त्रिवृत्प्रातः सवनं, पञ्चदशं माध्यन्दिनं सवनं, सप्तदशं-
 तृतीयसवनं, पञ्चदशं प्रातः सवनं, सप्तदशं माध्यन्दिनं-
 सवनं मेकविंशं तृतीय सवनं, सोक्थ, मेकविंशंप्रातः-
 सवनं, त्रिणवं माध्यन्दिनं सवनं, त्रयस्त्रिंश आर्भव-
 श्वतुस्त्रिंशोऽग्निष्टोम, एकविंशान्युक्थानि स षोडशि-
 कानि षोडशं प्रथमं रात्रिषाम्, पञ्चदशी रात्रि, त्रिवृत्सन्धिः ॥ १ ॥

प्रजापति र्वा इदमेक आसीत्तस्य वागेव-
 स्व मासी द्वाग् द्वितीया स ऐक्षतेमामेव
 वाचं विसृजा इयं वा इदं सर्वं विभवन्त्येष्यतीति
 स वाचं व्यसृजत सेदं सर्वं विभवन्त्यैत् सोध्वोदा-
 तनोद्यथापां धारा सन्ततैवं तस्या एति तृतीयमच्छिन-
 त्त्तद् भूमि रभव दभूदिव वा इदमिति तद्भूमे भूमित्वं
 केति तृतीय मच्छिन त्तुदन्तरिक्ष मभव दन्तरेव वा इदमिति
 तदन्त रिक्षस्यान्त रिक्षत्वं हो इति तृतीय मूर्ध्वमुदा-
 स्यत् तत् द्यौर भवद् द्युतदिव वा अद् इति तदिवो दिवत्वम् ॥ २ ॥

“एषा वाव प्रत्यक्षं वाग्यज्जिह्वाग्रेणै तद्वाचो-
 वदति यदेति मध्येनै तद्वाचो वदति यत् केति
 सर्वयैत द्वाचो रसोऽध्यूर्ध्व उद्ब्रुदति यद्भो” इति ॥ ३ ॥

यदेतानि रूपाण्यन्वहं व्यज्यन्ते मुखत
 एव तद्वाचं विसृजन्ते मुखतो यज्ञियं कर्म ॥ ४ ॥

प्रजापति र्वा इद् मेकाक्षरां वाचं
 सतीं त्रेधाव्यकरोत्त इमे लोका अभवन्
 रूक्षा अनुप जीवनाः स ऐक्षत कथ मिमेलोका-
 लोम गृह्णीयुः कथ मुप जीवनीयाः स्युरिति

स एतं तिरात्र मपश्य तत्माहर्त्तनैमान्
 लोकानन्वातनो ततो वा इमे लोका लोमा-
 गृह्णँस्तत उप जीवनीया अभवँ स्त्रि रात्रस्य वा
 इदं पुष्टं त्रि रात्रस्योदरणं यदि दमेषु लोकेष्वधि

॥ ५ ॥

गच्छति पशूनां भूमानं द्विपदां चतुष्पदां य एवं वेद

॥ ६ ॥

प्रजापति र्यद्वाचं व्यसृजत साक्षरदेवेति

प्रथमं क्षेति, द्वितीयं रेति, तृतीयं येन

येनवै रूपेण प्रजापतिर्वाचं व्यसृजत तेन

तेन रूपेणाज्यानि चारभ्यन्तेऽहानि चाप्यन्ते

॥ ७ ॥

तदाहु ब्रह्मवादिनोऽक्षरेस्था वै तिरात्र

इत्येकाक्षरा वै वाक् त्र्यक्षर मक्षरं त्र्यक्षरः-

पुरुषः स वा एनं वेदेत्याहु र्य्य एनं पुरुष सम्मितं वेदेति

॥ ८ ॥

पञ्चदशः खण्डः

एतेन वै देवा एषु लोकेष्वा-

धर्नुव ज्ञेतेन स्वर्गं लोकमायन्

॥ १ ॥

वाग्वै तिरातो वाचो रूपेणाज्यानि चाहानि च

त्रिभज्यन्त एकाक्षरा वै वाक् त्र्यक्षर मक्षर मक्षरेस्य रूपेण-

त्रिभज्यन्ते त्रयो गन्धर्वा स्तेषा मेषा भक्ति रम्भेः पृथिवी

वायो रन्तरिक्ष मसावादित्यस्य द्यौ स्रयो घर्मास उषसँ सचन्ते

॥ २ ॥

अग्निरुषसँ सचते वायुरुषसँ

सचतेऽसावादित्य उषसँ सचते

॥ ३ ॥

क्षीणि मिथुनानि तान्येषः

॥ ४ ॥

मिथुनं द्वे सम्भवतो

मिथुनाद्यत्प्रजायते तत्तृतीयम्

॥ ५ ॥

इन्द्रो वृत्राय वज्र मुदय च्छत्सोऽब्रवीन्मा मे

प्रहर्षी रस्ति वा इदं मयि वीर्यं तत्ते प्रदास्यामीति

तदस्मै प्रायच्छ तद्विष्णुः प्रत्यगृह्णात् स द्वितीयं स-

तृतीय मुदयच्छ त्स एवाब्रवीन्मा मे प्रहर्षी रस्ति वा

इदं मयि वीर्यं तत्ते प्रदास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत्-

तद्विष्णुः प्रत्यगृह्णा देतद्वा व तदभ्यनूच्यते

॥ ६ ॥

१“उभा जिग्यथु न पराजयेथे न
पराजिये कतरश्च नैनोः । इन्द्रश्च विष्णो-
यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वितदैरयेथा”मिति

॥ ७ ॥

एतद्वा आभ्यां तत्सहस्रं प्रायच्छत्

॥ ८ ॥

तस्यैषा भक्तिर्य आर्षेयो विद्वाँ स्तस्मै प्रथमेऽहनि-
देयं यथा वा इयमेवं स प्रतिष्ठितेयं प्रतिष्ठितः सः

॥ ९ ॥

यो नार्षेयो विद्वाँ स्तस्मै द्वितीयेऽहनि
देयं यथा वा अन्तरिक्ष मेवं सोऽन्त-
रिक्षमित्यन्तरिक्षं विदु वेदं तस्य विदुः

॥ १० ॥

य आर्षेयो विद्वाँ स्तस्मै तृतीयेऽहनि देयं यथा वै
द्यौरेवं स द्यौ रिति दिवं विदु बन्धु तस्य विदुः

॥ ११ ॥

शतान्यन्वहं दीयन्त एषा वा व
यज्ञस्य माता यच्छतं सैव सा-

विच्छिन्ना दीयते दशतोऽन्वहं दीयन्ते

दशाक्षरा विराड् वैराजो यज्ञः सैव सा विच्छिन्ना दीयते

॥ १२ ॥

अथस्त्रिंशच्च त्रीणि च शतानि प्रथमेऽहनि

देया स्तथा द्वितीये तथा तृतीये

॥ १३ ॥

अथैषा द्विदेवत्या तिरूपा ब्रह्मणो-

द्वे तृतीये तृतीय मग्नीधः

॥ १४ ॥

काम्यासि प्रियासि हव्यासीडे रन्ते

सरस्वति महि विश्रुत एतानि तेऽधन्ये

नामानि देवेषु नः सुकृतो ब्रूतात्

॥ १५ ॥

षोडशः खण्डः

इदं वा वै प्रथमेनाह्ना व्यकरोद्यदिदमस्या-

मध्यायत्त मूलमिदं द्वितीयेन यदिदं प्राणादेजत्यदे-

स्तृतीयेन यद्वर्षति यन्नक्षत्राणि यदमुं लोकं भजे

॥ १ ॥

तिंदाहु ब्रह्मवादिनो महाव्रतं वा एतं यदेषा-

ति रात्र इति तस्यै तदेव मुखं यदेतेषा महां-

बहिष्पवमानं ये अभितोऽहनी तौ पक्षौ

यन्मध्यम महः स आत्मा ऽग्निष्टोम सामानि पुच्छम्

॥ २ ॥

यदेवासावुदेति तन्मुखं ये अभितोऽहनी-

तौ पक्षौ यन्मध्यम महः स आत्माऽग्निः पुच्छम्

॥ ३ ॥

यदेवासावुदेति तन्मुखं ये अभितोऽहनी तौ पक्षौ

यन्मध्यम महः स आत्मा यदस्त मेति तत्पुच्छम्

॥ ४ ॥

एतावान्वाव त्रिरात्रो गायत्रः प्राण स्त्रैष्टुभं-

चक्षुर्जागतं श्रोत्रं सर्वं मायुरेति य एवं वेद

॥ ५ ॥

तदाहुर्ब्रह्मवादिनः कियँ स्त्रिरात्र इती-

यानिति वूयादि यद्वयेत दभ्यथो इयानिति

ब्रूयादियद्वयेवै तदभि परा३ङ्वा३ङित्याहुः पराङिति

ब्रूयात्पराङ् हि वदति पराङ् पश्यति पराङ् प्राणित्येका३

द्वा३ उत्त्रया३इत्याहुरेक इति ब्रूयात् समानो ह्येष यत्

प्राणोऽपानो व्यानस्तद्यथा अदो मणौ सूत्र मोतमेव

मेषु लोकेषु त्रिरात्र ओतः शोभतेऽस्य मुखं य एवं वेद

॥ ६ ॥

यद्वै त्रिरात्रस्य सलोम तदस्य विलोम

यदस्य विलोम तदस्य सलोम तद्यदेतत्परं

सदहरवरं क्रियते यजमानायैव तत्पशून् परिगृह्णाति
प्रजननाय न ह्यमुष्मिन् लोके पशवः प्रजायन्ते

॥ ७ ॥

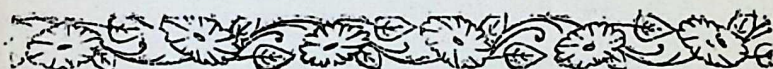
एते वाव छन्दसां वीर्यवत्तमे यद्वायत्री च
लिष्टुप् च यदेते अभितो भवतो मध्ये जगती
वीर्यवतीभ्यामेव तच्छन्दोभ्यां पशून् परिगृह्णाति
प्रजननाय न ह्यमुष्मिन् लोके पशवः प्रजायन्ते

॥ ८ ॥

असौ वाव तिरालो यथौदेत्येवं प्रथमं मह यथा-
मध्यन्दिन एवं द्वितीयं यथाऽस्तमे त्येवं तृतीयं-
गच्छ तमुष्य सायुज्यं गच्छति सावेश्यं य एवं वेद

॥ ९ ॥

॥ इति विंशोऽध्याः ॥

२४

॥ एकविंशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

इन्द्रो मरुतः सहस्रमजिनात् स्वां विशं
सोमाय राज्ञे प्रोच्य तस्माद्राज्ञे प्रोच्य
विशं जिनन्ति तौ यमोऽशृणोन्मरुतो ह
सहस्र मिज्या सृष्टा मिति स आगच्छत्सोऽब्रवी-
दुप मास्मिन् सहस्रे ह्वयेथा मिति तमुपाह्वयेताँ-
स यमोऽपश्यदेकाङ्गाँ सहस्रेऽपि सहस्रस्य पयो-
बिभ्रतीँ सोऽब्रवी दिव मेव ममास्तुसहस्रं
युवां विकल्प येथा मिति ता वब्रूतां यथा
वा व त्व मेतां पश्य स्येव मात्र मेतां पश्याव इति

॥ १ ॥

तथा वा इदं सहस्रं विकल्पयामहा-
इत्यब्रुवँ स्तामुदके प्रावेशयँ स्तेऽब्रुवन्नँ शा-
नाहरामहै यस्मै न इयं प्रथमायो देष्यति इति
तेँ शानाहरन्त सोमस्य प्रथम ऐदथेन्द्रस्याथ यमस्य

॥ २ ॥

तेऽब्रुवन् सोमाय राज्ञ उदेहि तृतीयेन
 चात्मन स्तृतीयेन च सहस्रस्य पयस इति
 सा बभ्रुः पिङ्गा क्ष्येक वर्षोदै तृतीयेन चात्मन-
 स्तृतीयेन च सहस्रस्य पयसः सा या सोमक्रयणी सैव सा ॥ ३ ॥

तृतीयेन चास्य तस्या आत्मन स्तृतीयेन च
 सहस्रस्य पयसः सोमः क्रीतो भवति य एवं
 विद्वान् सोमं क्रीणार्ति यस्मा एवं विदुषे सोमं क्रीणन्ति ॥ ४ ॥

तेऽब्रुवन्निन्द्रायो देहि तृतीयेन चात्मनस्तृतीयेन च
 सहस्रस्य पयस इति सा शबली पष्ठौह्युदैत् तृतीयेन
 चात्मन स्तृतीयेन च सहस्रस्य पयसः सा येन्द्रियैष्या सैव सा ॥ ५ ॥

तृतीयेन चास्य तस्या आत्मन स्तृतीयेन च
 सहस्रस्य पयस इन्द्रियैष्या दत्ता भवति य एवं
 विद्वानिन्द्रियैष्यां ददाति यस्मा एवं विदुष इन्द्रियैष्यां ददति ॥ ६ ॥

तेऽब्रुवन्यमायोदेहि तृतीयेन चात्मनस्तृतीयेन च
 सहस्रस्य पयस इति सा जरती कुष्टाशृङ्गुयदै-
 ष्मूत्रा वा दित्यौ हीर्मतो हसीयसी तृतीयेन चात्मनः

तृतीयेन च सहस्रस्य पयसः सा यानु स्तरणी सैव सा

॥ ७ ॥

तृतीयेन चास्य तस्या आत्मन स्तृतीयेन च

सहस्रस्य पयसोऽनु स्तरणी कृता भवति

य एवं विद्धा ननु स्तरणीं करोति यस्मा-

एवं विदुषेऽनु स्तरणीङ् कुर्वन्ति नाचकृवा न्मन्यते

॥ ८ ॥

तदाहु ब्रह्मवादिनो न वा अमुष्मिन् लोके

सहस्रया डलोकोऽस्तीति तद् यावदितः

सहस्रस्य गौ गर्वि प्रतिष्ठिता ताव दस्मा-

ल्लोका दसौ लोकः सहस्र याजी वा इमान्

लोकान् व्याप्नोत्यथो यावत् सहस्रं योज-

नान्यथो यावत् सहस्रं माश्वीना न्यथो यावत् सहस्र-

मह्वथानि तद् गवा गवा स्पृणोति समाक्रमणाय वा एता दीयन्ते ॥ ९ ॥

सहस्रं यदसृजत तस्य तार्प्यं योनि-

रासौद्यं तार्प्यं प्रत्यस्य नयति सयोनित्वाय

॥ १० ॥

द्वितीयः खण्डः

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः

पराच्य आय न्नत्स्यति न इति बिभ्यत्यः

सोऽब्रवीदुप मा वर्त्तध्वं तथा वै वोऽत्स्यामि . .

यथाद्यमाना भूयस्यः प्रजनिष्यथ इति ताभ्यो वैनं

ऋतं ब्रूही त्यब्रुवँ स्ताभ्य ऋत निधने नर्त्त-

मब्रवीदी निधनेना वथे त्त्रि णिधनेन प्राजनयदेतै-

र्ह वा इदँ सामभि मृत्तुः प्रजा अत्ति च प्रजनयति

॥ १ ॥

अद्यमानस्य भूयो भवति य एवं वेद

॥ २ ॥

ज्येष्ठ सामानि वा एतानि श्रेष्ठ सामानि प्रजापति सामानि

॥ ३ ॥

गच्छति ज्यैष्ठ्यं श्रैष्ठ्यं य एवं वेद

॥ ४ ॥

एतै वै सामभिः प्रजापति रिमान्

लोकान् सर्वान् कामान् दुग्धे यदाच्या-

दुग्धे तदाच्या दोहाना माच्या दोहत्वम्

॥ ५ ॥

सर्वानिमान् लोकान् कामान्

दुग्धे य एवं विद्वानेतै स्सामभिः स्तुते

॥ ६ ॥

इमे वै लोका एतानि सामान्ययमेवर्त्त-
निधन मन्तरिक्षमी निधनं द्यौ स्त्रि णिधनम्,

॥ ७ ॥

यथा क्षेत्रज्ञः क्षेत्राण्यनुसञ्चरत्येव-
मिमान् लोका ननु सञ्चरति य एवं वेद

॥ ८ ॥

अग्ने र्वा एतानि वैश्वानरस्य सामानि
यत्न वा एतै रशान्तैः स्तुवन्ति तत्
प्रजा देवो घातुको भवत्यग्निमुपनिधाय
स्तुवते स्वाया एव तद्देवतायाः साम्येक्षाय
नमस्कृत्यो द्रायति शान्तै स्तुवन्ति

॥ ९ ॥

—
तृतीयः खण्डः

वाग्वै शबली तस्या स्त्रिरात्रो-
वत्स स्त्रिरात्रो वा एतां प्रदापयति

॥ १ ॥

तद्य एवं वेद तस्मा एषा प्रप्ता दुर्गधै

॥ २ ॥

योऽलमन्नाद्याय सन्नथान्नं नाद्यात्

॥ ३ ॥

बरासीं परिधाय तप्तं पिबन् द्वादश रात्रौरधः शयीत

॥ ४ ॥

या द्वादशी स्यात्तस्या उपव्युषं शबली-

होमं हुत्वा पुरा वाग्भ्यः सम्प्रवदितो र्यत्

ग्राम्यस्य पशो न्नाश्रुणया त्तरण्यं परेत्य दर्भ-

स्तम्ब मालभ्य शबलि शबलीति त्रि राह्वये-

द्यदन्य च्छुनश्च गर्दभाच्च प्रतिवाश्यते सा समृद्धा

॥ ५ ॥

यदि न प्रतिवाश्येत संवत्सरे पुनराह्वयेत्

॥ ६ ॥

शबलि समुद्रोऽसि विश्वव्यचा ब्रह्म

देवानां प्रथमजा ऋतस्यान्नमसि शुक्रमसि

तेजोऽस्यमृतमसि तां त्वा विद्म शबलि दीद्याना-

न्तस्यास्ते पृथिवी पादोऽन्तरिक्षं पादो द्यौः पादः

समुद्रः पाद एषासि शबलि तां त्वा विद्मसान इषमूर्ज-

धुक्ष्व वसो र्द्वारां शबलि प्रजानां शचिष्ठा व्रत मनुगेषं स्वाहा

॥ ७ ॥

चतुर्थः खण्डः

चतुष्टोमोऽग्निष्टोम एकविंश उक्थ्यः सर्वस्तोमोऽतिरात्रः

॥ १ ॥

प्राजपते वा अक्षयश्चय तत्परापत तदश्वोऽभव-

तदश्वस्या श्वत्वं तदेवा अश्वमेधेन प्रत्यदधु-

रेष वाव प्रजापतिं सर्वं करोति योऽश्वमेधेन यजते

॥ २ ॥

एष वाव सशरीरः सम्भवत्यमुष्मै लोकाय योऽश्वमेधी

॥ ३ ॥

सरधा वा अश्वस्य सकथ्या बृह तदेवाश्चतुष्टोमेन

प्रत्यदधु र्यच्चतुष्टोमो भवत्यश्वस्य सर्वत्वाय

॥ ४ ॥

यत्तिस्रोऽनुष्टुभश्चतस्रो गायत्रीः करोति तस्मा-

त्त्रिभिस्तिष्ठन् प्रतितिष्ठति सर्वान् पलायमानः प्रतिदधाति

॥ ५ ॥

अन्तो वा अश्वः पशूनामन्तोऽनुष्टुप्-

च्छन्दसा मन्तो विष्णुर्देवताना मन्त-

श्चतुष्टोमस्तोमाना मन्तस्त्रिरात्रो यज्ञानां

यद्वैष्णव्योऽनुष्टुभः प्रतिपदो भवन्ति चतुष्टोम-

स्तोमस्त्रिरात्रो यज्ञोऽन्त एव तदन्तं प्रतिष्ठापयति

॥ ६ ॥

एकविंश मह भवति यस्मिन्नश्व-

आलभ्यत एकविंशो वा इतोऽसावादित्यो-

द्वादश मासाः पञ्चर्त्तव स्रय इमे लोका असा-

वादित्य एकविंश आदित्य स्यैवैनं मातां गमयति

॥ ७ ॥

तस्य महानाम्न्यः पृष्ठं भवन्ति

॥ ८ ॥

अन्यदन्यद्वा एता श्छन्दोऽन्योन्य एते-

पशव आलभ्यन्त एता वा एतं समाप्नुवन्ति

यन्महानाम्न्यः पृष्ठं भव न्यश्वस्य सर्वत्वाय

॥ ९ ॥

^१पार्थुरशमं ब्रह्मसाम भवति

॥ १० ॥

ईश्वरो वा एषोऽयतोऽधृतः परां-

परावत मेतो रश्मिना वा अश्वो धृतो-

^२यत्पार्थुरशमं ब्रह्मसाम भवत्यश्वस्यैव यत्यै

॥ ११ ॥

^३सर्वस्त्रीमोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याप्त्यै

सर्वस्य जित्यै सर्वमेव तेनाप्नोति सर्वं जयति

॥ १२ ॥

^४एकयूपो वैकादशिनी वान्येषां यज्ञानां-

भवत्येक विंशि न्यश्वमेधस्य स्वादिरो वा-

१ तै. सं. का. ५ प्र. ४ अनु. १२

२ तै. सं. का. ६ प्र. ४ अनु. १२

३ तै. सं. का. ५ प्र. ४ अनु. १२

४ तै. वा. अष्ट. ३ प्र. ८ अनु. १९

बैल्वो वा पाणो वान्येषां यज्ञानां भवति नैचुदार-
 एकविंश त्परत्तिर श्वमेधस्य नान्येषां पशूनां तेजन्या-
 अवद्य न्यवद्य न्यश्व मेधस्य दक्षिणतोऽन्येषां पशूनामवद्य-
 न्त्युत्तरतोऽश्वमेधस्य लक्षशाखा स्वन्येषां पशूना मवद्यन्ति
 वेतस शाखास्वश्व मेधस्य यूपे ग्राम्या न्पशून्नियुञ्चन्त्यारोकेष्वा-
 रण्यान् धारयन्त्या ग्राम्यान्पशून् लभन्ते प्रारण्यान् सृजन्ति ॥ १३ ॥

पञ्चमः खण्डः

त्वय स्त्रिवृतोऽतिरात्राः सर्वे षोडशिमन्तः ॥ १ ॥
 यो राज्य आशं सेत स एतेन यजेत ॥ २ ॥
 राजा वा एष स्तोमानां राज्यमेवास्मि न्दधाति ॥ ३ ॥
 यदाक्षाराणि प्रथम मह भजन्त
 एकाक्षरा वै वाग्वाचो नति वादाय ॥ ४ ॥
 अथ यत् द्व्यक्षर णिघन माज्यदेहं भवत्यु-
 त्तरयो र्हो रभि सन्तत्या अन्वह माज्य-
 दोहानि भवन्त्यन्वह मेवैनं पशुभिः समर्द्धयन्ति ॥ ५ ॥

सर्वे षोडशिमन्तो भवन्तीन्द्रियं वीर्यं
षाडशीन्द्रियेणैवैनान् वीर्येण समर्ह्यति

॥ ६ ॥

पष्ठः खण्डः

चतुर्विंशाः पवमाना स्त्रिवृत्याज्यानि पञ्चदशानि-
पृष्ठानि सप्तदशोऽग्निष्टोमश्चतुश्चत्वारिंशाः पवमानाः
पञ्चदशान्याज्यानि सप्तदशानि पृष्ठान्येकविंशोऽग्निष्टोमः
सोक्तयोऽष्टा चत्वारिंशाः पवमाना एकविंशान्याज्यानि
त्रिगत्रानि पृष्ठानि त्रयस्त्रिंशोऽग्निष्टोम एकविंशान्युक्त्यानि
सषोडशिकानि पञ्चदशी रात्रि स्त्रिवृत्सन्धिश्छन्दोमपवमानः ॥ १ ॥

पशुकामो यजेत ॥ २ ॥

पशवो वै छन्दोमा यच्छन्दोमाः
पवमाना भवन्ति पशून्नेवा वरुन्धे ॥ ३ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्तश्चायुजश्च
तन्मिथुनं तस्मा न्मिथुना त्प्रजायते ॥ ४ ॥

सप्तमः खण्डः

- त्रिवृत्प्रातः सवनं, पञ्चदशं माध्यन्दिनं सवनं
 सप्तदशं तृतीय सवनं, चतुर्विंशं प्रातः सवनं
 चतुःश्वत्वारिंशं माध्यन्दिनं सवनं, मष्टाचत्वारिंशं-
 तृतीय सवनं, सोऽथमेकविंशं प्रातः सवनं, त्रिणव-
 माध्यन्दिनं सवनं, त्रयस्त्रिंशं तृतीय सवनं, सोऽथ-
 मेकविंशः षोडशी, पञ्चदशी रात्रि, स्त्रिवृत् सन्धिर्न्तर्वसुः ॥ १ ॥
- इमे लोकास्त्रि रात्रः ॥ २ ॥
- अस्तीव वा अयं लोकोऽस्तीवासौ छिद्रमिवान्तरिक्षम् ॥ ३ ॥
- अस्तीव तिरात्रस्य प्रथमं महरस्तीवोत्तमं छिद्रमिव मध्यतः ॥ ४ ॥
- पशवो वै छन्दोमा यच्छन्दोमा-
 मध्यतो भवन्त्यपिहित्या एवाच्छिद्रतायै ॥ ५ ॥

अष्टमः खण्डः

- त्रिवृत् प्रातः सवनं, पञ्चदशं माध्यन्दिनं-
 सवनं, सप्तदशं तृतीय सवनं, एकविंशं प्रातः-
 सवनं, त्रिणवं माध्यन्दिनं सवनं, त्रयस्त्रिंशं . .
 तृतीय सवनं, सोक्थं, चतुर्विंशं प्रातः सवनं, चतुश्च-
 त्वारिंशं माध्यन्दिनं सवनं, मष्टाचत्वारिंशं तृतीय सवनं,
 सोक्थं, मेकविंशः षोडशी, पञ्चदशी रात्रि, स्त्रिवृत्सन्धिः पराकः ॥ १ ॥
- पराकेण वै देवाः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्ग-
 कामो यजेत पराङ्गैः तेन स्वर्गं लोकं प्राप्नुयते ॥ २ ॥
- यद्वा एतस्याकं न्तदस्य पराक् तत् पराकस्य पराकत्वम् ॥ ३ ॥
- न वै तत्र जग्मुषे किञ्चनाकम् ॥ ४ ॥
- नास्मा अकं भवति य एवं वेद ॥ ५ ॥
- प्रजाया स्वत्कलुषः पराङ् ह्येव तेन स्वर्गं-
 लोकं प्राप्नुयते तद्यदेकविंशः षोडशी भवति
 पञ्चदशी रात्रि स्त्रिवृत्सन्धिः स्तेनास्मिन् लोके प्रतितिष्ठति ॥ ६ ॥

नवमः खण्डः

चतुर्विंशाः पवमाना, स्त्रिवृन्त्याज्यानि
 पञ्चदशानि पृष्ठानि, सप्तदशोऽग्निष्टोम-
 श्वतुर्विंशाः पवमानाः, पञ्चदशान्याज्यानि, सप्तद-
 शानि पृष्ठान्ये, कविंशोऽग्निष्टोमः, सोक्थ, श्वतुर्विंशाः
 पवमानाः, सप्तदशान्याज्या, न्येकविंशानि पृष्ठानि, त्रिण-
 वोऽग्निष्टोमः, सोक्थ, श्वतुर्विंशाः पवमाना, एकविंशा-
 न्याज्यानि, त्रिणवानि पृष्ठानि, त्रयस्त्रिंशोऽग्निष्टोम, एक-
 विंशान्युक्थानि, सषोडशिकानि, पञ्चदशी रात्रि, स्त्रिवृत्सन्धिः ॥ १ ॥

अत्रिरकामयत चत्वारो मे वीरा आजा-
 येरन्निति स एत मपश्य तस्य चत्वारो वीरा-
 आजायन्तास्य चत्वारो वीरा जायन्ते य एवं वेद ॥ २ ॥

एकं स्तोम मुत्सृज्यैक मभ्यारभते वीर-
 जननं वै स्तोमो वीर मेवासमै तत् प्रजनयति ॥ ३ ॥

चतुर्विंशाः पवमाना भवन्ति चतुर्विंश-
 त्यक्षग गायत्री प्रजननं गायत्री प्रजात्यै ॥ ४ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्तश्चायुजश्च
तन्मिथुनं तस्मा न्मिथुनात् प्रजायते ॥ ५ ॥

अग्निष्टोमः प्रथमं महं रुक्थो द्वितीयं
षोडशी तृतीयं मतिरात् श्वतुर्थं नाना वीर्यतायै ॥ ६ ॥

नाना वीर्या प्यहानि करोति ॥ ७ ॥

गायत्रं वै प्रथमं महं सूष्टुभं द्वितीयं
जागतं तृतीयं मानुष्टुभं चतुर्थम् ॥ ८ ॥

तदाहु र्यत् तृतीयेऽहनि षोडशिनं
गृह्णीयु स्तृतीयेनाह्ना नुष्टुभं मानुष्टु-
च्छन्दश्चतुर्थं महः स्यादानुष्टुभो वै षोडशीति ॥ ९ ॥

चतुर्थेऽहनि षोडशीं ग्रहीतव्यः
स्व आयतने षोडशीं गृह्यते ॥ १० ॥

छन्दोभि र्हानि नाना वीर्याणि करोति ॥ ११ ॥

नौधसं प्रथमस्याहो ब्रह्मसामं श्यैतं
द्वितीयस्य श्रायन्तीयं तृतीयस्य त्रैशोकं चतुर्थस्य ॥ १२ ॥

तदाहु रपञ्चश इव वा एष यत्-

ज्यायसः छन्दसोऽधि कनीयश्छन्द उपैतीति

॥ १३ ॥

तद्यदेषा चतुर्थोऽहन्यतिजगती क्रियतेऽनपञ्चशाय

॥ १४ ॥

कालेयं प्रथमस्याहोऽच्छावाकसाम माधु-

च्छन्दसं द्वितीयस्य रौरवं तृतीयस्य समन्तं-

चतुर्थस्य नाना वीर्यतायै नाना वीर्याण्यहानि करोति

॥ १५ ॥

“अभि त्वा वृषभा सुत” इति तृतीयस्याहो रथन्तरं

“कस्तमिन्द्र त्वा व सवि”ति वामदेव्यं

“यज्जा यथा अपूर्व्ये”ति चतुर्थस्याहो बृहत्

“एदु मघो र्मदिन्तरमि”ति वामदेव्यं

छन्दसां नाना वीर्यतायै नाना वीर्याण्यहानि करोति

॥ १६ ॥

दशमः खण्डः

त्विवृ त्पञ्चदशोऽग्निष्टोमः प्रथम महः

॥ १ ॥

अथोत्तरस्याहश्चतुर्विंशं बहिष्पमानं

पञ्चदशानि त्रीण्याज्यानि, सप्तदश मच्छा-

वाकस्यै, कविं शो माध्यन्दिनः पवमानः सप्तदशे-

द्वे पृष्ठे, एकविंशे द्वे, एकविंशं तृतीयसवनं सोक्थम्

॥ २ ॥

तृतीयस्याह एकविंशं बहिष्पवमानं

त्रीणि चाज्यानि, पञ्चदशमच्छावाकस्य, चतु-

विंशो माध्यन्दिनः पवमान, एकविंशानि पृष्ठानि

द्विणवं तृतीयसवनं, द्वे चोक्थे, एकविंशमच्छावाकस्य

॥ ३ ॥

चतुर्थस्याह चतुर्विंशाः पवमानाः

पञ्चदशं होतुगज्यं सप्तदशानि, त्रीण्येकविंशानि

पृष्ठानि, त्रयस्त्रिंशोऽग्निष्टोम, एकविंशान्युक्थानि

स षोडशिकानि, पञ्चदशी रात्रि, स्त्रिवृत्सन्धिः

॥ ४ ॥

जमदग्निः पुष्टिकाम एतमाहरत्स इमान् पोषानपुष्यत्

॥ ५ ॥

यदिदमाहुर्नवा ऊर्वो पलितौ संजानाते इति

॥ ६ ॥

तत्सर्वानिवैतेन पोषान् पुष्यति

॥ ७ ॥

जगती छन्दोभिः सम्पद्यते

॥ ८ ॥

जगती वै छन्दसां परमं पोषं

पुष्टा परममेव तेन पोषं पुष्यति

॥ ९ ॥

पुरोडाशिन्य उपसदो भवन्ति पशवो वै

पुरोडाशाः पशुष्वेव प्रति तिष्ठन्ति

॥ १० ॥

अग्ने वे ह्येन्द्रं वे रध्वर मापितरं वैश्वानरः

मवसेऽकरिन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ ११ ॥

देवा वश्विनौ मधुकशयाद्येमं यज्ञं यजमानाय

मिमिक्षत मिन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १२ ॥

देव विष्ण उर्वद्यास्मि न्यज्ञे यजमानायाधि-

विक्रमस्वेन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १३ ॥

देव सोम रेतोधा अद्यास्मि न्यज्ञे यज-

मानायैधीन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १४ ॥

देव सवितः सुसावित्र मद्यास्मि न्यज्ञे यज-

मानायासुवस्वेन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १५ ॥

देव धातः सुधाताद्यास्मिन्यज्ञे यज-

मानायैधीन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १६ ॥

देवा ग्रावाणो मधुमती मद्यास्मिन्यज्ञे यज-

मानाय वाचं वदतेन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १७ ॥

देव्यनुमतेऽन्वद्येयं यज्ञं यजमानाय

मन्यस्वेन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १८ ॥

देव्यदिते स्वादित्य मद्यास्मि न्यज्ञे यज-

मानायासुवस्वेन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ १९ ॥

देव्य आपो नन्नम्यध्व मद्यास्मि न्यज्ञे

यजमानायेन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ २० ॥

सदस्सदः प्रजावानृभु र्जुषाण-

इन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ २१ ॥

देव त्वष्टः सुरेतोधा अद्यास्मि न्यज्ञे यज-

मानायैधीन्द्राय देवेभ्यो जुहुता हविः स्वाहा

॥ २२ ॥

आग्नेय एककपाल, आश्विनो द्विकपालो-

वैष्णव स्त्रिकपालः, सौम्य श्रुतुष्कपालः, सावित्रः-

पञ्च कपालो, धात्रः षट्कपालो, मारुतः सप्तकपालो,

बार्हस्पत्योऽष्टाकपालो, मैत्रो नवकपालो, वारुणो दश-

कपाल, ऐन्द्र एकादशकपालो, वैश्वदेवो द्वादश कपालः

॥ २३ ॥

एकादशः खण्डः

त्रिवृत् प्रातः सवनं, पञ्चदशं माध्य-
 न्दिनं सवनं, सप्तदशं तृतीयसवनं, पञ्चदशं
 प्रातःसवनं, सप्तदशं माध्यन्दिनं सवनं मेक-
 विंशं तृतीयसवनं, सोक्थं, सप्तदशं प्रातः-
 सवनं, मेकविंशं माध्यन्दिनं सवनं, त्रिणवं
 तृतीयसवनं, सोक्थं, मेकविंशं प्रातःसवनं
 त्रिणवं माध्यन्दिनं सवनं, त्र्यंशं तृतीय-
 सवनं, प्रत्यवरोहीण्युक्त्यानि, त्रिणवं प्रथमं, द्वे
 एकविंशे सषोडशिके, पञ्चदशी रात्रि, त्रिवृत् सन्धिः

॥ १ ॥

वसिष्ठः पुत्रहतो हीन इवामन्यत स एतमपश्य-
 त्सोग्रं पर्यैद्यो हीन इव मन्येत स एतेन यजेत

॥ २ ॥

यत् स्तोमात् स्तोम मभि संक्रामत्यग्रा-
 देवाग्रं रोहति वसिष्ठस्य जनिते भवतः प्रजात्यै

॥ ३ ॥

प्रत्यवरोहीण्युत्तमस्याह उक्त्यानि भवन्ति प्रतिष्ठित्यै

॥ ४ ॥

द्वादशः खण्डः

त्रिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थः सप्तदश

उक्थएकविंशोऽतिरात्रो विश्वामित्स्य सञ्जयः

॥ १ ॥

जह्नुवृचीवन्तो राष्ट्र आर्हिसन्त स विश्वामितो-

जाह्नवो राजैत मपश्यत् स राष्ट्र मभवद्राष्ट्र मितरे

॥ २ ॥

भ्रातृव्यवान्यजेत

॥ ३ ॥

भ्रवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद

॥ ४ ॥

ज्योतिर्वा एष विहृतः

॥ ५ ॥

ज्योतिः प्रजानां भवति य एवं वेद

॥ ६ ॥

चतुष्टोमो वा एष चतुष्पादाः पशवः पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ७ ॥

एकविंशस्तोमा नातियन्ति प्रतिष्ठा वा

एकविंशोऽन्तव एव यज्ञस्य प्रतितिष्ठति

॥ ८ ॥

तयोदशः खण्डः

द्वे त्रिवृती सवने पञ्चदशमेकं, द्वे
 पञ्चदशे सवने सप्तदशमेकं, द्वे सप्तदशे
 सवने एकविंशमेकं, द्वे एकविंशे सवने
 त्रिणवमेकं, द्वे त्रिणवे सवने त्र्यष्ट्रिंशमेकं
 प्रत्यवरोहीष्युक्थानि, त्रिणवं प्रथमं द्वे एक-
 विंशे सषोडशिके, पञ्चदशी रात्रि, त्रिवृत्सन्धिः

॥ १ ॥

देवाश्च वा असुराश्चास्पर्धन्त ते न व्यजयन्त
 तेऽब्रुवन् वाचो मिथुनेन विजयामहै यतरेनो-
 वाचो मिथुनं न प्रतिविन्दौ स्ते परा भवानिति
 ते देवा एक इत्यब्रुवन्नेके त्यसुरा वाचो मिथुनं
 प्रत्यविन्दन् द्वाविति देवा अब्रुवन् द्वे इत्यसुरा-
 वाचो मिथुनं प्रत्य विन्दं स्त्रय इति देवा अब्रुवन्
 त्रिस्तु इत्यसुरा वाचो मिथुनं प्रत्यविन्दं-
 श्चत्वार इति देवा अब्रुवन् चत्वार इत्यसुरा
 वाचो मिथुनं प्रत्यविन्दन् पञ्चेति देवा अब्रुव-
 न्नासुरा अविन्दं स्ततो देवा अभवन् परासुराः

॥ २ ॥

^१ भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

संवत्सरं वा एषां तद्वीर्यं मन्नाद्यं मवृञ्जत	॥ ४ ॥
संवत्सरं वीर्यं मन्नाद्यं भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते य एवं वेद	॥ ५ ॥
पञ्चरात्रो वा एष पाङ्क्तः पुरुषः	
पाङ्क्ताः पशवस्तेन पुरुषश्च पशूँश्चाप्नोति	॥ ६ ॥
अस्थूरिर्वा एष सन्ततो यज्ञो द्वौ द्वौ हि स्तोमा-	
वह वर्हतो यं कामं कामयते तमेतेनाभ्यश्नुते	॥ ७ ॥
यत्र यत्र ह्यस्थूरिणा कामयते तत्तदभ्यश्नुते	॥ ८ ॥
अभ्यासंग्यः पञ्चाहो भवति सन्तत्यै	॥ ९ ॥
प्रत्यवरोहीण्युत्तमस्याहं उक्थानि भवन्ति प्रतिष्ठित्यै	॥ १० ॥

चतुर्दशः खण्डः

त्रिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थः सप्तदश उक्थः	
पञ्चदश उक्थः सप्तदशोऽतिरात्रः पञ्चशारदीयो मरुताँ स्तोमः	॥ १ ॥
यः कामयेत बहु स्यामिति स एतेन यजेत	॥ २ ॥

मरुतो वै देवानां भूयिष्ठा बहुरेव भवति ॥ ३ ॥

सप्तदशं स्तोमा नातियन्ति प्रजा-
पति वै सप्तदशः प्रजापतिमेवाप्नोति ॥ ४ ॥

अगस्त्यो वै मरुद्भ्य उक्ष्णः प्रौक्ष चा-
निन्द्राया बध्नात्ते वज्र मादाया भ्यपतन्
स एत त्कयाशुभीय मपश्य तेनाशमयत् ॥ ५ ॥

यत् कयाशुभीयं शस्यते शान्त्या एव ॥ ६ ॥

सप्तदश पृश्नीनुक्ष्णः पञ्चवर्षान् त्सप्त-
दश पृश्नी स्त्रिवत्सा अप्रवीता स्तान् पर्यग्मि-
कृतान् प्रोक्षिता नेतरा लभन्ते प्रेतरान् त्सृजन्ति ॥ ७ ॥

ततः संवत्सरे नवनीतपृश्नी ररुणा आन-
यन्ति ताँ श्रै वोक्ष्ण स्तान् पर्यग्मिकृतान्
प्रोक्षिता नेतरा लभन्ते प्रेतरान् त्सृजन्ति ततः
संवत्सरे राजीवा आनयन्ति ताँ श्रैवोक्ष्ण स्तान्
पर्यग्मि कृतान् प्रोक्षिता नेतरा लभन्ते प्रेतरान्-
त्सृजन्ति ततः संवत्सरे पिशङ्गी रानयन्ति
ताँ श्रैवोक्ष्ण स्तान् पर्यग्मि कृतान् प्रोक्षिता नेतरा-

- लभन्ते प्रेतान् तृजन्ति ततः संवत्सरे
सारङ्गीरानयन्ति ताँश्चैवोक्षणस्तान् पर्यग्नि-
कृतान् प्रोक्षिता नेतरा लभन्ते प्रेतान् तृजन्ति ॥ ८ ॥
- ततः संवत्सरे सोमा भवन्ति ॥ ९ ॥
- त्वीँस्त्रीनन्वह मालभन्ते पञ्चोत्तमेऽहनि ॥ १० ॥
- अजोऽग्नीषोमीयः ॥ ११ ॥
- ऐन्द्रा मारुता उक्षाणो मारुत्यो वत्सतर्ग्यः ॥ १२ ॥
- यदि रुद्रोऽभिमन्येताग्रये रुद्रवते-
पुरोडाश मष्टाकपालं निरूप्याथान्य मालभेत ॥ १३ ॥
- यदि सँ शीर्येत भौम मेक-
कपालं निरूप्याथान्य मालभेत ॥ १४ ॥
- यद्यवसीदे नैऋतं चरुं निरूप्याथान्य मालभेत
यद्यप्सु म्रियेतापो नप्त्रीयं चरुं निरूप्याथान्यमाल-
भेत यद्यन्ध स्यात् सौर्यं चरुं निरूप्याथान्य मालभेत ॥ १५ ॥
- यदि श्लवणो वा कूटो वा स्याद् बार्हस्पत्यं-

चरुं निरूप्याथान्य मालभेत

॥ १६ ॥

यदि पलायेत वायव्यं चरुं

निरूप्याथान्य मालभेत

॥ १७ ॥

यदि प्रासहाजयेयु रिन्द्राय त्रसह्वन

एकादश कपालं निरूप्याथान्य मालभेत

॥ १८ ॥

यद्यन्येन मृत्युना म्रियेत प्राजापत्यं

द्वादश कपालं निरूप्याथान्य मालभेत

॥ १९ ॥

एतेन वा एकया वा गान्दमो-

वेतस्वतीष्ठा सर्वा मृद्धि मार्दधोत्

॥ २० ॥

सर्वा मृद्धि मृध्नोति य एवं वेद

॥ २१ ॥

पञ्चदशः खण्डः

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गौरुक्थो-

महाव्रतं गौरुक्थ आयु रतिरातः

॥ १ ॥

संवत्सरो वै व्रतं तस्य वसन्त ऋतु मुखं

ग्रीष्मश्च वर्षाश्च पक्षौ शरन्मध्यं हेमन्तः पुच्छम्

॥ २ ॥

तस्मा च्छरद मोषधयोऽभिसं-

पच्यन्ते शरद्धि मध्यं संवत्सरस्य

॥ ३ ॥

अकृतं वा एते कुर्वन्ति ये

पुरा संवत्सरात् व्रत मुपयन्ति

॥ ४ ॥

एतद्वै व्रत माप्तं यत्पञ्चरात्रे पञ्च हृतवः

॥ ५ ॥

आप्तेन व्रतेन स्तुते सर्व मायु रेति य एवं वेद

॥ ६ ॥

॥ इति एकविंशोऽध्यायः ॥

॥ द्वाविंशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

पृष्ठ्यः षडहः

॥ १ ॥

ऋतवो न प्रत्यतिष्ठँ स्त एतेन प्रत्य-
तिष्ठन् प्रतिष्ठा कामो यजेत प्रत्येव तिष्ठति

॥ २ ॥

षड्वा ऋतव ऋतुष्वेवै तेन प्रति-
तिष्ठति पृष्ठ्यः षडहो भवति प्रत्यक्ष मृध्यै

॥ ३ ॥

प्रत्यक्षं ह्येते नर्त्तव आर्ध्नुव न्मृध्या एव

॥ ४ ॥

द्वितीयः खण्डः

त्विदृदिष्टि शोमः पञ्चदश उक्थः

ससदश उक्थ ज्योति गौरायु रतिरातः

॥ १ ॥

यः कामयेत सर्व मायु रिया मिति स एतेन यजेत

॥ २ ॥

यत्त्रयहः पुरस्ताद्भवति त्रयः-

प्राणा पान व्याना स्त एव तत्सन्धीयन्ते

॥ ३ ॥

अथ यत् ज्योतिर्गौ रायुरतिरात्रो भवति प्रतिष्ठित्यै

॥ ४ ॥

तृतीयः खण्डः

अभ्यासंग्यः पञ्चाहो विश्वजि दतिरात्रः

॥ १ ॥

अन्यस्मै वै कामाय सत्र मन्यस्मै यज्ञो न त-

त्सत्वेणाप्नोति यस्मैकं यज्ञो न तद्यज्ञेनाप्नोति यस्मैकं सत्रम्

॥ २ ॥

सत्त्वमिव वा एतद्य दनु लोमं पृष्ठानि यदेकधा

पृष्ठानि भवन्त्येकधैवास्मिंस्तदोजो वीर्यं दधाति

॥ ३ ॥

अन्नं पृष्ठान्यन्नाद्य मेवास्मिन्दधाति

॥ ४ ॥

पशवः पृष्ठानि पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ५ ॥

अभ्यासंग्यः पञ्चाहो भवति सन्तत्यै

॥ ६ ॥

विश्वजि दतिरात्रो भवति विश्वस्याभिजित्यै

॥ ७ ॥

चतुर्थः खण्डः

पृष्ठ्यः षडहो महाव्रत मतिरात्रः	॥ १ ॥
सप्त ऋषय एतेनाध्वर्नुवँ स्तेनर्द्धि- स्तस्मा देतेन यजन्त ऋध्या एव	॥ २ ॥
सप्त शिरसि प्राणाः प्राणा इन्द्रियाणीन्द्रियाण्ये वै तेनाप्नोति	॥ ३ ॥
सप्त ग्राम्याः पशव स्तानेते नाप्नोति	॥ ४ ॥
व्रतँ सप्तमस्याहः पृष्ठं भवति तद्ध्यनाप्त- मन्नं वै व्रत मन्नाद्य मेवै तेनाप्नोति	॥ ५ ॥
पृष्ठ्यः षडहो भवति प्रत्यक्ष मृध्यै	॥ ६ ॥
प्रत्यक्षँ ह्येतेन सप्त ऋषय आध्वर्नुव न्मृध्या एव	॥ ७ ॥

पञ्चमः खण्डः

पृष्ठ्यः षडहः सप्तदशं महाव्रत मतिरात्रः	॥ १ ॥
तस्य त्रिवृ च्छिरः पञ्चदशौ पक्षौ सप्तदश आत्मैक विंशं पुच्छम्	॥ २ ॥

षष्ठः खण्डः

४१७

एतेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत

॥ ३ ॥

प्रप्रजया प्रपशुभिर्जायते य एवं वेद

॥ ४ ॥

सप्तदशो वै प्रजापतिर्यत् सप्त-

दशं व्रतं भवति प्रजापतिमेवाप्नोति

॥ ५ ॥

यत् त्रिवृच्छिरो भवति नव-

प्राणाः प्राणेष्वेव प्रतिष्ठति

॥ ६ ॥

यत्पञ्चदशौ पक्षौ सवीवधत्वाय

॥ ७ ॥

सप्तदश आत्मा भवति प्रजा-

पतिर्वै सप्तदशः प्रजापतिमेवाप्नोति

॥ ८ ॥

एकविंशं पुच्छं भवति प्रतिष्ठित्यै

॥ ९ ॥

षष्ठः खण्डः

पृष्ठ्यः षडहं श्छन्दोम-

पत्रमानं महाव्रतं मतिरात्रः

॥ १ ॥

पशुकामो यजेत

॥ २ ॥

पशवो वै छन्दोमाः

॥ ३ ॥

यच्छन्दोमाः पवमाना महा-

व्रतस्य भवन्ति पशून्नेवावरुन्धे

॥ ४ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्त श्रायुजश्च

तन्मिथुनं तस्मा न्मिथुनात् प्रजायते

॥ ५ ॥

सप्तमः खण्डः

अभ्यासंग्यः पञ्चाहोऽथ त्रय स्त्रिंशमह-

स्तस्य चतु स्त्रिंशोऽग्निष्टोमः सप्तदशं महा-

व्रतमति रात्र स्तस्य चतुर्विंशं बहिष्पवमानं

त्रिवृच्छिरः पञ्चदशौ पक्षौ सप्तदश आत्मैकविंशं पुच्छम्

॥ १ ॥

एतेन वै जमदग्निः सर्वान् पोषान-

पुष्य त्सर्वा नेत्रैतेन पोषा न्पुष्यति

॥ २ ॥

यदभ्या संग्यः पञ्चाहः पुरस्ता द्भवति सन्तत्या एव

॥ ३ ॥

अथैत त्वय स्त्रिंश मह स्त्वय स्त्रिंश-

अष्टमः खण्डः

४५२

देवता देवता एवाप्नोति

॥ ४ ॥

तस्य चतुस्त्रिंशोऽग्निष्टोमः प्रजापति-

श्चतुस्त्रिंशो देवतानां प्रजापति मेवाप्नोति

॥ ५ ॥

चतुर्विंशं बहिष्पवमानं भवति महाव्रतस्य

चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री प्रजननं गायत्री प्रजात्यै

॥ ६ ॥

उभये स्तोमा युग्मन्तश्चायुजश्च

तन्मिथुनं तस्मान्मिथुनात् प्रजायते

॥ ७ ॥

यत्त्रिवृच्छिरो भवति नव प्राणाः प्राणेष्वेव

प्रतितिष्ठति यत् पञ्चदशौ पक्षौ सवीवधत्वाय

सप्तदश आत्मा भवति प्रजापति वै सप्तदशः

प्रजापति मेवाप्नोत्येकविंशं पुच्छं भवति प्रतिष्ठित्यै

॥ ८ ॥

अष्टमः खण्डः

योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गौ रुक्थ्य आयु-

रुक्थ्योऽभिजि दग्निष्टोमो विश्वजि दग्नि-

ष्टोमः सर्वजि दग्निष्टोमः सर्वस्तोमोऽतिरात्रः

॥ १ ॥

एतेन वा इन्द्रोऽत्यन्या देवता

अभव दत्यन्या प्रजा भवति य एवं वेद

॥ २ ॥

यत् ज्योति गौरायु स्र्यहः पुरस्ता द्भवति प्रज्ञातान्

स्तोमानुपै तीमानेव लोका नेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति

॥ ३ ॥

अथाभिजि दभिजिता वै देवा इमान् लोकानभ्य-

जयन्विश्वजिता विश्व मजयन् सर्वजिता सर्वमजयन्

॥ ४ ॥

'सर्वस्तोमोऽतिरात्रो भवति सर्वस्याप्त्यै

सर्वस्यजित्यै सर्वमेवैतेनाप्नोति सर्वं जयति

॥ ५ ॥

नवमः खण्डः

चत्वारि त्रिवृ न्यहा न्यभिष्टोममुखानि

विश्वजि न्महाव्रतं ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः

॥ १ ॥

एतेन वै प्रजापतिः पुरुष मसृजत

स सर्वस्या ज्ञाद्यस्याधिपत्य मगच्छत्

॥ २ ॥

सर्वस्या ज्ञाद्यस्या धिपत्यं गच्छति य एवं वेद

॥ ३ ॥

शिरो वा अग्रे सम्भवतः सम्भवति चतुर्धा-
विहितं वै शिरः प्राण श्वक्षुः श्रोत्रं वागात्मा वै
पृष्ठानि यत्पृष्ठान्युपैति शिर एवात्मान मनु सन्दधाति

॥ ४ ॥

एतद्वै पुरुषमक स्तस्मा अन्नमेव व्रत मपि दधाति

॥ ५ ॥

अथ यत् ज्योतिष्टोमोऽति-

रात्रो भवत्यक्लृप्तस्य क्लृप्त्यै

॥ ६ ॥

दशमः खण्डः

पृष्ठ्यः स्तोमः षडहो विश्वजिदतिरात्रः

॥ १ ॥

अन्यस्मै वै कामाय सत्र मन्यस्मै यज्ञो न

तत्सत्रेणाप्नोति यस्मैकं यज्ञो न तद्यज्ञेना-

प्नोति यस्मैकं सत्तं सत्तमिव वा एत द्यदनु-

लोमं पृष्ठानि यदैकधा पृष्ठानि भव त्येकधै-

वास्मिँस्तदोजो वीर्यं दधात्यन्नं पृष्ठान्यन्नाद्य-

मेवास्मिन् दधाति पशवः पृष्ठानि पशुष्वेवं प्रतितिष्ठति

॥ २ ॥

यद्वै मनुष्याणां प्रत्यक्षं तद्देवानां परोक्षमथ-

यन्मनुष्याणां परोक्षं तद्देवानां प्रत्यक्षम्

॥ ३ ॥

एतद्वै परोक्षं व्रतं यद्विश्वजित् प्रत्यक्षमेवैतेनान्नाद्यमवरुन्धे

॥ ४ ॥

एकादशः खण्डः

पृष्ठ्यः षडहो महाव्रतं ज्योतिष्टोमो ऽतिरात्रः

॥ १ ॥

एतेन वै देवा देवत्वं मगच्छन्

॥ २ ॥

देवत्वं गच्छति य एवं वेद

॥ ३ ॥

एतद्वै व्रतं माप्तं यदष्टरात्रे ऽभिष्टोमो हि व्रतं सम्पद्यते

॥ ४ ॥

अथ यत् ज्योतिष्टोमो ऽति-

रात्रो भवत्य कलृप्तस्य कलृप्त्यै

॥ ५ ॥

अष्टरात्रेण वै देवाः सर्व माश्नुवन्त

॥ ६ ॥

सर्वमश्नुते य एवं वेद

॥ ७ ॥

द्वादशः खण्डः

पृथ्व्यः षडहो ज्योति गौरायु रतिरात्रो-

देवा वै मृत्योरधिभयु स्ते प्रजापति मुपा-

धावँ स्तेभ्य एतेन नव रात्रेणामृतत्वं प्रायच्छत् . .

॥ १ ॥

एतद्वाव मनुष्यस्यामृतत्वं यत्

सर्व मायुरेति वसीयान् भवति

॥ २ ॥

सर्व मायुरेति वसीयान् भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥

नवरात्रो वा एष नव प्राणाः प्राणेष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ४ ॥

पृथ्व्यः षडहो भवति प्रत्यक्ष मृद्भ्या अथ

यत् ज्योति गौरायुरतिरात्रो भवति प्रतिष्ठित्यै

॥ ५ ॥

त्रयोदशः खण्डः

ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गौरुक्थ्य आयुरुक्थ्योऽभ्या-

संयः पञ्चाहो विश्वजि दतिरात्रः पशुकामो यजेत

॥ १ ॥

यज्योति गौरायु स्यहः पुरस्ता द्भवति प्रज्ञातान्

स्तोमा नुपैतीमानेव लोकानेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति

॥ २ ॥

अथ यदभ्यासंग्यः पञ्चाहो मध्यतो भवति पाङ्क्तः

पुरुषः पाङ्क्ताः पशव स्तेन पुरुषं च पशूँश्चाप्नोति

॥ ३ ॥

विश्वजि दतिरात्रो भवति विश्वस्या भिजित्यै

॥ ४ ॥

चतुर्दशः खण्डः

तिवृदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्य स्त्रि-

वृदग्निष्टोमः सप्तदशोऽग्निष्टोम एकविंश-

उक्थ्यः सप्तदशोऽग्निष्टोम स्त्रिणवोऽग्निष्टोम-

स्त्रय स्त्रिंश उक्थ्या स्त्रिणवोऽग्निष्टोमो विश्वजि दतिरात्रः

॥ १ ॥

इन्द्रोऽसुरान् हत्वा ऽकार्यञ्चकृवाँ-

अमन्यत तं देवा एतेन स्तोमेना-

याजयन् स पाप्मनो नैर्दश्य मगच्छत्

॥ २ ॥

तस्मा दिषुहतो वा दण्डहतो वा

दशमीं नैर्दश्यं गच्छति

॥ ३ ॥

दश दशिनी वा एषा विराडन्नं

विराडन्नाद्य मेवास्मिन् दधाति

॥ ४ ॥

पञ्चदशः खण्डः

४६४

अग्निष्टोमेन वै देवा असुरान्निगृह्य मध्यत-

उक्थ्यैः प्रजया पशुभिः प्राजायन्ताग्निष्टोमेनैव

भ्रातृव्यं निगृह्य मध्यत उक्थ्यैः प्रजया पशुभिः प्राजायते ॥ ५ ॥

तिककुब्वा एष यज्ञः ॥ ६ ॥

त्रिककुप् समानानाञ्च प्रजानाञ्च भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥

पञ्चदशः खण्डः

त्रय त्रिवृतौऽग्निष्टोमा स्त्रयः पञ्चदश उक्थ्या स्त्रयः

सप्तदश उक्थ्या एक विंशोऽतिरात्रः कुसुरुबिन्द दशरात्रः ॥ १ ॥

यः कामयेत बहु स्यामिति स एतैन यजेत ॥ २ ॥

यद्गणशः स्तोमा बहुरेव भवति ॥ ३ ॥

सह त्रिवृतः सह पञ्चदशाः सह सप्तदशाः ॥ ४ ॥

एकविंशोऽतिरात्रो भवति प्रतिष्ठित्यै ॥ ५ ॥

ज्योति र्वा एष विहृतः

॥ ६ ॥

ज्योति ष्रजानां भवति य एवं वेद

॥ ७ ॥

चतुष्टोमो वा एष चतुष्पादाः-

पशवः पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ८ ॥

एकविंशं स्तोमा नातियन्ति

प्रतिष्ठा वा एकविंशः प्रत्येव तिष्ठति

॥ ९ ॥

एतेन वै कुसुरुविन्द औदा-

लकि रिष्टा भूमान मश्नुत

॥ १० ॥

भूमान मश्नुते य एवं वेद

॥ ११ ॥

षोडशः खण्डः

अभ्यासंग्यः पञ्चाह श्रुत्वारश्छन्दोमा

विश्वजि दतिरावः पशुकामो यजेत

॥ १ ॥

यदभ्यासंग्यः पञ्चाहः पुरस्ता द्भवति पाङ्क्तः-

पुरुषः पाङ्क्ताः पशव स्तेन पुरुषश्च पशूँ श्रामोति

॥ २ ॥

छन्दोमा मध्यतो भवन्ति

अष्टादश खण्डः

४६७

पशवो वै छन्दोमाः पशूना मवरुध्यै

॥ ३ ॥

विश्वजि दतरात्रो भवति विश्वस्याभिजित्यै

॥ ४ ॥

सप्तदशः खण्डः

त्रिष्टोमोऽमिष्टोमो ज्योति रुक्थ्य स्त्रि-

ष्टोमोऽमिष्टोमो गौ रुक्थ्योऽभिजि दमिष्टोमो-

गौ रुक्थ्यो विश्वजि दमिष्टोम आयु रुक्थ्यो-

विश्वजि दमिष्टोमस्य सर्व स्तोमोऽतिरात्रः

॥ १ ॥

देवा वा असुरै र्हन्यमाना स्ते प्रजापतिमुपा-

घावँ स्तेभ्य एतां देवपुरं प्रायच्छत् तां प्राविशन्

॥ २ ॥

अभिचार्यमाणं याजये देतामेव देवपुरं प्रविशत्यस्तृत्यै

॥ ३ ॥

अष्टादशः खण्डः

अभ्यासंग्यः षडह स्त्रिय श्छन्दोमा-

धतुष्टोमोऽमिष्टोमो विश्वजि दतिरात्रः

॥ १ ॥

स्वाराज्यो वा एष यज्ञः

॥ २ ॥

स्वाराज्यं गच्छति य एवं वेद

॥ ३ ॥

प्रजापतिर्हि स्वाराज्यं परमेष्ठी स्वाराज्यम्

॥ ४ ॥

परमेष्ठितां गच्छति य एवं वेद

॥ ५ ॥

उभे बृहद्रथन्तरे भवत स्तद्धि स्वाराज्य-

मयुतं दक्षिणा स्तद्धि स्वाराज्यं षड्विंश-

स्तोमो भवति स हि स्वाराज्यं चतुष्टोम-

स्तोमः स ह्यन्तोऽन्तं श्रिया गच्छति य एवं वेद

॥ ६ ॥

एतेन वै क्षेम धृत्वा पौण्डरीक इष्ट्वा सुदान्न स्तोर उत्तरे

॥ ७ ॥

सर्वा मृद्धि मादूर्ध्वोत् सर्वा मृद्धि मृद्धनोति य एवं वेद

॥ ८ ॥

अहीनस्समाप्तः

॥ इति द्वाविंशोऽध्यायः ॥

॥ तयोर्विंशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

अतिरात्रः पृष्ठयः षडहः सर्वस्तो-

मोऽतिरात्रश्चत्वारश्छन्दोमा अतिरात्रः

॥ १ ॥

एष वा आसौ द्वादशाहो यत् तयोदशरात्रयः

॥ २ ॥

समानो ह्येष यत् प्रायणीयश्चोदयनीय-

श्चातिरात्रौ यं कामं कामयन्ते तमेताभि रभ्यश्नुवते

॥ ३ ॥

गृहपतेस्तु वागुपदासुका भवति तद्यन्मध्ये

सर्वं स्तोमोऽतिरात्रो भवति तेन गृहपते र्वागनुपदासुका भवति

॥ ५ ॥

एता वा अर्यल गृहपतय आरुणि-

होतारः सुभगा सूपयन्ति ते सर्वामृद्धि-

माधर्नुवन् सर्वामृद्धिमृध्नुवन्ति य एता उपयन्ति

॥ ५ ॥

द्वितीयः खण्डः

अतिरात्रो द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतं चातिरात्रश्च ॥ १ ॥

वाग्वा एषा प्रतायते यदेष द्वादशाह-
स्तां विच्छिन्द्य र्यन्मध्येऽतिरात्रं कुर्युः ॥ २ ॥

यदुपरिष्ठाद् व्रतमुपयन्ति न वाचं
विच्छिन्दन्त्याप्नुवन्ति त्रयोदशं मासम् ॥ ३ ॥

एता वै प्रतिष्ठिता स्त्रयोदश रात्रयः
प्रति तिष्ठन्ति य एता उपयन्ति ॥ ४ ॥

तृतीयः खण्डः

अतिरात्रः पृष्ठयः षडहः पृष्ठयः
षडह स्त्रयस्त्रिंशारम्भणोऽतिरात्रः ॥ १ ॥

कामसनयो वा एता रात्रयः ॥ २ ॥

त्रिंशद्दि दशात्मैकादशी प्रजा-
द्वादशी पशव स्त्रयोदशी कामाय चतुर्दशी ॥ ३ ॥

चतुर्थः खण्डः

४७१

सर्वानेवै ताभिः कामानवरुन्धते

॥ ४ ॥

एता वाव ब्रह्मस्य विष्टपो यदेतौ त्रयस्त्रिंशौ

मध्यतः सन्धीयेते तेन ब्रह्मस्य विष्टपं रोहन्ति

॥ ५ ॥

द्विः पृष्ठान्युपयन्त्यभिपूर्वं मेवै ताभिरन्नाद्यं दधते

॥ ६ ॥

पक्षिण्यो वा एता रात्रयो यं कामं

कामयन्ते तमेताभि रभ्यश्नुवते

॥ ७ ॥

यत्र यत्र हि पक्षी कामयते तत्तदभ्यश्नुते

॥ ८ ॥

त्रिवृता प्रयन्ति त्रिवृतोद्यन्ति प्राणा वै त्रिवृत्

स्तोमानां प्राणैरेव प्रयन्ति प्राणेषु प्रतितिष्ठन्ति

॥ ९ ॥

चतुर्थः खण्डः

अतिरात्रो ज्योति गौरायु स्यहः

पृष्ठ्यः षडह आयु गौं ज्योति रतिरात्रः

॥ १ ॥

याँ स्तल्पे वोदके वा विवाहे वा मीमाँसेरँ स्त एता उपेयुः

॥ २ ॥

यत् ज्योति गौं रायु स्यहः प्रज्ञाताँ स्तोमानुपयन्ति

॥ ३ ॥

इमानेव लोकानेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

अथ यत् पृष्ठयः षडहो मध्यतो भवत्येष वाव
देवतल्पो देवतल्पमेव तदारोहन्ति तल्पा भवन्ति

॥ ५ ॥

प्रवसीयस स्तल्प माप्नुवन्ति

॥ ६ ॥

अथ यदायु गौं ज्योति रतिरात्रो-
येनेतो यन्ति तेन पुनरायन्ति

॥ ७ ॥

पञ्चमः खण्डः

अतिरात्रो गौ श्वायुश्च द्वे अहनी

द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः

॥ १ ॥

यद्वौ श्वायुश्च द्वे अहनी भवतो-

मिथुनौ स्तोमावुपयन्ति प्रजात्यै

॥ २ ॥

अथ यानि द्वादशाहस्य दशाहानि

वाच मविच्छिन्ना मुपयन्ति प्रजननाय

॥ ३ ॥

एता वै प्रतिष्ठिता श्वतुर्दश रात्रयः

प्रति तिष्ठन्ति य एता उपयन्ति

॥ ४ ॥

पृष्ठः खण्डः

अतिरात्रः पृष्ठ्यः षडहो महाव्रतं	
पृष्ठ्यः षडह स्वयं स्त्रिंशारम्भणोऽतिरात्रः	॥ १ ॥
एताभि वै देवा देवत्वमगच्छन्	
देवत्वं गच्छन्ति य एता उपयन्ति	॥ २ ॥
एतद्वै देवानां सत्रं तद्यापि देवाः सत्रमासते	॥ ३ ॥
पौर्णमास्य तिरात्रोऽथ यानि षडहानि	
स पृष्ठ्यः षडह एकाष्टका महाव्रत मथ-	
यानि षडहानि स पृष्ठ्यः षडहोऽमावास्यातिरात्रः	॥ ४ ॥
तस्मात्तर्हि मनुष्याणां न सुतो देवानां हि	
तर्हि सुतः प्रत्यक्ष मेवै ताभि देवता अभ्यारोहन्ति	॥ ५ ॥
प्रतिनोदात्त भय्य मितर मनुपक्षो दीक्षेर न्नप्रतिनोदाय	॥ ६ ॥

सप्तमः खण्डः

अतिरात्र त्रिवृदग्निष्टुदग्निष्टोमो ज्योति गौरायु-
रुच्यहः पृष्ठ्यः षडह आयु गौं ज्योति रतिरात्रः

॥ १ ॥

क्षत्वं वा एता रात्रयोऽभि निर्वदन्ति

॥ २ ॥

ब्रह्मवर्चसकामा उपेयुः

॥ ३ ॥

यत् त्रिवृदग्निष्टुदग्निष्टोमो-
भवति ब्रह्म तद्यशसार्द्धयति

॥ ४ ॥

ब्रह्म वै त्रिवृत्

॥ ५ ॥

यत् ज्योति गौरायु रुच्यहः प्रज्ञातान्-

स्तोमा नुपयन्तीमानेव लोकानेष्वेव

लोकेषु प्रतितिष्ठन्त्यथ यत् पृष्ठ्यः षडहो-

मध्यतो भवत्यन्नं वै पृष्ठान्यन्नमेव तन्मध्यतो-

धीयते तस्मान्मध्ये सदन्नं धिनोत्यथ

यदायु गौं ज्योति रतिरात्रो येनेतो यन्ति तेन पुनरायन्ति

॥ ६ ॥

अष्टमः खण्डः

त्विष्टं दमिष्टु दमिष्टोमो ज्योति गौरायु-

रुच्यहो द्वादशाहस्य दशाहा न्यतिरातः

॥ १ ॥

अन्यस्मै वै कामाय सत्त मन्यस्मै

यज्ञो न तत् सत्तेनाप्नोति यस्मैकं

यज्ञो न तद्यज्ञेनाप्नोति यस्मैकं सत्तम्

॥ २ ॥

यदन्यतोऽतिराता स्तेन यज्ञोऽथ

यानि द्वादशाहस्य दशाहानि तेन सत्तम्

॥ ३ ॥

उभावेवै ताभिः कामा वव रुन्धते

॥ ४ ॥

नवमः खण्डः

अतिरातो ज्योति गौरायु रुच्यहो द्वादशाहस्य

दशाहा न्यतिरातः प्रजाकामा उपेयुः

॥ १ ॥

एताभि वै प्रजापतिः प्रजा असृजत

प्र प्रजया प्र पशुभिर्जायन्ते य एता उपयन्ति

॥ २ ॥

यत् ज्योति गौं रायु स्र्यहः

प्रज्ञातान् स्तोमानुपयन्तीमानेव

लोकानेष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

अथ यानि द्वादशाहस्य दशाहानि

वाच मविच्छिन्ना मुपयन्ति प्रजननाय

॥ ४ ॥

एता वै प्रतिष्ठिताः पञ्चदश रात्रयः

प्रति तिष्ठन्ति य एता उपयन्ति

॥ ५ ॥

दशमः खण्डः

एता एव समहाव्रताः

॥ १ ॥

एताभिर्वा इन्द्रः परमां विजितिं व्यजयत

परमा मेवै ताभिर्विजितिं विजयन्ते

॥ २ ॥

पञ्चदशो वै वज्रो न वा अगृहीतेन वज्रेण वीर्यं करोति

या षोडश्यास्मभणमेव तद्गृहीतेन वज्रेण वीर्यं करोति

॥ ३ ॥

एकादशः खण्डः

अतिरात्रो ज्योति गौं रायु गौरायुः	
पञ्चाहो द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः	॥ १ ॥
एताभि वै प्रजापति रनन्ताँ श्रिय-	
मजयदनन्ता वा एता यत् पञ्चाह विधाः	॥ २ ॥
यत् पञ्चाहोऽनन्तादेव प्रजायन्ते	॥ ३ ॥
अथ यानि द्वादशाहस्य दशाहानि	
वाच मविच्छिन्ना मुपयन्ति प्रजननाय	॥ ४ ॥
एता वै प्रतिष्ठिताः सप्तदश रात्रयः	
प्रति तिष्ठन्ति य एता उपयन्ति	॥ ५ ॥

द्वादशः खण्डः

अतिरात्रोऽभिप्लवः षडहो द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः	॥ १ ॥
देवा वै मृत्यु रबिभयु स्ते प्रजापति मुपा-	
धावँ स्तेभ्य एतेनाष्टादश रात्रेणामृतत्वं प्रायच्छत्	॥ २ ॥

एतद्वाव मनुष्यस्या मृतत्वं यत् सर्वं मायुरेति वसीयान् भवति ॥ ३ ॥

सर्वं मायु र्यन्ति वसीयाँ सो भवन्ति य एता उपयन्ति ॥ ४ ॥

द्वि र्वा एता नव नव प्राणा अभि पूर्व मेवै ताभि रायु र्दधते ॥ ५ ॥

त्रयोदशः खण्डः

एता एव समहाव्रताः ॥ १ ॥

एताभि वै वायुरारण्यानां पशूना माधिपत्य माश्नुतो-
भयेषाँ पशूना माधिपत्यं गच्छन्ति य एता उपयन्ति ॥ २ ॥

मृगसत्रं वा एतत् ॥ ३ ॥

एताभि र्वा आरण्याः पशवो नाकृताः प्रजायन्ते ॥ ४ ॥

अनाकृतमेषां प्रजायते य एता उपयन्ति ॥ ५ ॥

चतुर्दशः खण्डः

अतिरात्रोऽभिप्लवः षडहोऽभिजिच्च विश्वजिच्च-
द्वे अहनी द्वादशाहस्य दशाहा न्यतिरात्रः ॥ १ ॥

पुरुषकामा उपेयुरेताभि वै प्रजापतिः पुरुष मसृजत

॥ २ ॥

स सर्वस्या न्नाद्यस्या धिपत्य मगच्छत्

सर्वस्या न्नाद्यस्या धिपत्यं गच्छन्ति य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

पुरुषसत्त्वं वा एतत्

॥ ४ ॥

विंशो वै पुरुषो दश हि हस्त्या अङ्गुल्यो दशपाद्याः

॥ ५ ॥

यदेता विंशती रात्रयो भवन्त्येष्वेवै-

ताभिर्लोकेषु पुरुषं प्रतिष्ठापयन्ति

॥ ६ ॥

एता वै प्रतिष्ठिता विंशती रात्रयः

प्रतितिष्ठन्ति य एता उपयन्ति

॥ ७ ॥

पञ्चदशः खण्डः

अतिरात्रोऽभिप्लवः षडहोऽतिरात्रोऽभिप्लवः-

षडहोऽभिप्लवः षडहोऽतिरात्रः पशुकामा उपेयुः

॥ १ ॥

एताभिर्वा आदित्याः सप्त ग्राम्यान्

पशूनुद सृजन्त पशूनेवै ताभि रत्सृजन्ति

॥ २ ॥

ति वै सप्त सप्तादित्याः

॥ ३ ॥

पशव आदित्याः

॥ ४ ॥

आदित्या अस्मि लोक ऋद्धा आदित्या अमुष्मिन्

॥ ५ ॥

पशवोऽस्मिन् ऋतवोऽमुष्मिन्

॥ ६ ॥

उभयो रनयो लोकयो ऋधनुवन्ति

देवलोके च मनुष्यलोके च य एता उपयन्ति

॥ ७ ॥

षोडशः खण्डः

अतिरात्रः पृथ्व्यः षडह स्रयः स्वरसामानो-

दिवाकीर्त्यमह स्रयः स्वरसामानः पृथ्व्यः षडह-

स्रयस्त्रिंशारम्भणोऽतिरात्रो ब्रह्मवर्चसकामा उपेयुः

॥ १ ॥

स्वर्भानु र्वा आसुरः सूर्यं तमसा-

विध्य तस्मै देवाः प्रायश्चित्ति मैच्छं-

स्तएता अविन्दं स्ताभि रस्मा त्तमोऽपाधनन्

॥ २ ॥

अपतमो घ्नते य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

सौमपौषं पशु मुपालभ्य मालभेरन्

॥ ४ ॥

सोमो वै ब्राह्मणः पशवः पूषा स्वामेव

तदेवतां पशुभिर्वह्यन्ते त्वचमेवाकृत

मनो ऋचः सामिधेन्यो भवन्ति

मनु वै यत् किञ्चावदत्तद्वेषजं भेषजतायै

नैदाधीय उपेयुः

तद्व्येष प्रति तेजिष्ठं तपति

किलासत्वात्तु भयमति ह्येभ्योऽपहन्ति

एता वा उग्रदेवो राजनि रूपैत् स किलासोऽभवत्

अकिलासो भवति य एवं विद्वानेता उपैति

॥ ५ ॥

॥ ६ ॥

॥ ७ ॥

॥ ८ ॥

॥ ९ ॥

॥ १० ॥

॥ ११ ॥

॥ १२ ॥

सप्तदशः खण्डः

अतिरात्रो ज्योतिर्गौरायुस्त्र्यहोऽभि-

प्लवः षडहो द्वादशाहस्य दशाहानि

महाव्रतञ्चातिरात्रश्चात्राद्यकामा उपेयुः

पञ्चर्त्तवो द्वादशमासास्त्रय इमे-

लोका असावादित्य एकविंशोऽन्नं द्वा-

विंशमेभ्यो लोकेभ्यः संवत्सरा दमुष्मा-

दादित्या दन्नाद्यमवरुन्धते य एता उपयन्ति

॥ १ ॥

॥ २ ॥

अष्टादशः खण्डः

अतिरात्रो ज्योति गौरायु गौरायुः

पञ्चाहोऽभिप्लवः षडहो द्वादशाहस्य

दशाहा न्यतिरात्रः प्रतिष्ठाकामा उपेयुः

॥ १ ॥

एताभि वै प्रजापति रेषु लोकेषु प्रत्यतिष्ठत्

॥ २ ॥

यदेता स्रयोविंशती रात्रयो भवन्ति त्रय-

इमे लोका एष्वे वैताभि लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

एता वै प्रतिष्ठिता स्रयोविंशती-

रात्रयः प्रतितिष्ठन्ति य एता उपयन्ति

॥ ४ ॥

ऊनविंशः खण्डः

अतिरात्रः पृष्ठ्यः स्तोमः षडह स्रयस्त्रिंश-

मह रनिरुक्त मुपहव्यस्य तन्त्रे कलृप्त न्तस्य

कण्वरथन्तरं मध्यन्दिनेऽथ त्रय स्त्रिंशं निरुक्तं

त्रिणवं द्वे एकविंशे त्रिणवं त्रय स्त्रिंशं मह निरुक्तं

त्रिय स्त्रिंशं मह रनिरुक्तं पृष्ठ्यः स्तोमः षडहः

प्रत्यङ् त्रिवृद्दहर निरुक्तं ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमोऽतिरात्रः

॥ १ ॥

एताभि वै देवाः स्वर्गं लोके-

समसीदन् स्वर्गे लोके सीदामेत्येताः

॥ २ ॥

एता वाव ब्रध्नस्य विष्टपो यदेते त्रयस्त्रिंशा-

मध्यतः सन्धीयन्ते तेन ब्रध्नस्य विष्टपं रोहन्ति

॥ ३ ॥

मध्यतः पृष्ठान्युपयन्त्यन्नं वै पृष्ठान्यन्नमेव

तन्मध्यतो धीयते तस्मा न्मध्ये सदन्नं धिनोति

॥ ४ ॥

सप्ताहा वा एते

॥ ५ ॥

अतो वै प्रजाः प्रजायन्ते

॥ ६ ॥

प्र प्रजया प्र पशुभिर्जायन्ते य एता उपयन्ति

॥ ७ ॥

अपशव्यं वा एतत् सत्रं यदच्छन्दोमं

यत्सप्ताहा स्तेन छन्दोमवत्य स्तेन पशव्याः

॥ ८ ॥

त्रयस्त्रिंशस्त्रयस्त्रिंशमन्वेति त्रिवृत्

त्रिवृत् मग्रादग्रं रोहन्ति त्रयस्त्रिंश-

स्त्रयस्त्रिंश मन्वेति प्राणात् प्राणेषु प्रतितिष्ठन्ति

॥ ९ ॥

यत् त्रिवृत् त्रिवृत्

॥ १० ॥

विलोमानो वा एता रात्रयो यज्ज्योति-

रग्निष्टोम उक्थानीय महर्भवत्यक्लृप्तस्य क्लृप्त्यै

॥ ११ ॥

विंशः खण्डः

अतिरात्रौ द्वावभिप्लवौ षडहौ द्वादशाहस्य
दशाहान्यतिरात्रः प्रजाकामा वा पशुकामा वोपेयुः

॥ १ ॥

क्लृप्ताद्वै योनेः प्रजाः पशवः प्रजायन्ते
यत् क्लृप्तौ षडहावुपयन्ति क्लृप्तादेव
योनेः प्रजया पशुभिः प्रजायन्ते

॥ २ ॥

अथ यानि द्वादशाहस्य दशाहानि
वाचमविच्छिन्ना मुपयन्ति प्रजननाय

॥ ३ ॥

एता वै प्रतिष्ठिता श्रुत्विंशती-

रात्रयः प्रतितिष्ठन्ति य एता उपयन्ति

॥ ४ ॥

 एकविंशः खण्डः

एता एव समहाव्रताः

॥ १ ॥

एताभि वै प्रजापतिः सर्वं मन्नाद्य मवारुन्ध

॥ २ ॥

चतुर्विंशतिः संवत्सरस्यार्द्धमासा-

स्संवत्सरः पञ्चविंशोऽन्नं व्रतं संवत्सरा-

देताभि रन्नाद्य मवारुन्धते य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

द्वाविंशः खण्डः

अतिरात्रो गौश्चायुश्च द्वे अहनी द्वाव- भिप्लवौ षडहौ द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः	॥ १ ॥
ऋतवो न प्रत्यतिष्ठँस्त एताभिः प्रत्यतिष्ठन् प्रतिष्ठा कामा उपेयुः प्रत्येव तिष्ठन्ति	॥ २ ॥
षड्वा ऋतव ऋतुष्वेवैताभिः प्रतितिष्ठन्ति यद्वौश्चायुश्च द्वे अहनी भवतो	॥ ३ ॥
मिथुनौ स्तोमा वुपयन्ति प्रजात्यै	॥ ४ ॥
यत्क्लृप्तौ षडहावुपयन्ति क्लृप्त्या एव	॥ ५ ॥
अथ यानि द्वादशाहस्य दशाहानि वाच मविच्छिन्ना मुपयन्ति प्रजननाय	॥ ६ ॥
एता वै प्रतिष्ठिता षड्विंशती- रात्रयः प्रतितिष्ठन्ति य एता उपयन्ति	॥ ७ ॥

त्रयोविंशः खण्डः

अतिरात्रो ज्योतिर्गौरायु स्यहो द्वावभिप्लवौ षडहौ द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्र ऋद्धिकामा उपेयुः	॥ १ ॥
---	-------

एताभि वै नक्षत्राणि सर्वा मृद्धि माधुर्नुवन्
सर्वा मृद्धि मृध्नुवन्ति य एता उपयन्ति

॥ २ ॥

यदेता रससविंशती रात्रयो भवन्ति
सस विंशति नक्षत्राणि नक्षत्र सम्मिता वा
एता रात्रयो नक्षत्राणामेवर्द्धि मृध्नुवन्ति

॥ ३ ॥

चतुर्विंशः खण्डः

एता एव समहाव्रताः पशुकामा उपेयुर्य-
देता अष्टाविंशती रात्रयो भवन्त्यष्टाशफाः
पशवः शफश एवैताभिः पशूनवरुन्धते

॥ १ ॥

पञ्चविंश खण्डः

अतिरात्रो ज्योति गौरायु गौरायुः पञ्चाहो-
द्वावभिप्लवौ षडहौ द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः

॥ १ ॥

एताभि वै प्रजापति रनन्ताँ श्रियमजयत्

॥ २ ॥

अनन्ता वा एता या एकया

न विंश ज्ञेति वै वाचोऽनन्तम्

॥ ३ ॥

यदेता एकया न त्रिंश द्वात्रयो-
भवन्त्यनन्ता मेवै ताभिः श्रियं जयन्ति

॥ ४ ॥

षड्विंशः खण्डः ..

अतिरात्र स्रयोऽभिप्लवाः षडहा द्वादशा-
हस्य दशाहा न्यतिघ्नोऽन्नाद्यकामा उपेयुः

॥ १ ॥

परोक्षमन्यानि सत्ताणि विराजं
सम्पद्यन्ते प्रत्यक्षमेता विराजं सम्पन्नाः

॥ २ ॥

प्रत्यक्षमेताभि रन्नाद्य मव रुन्धते य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

सप्तविंशः खण्डः

एता एव समहाव्रता एताभि वै-
प्रजापति रभिपूर्व मन्नाद्य मवारुन्ध

॥ १ ॥

अन्नं विराडन्नं व्रतम्

॥ २ ॥

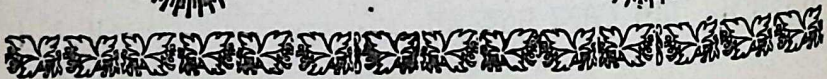
अभिपूर्व मेवै ताभि रन्नाद्य मवारुन्धते

॥ ३ ॥

अष्टाविंशः खण्डः

अतिरातो गौश्चायुश्च द्वे अहनी	
त्रयोऽभिप्लवाः षडहा द्वादशाहस्य	
दशाहान्यतिरात्रः पशुकामा उपेयुः	॥ १ ॥
अनुष्टु ब्वा एता रात्रयः	॥ २ ॥
द्वात्रिंश दक्षरा नुष्टुप्	॥ ३ ॥
वाग नुष्टुप्	॥ ४ ॥
चतुष्पादाः पशवः	॥ ५ ॥
वाचा पशून्दाधार	॥ ६ ॥
एताभी रात्रीभिः	॥ ७ ॥
तस्मात्ते वाचा सिद्धा वाचाऽऽहूता आयन्ति	॥ ८ ॥

इति त्रयो विंशोऽध्यायः

॥ चतुर्विंशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

अतिरात्र खयः पञ्चाहा विश्वजिदतिरात्र-
एकः पञ्चाहो द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः

॥ १ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत् ता न प्रत्य-
तिष्ठं स्ता एताभिः प्रत्यतिष्ठन्निमे लोका-
न प्रत्यतिष्ठं स्त एताभिः प्रत्यतिष्ठन्
प्रतिष्ठाकामा उपेयुः प्रत्येव तिष्ठन्ति

॥ २ ॥

★

अरूपेण वा एताः सरूपा अरूपेण प्रजाः
सरूपा अरूपेणेमेलोका रसरूपा यद्रथन्तरस्य लोकं
बृहदापद्यते बृहतो रथन्तर मरूपेणैवैभ्य स्तत् सरूपं प्रजनयन्ति ॥ ३ ॥

लुप्यते वा एतत् षष्ठमह र्यत् पञ्चाहानुप-
यन्ति नर्त्तवः कल्पन्ते यत् पृष्ठ्यः षडह स्तेन-

★ “षड्वा ऋतव ऋतुष्वेयै ताभिः प्रतितिष्ठन्ति” इति क्वचिद् दृश्यते

षष्ठमहं न्नं लुप्यते तेनर्तवः कल्पन्ते

॥ ४ ॥

अथ यानि द्वादशाहस्य

दशाहानि तेन पञ्चाहेभ्यो न यन्ति

॥ ५ ॥

ऊधर्वा अन्तरिक्षं स्तनावभितोऽनेन

वा एष देवेभ्यो दुग्धेऽमुना प्रजाभ्यः

॥ ६ ॥

इदं वा अन्तरिक्षं विद्यदिमौ स्तनावभितः

॥ ७ ॥

तदभ्यनूक्ता

॥ ८ ॥

त्रिंशति त्रयः परो ये देवा-

बर्हिं रासतव्यं न ह द्विता तनेति

॥ ९ ॥

ऊधर्वै मध्यमोऽतिरावः स्तनावभितः

॥ १० ॥

यदेषोऽनतिरावः स्यादूधः प्रतिहरेत्

॥ ११ ॥

तस्मादतिरावः कार्य्य ऊधसोऽप्रतिहाराय

॥ १२ ॥

त्रयस्त्रिंशद्देवता एताभि राधर्नुव-

स्तेनर्द्धिं स्तस्मादेताभि र्यजन्त ऋध्या एव

॥ १३ ॥

नाना ब्रह्मसामान्युपयन्त्यह्ना-

तृतीयः खण्डः

४९१

नाना वीर्यतायै नानैव वीर्याण्यवरुन्धते

॥ ४ ॥

द्वितीयः खण्डः

अतिरात्रौऽभिप्लवः षडहोऽतिरात्रौऽभि-

प्लवः षडहोऽतिरात्रौऽभिप्लवः षडहो

द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतञ्चातिरात्रश्च

॥ १ ॥

आदित्याश्चाङ्गिरसश्चैतत् सत् सम-

दधतादित्यानामेकविंशतिरङ्गिरसां द्वादशाह-

आदित्या अस्मि ल्लोक ऋद्धा आदित्या-

अमुष्मिन्नङ्गिरसोऽस्मिन्नङ्गिरसोऽमुष्मिन् द्वयं

सत्त्वं यावद् द्वयेन सत्रेण घर्नुवन्ति तावत्येतासामृद्धिः

॥ २ ॥

तृतीयः खण्डः

अतिरात्रं स्वयः पञ्चाहा विश्व-

जिदतिरात्रं स्वयः पञ्चाहा अतिरात्रं

॥ १ ॥

अपशंव्यं वा एतत् सत्रं यदच्छन्दोमं यद्विश्वजिति

छन्दोमा नुपयन्ति तेन छन्दोमवत्य स्तेन पशव्याः

॥ २ ॥

पक्षिण्यो वा एता रात्रयो यं कामं
कामयन्ते तमेताभिरभ्यश्नुवते यत्र
यत्र हि पक्षी कामयते तत्तदभ्यश्नुते

॥ ३ ॥

लिवृता प्रयन्ति लिवृतोद्यन्ति प्राणा वै लिवृत्
स्तोमानां प्राणैरेव प्रयन्ति प्राणेषु प्रतितिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

चतुर्थः खण्डः

अतिरात्रो ज्योतिर्गौरायु स्यह-
स्त्रयोऽभिप्लवाः षडहा द्वादशाहस्यदशाहानि
महाव्रतञ्चातिरात्रश्चर्द्धि कामा उपेयुः

॥ १ ॥

एताभिर्चै प्रजापतिः सर्वामृद्धिमाधर्नो-
त्सर्वा मृद्धि मृध्नुवन्ति य एता उपयन्ति

॥ २ ॥

यदेता श्वतु स्त्रिंशद्रात्रयो भवन्ति
तय स्त्रिंशद् देवताः प्रजापतिश्चतु-
स्त्रिंशो देवतानां प्रजापतेरेव द्विमृध्नुवन्ति

॥ ३ ॥

पञ्चमः खण्डः

अतिरात्रो ज्योति गौरायुः गौरायुः

पञ्चाहस्रयोऽभिप्लवाः षडहा द्वादशा-

हस्य दशाहान्यतिरात्रः पशुकामा उपेयुः

॥ १ ॥

यदेताः पञ्चत्रिंशद्रात्रयो भवन्ति

पाङ्क्ताः पशवः पशूनेवै ताभि रव रुन्धते

॥ २ ॥

पष्ठः खण्डः

अतिरात्र श्रत्वारोऽभिप्लवाः षडहा-

द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः पशुकामा उपेयुः

॥ १ ॥

एताभि वै देवा आदित्यमस्तभ्नुवन्ना-

दित्यलोकं जयन्ति य एता उपयन्ति

॥ २ ॥

बृहती वा एता रात्रयः स्वाराज्यं छन्दसां

बृहती यो वै पशूनां भूमानं गच्छति स-

स्वाराज्यं गच्छति प्र स्वाराज्य माप्नुवन्ति य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

सप्तमः खण्डः

एता एव समहोवताः

॥ १ ॥

एताभि वै प्रजापति रुभौ कामाववारुन्धान्नं
व्रतं पशवो बृहत्युभावेवै ताभिः कामाववरुन्धते

॥ २ ॥

अष्टमः खण्डः

अतिरात्रौ गौ श्रायुश्च द्वे अहनी चत्वारोऽभिप्लवाः
षडहा द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः पशुकामा उपेयुः

॥ १ ॥

यदेता अष्टात्रिंशद्रात्रयो भवन्त्यष्टाशफाः
पशवः शफश एवै ताभिः पशून्वरुन्धते

॥ २ ॥

नवमः खण्डः

अतिरात्रौ ज्योति गौरायु स्यहश्चत्वारोऽभि-
प्लवाः षडहा द्वादशाहस्य दशाहा न्यतिरात्रः

॥ १ ॥

एताभि वै प्रजापति रनन्ताँ श्रियमजयदनन्ता वा
एता या एकया न चत्वारिँ शन्नेति वै वाचोऽनन्तम्

॥ २ ॥

एकादशः खण्डः

४९५

यदेता एकया न चत्वारिंशद्रात्रयो-
भवन्त्यनन्तामेवै ताभिः श्रियं जयन्ति

॥ ३ ॥

दशमः खण्डः

एता एव समहावताः

॥ १ ॥

सर्वा वा एता विराजो दशिनी प्रथमा

विंशिनी द्वितीया त्रिंशिनी तृतीयैषा वै

परमा विराट् यच्चत्वारिंशद्रात्रयः पङ्क्तिर्वै परमा विराट्

॥ २ ॥

परमायामेव विराजि प्रतितिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

एकादशः खण्डः

अतिरात्र स्त्रीणि त्रिवृन्त्यहान्यभिष्टोम-

मुखान्यतिरात्रो दश पञ्चदशा उक्थ्याः षोडशिम-

दशम मह रतिरात्रो द्वादश सप्तदशा उक्थ्याः अतिरात्रः

पृष्ठयः षडहोऽतिरात्रो द्वादशैक विंशा उक्थ्या अतिरात्रः

॥ १ ॥

- प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अविधृता-
 असञ्जानाना अन्योन्यामादँ स्तेन प्रजापति-
 रशोच त्स एता अपश्य त्ततो वा इदं व्यावर्त्तत
 गावो गावोऽभवन्नश्वा अश्वाः पुरुषाः पुरुषा मृगा मृगाः ॥ २ ॥
- विं पाप्मना वर्त्तन्ते य एता उपयन्ति ॥ ३ ॥
- यदतिरात्रा अन्तरा विधृत्यै
 तस्मान्नेतर इतरस्मिन् रेतो दधाति ॥ ४ ॥
- यत् पृष्ठ्याः स्तोमाः सँसृष्टा स्तस्मादजावयः
 पशूनाँ सह चरन्ति तस्माद् गर्दभो बडबायाँ रेतो दधाति ॥ ५ ॥
- अपशव्यं वा एत त्सत्रं यदच्छन्दोमं यत्सन्धिषा-
 मसु छन्दाँ स्युपयन्ति तेन छन्दोमवत्य स्तेन पशव्याः ॥ ६ ॥
- गायत्रीषु जराबोधीयमुष्णिक्षु
 श्रुध्य मनुष्टुप्सु नानदं बृहतीषु रथन्तरं
 पङ्क्तिषु रायोवाजीयं त्रिष्टुप्स्वौशनं जगतीषु कावम् ॥ ७ ॥
- ऊर्ध्वानि छन्दाँ स्युपयन्त्यनपभ्रँ शाय ॥ ८ ॥
- प्राणौ वै स्वरो यत् स्वरावन्ततो-
 भवत स्तस्मात् द्वावन्ततः प्राणौ ॥ ९ ॥

द्वादशः खण्डः

अतिरात्रौ द्वावभिप्लवौ षडहौ
 गौश्चायुश्चातिरात्रौ द्वावभिप्लवौ षडहा-
 वभिजिच्च विश्वजि चातिरात्रा वेकोऽभिप्लवः
 षडहः सर्वस्तोमश्च नव सप्तदशश्चातिरात्रो-
 द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रत आतिरात्रश्च

॥ १ ॥

आदित्यानां यमातिरात्राः

॥ २ ॥

यमेवैषां श्री भवति य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

एताभि र्वा आदित्या द्वन्द्व माध्वर्नुव न्मित्रश्च
 वरुणश्च धाता चार्यमा चाँशश्च भगश्चेन्द्रश्च
 त्रिवस्वाँश्चैतासामेव देवताना मृद्धि मृध्नुवन्ति य एता उपयन्ति ॥ ४ ॥

तदभ्यनूक्ता

॥ ५ ॥

“अष्टौ पुत्रासो अदिते र्य्ये जाता स्तन्वं परि”

“देवाँ उपप्रैत् सप्तभिः परा मार्त्ताण्डमास्य”दिति

॥ ६ ॥

आदित्या अस्मिँल्लोक ऋद्धा आदित्या-
 अमुष्मि न्नुभयो रनयो ल्लोकयो ऋद्धनुवन्ति
 देव लोके च मनुष्य लोके च य एता उपयन्ति

॥ ७ ॥

तयोदशः खण्डः

अतिरात्र श्रुत्वारोऽभिप्लवाः षडहाः
 सर्वस्तोमोऽतिरात्रो द्वावभिप्लवौ-
 षडहौ द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः

॥ १ ॥

प्रजापतिः प्रजा असृजत स रूक्षोऽभवत्तै-
 रूक्षं नाजानन् स आचाङ्क्ता भिचाङ्क्त

॥ २ ॥

य आत्मानं नेत्र जानोरं स्त एता उपेयु र्यदा-
 चाञ्जतेऽभि चाञ्जते शुभमेवात्मन्दधते जानन्त्येनान्

॥ ३ ॥

गौग्गुलवेन प्रात रसवने सौगन्धिकेन-
 माध्यन्दिने सवने पैतुदारवेण तृतीयसवने

॥ ४ ॥

अग्नि वै देवानां हौत्र मुपैष्य ञ्छरीर मधूनुत
 तस्य यन्माँस मासी तद् गुग्गुल्व भवद्यत्सनाव-

तत्सुगन्धि तेजनं यदस्थि तत् पीतुदावेतानि वै
देव सुरभीणि देव सुरभिभि रेव तदभ्यञ्जते

॥ ५ ॥

चतुर्दशः खण्डः ..

अतिरात्र श्रुतुर्विंशं प्रायणीयमह-

स्त्रयोऽभिप्लवाः षडहा अभिजित्त्वयः

स्वरसामानो दिवाकीर्त्यमह स्त्रयः स्वरसामानो-

विश्वजिदेकोऽभिप्लवः षडह आयुश्च गौश्च द्वे अहनी

द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतं चातिरात्रश्च संवत्सर-

सम्मिता यावती संवत्सरस्यर्द्धिं स्तावत्येतासा मृद्धिः

॥ १ ॥

तदाहु र्यच्चतुर्विंशमहः प्रायणीयं कुर्युः

संवत्सर मारभ्य न समापयेयुरिति त्रिवृदेव-

कार्यं प्राणा वै त्रिवृत् प्राणानेवोपयन्ति

॥ २ ॥

अथो स्वल्वाहु श्रुतुर्विंशमेव कार्यं समृध्यै

॥ ३ ॥

अथैते स्वरसामानः शिगे वै दिवाकीर्त्यं

प्राणाः स्वरसामानो यदिवाकीर्त्यमभितः

स्वरसामानो भवन्ति शिरस्येव तत् प्राणा धीयन्ते

॥ ४ ॥

अथ यावन्त्यौ प्राणौ तौ विश्वजिदभिजिता-
वथैते गो आयुषो मिथुनौ स्तोमावुपयन्ति प्रजात्यै

॥ ५ ॥

अथैतानि द्वादशाहस्य दशाहानि

वाच मविच्छिन्ना मुपयन्ति प्रजननाय

॥ ६ ॥

अथैतद् व्रतमन्नं वै व्रतं न वा अन्यत्

मुखादन्नं धिनोति यदुपरिष्ठाद् व्रतमुपयन्ति

मुखत एव तदन्नाद्यं धीयते तस्मान्मुखे सदन्नं धिनोति

॥ ७ ॥

अथैतौ प्रायणीयोदयनीयावतिरात्रौ

येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ ८ ॥

पञ्चदशः खण्डः

अतिरात्रौ नव त्रिवृत्त्यहान्यग्निष्टोम-

मुखषडहोऽथ यानि त्रीण्यहान्यग्निष्टोमावभित-

उक्थ्यं मध्यतो नव पञ्चदशाहान्यग्निष्टोम-

मुखः षडहोऽथ यानि त्रीण्यहान्यग्निष्टोमावभित-

उक्थ्यं मध्यतो नव सप्तदशाहान्यहान्यग्निष्टोम मुखः-

षडहोऽथ यानि त्रीण्यहान्यग्निष्टोमावभित-	
उक्थ्यं मध्यतो नवैकविंशान्यहान्यग्निष्टोममुखः	
षडहोऽथ यानि त्रीण्यहान्यग्निष्टोमावभित उक्थ्यं	
मध्यतो द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतञ्चातिरात्रश्च	॥ १ ॥
एताभि वै सविता सर्वस्य प्रसवमगच्छत्	॥ २ ॥
सर्वस्य प्रसवं गच्छन्ति य एता उपयन्ति	॥ ३ ॥
यद्गणशः स्तोमा बहव एव भवन्ति	
सह त्रिवृतः सह पञ्चदशाः सह सप्तदशाः	
सहै कविंशाः सवितु र्वा एताः ककुभः	॥ ४ ॥
ककुभः समानानां च प्रजानां च भवन्ति य एता उपयन्ति	॥ ५ ॥

षोडशः खण्डः

अतिरात्र श्रुत्वारोऽभिप्लवाः षडहा महाव्रतं	
द्वावभिप्लवौ षडहौ द्वादशाहस्य दशाहान्यतिरात्रः	॥ १ ॥
ऋतवो न प्रत्यतिष्ठं स्त एताभिः	
प्रत्यतिष्ठन् प्रतिष्ठाकामा उपेयुः	॥ २ ॥

प्रत्येव तिष्ठन्ति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेवै ताभिः प्रति-
तिष्ठन्ति यत् क्लृप्तान् षडहानुपयन्ति क्लृप्त्या एव

॥ ३ ॥

अथैतद् व्रतमन्नं वै व्रतं न वा अन्यत्र
मध्यादन्नं धिनोति यद् व्रतं मध्यत उपयन्ति
मध्यत एव तदन्नाद्यं धीयते तस्मान्मध्ये सदन्नं धिनोति

॥ ४ ॥

यत् क्लृप्तौ षडहावुपयन्ति क्लृप्त्या एव

॥ ५ ॥

अथैतानि द्वादशाहस्य दशाहानि वाच-
मविच्छिन्नामुपयन्ति प्रजननायाथैतौ प्रायणीयोदय-
नीयावतिरात्रौ येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ ६ ॥

सप्तदशः खण्डः

अतिरात्रः षडभिप्लवाः षडहा-

द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रतं चातिरात्रश्च

॥ १ ॥

एताभि र्वा इन्द्राग्नी अत्यन्या देवता-

अभवतामत्यन्याः प्रजा भवन्ति य एता उपयन्ति

॥ २ ॥

इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठा-

ओजिष्ठा भवन्ति य एता उपयन्ति

॥ ३ ॥

यत् कलुप्तान् षडहानुपयन्ति कलुप्त्या-
 एवाथैतानि द्वादशाहस्य दशाहानि वाच-
 मविच्छिन्नामुपयन्ति प्रजननायाथैतद् व्रतमथैतौ
 प्रायणीयोदयनीयावतिरात्रौ येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति ॥ ४ ॥

अष्टादशः खण्डः

अतिरात्र श्रुत्विंशं प्रायणीयमह-
 स्रयोऽभिप्लवाः षडहाः पृष्ठ्यः षडहोऽभिजित्
 त्रय स्वरसामानो दिवाकीर्त्यमह स्रयः स्वरसामानो-
 विश्वजि तृष्ठ्यः षडहस्रय स्त्रिंशारम्भग एकोऽभिप्लवः
 षडह आयुश्च गौश्च द्वे अहनी द्वादशाहस्य दशाहानि
 महाव्रतञ्चातिरात्रश्च तदेत देक षष्टिरात्रं दैवानां ब्रात्यानाम् ॥ १ ॥

दैवा वै ब्रात्याः सप्तमासत बुधेन
 स्थपतिना ते ह वा अनिर्याच्य वरुणं राजानं
 देवयजनं दिदीक्षु स्तान् ह वा वरुणो राजानु-
 व्याजहारान्तरेमि वो यज्ञिया द्वागधेया न देवयानं
 पन्थानं प्रज्ञास्यथेति तस्मा त्तेभ्यो न हविर्गृह्णन्ति न ग्रहम् ॥ २ ॥

अथ ह वै तर्हि नौषधीषु पय आसी-
 न्नक्षीरे सर्पिर्न माँसे मेदो न त्वचि लोमानि
 न वनस्पतिषु पलाशानि तद्यत एतदेक षष्टिरात्रं
 दैवा ब्रात्या उपायँ स्ततो वै तानि तान्येतै
 वीर्यैः समसृज्यन्त तेजस्वन्त्येवासन् पयस्वन्ति

॥ ३ ॥

तदेष श्लोकोऽभ्यनूच्यत

॥ ४ ॥

किमकर्तेति यत्पुत्रान् मुहुर्देवाँ अपृच्छत
 मही बुधस्यासी दीक्षा स क्षीरे सर्पि राहरत्

॥ ५ ॥

महीं दीक्षाँ सौमायनो बुधो यदुदयच्छ-
 दनन्द त्सर्व माप्नो न्मन्माँसे मेदोऽधा इति

॥ ६ ॥

दरिद्रा आसन् पशवः कृशाः सन्तो व्यस्थकाः
 सौमायनस्य दीक्षायाँ समसृज्यन्त मेदसेति

॥ ७ ॥

तद्य एतदेकषष्टिरात्रमुपेयु स्ते देवयजन-
 मध्यवसाय गार्हपत्य आहुतिं जुहयुर्देव वरुण-
 देवयजनं नो देहि स्वाहेति ते दत्ते देवयजनेन यजन्ते

॥ ८ ॥

ते सर्वामृद्धिमाधर्नुवन् सर्वामृद्धिमृध्नुवन्ति य एतदुपयन्ति

॥ ९ ॥

एकोनविंशः खण्डः

अतिरात्रो ज्योति गौरायु स्यह श्वतुर्दशाभिप्लवाः

षडहा द्वादशाहस्य दशाहानि महाव्रत आतिरात्रश्च

॥ १ ॥

देवा वै मृत्योरविभयु स्ते प्रजापति-

मुपाधावँ स्तेभ्य एतेन शतरात्रेणामृतत्वं

प्रायच्छदेत द्वाव मनुष्यस्यामृतत्वं यत्

सर्व मायुरेति वसीयान् भवति सर्वमायु-

र्यन्ति वसीयाँसो भवन्ति य एत दुपयन्ति

॥ २ ॥

अभिप्रयायमभिषुण्वन्त्यभिक्रान्त्यै

समानता भिषुण्वन्ति प्रतिष्ठित्यै

॥ ३ ॥

विंशः डण्डः

अतिरात्रं श्वतुर्विंशं प्रायणीयमहः

श्वत्वारोऽभिप्लवाः षडहाः, पृष्ठ्यः षडहः, स मासः,

स द्वितीयः, स तृतीयः, स चतुर्थः, स पञ्चमः

स्रयोऽभिप्लवाः षडहाः, पृष्ठयः षडहो,-
 ऽभिजित् तयः स्वरसामानो, दिवाकीर्त्य मह,-
 स्रयः स्वरसामानो, विश्वजित्, पृष्ठयः षडह,
 स्रयस्त्रिंशारम्भण स्रयो ऽभिप्लवाः षडहाः, पृष्ठयः षडह,-
 स्रयस्त्रिंशारम्भण श्रत्वरोऽभिप्लवाः षडहाः, स मासः,
 स द्वितीयः, स तृतीयः, स चतुर्थ, स्रयोऽभिप्लवाः षडहाः,
 आयुश्चगौश्च द्वे अहनी, द्वादशाहस्य दशाहानि, महाव्रत आतिरात्रश्च

॥ १ ॥

संवत्सर ब्राह्मणं ब्राह्मणम्

॥ २ ॥

॥ इति चतुर्विंशोऽध्यायः ॥

॥ पञ्चविंशोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

अतिरात्रं श्रुत्वा विंशं प्रायणीयमहं,-
 द्वौ स्तिवृत्पञ्चदशौ षडहौ, पृष्ठयः षडहो द्वौ,-
 त्रिवृत्पञ्चदशौ षडहौ, स मासः, स द्वितीयः, स तृतीयः,
 स चतुर्थः, स पञ्चम, स्त्रिय स्त्रिवृत्पञ्चदशाः षडहाः,
 पृष्ठयः षडह, स्त्रिवृद् बृहस्पतिस्तोम, स्त्रयः स्वरसामानो,-
 दिवाकीर्त्य मह, स्त्रयः स्वरसामानः, पञ्चदश इन्द्रस्तोम,-
 उक्थ्यः, पृष्ठयः षडह, स्त्रिय स्त्रिंशारम्भण एकः,
 पञ्चदश स्तिवृत् षडहो, द्वादशाहस्य दशाहानि, व्यूढा,-
 अग्निष्टोमा स्तिवृत्, उद्विच्च बलभिच्च द्वे अहनी,
 द्वौ पञ्चदश स्त्रिवृतौ षडहौ, पृष्ठयः षडहो,-
 द्वौ पञ्चदश स्तिवृतौ षडहौ, स मासः, स द्वितीयः,
 स तृतीयः, स चतुर्थः, पञ्चदश स्तिवृत् षडहः, पृष्ठयः षडहः,
 पञ्चदश स्त्रिवृत् षडहो, गौश्रायुश्च द्वे अहनी,
 छन्दोम दशाहो, अष्टाचत्वारिंशं प्रथम मह,-
 रथ चतुश्चत्वारिंशं, चत्वारिंशं, षट्त्रिंशं, द्वाविंशं,
 त्रिंशं, द्वे अष्टाविंशे, पञ्चविंशं, चतुर्विंशं, महाव्रतञ्चा तिरालश्च ॥ १ ॥

आदित्याना मध्ये पृष्ठ्यम् ॥ २ ॥

मध्ये पृष्ठेन वा आदित्याः स्वर्गं लोकमाक्रमन्त
यन्मध्ये पृष्ठान्युपयन्ति स्वर्गस्य लोकस्याक्रान्त्यै ॥ ३ ॥

अन्नं वै पृष्ठान्यन्नमेव तन्मध्यतो-
धीयते तस्मा न्मध्ये सदन्नं धिनोति ॥ ४ ॥

पशवः पृष्ठानि पशुष्वेव प्रतितिष्ठन्ति ॥ ५ ॥

चक्रे वा एते साकं बृतीयत् त्रिवृ त्पञ्चदशौ-
स्तोमौ यं कामं कामयन्ते तमेतेनाभ्यश्नुवते
यत्र यत्न हि चक्रीवता कामयते तत्तदभ्यश्नुते ॥ ६ ॥

अथैष त्रिवृद् बृहस्पति स्तोम एतेन वै
बृहस्पति र्देवानां पुरोधामगच्छत् पुरोधाकामा-
उपेयु र्गच्छन्ति पुरोधां पुर एता न्दधते ॥ ७ ॥

अथैते स्वरसामानः शिरो वै दिवाकीर्त्यं
प्राणाः स्वरसामानो यदिवाकीर्त्यमभितः
स्वरसामानो भवन्ति शिरस्येव तत्प्राणा धीयन्ते ॥ ८ ॥

अथैष पञ्चदश इन्द्रस्तोम उक्थ्य एतेन वा इन्द्रोऽत्यन्या-
देवता अभव दत्यन्याः प्रजा भवन्ति य एत दुपयन्ति ॥ ९ ॥

अथैतानि द्वादशाहस्य दशाहानि व्यूढा-

अग्निष्टोमा स्तिवृतो मध्यतः पाप्मनो मुच्यन्ते

एष वाव देवतल्पो देवतल्पमेव तदारोहन्ति

तल्प्या भवन्ति प्रवसीयस स्तल्प माप्नुवन्ति

॥ १० ॥

अथैता बुद्धि हलभिदा वेताभ्यां वै बृहस्पति-

देवेभ्यः पशू नुदसृज त्पशूनेवै ताभ्या मुत्सृजन्ते

॥ ११ ॥

अथैते गो आयुषी मिथुनौ स्तोमावुपयन्ति प्रजात्यै

॥ १२ ॥

अथैष छन्दोम दशाहश्छन्दसां दोहोऽर्वाञ्चि-

छन्दाँस्युपयन्ति तस्मादर्वाञ्चो भुञ्जन्तः पशव उपतिष्ठन्ते

॥ १३ ॥

अथैतद् व्रतमन्नं वै व्रतं न वा अन्यत्र

मुखादन्नं धिनोति यदुपरिष्ठाद् व्रतमुपयन्ति

मुखत एव तदन्नाद्यं धीयते तस्मान्मुखे सदन्नं धिनोति

॥ १४ ॥

अथैतौ प्रायणीयोदयनीयावतिरात्रौ

येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ १५ ॥

द्वितीयः खण्डः

अतिरात्रश्चतुर्विंशं प्रायणीयमहः,

पृष्ठयः षडहश्चत्वारः, स्त्रिवृतोऽभिप्लवाः षडहाः,

स मासः, स द्वितीयः, स तृतीयः, स चतुर्थः,

स पञ्चमः, स्वयस्त्रिवृतोऽभिप्लवाः षडहाः, पृष्ठयः षडहः,

स्त्रिवृद्बृहस्पतिस्तोमः, स्वयः स्वरसामानो, दिवाकीर्त्यमहः,

स्वयः स्वरसामानः, पञ्चदश इन्द्रस्तोमः, उक्थ्यः,

पृष्ठयः षडहः, स्वयस्त्रिंशारम्भणएकः, स्त्रिवृदभिप्लवः षडहो,

द्वादशाहस्य दशाहानि व्यूढा, अग्निष्टोमा स्त्रिवृतः,

उद्भिच्च बलभिच्च द्वे अहनी, चत्वारस्त्रिवृतोऽभिप्लवाः षडहाः,

पृष्ठयः षडहः, स मासः, स द्वितीयः, स तृतीयः, स चतुर्थः,

द्वौ त्रिवृता अभिप्लवौ षडहौ, पृष्ठयः षडहः, आयुश्च गौश्च द्वे अहनी,

छन्दोम दशाहश्चतुर्विंशं प्रथममहः, द्वे अष्टाविंशे,

त्रिंशं, द्वात्रिंशं, षट्त्रिंशं, चत्वारिंशं, चतुश्चत्वारिंशं,

सष्टाचत्वारिंशं, चतुर्विंशं, महाव्रतञ्चाः तिरात्रश्चाङ्गिरसां पुरस्तात् पृष्ठयम्

॥ १ ॥

पुरस्तात् पृष्ठयेन वा अङ्गिरसः स्वर्गलोकमाक्रमन्तौ

यत्पुरस्तात् पृष्ठा न्युपयन्ति स्वर्गस्य लोकस्याक्रान्त्यै

॥ २ ॥

अन्नं वै पृष्ठान्यन्नमेव तन्मुखतो धीयते तस्मान्मुखे
सदन्नं धिनोति पशवः पृष्ठानि पशुष्वेव प्रतितिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

यदन्यच्चक्राभ्यां साकंवृद्भ्यां तत्समानमाछन्दोम दशाहात्

॥ ४ ॥

अथैष छन्दोम दशाह् ऋछन्दसां दोह ऊर्ध्वानि-

छन्दाँस्युपयन्त्यनप भ्रंशा यैष वाव देवयानः पन्थाः

प्रदेवयानं पन्थान माप्नुवन्ति य एतदुपयन्त्यथैतद् व्रतम्

॥ ५ ॥

अथैतौ प्रायणीयोदयनीयावतिरात्रौ

येनैव प्राणेन प्रयन्ति तमभ्युद्यन्ति

॥ ६ ॥

तृतीयः खण्डः

अतिरात्र स्त्विंवृता मासं, पञ्चदशेन मासं, सप्तदशेन मासं,-

मेकविंशेन मासं, त्रिणवेन मासं, त्रयस्त्रिंशेन मासं,

महाव्रतं, त्रयस्त्रिंशेन मासं, त्रिणवेन मासं, मेकविंशेन मासं,

सप्तदशेन मासं, पञ्चदशेन मासं, त्रिवृता मासं, मतिरात्रः ॥ १ ॥

ऋतवो न प्रत्यतिष्ठं स्त एतेन

प्रत्यतिष्ठन् प्रतिष्ठाकामा उपेयुः प्रत्येव-

तिष्ठन्ति षड्वा ऋतव ऋतुष्वेवै तेन प्रतितिष्ठन्ति

॥ २ ॥

यद् व्रतं मध्यत उपयन्ति मध्यत एव
तदन्नाद्यं धीयते तस्मा न्मध्ये सदन्नं धिनोति ॥ ३ ॥

पक्षि वा एत त्सत्वायणं यं कामं कामयन्ते तमेतेना-
भ्यश्नुवते यत्र यत्र हि पक्षी कामयते तत्त दभ्यश्नुते ॥ ४ ॥

त्रिवृता प्रयन्ति त्रिवृतोद्यन्ति प्राणा वै त्रिवृत्
स्तोमानां प्राणैरेव प्रयन्ति प्राणेषु प्रतितिष्ठन्ति ॥ ५ ॥

एतद्वै दृति वातवन्तौ खाण्डव उपेतौ-
विषुवति वातवा नुत्तिष्ठति समापयति दृति-
स्तस्मा चनीयांसो वातवता भूयांसो दात्तेयाः ॥ ६ ॥

चतुर्थः खण्डः

मासं दीक्षिता भवन्ति, ते मासि सौमं क्रीणन्ति,
तेषां द्वादशोपसद, उपसद्भिश्चरित्वा सौममुपनह्य,
मासं मग्निहोत्रं जुहति, मासं दर्शं पूर्णमासाभ्यां यजन्तै,
मासं वैश्वदेवेन, मासं वरुणप्रघासै, र्मासं साकमेधै,-
र्मासं शुनासीर्य्येण, त्रिवृता मासं, पञ्चदशेन मासं,
सप्तदशेन मासं, मेकविंशेन मासं, त्रिणवेन मासं,-
मष्टादश स्त्रयस्त्रिंशान्यहानि, द्वादशाहस्य दशाहानि, महाव्रतं चार्तिं रात्रिंश्च ॥ १ ॥

'अग्निहोत्रं दशहोता दर्शपूर्णमासौ चतुर्होता
चातुर्मास्यानि पञ्चहोता सौम्योऽध्वरः सप्तहोता

॥ २ ॥

एते वाव सर्वेण यज्ञेन यजन्ते
य एतदुपयन्ति सर्वे एव भवन्ति

॥ ३ ॥

ते सर्वे कुण्डपायिनोऽत्सरुकैश्चमसैर्भक्षयन्ति

॥ ४ ॥

यो होता सोऽध्वर्युः स पोता य उद्गाता

स नेष्टा सोऽच्छावाको यो मैत्रावरुणः

स ब्रह्मा स प्रतिहर्त्ता यः प्रस्तोता स ब्राह्मणाञ्छंसी

स ग्रावस्तुत् यः प्रतिप्रस्थाता सोऽग्नी त्स-

उन्नेता गृहपतिर्गृहपतिः सुब्रह्मण्यस्सुब्रह्मण्यः

॥ ५ ॥

पञ्चमः खण्डः

संवत्सरं दीक्षिता भवन्ति संवत्सर-

मुपसद्भिश्चरन्ति संवत्सरं प्रसुतो भवति

॥ १ ॥

तत्संवत्सरं दीक्षिता भवन्ति तप एव तेन तप्यन्ते

य त्संवत्सरमुपसद्भिश्चरन्ति पुनत एव तेन-

१ तै. ब्रा. अष्ट. २ प्र. ३ अनु. ११ विस्तरोद्भव्यः

यत्संवत्सरं प्रसृतो भवति
देवलोकमेव तेनापि यन्ति

॥ २ ॥

एतेन वै तपश्चितो देवाः सर्वामृद्धिमाधर्नुवन्
सर्वा मृद्धि मृद्धन्वन्ति य एत दुपयन्ति

॥ ३ ॥

पृष्ठः खण्डः

त्रय स्त्रिवृतः संवत्सरा स्त्रयः पञ्चदशा स्त्रयः
सप्तदशा स्त्रय एकविंशाः प्रजापते द्वादशसंवत्सरम्

॥ १ ॥

एतेन वै प्रजापतिः सर्वस्य प्रसवमगच्छ-
त्सर्वस्य प्रसवं गच्छन्ति य एत दुपयन्ति

॥ २ ॥

यत् त्रय स्त्रिवृतः संवत्सरा भवन्ति तेजो-
ब्रह्मवर्चसं त्रिवृत्तेज एव ब्रह्मवर्चस मवरुन्धते
यत् त्रयः पञ्चदशा ओजो वीर्यं पञ्चदश ओज एव
वीर्यं मवरुन्धते यत् त्रयः सप्तदशा अन्नं वै
सप्तदशोऽन्नाद्य मेवावरुन्धते यत् त्रय एकविंशाः
प्रतिष्ठा वा एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रतितिष्ठन्ति

॥ ३ ॥

एतेन वै नैमिशीयाः सर्वामृद्धिमाधर्नुवन्
सर्वा मृद्धि मृद्धन्वन्ति य एत दुपयन्ति

॥ ४ ॥

ते ह सप्तदशेभ्य एवाध्युत्तस्थु स्त उ-

होचु र्यो नः प्रजाया मृध्यातै स एत त्सर्व-

समापयादिति तदेत त्समीप्सन्तो ब्राह्मणा स्सत्रमासते

॥ ५ ॥

सप्तमः खण्डः

नव त्रिवृतः संवत्सरा नव पञ्चदशा नव सप्तदशा-

नवैकविंशाः शाकत्यानां षट्त्रिंश त्सम्भत्सरम्

॥ १ ॥

एतेन वै गौरीवितिः शाकत्यस्तरसपुरोडाशो यव्यावत्यां

सर्वा मृद्धि माधर्नोत् सर्वा मृद्धि मृध्नुवन्ति य एतदुपयन्ति

॥ २ ॥

बृहती वा एतत्सत्त्वायणं स्वाराज्यं छन्दसां

बृहती प्रस्वाराज्य माप्नुवन्ति य एत दुपयन्ति

॥ ३ ॥

तदेत च्छाकत्यानां दशवीर मेषां

दश वीरा जायन्ते य एत दुपयन्ति

॥ ४ ॥

अष्टमः खण्डः

पञ्चविंशति स्त्रिवृतः संवत्सराः पञ्च-

विंशतिः पञ्चदशाः पञ्चविंशतिः सप्तदशाः

पञ्चविंशतिरेकविंशाः साध्यानां शतसंवत्सरम्

॥ १ ॥

साध्या वै नाम देवेभ्यो देवाः पूर्व-

आसँ स्त एत त्सत्तायणं मुपायँ स्तेनार्ध्वँ स्ते

सगवः सपुरुषाः सर्व एव सह स्वर्गं लोकमायन्नेवं

वा व ते सह स्वर्गं लोकं यन्ति य एत दुपयन्ति

॥ २ ॥

आयु र्वा एत त्सत्तायणं शतायुः पुरुषो-

यावदेवायु स्तद्वरुन्धते न ह्यत्यायुषं सत्तमस्ति

॥ ३ ॥

तदभ्यनूक्ता-तानीदहानि बहुलान्यास न्या-

प्राचीनमुदिता सूर्यस्य यतः परि जार इवा-

चरन्त्युषा ददृशे न पुन र्यतीवेति

॥ ४ ॥

ज्योतिष्टोमस्यायनेन यन्ति ज्योतिरेव भवन्ति

॥ ५ ॥

एकविंशोऽन्ततः स्तोमानां भवति प्रतिष्ठा वा-

एकविंशोऽन्तत एव यज्ञस्य प्रतितिष्ठन्ति

॥ ६ ॥

नवमः खण्डः

अतिरात्रं सहस्रमहा न्यतिरात्रोऽग्नेः सहस्रसाव्यम्

॥ १ ॥

एतेन वा अग्निः सर्वस्य प्रसव मगच्छत्-

सर्वस्य प्रसवं गच्छन्ति य एतदुपयन्ति

॥ २ ॥

अग्ने वै सर्व माद्यं सर्व मेषा-
माद्यं भवति य एत दुपयन्ति

॥ ३ ॥

अथ यत् सहस्रसाव्यं भवति सहस्राक्षरा वै
परमा विराट् परमायामेव विराजि प्रतिष्ठन्ति

॥ ४ ॥

दशमः खण्डः

सरस्वत्या विनशने दीक्षन्ते

॥ १ ॥

तेषां द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः

॥ २ ॥

यदहरतिरात्रो भवति तदहर् वत्सानपा-
कुर्वन्ति सँ स्थितेऽतिरात्रे सान्नाय्येन यजन्ते

॥ ३ ॥

सान्नाय्येनेष्टाध्वर्युः शम्यां परास्यति
सा यत्र निपतति तद्गार्हपत्यं स्ततः षट्त्रिं-
शतं प्रक्रमान् प्रक्रा मति तदाहवनीयः

॥ ४ ॥

चक्रीवत् सदश्चक्रीवद्भविर्द्धानं
चक्रीवदाम्रीध्रं मुखलबुध्नो यूपः
प्रकृष्य उपोस एव नोपरवान् खनन्ति

॥ ५ ॥

ते तमापूर्यमाणमामावास्येन यन्ति

॥ ६ ॥

तेषां पौर्णमास्यां गोष्टोम स्तोमो-

भव त्युक्थ्यो बृह त्सामा

॥ ७ ॥

सँ स्थिते गोष्टोमे पौर्णमासं निर्वपन्ते

ते तमपक्षीयमाणं पौर्णमासेन यन्ति तेषाममावास्याया-

मायुष्टोमः स्तोमो भव त्युक्थ्यो रथन्तरस्सामा

॥ ८ ॥

मित्रावरुणयो रथनम्

॥ ९ ॥

एतेन वै मित्रावरुणाविपान् लोकामाजयता-

महोरात्रौ वै मित्रावरुणा वह मित्रो रात्रि-

वरुणोऽर्द्धमासौ वै मित्रावरुणौ य आपूर्यते

स मित्रो योऽपक्षीयते स वरुणः स एष मित्रो वरुणो रेतः सिञ्चति ॥ १० ॥

सरस्वत्या वै देवा आदित्यमस्तभ्नुवन्

सा नायच्छत् साभ्यवलीयत तस्मात् सा

★ नुब्जिमतीव तं बृहत्या स्तभ्नुवन् सायच्छ तस्माद्-

बृहतो छन्दसां वीर्यवत्तमादित्यं हि तथा स्तभ्नुवन् ॥ ११ ॥

प्रतीपं यन्ति न ह्यन्वीपमष्ट वै पूर्वेण पक्षसा यन्ति ॥ १२ ॥

तद्धि प्रत्येकाप्येति ॥ १३ ॥ दृष द्वत्यैव ॥ १४ ॥

दृषद्वत्या अप्ययेऽपोनप्तीयं चरुं निरुप्याथातियन्ति ॥ १५ ॥

चतुश्चत्वारिंशदाश्वीनानि सरस्वत्या

विनशनात् प्लक्षः प्रास्रवण स्तावदितः स्वर्गो-

लोकः सरस्वती सम्मितेनाध्वनाः स्वर्गं लोकं यन्ति

॥ १६ ॥

एतेन वै नमी साप्यो वैदेहो राजा ऽञ्जसा स्वर्गं

लोकमैदञ्जसागामेति तदञ्जस्कीयानामञ्जस्कीयत्वम्

॥ १७ ॥

स एतदवभृथमभ्यवैध एष उत्तरेणस्थूलाभर्मं

हृद स्तद्धास्य शतं गावः सहस्रं सम्पेदुः

॥ १८ ॥

शते गोष्वृषभ मप्यृजन्ति ता-

यदा सहस्रं सम्पद्यन्तेऽथोत्थानम्

॥ १९ ॥

यदा सर्वज्यानि जीयन्तेऽथोत्थानं

यदा गृहपति म्रियतेऽथोत्थानम्

॥ २० ॥

यदा प्लक्षं प्रास्रवण मागच्छन्त्यथोत्थानम्

॥ २१ ॥

प्लक्षं प्रास्रवण मागभ्याऽग्नये कामायेष्टिं

निर्वपन्ते तस्यामश्वां च पुरुषीं च धेनुके दत्त्वा

॥ २२ ॥

कारपचवं प्रति यमुनामवभृथमभ्यवयन्ति

॥ २३ ॥

एकादशः खण्डः

अतिरात्र स्तिवृ त्पञ्चदशमिन्द्राग्न्यो-

रयनं गो आयुषी इन्द्रकुक्षी अतिरात्रः ॥ १ ॥

एतेन वा इन्द्राग्नी अत्यन्या देवता-
अभक्तामत्यन्याः प्रजा भवन्ति य एतदुपयन्ति ॥ २ ॥

इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठा-
ओजिष्ठा भवन्ति य एतदुपयन्ति ॥ ३ ॥

अथ यत् तिवृ त्यञ्चदशमिद्रान्योरयनं
गो आयुषी इन्द्रकुक्षी भवतोऽसंव्याथाय ॥ ४ ॥

द्वादशः खण्डः

अतिरात्रो ज्योतिर्गौ रायु स्यहो-
विश्वजि दभिजिता विन्द्रकुक्षी अतिरात्रः ॥ १ ॥

एतेन वार्य्यमैतं लोकमजयत् ॥ २ ॥

यदाहुरर्य्यम्णः पन्था इत्येष वाव देवयानः पन्थाः ॥ ३ ॥

प्र देवयानं पन्थानमाप्नुवन्ति य एतदुपयन्ति ॥ ४ ॥

तस्मादेषोऽरुणतम इव दिव उपददृशेऽरुणतम इव हि पन्थाः ॥ ५ ॥

अथ यत् ज्योतिर्गौरायु स्यहो विश्वजि-
दभिजिता विन्द्रकुक्षी भवतोऽसंव्याथाय ॥ ६ ॥

त्रयोदशः खण्डः

संवत्सरं ब्राह्मणस्य गा रक्षेत् संवत्सरं व्यर्णे
नैतन्धवेऽग्निमिन्धीत संवत्सरे परीणह्यग्नीनादधीत ॥ १ ॥

स दक्षिणेन तीरेण दृष द्वत्या
आग्नेयेनाष्टाकपालेन शम्यापरासीयात् ॥ २ ॥

इन्द्रश्च रुशमा चांशं प्रास्येतां यतरो नौ
पूर्वो भूमिं पर्येति स जयतीति भूमिमिन्द्रः पर्येत्
कुरुक्षेत्रं रुशमा साब्रवीदजैषं त्वेत्यहमेव त्वामजैष-
मितीन्द्रोऽब्रवीत्तौ देवेष्वपृच्छेतां ते देवा अब्रुवन्नेतावती वाव
प्रजापते वेदि र्यावत् कुरुक्षेत्रं मिति तौ न व्यजयेताम् ॥ ३ ॥

स य आग्नेयेनाष्टाकपालेन दक्षिणेन तीरेण
दृष द्वत्याः शम्यापरास्येति त्रिप्लक्षान् प्रति यमुना-
मवभृथ मभ्यवैति तदेव मनुष्येभ्य स्तिरो भवति ॥ ४ ॥

चतुर्दशः खण्डः

आग्नेयोऽष्टाकपाल ऐन्द्र एकादशकपालो वैश्वदेवश्चरुः ॥ १ ॥

अदोक्षितः कृष्णाजिनं प्रतिमुञ्चते यददोक्षितः

कृष्णाजिनं प्रतिमुञ्चते या मानुष्यृद्धि स्तां तेनध्नोति

॥ २ ॥

अथ यत्तप स्तप्यते या दैवी तां तेन

॥ ३ ॥

यदाग्नेयोऽष्टाकपालो भवत्यग्निमुखा वै

देवता मुखत एव तद्देवता ऋद्भोत्यथो-

प्रातस्सवनमेव तेनाग्नेत्यथ यदैन्द्र एकादश-

कपालो भवत्यैन्द्रं वै माध्यन्दिनं सवनं माध्य-

न्दिनमेव सवनं तेनाग्नेत्यथ यद्वैश्वदेवश्चरुर्भवति

वैश्वदेवं वै तृतीयसवनं तृतीयसवनमेव तेनाग्नेति

॥ ४ ॥

एतेन वै तुरो देवमुनिः सर्वामृद्धि-

माग्धोत्सर्वामृद्धिमृद्भोति य एतदुपैति

॥ ५ ॥

पञ्चदशः खण्डः

अतिरात्रावभितोऽग्निष्टोमा मध्ये सर्वो दशदशी

संवत्सरो द्वादशो विषुवान् सर्पसामानि विषुवति क्रियन्ते

॥ १ ॥

एतेन वै सर्पा एषु लोकेषु प्रत्यतिष्ठन्नेषु
लोकेषु प्रतितिष्ठन्ति य एतदुपयन्ति

॥ २ ॥

जर्वरो गृहपति, धृतराष्ट्र ऐरावतो ब्रह्मा,
पृथुश्रवा दौरेश्रवस उद्गाता, ग्लावश्चाजगावश्च-
प्रस्तौतृप्रतिहर्त्तारौ, दत्त स्तापसो होता, शितिपृष्ठो-
मैत्रावरुण, स्तक्षको वैशालेयो ब्राह्मणाच्छंसी,
शिखानुशिखौ नेष्टापोतारा, वरुण आटोऽच्छावाक,-
स्तिमि घोदौरेश्रुतोऽभीत, कौतस्तावध्वर्यू,
अरिमेजयश्च जनमेजयश्चा, बृदो ग्रावस्तुदजिरः सुब्रह्मण्य,-
श्चक्र पिशङ्गा वुन्नेतारौ, षण्ड कुषण्डा वभिगरा पगरौ

॥ ३ ॥

एतेन वै सर्पा अपमृत्युमजयन्नपमृत्युं
जयन्ति य एतदुपयन्ति तस्मा चे हित्वा
जीर्णा त्वच मतिसर्पन्त्य पहिते मृत्यु मजयन् सर्पा वा
आदित्या आदित्यानामिवैषां प्रकाशो भवति य एतदुपयन्ति

॥ ४ ॥

षोडशः खण्डः

गावामयनं प्रथमः संवत्सरोऽथादित्यानामथाङ्गिरसाम्

॥ १ ॥

एतेन वै गावः प्रजातिं भूमानमगच्छन्प्रजायन्ते

बहवो भवन्ति य एतदुपयन्त्येतेन वा आदित्या एषु
लोकेषु प्रत्यतिष्ठन्नेषुलोकेषु प्रतितिष्ठन्ति य एतदुपयन्त्येतेन वा
अङ्गिरसः स्वर्गं लोकमायन् स्वर्गं लोकं यन्ति य एतदुपयन्ति ॥ २ ॥

पर आह्वार स्रसदस्युः पौरुकुत्सो वीतहव्यः
श्रायसः कक्षीवा नौशिजस्त एत त्रजातिकामाः
सत्वायणमुपायंस्ते सहस्रं सहस्रं पुत्रानपुष्य न्नेवं वाव
ते सहस्रं सहस्रं पुत्रान् पुष्यन्ति य एतदुपयन्ति ॥ ३ ॥

सप्तदशः खण्डः

अतिरात्रः सहस्रं त्रिवृतः सम्बत्सरा-
अतिरात्रः प्रजापतेः सहस्रं संवत्सरम् ॥ १ ॥

एतेन वै प्रजापतिः सर्वस्य प्रसवमगच्छ-
त्सर्वस्य प्रसवं गच्छन्ति य एतदुपयन्ति ॥ २ ॥

एतद्वै प्रजापतिर्जीर्ध्या मूर उपैत्तेन
जरामपाहता पजरां ध्नते य एतदुपयन्ति ॥ ३ ॥

तदेतत्प्रजापतेः सहस्रसंवत्सरमेतेन वै प्रजापतिः
सर्वामृद्धिमाध्नोत् सर्वामृद्धिमृध्नुवन्ति य एतदुपयन्ति ॥ ४ ॥

अष्टादशः खण्डः

१ पञ्च पञ्चाशत खिवृतः संवत्सराः पञ्च-

पञ्चाशतः पञ्चदशाः पञ्च पञ्चाशतः सप्तदशाः

पञ्च पञ्चाशत एकविंशा विश्वसृजाँ सहस्रसम्बत्सम्

॥ १ ॥

२ एतेन वै विश्वसृज इदं विश्वमसृजन्त

यद्विश्व मसृजन्त तस्मा द्विश्वसृजः

॥ २ ॥

विश्वमेना ननु प्रजायते य एतदुपयन्ति

॥ ३ ॥

तपो गृहपति ब्रह्म ब्रह्मे शपत्यमृतमुद्राता

भूतं प्रस्तोता भविष्य त्प्रतिहर्त्तव उपगातार-

आर्त्तवाः सदस्याः सत्यं होत र्त्तं मैत्रावरुण ओजो-

ब्राह्मणाच्छंसीं त्विषिश्वा पचितिश्च नेष्टा पोतारौ यशोऽच्छा-

वाकोऽग्निरेवाग्नी इगो ग्रावस्तु दूर्गन्नेता वाक्सुब्रह्मण्यः

प्राणोऽध्वर्यु रपानः प्रतिप्रस्थाता दिष्टि र्विशास्ता बलं ध्रुव गोप-

माशाहविष्येप्यहो रात्रा विधमवाहौ मृत्युः शमि तैते दीक्षन्ते ॥ ४ ॥

तदेष श्लोको ३ “विश्वसृजः प्रथमे सत्र-

मासत सहस्रसमं प्रसुतेन यन्त स्ते ह जज्ञे

भुवनस्य गोपा हिरण्मयः शकुनो ब्रह्म नामे”ति

॥ ५ ॥

ब्रह्मणः सलोकतां सार्ष्टितां सायुज्यं गच्छन्ति य एतदुपयन्ति

॥ ६ ॥

तदेत द्विश्वसृजां सहस्रसंवत्सरमेतेन वै विश्वसृजः

सर्वामृद्धिमाधर्नुवन् त्सर्वामृद्धिमृध्नुवन्ति य एतदुपयन्ति

॥ ७ ॥

॥ हरिः ओम् ॥ ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

॥ इति पञ्चविंशोऽध्यायः ॥

सम्पूर्णमिदं ताण्ड्य महाब्राह्मणम्

२५

प्रकाशकः

नित्याग्निहोत्री, सोमयाजी

व. रा. लक्ष्मीकान्त शर्मा द्विवेदी

श्री महाराजासाहेव श्रीगोविन्दतीक्षित पुण्यस्मरणसमितेः

तथा

कुम्भघोण, राजवेदकाव्य पाठशालायाः

निर्वाह समितेश्च

अध्यक्षः

198१

Printed at

Kumar Press, Kumbakonam-612001. Phone: 309

ॐ
श्री रामजय ।

॥ ओं नमो भगवते सामवेदाय ॥

॥ अष्टब्राह्मणे द्वितीयं ॥

॥ षड्विंश ब्राह्मणम् ॥

प्रथमोऽध्याये

प्रथमः खण्डः

॥ हरिः ओं, श्रीगुरुभ्यो नमः, हरिः ओं ॥

ब्रह्म च वा इदमग्रे सुब्रह्म चास्ताम्	॥ १ ॥
ततः सुब्रह्मोदक्रामत्	॥ २ ॥
अथ ह देवा यज्ञेन ब्रह्म पर्यगृह्णन्त	॥ ३ ॥
अग्निं वै ब्रह्माऽसावादित्यः सुब्रह्म	॥ ४ ॥
तद्देवा यज्ञस्य संधाव न्वैच्छन्	॥ ५ ॥
एष वै यज्ञस्य संधि र्यत्रैष उत्करः	॥ ६ ॥
तस्मादुत्करे तिष्ठन्सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्या माह्वयति	॥ ७ ॥
सुब्रह्मण्यो ३ सुब्रह्मण्यो ३ सुब्रह्मण्यो ३ मिति स्त्रियमिव तिराह ॥ ८ ॥	

लिषत्या हि देवाः

इन्द्रागच्छेति

यदाहेन्द्रागच्छेतद्वा अस्य

प्रत्यक्षं नाम तेनैवैनं तदाह्वयति

हरि आगच्छेति

पूर्वपक्षापरपक्षौ वा इन्द्रस्य

हरी ताभ्यां हीदँ सर्वं हरति

मेधातिथे मेषेति

मेधातिथिं ह काण्वयायनं मेषो भूत्वा जहार

वृषणश्वस्य मेन इति

वृषणश्वस्य ह मेनस्य मेनका नाम

दुहिताऽऽस ताँ हेन्द्र श्वकमे

गौरावस्कन्दिन्निति

गौरमृगो ह स्म भूत्वा-

वस्कन्दारण्या द्राजानं पिबति

अहल्यायै जारेति

अहल्याया ह मैत्रेय्या जार आस

पङ्क्तिश्रावणम्

॥ ९ ॥

॥ १० ॥

॥ ११ ॥

॥ १२ ॥

॥ १३ ॥

॥ १४ ॥

॥ १५ ॥

॥ १६ ॥

॥ १७ ॥

॥ १८ ॥

॥ १९ ॥

॥ २० ॥

॥ २१ ॥

कौशिक ब्राह्मणेति

॥ २२ ॥

कौशिको ह स्मैनां ब्राह्मण उपन्यैति

॥ २३ ॥

गौतम ब्रुवाणेति

॥ २४ ॥

देवासुरा ह संयत्ता आसँ स्तानन्तरेण गोतमः

शश्राम तमिन्द्र उपेत्योवाचेह नो भवाँस्पश-

श्रत्विता नाहमुत्सह इत्यथाहं भवतो रूपेण

चगणीति यथा मन्यस इति स यत्त द्रोतमो वा

ब्रुवाण श्रचार गोतम रूपेण वा तदेतदाह गौतमेति

॥ २५ ॥

इत्यहे सुत्यामागच्छ मघवन्निति

॥ २६ ॥

तद्यथार्हतो ब्रूयादित्यहे वः पक्तास्मि

तदागच्छतेत्येवमेवै तदेवेभ्यः सुत्यां प्राह

॥ २७ ॥

देवा ब्रह्माण इति

॥ २८ ॥

देवा हैव देवा अथ हैते मनुष्यदेवा ये-

ब्राह्मणाः शुश्रुवाँसोऽनूचानास्ते मनुष्यदेवाः

॥ २९ ॥

आहुतय एव देवानां दक्षिणां मनुष्यदेवानां

माहुतिभिर्ह देवान्प्रीणाति दक्षिणाभिर्मनुष्य-

देवाञ्छुश्रूवुषोऽनूचानान् ब्राह्मणां प्रीणाति

॥ ३० ॥

द्वितीयः खण्डः

अथ यत् सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यामाह्वयत्ये-

तस्मिन्ह कालेऽसुर रक्षांसि देवानां यज्ञमजिघांसन्

॥ १ ॥

ते देवा निहवमेवाकुर्वन्त ब्रह्मो ३ सुब्रह्मो ३ मिति

॥ २ ॥

तानादित्यः पर्जन्यः पुरोबलाको-

भूत्वा ऽभिप्रैत्ता न्वृष्ट्याऽशन्या विद्युताऽहन्

॥ ३ ॥

तदाहुः स्त्री सुब्रह्मण्या ३-

पुमा ३ नपुंसका ३ मिति

॥ ४ ॥

सर्वमेवेति ब्रूयात्

॥ ५ ॥

यत्पर्जन्यः पुरोबलाको भूत्वाऽभिप्रैत्तेन

पुपान्यद्वृष्ट्या यदशन्या तेन स्त्री यद्विद्युता

तेन नपुंसकं तस्मा त्सर्वमेवेति ब्रूयात्

॥ ६ ॥

तदाहु ऋक्सुब्रह्मण्या ३ यजू ३ सामा ३ इति

सर्वमेवेति ब्रूयाद्वच इवास्यानामधेयं सुब्रह्मण्येति

तस्मादृङ् मन्त्र एव खल्वयं निगदभूतो भवति तस्माद्यजुः

॥ ७ ॥

सामकारिणः कुर्वन्ति यथाऽन्यैः सामभि-

स्तस्मा त्साम तस्मा त्सर्व मेवेति ब्रूयात्

॥ ८ ॥

द्वितीयः खण्डः

५

तद्वा एतत्सुब्रह्मण्यामाह्वय

यजमानं वाचयति रक्षसामपहत्यै

॥ ९ ॥

सासि सुब्रह्मण्ये तस्यास्ते पृथिवी पाद इत्याह

यान्येव पृथिव्यामसुररक्षाँसि तान्येव तेनापहते

सासि सुब्रह्मण्ये तस्यास्ते ऽन्तरिक्षं पाद इत्याह

यान्येवान्तरिक्षेऽसुररक्षाँसि तान्येव तेनापहते

सासि सुब्रह्मण्ये तस्यास्ते द्यौः पाद इत्याह यान्येव

दिव्यसुररक्षाँसि तान्येव तेनापहते सासि सुब्रह्मण्ये

तस्या स्ते दिशः पाद इत्याह यान्येव दिक्ष्वसुर-

रक्षाँसि तान्येव तेनापहते परो रजा स्ते पञ्चमः पाद-

इत्याह परां रजसो वै ब्रह्मणः स्थानं तदेतदाह

सा न इषमूर्जं ध्रुवेत्या हैष मेवास्मा ऊर्जं दुग्धे

वीर्यं मन्नाद्यं धेहीत्याह वीर्यमेवास्मा अन्नाद्यं दधाति

॥ १० ॥

ब्रह्म श्री वें नामैत त्साम यत्सुब्रह्मण्या

तस्मा त्प्रातरनुवाक उपाकृते वि संस्थिते च

यज्ञे सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्या माह्वयति

॥ ११ ॥

एष वै ब्रह्म सुब्रह्म चाप्नोति य-

एतदनो युक्तं सुब्रह्मण्याय ददाति

॥ १२ ॥

ब्रह्मणा चैवास्य श्रिया च
यज्ञं समर्धयति य एवं वेद

॥ १३ ॥

अथौ स्वल्वाहु र्यच्चावगतं यच्चानवगतं
सर्वस्यैषैव प्रायश्चित्ति रिति तस्मादेवं-
विदं सुब्रह्मण्यं कुर्वीत नानेवं विदम्

॥ १४ ॥

तृतीयः खण्डः

एकच्छन्दः प्रातःसवनं तस्मादेक-
पात्युरुषो हरत्यन्यं प्रत्यन्येन तिष्ठति

॥ १ ॥

त्रिच्छन्दा माध्यदिनः पवमान-

स्तस्मा त्वयो ऽधः प्राणाः

॥ २ ॥

द्वे गायत्र्याँ सामनी तस्मा-

द्वयमधरेण प्राणेन करोति

॥ ३ ॥

द्वे बृहत्यां सामनी तस्माद्वयमुत्तरेण

॥ ४ ॥

एकं त्रिष्टुभि साम तस्मादेकैव नाभिः

॥ ५ ॥

प्राणानामिव तु विधृतिः

॥ ६ ॥

अथ यदेव तत ऊर्ध्वं तानि पृष्ठानि

॥ ७ ॥

बार्हतान्येक गायत्रीकाणि

तस्माद्बृहत् एव पर्शत्रो-

बृहत् एव कीकसाः पृष्ठ मभि समायन्ति

॥ ८ ॥

अथ यदेव तत ऊर्ध्वं स आर्भवः पवमानः

॥ ९ ॥

प्राणो गायत्री श्रोत्रे उग्गिक्कुभौ

वागनुष्टप् चक्षुर्जगती

॥ १० ॥

पुष्टि र्यदन्यत्

॥ ११ ॥

द्वे गायत्र्यां सामनी तस्मा द्वयं प्राणेन

करोति प्राणिति चापानिति चैकं छन्दः

ककुबुष्णिहौ द्वे सामनी तस्मा त्समानं सच्छ्रोत्रं

द्वेधैव शृणोति द्वे अनुष्टुभि सामनी तस्मा द्वयं वाचा

करोति सत्यं चानृतं च वदत्येकं जगत्यां साम तस्मात्

द्वे अक्षिणी सती समानं पश्यतो न हि पश्चादायन्तं पश्यति ॥ १२ ॥

अथ यदेव तत ऊर्ध्वं मूर्धा तद्यज्ञायज्ञीयम्

॥ १३ ॥

मूर्धा स्वानां भवति य एवं वेद

॥ १४ ॥

अथ इव वा अन्यान्यङ्गान्युपरीव-

मूर्धाऽधइवास्मा अन्ये स्वा भवन्त्युपरीव-

स्वानां भवति य एवं वेद

॥ १५ ॥

यज्ञो वा अथ जज्ञ इत्याहुरेष वाक्-

जात एषोऽवलुप्तजरायुरेष आर्त्विजीनो-

य एतं वेदमनुब्रूते यदा वा एतं वेदमनुब्रूतेऽथ

हैनं शृण्व न्यसाक्नव वोचतेति तद्वै स जायते

॥ १६ ॥

ऊनाक्षरा गायत्री प्रातःसवने प्रजानां

प्रजात्या ऊनादिव हि प्रजाः प्रजायन्ते

॥ १७ ॥

ऊनाक्षरा गायत्र्यामहीयवे प्रजानां

प्रजात्या ऊनादिव हि प्रजाः प्रजायन्ते

॥ १८ ॥

ऊनाक्षरा गायत्री पृष्ठेषु वामदेव्ये यजमान-

लोक एव स मध्ये हि यज्ञस्य यजमानः

॥ १९ ॥

ऊनाक्षरा गायत्री संहिते प्राणपानयो-

रुच्चार ऊनादिव हि प्राणपानावुच्चरतः

॥ २० ॥

ऊनाक्षरं यज्ञायज्ञीयं प्राणानामुत्सृष्ट्यै

॥ २१ ॥

यो हि पूर्णमुपधमेद्यदि प्रतीया-

द्विपदेद्यदि न प्रतीयाद्विष्यन्देत

॥ २२ ॥

तदाहुः "सवनानां च वा

एत उदाग्नाः प्राणानां चोत्सृष्टिः"-इति

॥ २३ ॥

चतुर्थः खण्डः

अध्वर्यवित्याहोद्राता मा स्म मेऽनिवेद्य

होत्वे प्रात रनुवाक मुपाकरंरिति

॥ १ ॥

सोऽध्वर्युः प्राह

॥ २ ॥

स हूतो व्रजति स पूर्वया द्वारा हविर्धाने प्रपद्यते

॥ ३ ॥

स दक्षिणस्य हविर्धानस्योत्तरं चक्रमभ्य-

पश्रयमाण उदङ्ङासीनो विश्वरूपा गायति

॥ ४ ॥

क्षत्रं वै स्तोत्रं विट् शस्त्रं क्षत्रेणैवास्मै

विशमनु वीर्यमनु कर्त्मानं करोत्यथो स्तुत-

शस्त्रयोरेव समारम्भायाव्यवसंस्त्राय संतत्यै

॥ ५ ॥

एतद्ध स्माह ग्लावो मैत्रेयः प्राह्णे वा

अद्याहं पापवसीयसं व्याकरिष्यामीति स ह स्म

सदस्येवोपवसथ्येऽहन्युदङ्ङासीनो विश्वरूपा गायति

॥ ६ ॥

तदुपवादोऽस्त्यध्वर्यो किं स्तुतं स्तोत्रं

होता प्रातरनुवाकेनान्वशं सीदिति

स ब्रूयादकार्षमहं तद्यन्मम कर्म होतारं पृच्छतेति-

होतः किं स्तुतं स्तोत्रं प्रातरनुवाकेनान्वशंसीरिति

स ब्रूयादकार्षमहं तद्यन्मम कर्म उद्गातारं

पृच्छतेति उद्गातः किं स्तुतं स्तोत्रं होता प्रातरनुवाकेनान्व-

शंसीदिति स ब्रूयादकार्षमहं तद्यन्मम कर्मांगासिषं यद्वेयमिति

॥ ७ ॥

तं चेद् ब्रूयु स्तमो वै त्वमगासी न ज्योतिरिति

॥ ८ ॥

स ब्रूयाज्ज्योति स्तेन येन ज्योतिः

ज्योति स्तेनयेन ज्योति स्तेन येन गायत्री-

ज्योति स्तेन येन च्छन्दो ज्योति स्तेन येन साम-

ज्योति स्तेन येन देवता ज्योतिरेवाहमगासिषं न तमो युष्माँस्तु

पाप्मना तमसा विध्यानीत्याह पाप्मनैवैनौ स्तत्तमसा विध्यति

॥ ९ ॥

^१“युञ्जे वाचं शतपदी”मित्याह

वाग्वा व शतपद्यृक् शतपदी

शतसनिमेव तदात्मानं च यजमानं च करोति

॥ १० ॥

गाये सहस्रवर्तनीति साम वै सहस्रवर्तनि

सहस्रसनिमेव तदात्मानं च यजमानं च करोति

॥ ११ ॥

गायत्रं त्रैष्टुभं जगदिति गायत्रं वै प्रातस्सवनं-

लैष्टुभं माध्यंदिनं सवनं जागतं तृतीयसवनं
सवनान्येव तद्यथास्थानं यथारूपं कल्पयति

॥ १२ ॥

“विश्वा रूपाणि संभृते” ति विश्वभेव
तद्वित्तमात्मने च यजमानाय च संभरति

॥ १३ ॥

“देवा ओकांसि चक्रि” इति

॥ १४ ॥

ओको हास्मिन् यज्ञः कुरुते य एवं वेद
असितमृगा ह स्म वै पुरा कश्यपा-

॥ १५ ॥

उद्गायन्त्यथ ह युवान मनूचानं-
कुसुरुबिन्द मौद्गालकिं ब्राह्मणा
उद्गीथाय ववे ते होचुः परि वै
नोऽयमार्त्विज्य मादत्ते हन्तेम मनु-

व्याहरामेति तं हानुव्याहरिष्यन्त उपनिषेदुः
स होवाच ब्राह्मणा नमो वो अस्तु प्राह्णे वा
अहं यज्ञं समस्थापयं यथा तु वै ग्रामस्य यातस्य
शीर्णं वा भग्नं वाऽनु समावहे देवं वा
अहं यज्ञस्यातो ऽधिकरिष्यामीति ते ह

हिं कृत्यो तस्थुः क इदमस्मा अवोचदिति

॥ १६ ॥

पञ्चमः खण्डः

इन्द्रो ह वै विश्वामित्रायोक्थ-

मुवाच वसिष्ठाय ब्रह्म वागुक्थमित्येव

विश्वामित्राय मनो [वाव] ब्रह्म वसिष्ठाय

॥ १ ॥

तद्वा एतद्वासिष्ठं ब्रह्म

॥ २ ॥

अपि हैवं विदं वा वासिष्ठं वा ब्रह्माणं कुर्वीत

॥ ३ ॥

तद्यथोभयवर्तनिना रथेन यां यां दिशं

प्रार्थयते तां ताम्भि प्राप्नोत्येवमेतेनोभय-

वर्तनिना यज्ञेन यं कामं कामयते तमभ्यश्नुते

॥ ४ ॥

अथार्धभाग्वै मनः प्राणानां स यद्वाहरति

वाचि तन्मनः प्रतिष्ठापयति तद्यथैक वर्तनिना-

रथेन न कांचन दिशं व्यश्नुते तादृगेतत्

॥ ५ ॥

यावदृचा यजुषा साम्ना कुर्यु-

स्तावद् ब्रह्मा वाचंयमो बुभूषेत्

॥ ६ ॥

प्रजापतिर्वा इमांस्त्रीन् वेदानसृजत

त एनं सृष्टा नाधिन्वन् तानभ्यपीडयत्

तेभ्यो भूर्भुवः स्वरित्यक्षरत् भूरित्यूग्भ्योऽक्षरत्सोऽयं लोकोऽभवत्-

भुव्ररिति यजुभ्योऽक्षरत् सोऽन्तरिक्षलोकोऽभवत्
स्वरिति सामभ्योऽक्षरत् स स्वर्गो लोकोऽभवत्

॥ ७ ॥

तद्यद्युक्त उत्ब्रणं क्रियेत गार्हपत्यं परेत्य भूः-
स्वाहेति जुहुयात् अयं वै लोको गार्हपत्योऽयं लोक-
ऋग्वेदः स्तद्धा इमं च लोकमृग्वेदं च स्वेन रसेन संमर्द्ध्यति ॥ ८ ॥

अथ यदि यजुष्ट उत्ब्रणं क्रियेतान्वाहार्यपचनं-
परेत्य भुवः स्वाहेति जुहुयात् अन्तरिक्षलोको वा
अन्वाहार्य पचनोऽन्तरिक्षलोको यजुर्वेदः तद्धा
अन्तरिक्षलोकं च यजुर्वेदं च स्वेन रसेन समर्द्ध्यति ॥ ९ ॥

अथ यदि सामत उत्ब्रणं क्रियेताहवनीयं-
परेत्य स्वः स्वाहेति जुहुयात् स्वर्गो वै लोक-
आहवनीयः स्वर्गो लोकः सामवेदः तद्वै स्वर्गं च
लोकं सामवेदं च स्वेन रसेन समर्द्ध्यति ॥ १० ॥

अतो वाव यतमस्मिन्नेव कतमस्मि-
श्रोत्ब्रणं क्रियेत सर्वेष्वेवानुपर्यायं जुहुयात्
तथा हास्य यज्ञोऽस्कन्नः स्वगाकृतो भवतीति ॥ ११ ॥
अथ स्कन्नाद्धा भिन्नाद्धा लेधा यज्ञ उत्क्रामति-

देवान् दिवं तृतीयमन्तरिक्षं मनुष्यां-

स्तृतीयं पृथिवीं पितॄन् स्तृतीयम्

॥ १२ ॥

तदभिमृशेद्देवान् दिवं यज्ञोऽगात्ततो मा

द्रविणमष्टु अन्तरिक्षं मनुष्यान्यज्ञोऽगात्ततो-

मा द्रविणमष्टु पृथिवीं पितॄन् यज्ञोऽगात्ततो-

मा द्रविणमष्टु यत् क च यज्ञोऽगात्ततो मा द्रविणमष्टु-

ति तद्वा आत्मानं च यजमानं च स्वेन रसेन समर्द्धयति

॥ १३ ॥

वरुणो वा एतद्विष्णौ यज्ञमुपार्पयति

॥ १४ ॥

यद्यज्ञ उत्बणं क्रियते तदप उपनिनयेद्ययोरोजसा-

स्कभिता रजांसि वीर्येभिर्वीरतमा शविष्ठा या पर्येते

अप्रतीता सहोभिर्विष्णु अगन्वरुणा पूर्वहूतौ स्वाहेति

तद्वा आत्मानं च यजमानञ्च स्वेन रसेन समर्द्धयति

॥ १५ ॥

पष्ठः खण्डः

ये विराजमति यजन्ते विराजमेव त ईप्सन्तोऽमुष्मिन्

लोके श्राम्यन्ति अथ य 'एना मर्वाक् स्तुवन्ति

१ 'एनामर्वाग्दभ्नुवन्ति' पाठान्तरम्

विराजमेव त ईप्सन्तोऽमुष्मिन् लोके श्राम्यन्ति
तेषां तथा श्राम्यतां सुकृतं क्षीयते न हि तदमुष्मिन्
लोके शक्नुवन्ति यदस्मा ल्लोका दकृत्वा प्रयन्ति

॥ १ ॥

एतद्द स्मा हो दालक आरुणिः
कथं ते यजेरन् कथं वा याजयेयु र्यै यज्ञस्य
व्यृद्धेन न नन्दन्ति नन्दन्ति यत्समृद्धेनेति

॥ २ ॥

अहं वाव काले यजेयाहं
काले याजयेयम् योऽहं यज्ञस्य
व्यृद्धेन न नन्दामि नन्दामि यत्समृद्धेनेति

॥ ३ ॥

अपि ह स्वादेव कामाद्यज्ञस्य व्यर्हयति
भूयसी रुपाप्सी रुपाप्स्यामि भिषक्कृत्वा

॥ ४ ॥

एतद्द स्म वै तद्विद्वानाह यावद्वा ऋचा
होता करोति होतृष्वेव तावद्यज्ञः यावद्य-
जुषाऽध्वर्यु रध्वर्युष्वेव तावत् यावत्साम्नोद्गातो-
द्गातृष्वेव तावद् ब्रह्मण्येव तावद्यज्ञो यत्रोपरताः

॥ ५ ॥

तस्मात्तस्मिन्नन्तर्धौ ब्रह्मा वाचंयमो बुभूषेत्

॥ ६ ॥

स यदि प्रमत्तो व्याहरेदेता वा	
व्याहृती र्मनसानुद्रवेत् भूर्भुवःस्वरिति	॥ ७ ॥
१ वैष्णवीं वर्चम् “इदं विष्णुर्विचक्रम”, इति	॥ ८ ॥
राज्ञो ह मितस्य मर्कटोऽशूनादाय वृक्षमापुप्रुवे	॥ ९ ॥
स हारुणिराहुतिमुद्यत्योवाच पुनः	
वैनान्निवप्स्यस्यतो वाव मृतोऽवपप्स्यस इति	॥ १० ॥
स होवाच किं होष्यसीति	॥ ११ ॥
प्रायश्चित्तमिति	॥ १२ ॥
किं प्रायश्चित्तमिति	॥ १३ ॥
सर्वप्रायश्चित्तमिति	॥ १४ ॥
किं सर्वप्रायश्चित्तमिति	॥ १५ ॥
महाव्याहृतीरेव मघवन्निति	॥ १६ ॥
स होवाचोम् आरुणे यदाहुतिमनूचिषे	
कथं नु विदांचकर्थं मर्कटोऽशूनादत्तेति	॥ १७ ॥
स होवाच यच्चावगतं यच्चानवगतं	
सर्वस्यैषैव प्रायश्चित्ति रिति	॥ १८ ॥

तस्मादेतामेव जुहुयात्

॥ १९ ॥

अपि वाऽऽज्ञातं यदनाज्ञातं यज्ञस्य क्रियते
मिथ्वग्ने तदस्य कल्पय त्वम् हि वेत्थ यथायथं-
स्वाहेति अपि वा प्राजापत्यां प्रजापते न त्वेदेतान्यन्यो-
विश्वा जातानि परिता बभूव यत्कामा स्ते जुहुम-
स्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणां स्वाहेति
तद्वा आत्मानं च यजमानं च स्वेन रसेन समर्द्धयति

॥ २० ॥

अथ यद्वै किञ्च यज्ञे मृन्मयं भिद्येत
तदभिमृशेत्, भूमिर्भूमिमगान्माता मातरमप्यगाद्
भूयाम पुत्रैः पशुभिर्योऽस्मान् द्वेष्टि स भिद्यतामिति
तद्वा आत्मानं च यजमानं च स्वेन रसेन समर्द्धयति

॥ २१ ॥

सप्तमः खण्डः

घ्नन्तीव वा एतत्सोमं राजानं प्रेव मीयते
यदेनमभिषुण्वन्ति तस्यैतामनुस्तरणीं कुर्वन्ति
यत्सौम्यं चरुम् तस्मात् पुरुषाय पुरुषायानुस्तरणी क्रियते

॥ १ ॥

साध्यानां वैदेवानां सत्तमासीनानां शर्करा-
 अक्षसु जज्ञिरे ते हेन्द्र मुप निषेदुः कथं नु
 तेषां शर्करा अक्षसु जायेरन् यास्त्वं विद्या
 इति तेभ्य एतत्सौम्ये चरौ श्यावमाज्यं
 प्रयच्छत् तदवेक्षन्त ते प्रापश्यन् प्रपश्यत्य-
 नन्धो भवति य एवं विद्वान्तसौम्यं चरुम् अवेक्षते

॥ २ ॥

योऽलमन्नाद्याय सन्नथान्नं नाद्यादक्षिणार्धं
 सदसो गत्वैतं सौम्यातिशेषं प्राश्नीयात् जनं वा
 एतस्मादन्नाद्यं कामति योऽलमन्नाद्याय सन्नथान्नं
 नात्ति जनोऽस्मात्पितरो जन्येनैवान्नेनान्नमत्ति अन्नादो भवति

॥ ३ ॥

॥ इति प्रथमोऽध्यायः ॥

१

द्वितीयोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

प्रजापतिरकामयत बहुः स्यां प्रजायेयेति
स एतां रेतस्यामृचं साम्ना प्रच्छन्नामगायत्
यदृचमसाम्नीमगास्यदस्थ्यमांसमजनिष्यत
यत्सामानृचं मांसमनस्थिकमजनिष्यत ऋचं साम्ना प्रच्छन्नां
गायति तस्मात् पुरुषः प्रच्छन्नो मांसेन त्वचा लोम्ना जायते ॥ १ ॥

तिरुद्गृह्णाति ॥ २ ॥

त्रय इमे लोका एषां लोकाना-
मवरुद्ध्यै त्रिभ्यश्च रेतः सिच्यते ॥ ३ ॥

न हिं कुर्यात् ॥ ४ ॥

वज्रो वै हिं कारो बलमिव रेतो यद्विकुर्या-
द्वज्रेण हिं कारेण रेतः सिक्तं विच्छिन्द्यात् ॥ ५ ॥

रेतस्या छन्दसा प्राजापत्या देवतया
सर्वमेतया ध्यायन् गायेत् सर्वं हीदं रेतः ॥ ६ ॥

द्वितीयां गायति

॥ ७ ॥

तस्या द्वे अक्षरे सशयनी व्यतिषजति

मध्यमस्य च पादस्योत्तममुत्तमस्य च प्रथमम्

॥ ८ ॥

व्यतिषक्तौ प्राणापानौ प्रजा दधतः

॥ ९ ॥

गायत्री छन्दसाऽमेयी देवतया

पृथिवीमेतया ध्यायन् गायेत्

॥ १० ॥

तृतीयां गायति

॥ ११ ॥

तां बलवद्विबोरसेव गायति

॥ १२ ॥

तस्या द्वे उत्तमार्धेऽक्षरे द्योतयति

॥ १३ ॥

चक्षरेव तद्युनक्ति तस्माद्युक्तं चक्षुः

॥ १४ ॥

विष्टुप् छन्दसैन्द्रीदेवतयाऽऽन्तरिक्ष-

मेतया ध्यायन् गायेत्

॥ १५ ॥

चतुर्थीं गायति

॥ १६ ॥

तस्याश्चत्वारि चत्वार्यक्षराणि निक्कीड-

यन्निव गायत्या द्वादशेभ्योऽक्षरेभ्यः

॥ १७ ॥

द्वादशाक्षरपदा जगती पशवो वै-

जगती पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ १८ ॥

तस्याश्चत्वार्युत्तमार्धेऽक्षराणि द्योतयति

॥ १९ ॥

श्रोत्रमेव तद्युनक्ति तस्माद्युक्तं श्रोत्रम्

श्रोत्रे द्वे प्रतिश्रवणे द्वे तस्मात् पुरुषः सर्वा-

दिशः शृणोति अपि पराङ् यन् प्रत्यङ् शृणोति

॥ २० ॥

जगती छन्दसा सौरी देवतया

दिवमेतया ध्यायन् गायेत्

॥ २१ ॥

पञ्चमीं गायति

॥ २२ ॥

तां निनर्दन्निव गायति

॥ २३ ॥

आह बहुतमा त्पुरुषादन्नमन्ति

अन्नादो भवति य एवं वेद

॥ २४ ॥

निरुक्तां चानिरुक्तां गायति

॥ २५ ॥

निरुक्तेन वै वाचो भुञ्जतेऽनिरुक्तमस्या-

उपजीवन्ति भुङ्क्ते वाचमुपैनां जीवति य एवं वेद

॥ २६ ॥

अनुष्टुप् छन्दसा प्राजापत्या देवतया सर्व-

मेतया ध्यायन् गायेत् सर्वं हीदं प्राजापत्यम्

॥ २७ ॥

षष्ठीं गायति

॥ २८ ॥

तस्या द्वे द्वे अक्षरे उदासं

गायत्या षड्भ्योऽक्षरेभ्यः

॥ २९ ॥

षडृतव ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठति

॥ ३० ॥

पङ्क्तिश्छन्दसा सौमी देवतया

दिश एतया ध्यायन् गायेत्

॥ ३१ ॥

इहेव च वा एष इहेव च मनसा गच्छति

यो गायत्वे प्रातः सवने त्रिष्टुभं गायति

जगतीं गायत्यनुष्टुभं गायति पङ्क्तिं गायत्यास्ते

॥ ३२ ॥

गायत्रे द्वे गायति

॥ ३३ ॥

प्राणमेव तदभ्येति प्राणो हि गायत्वम्

पन्थानमेव तदभ्येति पन्था हि गायत्वम्

॥ ३४ ॥

स्थन्तरवर्णमुत्तमां गायति

॥ ३५ ॥

इयं वै स्थन्तरमस्यामेव प्रतितिष्ठति

॥ ३६ ॥

द्वितीयः खण्डः

ता वा एता देवलोकाय युज्यन्ते यत्पराच्यः

॥ १ ॥

प्रतीच्यो मनुष्यलोकाय

॥ २ ॥

एष वाव जात एषोऽवलुप्तजरायुरेष आर्त्विजीनो
यस्य धुरो गीयन्ते यश्चैवं विद्वान् धुरो गायति जातमेवैन-
मन्नाद्याय परिवृणक्ति उभावन्नमत्त उद्गाता च यजमानश्च

॥ ३ ॥

या प्रथमा तामन्नाद्यं ध्यायन् गायेत्

॥ ४ ॥

रेतस एव तत्सिक्तायान्नाद्यं प्रतिदधाति

॥ ५ ॥

न हिं कुर्यात्

॥ ६ ॥

य द्विं कुर्याद्वज्रेण हिं कारेण

रेत स्सिक्तं विच्छिन्द्यात्

॥ ७ ॥

रेतस्या छन्दो युज्यते मनो धीयते

॥ ८ ॥

या द्वितीया तां गायत्रीमागां गायंस्तस्या-

द्वे अक्षरे सशयनी व्यतिषजति मध्यमस्य च

पदस्योत्तममुत्तमस्य च प्रथमं व्यतिषक्तौ प्राणापानौ

प्रजा दधतो गायत्री छन्दो युज्यते प्राणापानौ धीयेते

॥ ९ ॥

या तृतीया तां त्रिष्टुभमागां गायंस्तस्या द्वे

उत्तमार्धेऽक्षरे द्योतयति चक्षुरेव तद्युनक्ति तस्माद्विरूपं चक्षुः

कृष्ण मन्य च्छुक्लमन्यत् त्रिष्टुप् छन्दो युज्यते चक्षुषी धीयेते

॥ १० ॥

यां चतुर्थी तां जगतीमागां गायं स्तस्याश्चत्वा-
 र्युत्तमार्धेऽक्षराणि द्योतयति श्रोत्रमेव तद्युनक्ति
 तस्माद्युक्तं श्रोत्रं श्रोत्रे द्वे प्रतिश्रवणे द्वे तस्मादपि
 परोऽयन् प्रत्यङ् शृणोति जगती छन्दो युज्यते श्रोत्रे धीयेते ॥ ११ ॥

या पञ्चमी तामनुष्टभमागां गायं श्रतुर्धा व्यावृज्य-
 गायेत् चतुर्धा वा इदं पुरुषो वीर्याय विकृतो जायते
 वीर्यायैवैनं तद्व्यावृज्य गायति उच्चावचामिव गायेत्
 उच्चावचैव हि वाक् संक्षुण्ड्येव गायेत् संक्षुण्ड्येव हि
 वाचं पुरुषो वदति अनुष्टुप् छन्दो युज्यते वाग् धीयते ॥ १२ ॥

या षष्ठी तां पङ्क्तिमागां गायंस्तस्या द्वे द्वे अक्षरे
 उदासं गायत्याषड्भ्योऽक्षरेभ्यः षडृतवः ऋतुष्वेव
 प्रतितिष्ठति पङ्क्तिश्छन्दो युज्यते समानोदानौ धीयेते ॥ १३ ॥

सदिति प्रथमाया धुरो निधनम् रेतसो ह्यधि सज्जायते ॥ १४ ॥

समिति द्वितीयायाः रेतसो ह्यधि संभवः ॥ १५ ॥

स्वरिति तृतीयायाः प्रस्वर्गं लोकं जानाति ॥ १६ ॥

इडेति चतुर्थ्याः पशवो वा इडा पशुष्वेव प्रतितिष्ठति ॥ १७ ॥

वागिति पञ्चम्याः सर्वा अस्मिन् पुण्या वाचो वदन्ति ॥ १८ ॥

य एवं वेद

॥ १९ ॥

या प्रथमा तामायच्छन्निव गायेत्

आयत इव ह्ययमवाङ् प्राणः

॥ २० ॥

या द्वितीया तां घोषिणीमिव

गायेत् घोषीव ह्ययमपानः

॥ २१ ॥

या तृतीया तामुद्यच्छन्निव

गायेत् उद्यत इव ह्ययं प्राणः

॥ २२ ॥

या चतुर्थी तां निक्रीडयन्निव

गायेत् निक्रीडित इव ह्ययं व्यानः

॥ २३ ॥

या पञ्चमी तां निरुक्तामनिरुक्तामिव

गायेत् निरुक्तोऽनिरुक्त इव ह्ययं समानः

॥ २४ ॥

या षष्ठी तामुदासमिव गायेत्

उदस्त इव ह्ययमुदानो यच्छृङ्गम्

॥ २५ ॥

रथन्तरवर्णामुत्तमां गायेत्

इयं वै रथन्तरमस्यामेव प्रतितिष्ठति

॥ २६ ॥

तृतीयः खण्डः

देवाश्च वा असुराश्चैषु लोकेष्व-

स्पर्धन्त ते देवाः प्रजापतिमुपाधावन्

॥ १ ॥

तेभ्य एतान् धुरः प्राणान् प्रायच्छत्

मनः प्रथममथ प्राणमथ चक्षुरथ श्रोत्रमथ वाचम्

॥ २ ॥

ताभ्यः पञ्चभ्यो धूर्भ्यः पुरुषं च पशूंश्च निरमिमीत

॥ ३ ॥

तेन पुरुषेणासुरानधूर्वन् यदधूर्वस्तद्धुरां

धूर्त्वम् धूर्वति पाप्मानं भ्रातृव्यं य एवं वेद

॥ ४ ॥

यो वै धुरां धूर्त्वं वेद धुरा धुरा भ्रातृव्या-

द्वसीयान् भवति एतद्वै धुरां धूर्त्वं यन्नाना-

वीर्या नानारूपा नानाछन्दस्या नानादेवत्याः

समानं हिं कारमभिसंपद्यन्ते एतद्वै धुरां धूर्त्वम्

धुरा धुरा भ्रातृव्या द्वसीयान् भवति य एवं वेद

॥ ५ ॥

यो वै धूर्षु महाव्रतं वेद सर्वा

अस्मिन् पुण्या वाचो वदन्ति

॥ ६ ॥

शिरो गायत्र्युर स्त्रिष्टुप् मध्यं जगती पादावनुष्टुप्-

सर्वा अस्मिन् पुण्या वाचो वदन्ति य एवं वेद ॥ ७ ॥

यो वा एवं धुरो विद्वानथासां व्रतं चरत्या-
गमिष्यतोऽस्य पूर्वेषुः पुण्या कीर्तिरागच्छति ॥ ८ ॥

सुरभिरेव गन्धो गायत्र्या व्रतम् दर्शनीयं
त्रिष्टुभः श्रवणीयं जगत्याः यदेव वाचा

पुण्यं वदति तदनुष्टुभः तदु सर्वासां व्रतम् ॥ ९ ॥

तदु विद्वांसमाहुरति नोऽवादीरिति तदनादृत्यम् ॥ १० ॥

यस्य वै धुरो विगीता स्तस्य संगीताः ॥ ११ ॥

यस्य वा एता बहिष्पवमाने विगीयान्तराज्येषु
संगायन्ति तस्य वै धुरो विगीता स्तस्य संगीताः ॥ १२ ॥

यः कामयेतैकधा यजमानं यश ऋच्छे-
द्यथादिष्टं प्रजाः स्युरिति होतुराज्ये गायेत् एकधा
यजमानं यश ऋच्छति यथादिष्टं प्रजा भवन्ति ॥ १३ ॥

यः कामयेत कल्पेरन् प्रजा यथादिष्टं
यजमानः स्यादिति यथाज्यं गायेत्
कल्पन्ते प्रजा यथादिष्टं यजमानो भवति ॥ १४ ॥

यो वा एवं धुरो वेदानपजय्यमात्मने च यजमानाय च
लोकं जयत्यति यजमानमात्मानं मृत्युं परं स्वर्गं लोकं हरति ॥ १५ ॥

चतुर्थः खण्डः

प्राञ्च मग्निमुन्नयन्ति तस्मात् प्राङ्गासीनो-
होतान्वाह प्राङ्गासीनो यजति प्राङ्गासीनः शंसति ॥ १ ॥

असावादित्यः प्राङ्गाङ् संचरति
तस्मादध्वर्युः प्राङ्गाङ् संचरति ॥ २ ॥

अथैष चन्द्रमा दक्षिणेनैति तस्माद्
ब्रह्माणं दक्षिणत आसयन्ति ॥ ३ ॥

अथैतस्या मुदीच्यां दिशि भूयिष्ठं
विद्योतते तस्मादेतां दिशमुद्राता प्रत्युद्रायति ॥ ४ ॥

अथैष आकाशो मध्यतो भूतानां
सन्न स्तस्मा न्मध्ये सदस्यमासयन्ति ॥ ५ ॥

उच्चावचा वा आप उतेव गाधा
भवन्त्युतेव गम्भीरा स्तस्माद्धोवा-
शंसिन् उतेव पञ्चर्वेन कुर्वन्त्युतेव भूयसा ॥ ६ ॥

आदित्यस्यैव गतं रश्मयोऽनुयन्ति

तस्मादध्वर्योरेव गतं चमसाध्वर्यवोऽनुयन्ति

॥ ७ ॥

पञ्चमः खण्डः

स प्रातः सवने सवनमुखीयेष्वाहतेषूपहवमिच्छते

॥ १ ॥

अग्निं मे होता समोपह्वयतां होतरूपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ २ ॥

आदित्यो मेऽध्वर्युः समोपह्वयतामध्वर्य उपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ ३ ॥

चन्द्रमा मे ब्रह्मा समोपह्वयतां ब्रह्मन्नुपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ ४ ॥

पर्जन्यो म उद्गाता समोपह्वयतामुद्गातरूपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ ५ ॥

आकाशो मे सदस्यः समोपह्वयतां सदस्योपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ ६ ॥

आपो मे होताशंसिनस्तेमोपह्वयन्तां

होत्रा शंसिन उपमा ह्वयध्व मित्युच्चैः

॥ ७ ॥

रश्मयो मे चमसाध्वर्यवस्तेमोपह्वयन्तां

चमसा ध्वर्यव उपमा ह्वयध्व मित्युच्चैः

॥ ८ ॥

ता वा एता देवता ऋत्विजामेव वागभिरुपह्वयन्ते

॥ ९ ॥

स उपहूतो भक्षयति

॥ १० ॥

प्राणो यजमानोऽथो यत्रैतासां

देव तानां लोक स्तदुपहूतो भवति

॥ ११ ॥

षष्ठः खण्डः

माध्यंदिने सवने सवनमुखीयेष्वाहतेषूपहवमिच्छते

॥ १ ॥

वाङ्मे होता समोपह्वयतां होतरुपमाह्वय-
स्वेत्युच्चैः चक्षुर्मेऽध्वर्युः समोपह्वयतामध्वर्य-
उपमाह्वयस्वेत्युच्चैः मनो मे ब्रह्मा समोपह्वयतां
ब्रह्मन्नुपमाह्वयस्वेत्युच्चैः श्रोत्रं म उद्राता
समो पह्वयतामुद्रात रुपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ २ ॥

योऽयमन्त श्रक्षुष्याकाशः स मे सदस्यः
समोप ह्वयतां सदस्योपमा ह्वयस्वेत्युच्चै र्या-
इमा अन्त श्रक्षुष्याप स्ते मे होताशंसिन
स्ते मोपा ह्वयन्तां होताशंसिन उप माह्वय-
ध्वमित्युच्चैः अङ्गानिमे चमसाध्वर्यव स्तेमोप-
ह्वयन्तां चमसाध्वर्यव उपमा ह्वयध्व मित्युच्चैः

॥ ३ ॥

ता वा एता देवता ऋत्विजामेव वाग्भरुपह्वयन्ते

॥ ४ ॥

स उपहूतो भक्षयति

॥ ५ ॥

अपानो यजमानोऽथो यत्रैतासां

देवतानां लोक स्तदुपहूतो भवति

॥ ६ ॥

सप्तमः खण्डः

स तृतीयसवने सवनमुंखीयेष्वाहतेषूपह्वमिच्छते

॥ १ ॥

प्राणो मे होता समोपह्वयतां होतरुपमा-

ह्वयस्वेत्युच्चैः अपानो मेऽध्वर्युः समोप ह्वयताम-

ध्वर्यु उपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः व्यानो मे ब्रह्मा स-

मोप ह्वयतां ब्रह्मन्नुपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः समानो म-

उद्राता समोप ह्वयतामुद्रात रुप माह्वयस्वेत्युच्चैः

॥ २ ॥

योऽयमन्तःपुरुष आकाशः स मे सदस्यः

समोप ह्वयतां सदस्योपमा ह्वयस्वेत्युच्चैः या इमा-

अन्तः पुरुष आप स्ते मे होत्राशंसिन स्तेमोप ह्वयन्तां

होत्राशंसिन उपमा ह्वयध्वमित्युच्चैः लोमानि मे चमसाध्वर्यव-

स्तेमो पह्वयन्तां चमसाध्वर्यव उपमा ह्वयध्व मित्युच्चैः

॥ ३ ॥

ता वा एता देवता ऋत्विजामेव वाग्भरुप ह्वयन्ते

॥ ४ ॥

स उपहूतो भक्षयति

॥ ५ ॥

स उदानो यजमानोऽथो यत्रैतासां
देवतानां लोक स्तदुपहूतो भवति

॥ ६ ॥

सर्वेषां वै वषट्कर्ता चमसं भक्षयेत्

॥ ७ ॥

देवानां वा एतद्यज्ञस्य मुखं यदुद्रातु-
चमसं तस्मादुद्रातु चमसं नान्यो भक्षयेत्

॥ ८ ॥

एवं विदुषो ह वै यज्ञो न व्यथते एवं
विदुषो ह वै यजमानस्य स्वर्ग्यं पुत्र्यं पशव्य-
मिष्टं भवति एवं विद्वान् ह वै यजमानो द्विषन्तं
भ्रातृव्य मभि भवति अथ वा अतो यज्ञे हीनं कुर्यात्

॥ ९ ॥

इति द्वितीयोऽध्यायः

२

॥ तृतीयोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

यद्धोता जहाति वाग्ध तद्यजमानं-

जहाति स यत्तत्करोति स्वां वाचं यजमाने

दधाति स विष्वङ् वाचाऽमुष्मि लोके संभवति

॥ १ ॥

यद्धव्यं जहाति चक्षुर्हं तद्यजमानं-

जहाति स यत्तत् करोति स्वं चक्षुर्यजमाने-

दधाति स विष्वङ् चक्षुषाऽमुष्मि लोके संभवति

॥ २ ॥

यद् ब्रह्मा जहाति मनो ह तद्यजमानं-

जहाति स यत्तत् करोति स्वं मनो यजमाने-

दधाति स विष्वङ् मनसाऽमुष्मि लोके संभवति

॥ ३ ॥

यदुद्राता जहाति श्रोत्रं ह तद्यजमानं-

जहाति स यत्तत् करोति स्वं श्रोत्रं यजमाने-

दधाति स विष्वङ् श्रोत्रेणाऽमुष्मि लोके संभवति

॥ ४ ॥

यत्सदस्यो जहात्यात्मा ह तद्यजमानं-

जहाति स यत्तत् करोति स्वमात्मानं यजमाने-

दधाति स विष्वङ्मात्मनाऽमुष्मिं लोके संभवति

॥ ५ ॥

यद्धोवाशंसिनो जहत्यङ्गानि ह तद्यजमानं-

जहति ते यत्तत् कुर्वन्ति स्वान्यङ्गानि यजमाने-

दधति ते विष्वच्चोऽङ्गैरमुष्मिं लोके संभवन्ति

॥ ६ ॥

यच्चमसाध्वर्यवो जहति लोमानि ह तद्यजमानं-

जहति ते यत्तत् कुर्वन्ति स्वानि लोमानि यजमाने-

दधति ते विष्वच्चो लोमभिरमुष्मिं लोके संभवन्ति

॥ ७ ॥

तस्मादेवं विद्यज्ञे हीनं न कुर्यात्

॥ ८ ॥

अथ वा अत ऋत्विजामेव विज्ञानम्

॥ ९ ॥

पशवो हाध्वर्यु मनु कीर्तिं ह्रीतारं

योगक्षेमो ब्रह्माणमात्मा च प्रजा चोद्गातारम्

॥ १० ॥

द्वितीयः खण्डः

स यदि पशुतो व्याधीयेताध्वर्युर्म-

इदमकरिति विद्या दथ यद्येनं पापिका-

कीर्तिरनूदियाद्धोता म इदमकरिति विद्या दथ-

यद्यस्य योगक्षेमो व्यथेत ब्रह्मा म इद-

मकरिति विद्या दथ यद्यात्मना वा प्रजया वा

व्याधीयेतोद्गाता म इदं मक रिति विद्यात्

॥ १ ॥

प्राणदेवत्यो वै ब्रह्मा वाग्देवत्या इतर ऋत्विज-

स्स यदि मन्येत ब्रह्मा म इदमकरिति हरितं हिरण्यं-

दर्भनाड्या प्रबध्य स्रुच्यवधाय चतुर्गृहीतमाज्यं-

गृहीत्वा जुहुया नमः प्राणाय वाचस्पतये स्वाहेति

यद्यु वा इतरे नमो वाचे प्राण पत्न्यै स्वाहेति

यदीतरो यदि वेतरे सर्वेष्वेवानुपर्यायं जुहुया नमः

प्राणाय वाचस्पतये स्वाहा नमो वाचे प्राणपत्न्यै स्वाहेति

॥ २ ॥

अथ तद्धिरण्यं ब्रह्मणे दद्यात्

॥ ३ ॥

अथ यदाह यज्ञं वाव यज्ञस्य

प्रायश्चित्तिरिति पुनर्यज्ञ एव स एते

उ ह त्वेवाहुती यज्ञविभ्रष्टस्य प्रायश्चित्तिरिति

॥ ४ ॥

तृतीयः खण्डः

ते वा ऋत्विजः स यजमानो दैवा वा अन्य-
 ऋत्विजो मानुषा अन्ये यं दैवा याजयन्ति
 देवलोकमेव स तै रवरुन्धे न मनुष्य लोकमथ-
 यं मानुषा याजयन्ति मनुष्य लोकमेव
 स तै रवरुन्धे न देव लोकमथ यमुभये
 याजयन्ति देवलोकं चैव स तैरवरुन्धे मनुष्यलोकं च

॥ १ ॥

स एतान्दैवानृत्विजो वृणीताग्निर्मे-
 होताऽऽदित्यो मेऽध्वर्युश्चन्द्रमा मे ब्रह्मा
 पर्जन्यो म उद्गाताऽऽकाशो मे सदस्य आपो-
 मे होत्राशंसिनो रश्मयो मे चमसाध्वर्यवः

॥ २ ॥

स एतान्दैवानृत्विजो वृत्वाऽथैतान्
 मानुषान् वृणीत य एनमभिराधयेयुः

॥ ३ ॥

अथ क्षत्रियं देवयजनं याचेत्

॥ ४ ॥

स चेत्तस्मै दद्याद्देवयजनवान् भूया इत्येनं ब्रूयात्

॥ ५ ॥

न चेत्तस्मै दद्याद्यदहं देवयजनं वेद-

तस्मिं स्त्वा वृश्चानीत्येनं ब्रूयात्

॥ ६ ॥

अग्निं वा व तद्देवयजनं भूमिं वा व

तद्देवयजनमापो वा व तद्देवयजनं

श्रद्धा वा व तद्देवयजनं मेतेषु ह वा एनं

देवयजनेष्वावृश्चत्यथो हार्तिं मेवापौरुषेयीन्नेति

॥ ७ ॥

अथ तत् एत्य त्विजो देवयजनं याचेत्

॥ ८ ॥

अग्निर्मे होता स मे देवयजनं ददातु

होत देवयजनं मे देहीत्युच्चै रादित्यो-

मेऽध्वर्यु स्त मे देवयजनं ददात्वध्वर्यो-

देवयजनं मे देहीत्युच्चै श्रन्द्रमा मे ब्रह्मा स-

मे देवयजनं ददातु ब्रह्मन् देवयजनं मे देहीत्युच्चैः

पर्जन्यो म उद्गाता स मे देवयजनं ददातूद्गात-

देवयजनं मे देहीत्युच्चै राकाशो मे सदस्य स्त-

मे देवयजनं ददातु सदस्य देवयजनं मे देहीत्युच्चै

रापो मे होत्राशंसिन स्ते मे देवयजनं ददतु होत्रा-

शंसिनो देवयजनं मे दत्तेत्युच्चैः रश्मयो मे चमसाध्वर्यव-

स्ते मे देवयजनं ददतु चमसाध्वर्यवो देवयजनं मे दत्तेत्युच्चैः ॥ ९ ॥

ता वा एता देवता ऋत्विजामेव
वाग्भिर्देवयजनं ददति स दत्ते यजते

॥ १० ॥

यदुन्नतं भूम्या अनूपरं यत्र बहुला-
ओषधयश्चात्वाल सारिण्यो यत्तापः स्युः

॥ ११ ॥

तस्य न पुरस्ता देवयजनमाल-
मति शिष्या द्यावा ञ्छम्याप्रासः

॥ १२ ॥

अवरपुरुषा हास्माच्छ्रैयांसो-
भवन्ति यस्यैव मति रेचयन्ति

॥ १३ ॥

कामं दक्षिणत आगामुका हैनं दक्षिणा भवन्ति

॥ १४ ॥

कामं पश्चादवरपुरुषा हास्माच्छ्रैयांसो भवन्ति

॥ १५ ॥

काम मुत्तरत उत्तरा हैनं देवयज्योप-

नामुका भवत्युत्तरोत्तरणी हास्य श्री भवति

॥ १६ ॥

यस्य पुरस्तात् त्रीणि ज्योतींषि दृश्येर-

न्नमिराप आदित्य स्तद्देवयजनं तत्ति शुक्रियम्

॥ १७ ॥

पुरस्ता चित्रं देवयजनम्

॥ १८ ॥

पश्चा चित्रं श्मशानकरणम्

॥ १९ ॥

प्रागुदक् प्रवणं देवयजनम्

॥ २० ॥

पश्चा दक्षिणाप्रवणं श्मशानकरणम्

॥ २१ ॥

यथा वै दक्षिणः पाणिरेवं देवयजनम्

॥ २२ ॥

यथा सव्य स्तथा श्मशानकरणम्

॥ २३ ॥

यथा श्मशानकरणं तथाभिचरणीयानां देवयजनम्

॥ १४ ॥

अप्यु हैक आहु र्यस्मिन्नेव कस्मिंश्चिद्

देशे श्रद्धधानो यजत ऋध्नोत्येवेति

॥ १५ ॥

चतुर्थः खण्डः

यावान् यज्ञे रसो भवति तेनात एव

प्राचीनं प्रचरन्त्यथैतद्यातयाम परिशिष्यत-

जीषन्तन्नाह तस्मै यद् वृथैवापास्येयुर्नो-

तस्मै यदग्नावनु प्रहरेयु स्तेनाप एवाभ्यवयन्ति

॥ १ ॥

आपो वै सर्वस्य शान्तिः प्रतिष्ठा

॥ २ ॥

पाप्मानं ह्येष हन्ति यो यजते

तमिमं पाप्मानं हतमपो हराणीति

॥ ३ ॥

तेनान्तरेण प्रतिपद्यन्ते चात्वालं चोत्करं च

॥ ४ ॥

एतद्वै देवानां तीर्थम् .

॥ ५ ॥

तदेतद्विषिराहाम्नां तीर्थं क इह

प्रवोचद्येन देवाः पथा प्रपिबन्ते सुतस्येति

॥ ६ ॥

एतद्वै देवानां तीर्थमतीर्थं ह्येव यज्ञस्यातोऽन्यत्

॥ ७ ॥

तस्मादेतेनैव प्रसृते प्रपद्येतैतेन विष्क्रामेत्

॥ ८ ॥

तान् प्रच्युतान् देवयजनादप्राप्तानप-

एतस्मिन्नवकाशे रक्षांस्यजिघांसन्तस् एतदग्नी-

रक्षोहा सामापश्यत् तान्येतेनापाहत तान्यमुर्ध्व-

पहतानि सन्तीति देवा अकुर्वन्नित्येवैतद्रक्षांस्यपसेधति

॥ ९ ॥

तस्याहावोऽहाव इति स्तोभा न्स्तोभत्य

हावो स्त्वहावोऽस्त्वित्येवै तद्राक्षांस्यपसेधति

॥ १० ॥

अग्निष्टपति प्रतिदहतीत्याह रक्षांस्येव तत् प्रतिदहति

॥ ११ ॥

पादाय पादाय स्तोभा अनुवर्तन्ते रक्षसामपहत्यै

॥ १२ ॥

विश्वं समन्त्रिणं दह विश्वं समन्त्रिणं

दहेत्यत्रिणो वै रक्षांसि पाप्मानोऽति-

णोऽन्त्रिण एवैतद्रक्षांसि पाप्मान मपसेधति

॥ १३ ॥

तस्य त्रिनिधनमाहुः

॥ १४ ॥

यं वै सुहृत् मन्ति न स पुनरुद्रिङ्क्ते

यथाह पुनः पुनरादाय सुहृत् हन्यात्तादृगेतत्

॥ १५ ॥

तद्वा अतिच्छन्दःसु भवति

॥ १६ ॥

वारणमिव वा एतच्छन्दो यदति-

च्छन्दो वारणानीव रक्षांस्यरण्यायतनानि

तद्यथा स्वमरण्य मभयेनातिक्रामे तादृगेतत्

॥ १७ ॥

तद्वै सप्तपदासु भवति

॥ १८ ॥

सप्त वै छन्दांसि चतुरुत्तराणि तद्यथा

सर्वे श्रन्दोभि रभयेनातिक्रामे तादृगेतत्

॥ १९ ॥

तस्य त्रिर्वचन एकविंशतिः

पदानि त्रिः सामाह तच्चतुर्विंशतिः

॥ २० ॥

चतुर्विंशतिरर्धमासाः सर्वत्सरः सर्वत्सरः साम्ना

॥ २१ ॥

तस्य ह वा एतस्य संवत्सरस्य
साम्नोऽहोरात्राणि हिं करोऽर्धमासाः प्रस्तावो-
मासा आदि ऋतव उद्गीथः पौर्णमास्यः
प्रतिहारोऽष्टका उपद्रवोऽमावास्या निधनम् ।

॥ २२ ॥

तस्य ह वा एतस्य संवत्सरस्य साम्नो-
वसन्तो हिं करो ग्रीष्मः प्रस्तावो वर्षा-
उद्गीथः शरत् प्रतिहारो हेमन्तो निधनम्

॥ २३ ॥

तस्माद्धेमन्तं प्रजा निधनकृता-
इवासते निधन रूप मेवै तर्हि

॥ २४ ॥

तदाहुः कां दिशमवभृथमभ्यवेयुरिति

॥ २५ ॥

प्राञ्चोऽभ्यवेयु देवानां वा एषा दिग् यत्प्राची
या देवानां दिक् तां नोऽनु यज्ञः संतिष्ठाता इति

॥ २६ ॥

दक्षिणाभ्यवेयुः पाप्मानं ह्येष हन्ति
यो यजते तमिमं पाप्मानं हतं दक्षिणा-
हराणीति पितृणां वा एषा दिग् यदक्षिणा
या पितृणां दिक् तां नोऽनु यज्ञः संतिष्ठाता इति

॥ २७ ॥

प्रत्यञ्चोऽभ्यवेयु र्मनुष्याणां वा एषा-

दिक् यत् प्रतीची या मनुष्याणां-

दिक् तां नोऽनु यज्ञः संतिष्ठाता इति

॥ २८ ॥

उदञ्चोऽभ्यवेयु र्नक्षत्राणां वा एषा-

दिग् यदुदीची या नक्षत्राणां दिक्

तां नोऽनु यज्ञः संतिष्ठाता इति

॥ २९ ॥

अतो वाव यतमथैव कत-

मथा चापः स्युः तदभ्यवेयुः

॥ ३० ॥

यद्वै विद्वान् कर्म करोत्यस्मा-

दिदमिति वसीयानेव तेन भवति

॥ ३१ ॥

तदाहुः स्रवन्तीष्वभ्यवेयू ३ स्थावरासू ३ इति

॥ ३२ ॥

स्रवन्तीष्वभ्यवेयुः पाप्मानं हैष हन्ति यो-

यजते तमिमं पाप्मानं हतमपः प्रवहतामिति

॥ ३३ ॥

स्थावरा याः शीपल्या स्तास्वभ्यवेयुः

इतो मा यज्ञो विक्षुब्धः प्रत्युपतिष्ठाता इति

॥ ३४ ॥

अतो वाव यतरथैव कतरथा चापाः स्युः स्तदभ्यवेयुः

॥ ३५ ॥

यद्वै विद्वान् कर्म करोत्यस्मा-

दिदमिति वसीयानेव तेन भवति

॥ ३६ ॥

पञ्चमः खण्डः

एकस्यै हिं करोति स प्रथमया तिसृभ्यो-

हिं करोति स मध्यमया पञ्चभ्यो हिं करोति स-

उत्तमया एकस्यै हिं करोति स प्रथमया तिसृभ्यो-

हिं करोति स पराचीभिः पञ्चभ्यो हिं करोति स-

एकया स एकया स तिसृभिरिषु स्त्रिवृतो विष्टुतिः

॥ १ ॥

अभिचर न्स्तुवीत

॥ २ ॥

अनीकं प्रथमा इषु र्धनु ज्या

यत्तिस्र स्संदधाति ज्येव पञ्चभिः सृजते

॥ ३ ॥

स्तृणुते भ्रातृव्यं वसीयानात्मना भवति य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

पष्ठः खण्डः

तिसृभ्यो हिं करोति स पराचीभि-

स्तिसृभ्यो हिं करोति स पराचीभि नवभ्यो-

हिं करोति स तिसृभिः स तिसृभिः स तिसृभिः ..

॥ १ ॥

अभिचर न्स्तुवीत

॥ २ ॥

वज्रो वै त्रिवृ द्वज्र स्त्रिणवो-

यत्त्रिवृ त्त्रिणवाभ्यां पञ्चदशं-

विदधाति वज्रमेव तत्सम्यक् संदधाति

॥ ३ ॥

एवमिव वै वज्रः साधु-

र्यदारंभणतोऽणीयान् प्रहरणतः स्थवीयान्

॥ ४ ॥

तेन पाप्मानं भ्रातृव्यं स्तृणुते

वसीयानात्मना भवति य एतया स्तुते

॥ ५ ॥

सप्तमः खण्डः

एतयैवाभिचर न्स्तुवीत

॥ १ ॥

वज्रो वै त्रिवृद्वज्रः पञ्चदशो-

वज्र स्त्रिणवो यत् त्रिवृत्यञ्चदशस्त्रिणवैः-

सप्तदशं विदधाति वज्रमेव तत्सम्यक् संदधाति

॥ २ ॥

एवमिव वै वज्रं स्साधु-

यदारम्भणतोऽणीयान् प्रहरणतः स्थवीयान्

॥ ३ ॥

तेन पाप्मानं भ्रातृव्यं स्तृणुते

वसीयानात्मना भवति य एतया स्तुते

॥ ४ ॥

अष्टमः खण्डः

तिसृभ्यो हिं करोति स पञ्चोभिर्नवभ्यो हिं करोति

स तिसृभिस्स तिसृभिस्स तिसृभिर्नवभ्यो हिं करोति

स तिसृभिः स तिसृभिः स तिसृभि रभिचर न्स्तुवीत

॥ १ ॥

वज्रो वै त्रिवृद् वज्रं स्तिणवो यत्त्रिवृत्तिणवाभ्या-

मेकविंशं विदधाति वज्रमेव तत्सम्यक् संदधाति

॥ २ ॥

एवमिव वै वज्रं स्साधुः यदारम्भणतोऽणीयान्

प्रहरणतः स्थवीयाँ स्तेन पाप्मानं भ्रातृव्यं

स्तृणुते वसीयानात्मना भवति य एतया स्तुते

॥ ३ ॥

नवमः खण्डः

नवभ्यो हिं करोति स तिसृभि-

स्स तिसृभि स्स तिसृभि नवभ्यो हिंकरोति

स तिसृभि स्स तिसृभि स्स तिसृभि नवभ्यो- ..

हिं करोति स तिसृभि स्स तिसृभि स्स तिसृभि रभिचरन्स्तुवीत ॥ १ ॥

वज्रो वै त्रिणवो वज्रमेघ तत्पराञ्चं

प्रवर्तयति स्तृत्यै तेन पाप्मानं भ्रातृव्यं

स्तृणुते वसीयानात्मना भवति य एतया स्तुते ॥ २ ॥

॥ इति तृतीयोऽध्यायः ॥

३

॥ चतुर्थोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

स्वरान्तः प्रथम स्त्रिरात्तो गायत्री	॥ १ ॥
प्राणो वै गायत्री प्रजापतिः	
स्वरः प्रजापतिमेवाप्नोति	॥ २ ॥
निधनान्तो द्वितीय स्त्रिष्टुप्	॥ ३ ॥
वीर्यं वै त्रिष्टुप् त्रैष्टुभः	
पुरुषः पुरुषमेवाप्नोति	॥ ४ ॥
इडान्त स्तृतीयो जगती	॥ ५ ॥
पशवो वा इडा पशवो जगती	
जागताः पशवः पशून्नेवाप्नोति	॥ ६ ॥
प्रसृतच्छन्दाः प्रथमस्त्रि- रात्र स्तेन सोऽयातयामा	॥ ७ ॥
अथोत्तरस्य च्छन्दांसि व्यूहन्ति त्रिष्टुभः प्रतिपदो भवन्ति त्रिष्टुभां लोके जगत्यो- जगतीनां गायत्र्य स्तेन सोऽयातयामा	॥ ८ ॥

अथोत्तमस्य च्छन्दांसि व्येवोहन्ति

जगत्स्यः प्रतिपदो भवन्ति जगतीनां लोके

लिष्टुभ स्त्रिष्टुभां गायत्र्य स्तेनो एव सोऽयातयामा

॥ १३ ॥

अभि वा एता अन्योन्यस्यै लोकमभ्य-

ध्यायन् काममेवैना गमयत्याप्नोति

तं कामं यस्मै कामायैष आह्रियते

॥ १० ॥

तस्माद्युजौ न सदृग्वह्नस्तस्माद्विपरिणीतौ-

वहीयांसौ भवतस्तस्मादुभयतोदन्तः स्यदन्ते

॥ ११ ॥

तृचे वा अन्य ऋषयो विराज-

मपश्यन् वसिष्ठश्चतु ऋचे

॥ १२ ॥

तेन स चतु ऋचो यत्तृचेऽन्यत् साम भवत्ये-

कर्चेऽन्यद्यद्वाव चतसृष्वेकं साम स एव चतु ऋचः.

॥ १३ ॥

साम भूयांसं पोषं पुष्यति तमनु पोषं पोषुको भवति

॥ १४ ॥

एतद्ध स्माह मुञ्जः सापश्रवस-

एतं ह वै वयं साम्नः पोषं विद्धेति तस्मा-

द्वयमप्रतिगृह्णन्तो न सहस्रपोषा न्यवामहा इति

॥ १५ ॥

तदु ह स्माह वासिष्ठ श्रैकितानेयः साम है व
 नूनं भूयांसं पोषं पुष्यति तमनुपोषं पोषुको-
 भवति विधवाया इव त्वे वै तज्जन्म यदसाम्नी
 चतुर्थ्येवं ह वा एते विदुरिति तस्मादेतेषां
 युवानः श्रोतियाः पुरायुषः प्रमायुका भवन्ति
 युवतयो जाया विधवा भवन्तीति यत्तृचेऽन्यत्साम भव-
 त्येकचेऽन्यद्यद्वाव चतसृष्वेकं साम स एव चतुर्ऋच इति

॥ १६ ॥

पशुरतिरिच्यते स ऐन्द्राग्र आलम्भ्यः

॥ १७ ॥

इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठौ ता उ अयातया मानौ
 तावेव तद्युनक्ति स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै

॥ १८ ॥

सौर्यं ब्रह्मवर्चसकाम आलभेत

॥ १९ ॥

एतस्यां वा एकादशिन्यामादित्याः

सूर्यमजनयत्स तेजो ब्रह्मवर्चसमवा-

रुन्ध तेजस्वी ब्रह्मवर्चसो भवति य एवं वेद

॥ २० ॥

अथो खल्व्राहुर्गमेय एवालाम्भ्य इत्यग्निं वै

सर्वा देवता स्तेन न देवतानां कां चनान्तरेति

॥ २१ ॥

द्वितीयः खण्डः

अथैष श्येनः

॥ १ ॥

अभिचरन् यजेत

॥ २ ॥

श्येनो वै वयसां क्षेपिष्ठो यथा

श्येन आददी तैत्र मेवैन मेतेनादत्ते

॥ ३ ॥

★

त्रिवृतः पवमाना भवन्ति

॥ ४ ॥

त्रिवृद्वै स्तोमानां क्षेपिष्ठौ यत्त्रि-

वृद्धवत्याशीय स्तृणवा इति

॥ ५ ॥

रथौ हविर्धाने भवतो रथ-

वज्रमेवास्रमै तत् प्रवर्तयति स्तृत्यै

॥ ६ ॥

वषट्कार णिधनं भवति

॥ ७ ॥

एष वै वज्राणामोजिष्ठो यत्साम वज्रो-

यं बहवो वषट्कुर्वन्ति तमेवास्रमै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ ८ ॥

उभे बृहद्रथन्तरे भवत उभाभ्या-

मेवास्रमै बृहद्रथन्तराभ्यां वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ ९ ॥

पराचीषु रथन्तरं भवति

॥ १० ॥

★ अधिकः पाठः

पराञ्चमेवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ ११ ॥

★

तस्य रथन्तरं पृष्ठम् बृहत् ब्रह्मसामैष वै
साम वज्र स्तमेवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ १२ ॥

यं कामयेत क्षीयेतेति तस्य बृहत्-
पृष्ठं कुर्यात् रथन्तरं ब्रह्मसामक्षत्रं-
वै बृहत् पशवो रथन्तरम् क्षत्वेणै-
वास्य पशून् हन्त्यपशु भवति क्षीयते

॥ १३ ॥

यं कामयेत परां परावतमियाज्ञ-
प्रतिष्ठेदिति पवमाने रथन्तरं कुर्यात्
बृहत् पृष्ठं प्लवं ब्रह्मसाम बृहद्रथन्तराभ्या-
मेवैन मेभ्यो लोकेभ्य उद्धृत्य प्लवेन
प्रप्लावयति परां परावतमेति न प्रतिष्ठति

॥ १४ ॥

वार्षाहरे पवमानमुखे भवतः सफौपगवे
नानदं क्रूराणि सामानि संभवन्ति स्तृत्यै

॥ १५ ॥

तैल्वको वा बाधको वा यूप स्फयाग्रः

॥ १६ ॥

शवनभ्ये अधिषवणे

॥ १७ ॥

तृतीयः खण्डः

५३

अग्नये रुद्रवते लोहितः पशुः

॥ १८ ॥

सादयन्त्युपां श्वन्तर्यामौ

॥ १९ ॥

शरमयं बर्हिः शीत्यै

॥ २० ॥

वैभीतक इध्मो विभित्यै

॥ २१ ॥

लोहितोष्णीषा लोहित वाससो-

निवीता ऋत्विजः प्रचरन्ति स्तृत्यै

॥ २२ ॥

नव नव दक्षिणा भवन्ति

॥ २३ ॥

नावयन्त्येवैनं तत्

॥ २४ ॥

तृतीयः खण्डः .

त्रिवृदग्निष्टोमः

॥ १ ॥

तस्येषुं विष्टुतिं कृत्वाऽभिचरन् यजेत

॥ २ ॥

इषुवधो वै पुरायुषो भवति यदिषुं-

विष्टुतिं करोति पुरैवैनमायुषः प्रवृश्चति

॥ ३ ॥

त्रिवृ द्वै स्तोमानां क्षेपिष्ठो-

यत्त्रिवृद्भवत्याशीय स्तृणवा इति

॥ ४ ॥

वषट्कार णिधनं भवति

॥ ५ ॥

सप्तहं भवत्यासप्तमात् पुरुषाद-
नायतनो भवति यमेतेनाभिचरन्ति

॥ ६ ॥

समानमितर च्छयेनेन . .

॥ ७ ॥

चतुर्थः खण्डः

अथैष संदंशः

॥ १ ॥

अभिचरन् यजेत

॥ २ ॥

यद्वै दुरादानं संदंशेन तदादत्ते

॥ ३ ॥

यद् द्वौ द्वौ स्तोमौ सह यथा ह दुरादानं-
संदंशेनानुहायाददीतैः मेवैन मेतेनादत्ते

॥ ४ ॥

त्रिवृतं स्तोमं संपद्यते बृहतीं छन्दो वज्रो वै लिङ्गत्
पशवो बृहतीं वज्रं गैवास्य पशून् हन्त्यपशु भवति

॥ ५ ॥

वैयश्वं भवति व्यश्वमेवैनं करोति

॥ ६ ॥

परिष्टुब्धेडं भवति पर्येवैनं वृश्चति

॥ ७ ॥

वर्षाहरे पवमानमुखे भवतः काशीतौपगवे-

नानदं क्रूराणि सामानि संभवन्ति स्तृत्यै

॥ ८ ॥

निस्सप्तदश स्तेन क्रूरः

॥ ९ ॥

समानमितर च्छयेनेन

॥ १० ॥

पञ्चमः खण्डः

अथैष वज्रोऽभिचरन् यजेत

वज्रेणैवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ १ ॥

सर्वः पञ्चदशो भवति

॥ २ ॥

वज्रो वै पञ्चदश स्तमेवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ ३ ॥

उक्थ्यः षोडशिमान् भवति

॥ ४ ॥

पशवो वा उक्थ्यानि वज्रः षोडशी

वज्रेणैवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ ५ ॥

तस्य महानाम्न्यः षोडशिसाम भवति

॥ ६ ॥

वज्रो वै महानाम्न्यो वज्रः षोडशी

वज्रेणैवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै

॥ ७ ॥

समानमितरत् पूर्वैण

॥ ८ ॥

पष्ठः खण्डः

अतिरात्र श्रुतुर्विशं प्रायणीयमहरभिजि-
 त्रयः स्वर सामानो दिवाकीर्त्य मह स्रयः-
 स्वर सामानो विश्वजि न्महाव्रतं चातिरात्रश्च

॥ १ ॥

विश्वे देवाः सत्रमासत सोमेन राजा
 गृहपतिना तेऽब्रुवन्त्सोम एव नो राजा
 सर्वत्र विभवेदिति तस्मात् सोमो राजा
 सर्वाणि नक्षत्राण्युपैति सोमो हि रेतोधाः

॥ २ ॥

नवाहं संवत्सरस्य गर्भमुपयन्ति

॥ ३ ॥

नवाहो वै संवत्सरस्य प्रतिमा

नव प्राणाः प्राणानेवावरुन्धते

॥ ४ ॥

प्रजावन्तो जीवा ज्योतिरश्नुवते य एता उपयन्ति

॥ ५ ॥

॥ इति चतुर्थोऽध्यायः ॥

पञ्चमोऽध्यायः

प्रथमः खण्डः

प्रजापतिस्तिपोऽतप्यत तस्य ह वै

तप्यमानस्य मनः प्राजायत देवा-

न्त्सृजेयमिति त इमे देवा असृजन्त

दिवा देवा नसृजत नक्त मसुरा न्यदिवा

देवानसृजत तद्देवानां देवत्वं यदसूर्यं

तदसुराणा मसुरत्वं यत्सीतत्वं तत्स्थितृणां पितृत्वम्

॥ १ ॥

देवा वै स्वर्गकामा स्तपोऽतप्यन्त तेषां

तप्यमानानां रसोऽजायत पृथिव्यन्तरिक्षं

द्यौरिति तेऽभ्यतपं स्तेषां तप्यमानानां रसोऽजायत

ऋग्वेदः पृथिव्या यजुर्वेदोऽन्तरिक्षात्सामवेदोऽमुष्मा-

त्तेऽभ्यतपं स्तेषां तप्यमानानां रसोऽजायत ऋग्वेदाद्गार्हपत्यो-

यजुर्वेदा दक्षिणाग्नि सामवेदादाहवनीय स्तेऽभ्यतपं स्तेषां-

तप्यमानानां पुरुषोऽजायत सहस्रशीर्षाः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ १ ॥

ते देवाः प्रजापतिमुपाधाव-

न्वेदशरीरैर्वा इदममृतशरीरं न ह वा इदं

मृत्योः स्मत्स्यास्यतेति तेऽब्रुवन् को नामासीति

॥ ३ ॥

स होवाच यज्ञो नमैति

॥ ४ ॥

तेषां प्रजापतिः सद्यो यज्ञसंस्था-

मुपैति सद्यो ह वा एष यज्ञसंस्था मुपैति

॥ ५ ॥

यद्वार्हपत्यं प्रादुष्करोति सा

दीक्षणीया यदक्षिणाग्निं चाहवनीयं च सा

प्रायणीया यत्समिधोऽभ्यादधाति तः उपसदः

॥ ६ ॥

अथ यस्याज्यमुत्पूतं स्कन्दति सा वै

स्कन्नानामाहुतिः ततो वै यजनानः

प्रमायुर्भवति को देयः सैव तस्य प्रायश्चित्तिः

॥ ७ ॥

अथ यस्याज्यमनुत्पूतं स्कन्दत्यसौ वा

अस्कन्नानामाहुतिस्ततो वै यजमानस्य चित्तं

प्रमायुर्भवति चित्रं देयं सैव तस्य प्रायश्चित्तिः

॥ ८ ॥

यद्वार्हपत्ये जुहोति तत्प्रातः सवनं यदक्षिणाग्नौ जुहोति

तन्माध्यंदिनं सवनं यदाहवनीये जुहोति तत्तृतीयं सवनम्

॥ ९ ॥

प्रथमः खण्डः

५१२

यन्मार्जयते सोऽस्यावभृथः

॥ १० ॥

यदन्ना ददाति तैनोदयनी-

यस्योदव सानीयस्य समाप्त्यै

॥ ११ ॥

अथ यस्याग्निर्मथ्यमानो न जायेतान्य-

माहृत्यान्धस्मिन्नवकाशे जुहुयात् ब्राह्मणस्य वा

हस्तेऽजस्य वा कर्णे कुशास्तम्बे वाऽप्सु वा जुहुयात्

॥ १२ ॥

अग्न्यैः शतहुताद्दोमादेकैः शिष्यहुतो वरम्

शिष्यैः शतहुताद्दोमादेकैः पुत्रहुतो धरम्

पुत्रैः शतहुताद्दोमादेको ह्यात्महुतो वरम्

॥ १३ ॥

स्वयं होता स्वयं दोही स्वयमेवोपतिष्ठेताग्निहोत्रम्

॥ १४ ॥

हौम्यशेषं दक्षिणा

॥ १५ ॥

सर्वैर्ह वा एतस्य यज्ञक्रतुभिरिष्टं

भवति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति

॥ १६ ॥

द्वितीयः खण्डः

प्रजापति र्वा एतत्सत्रं सहस्रसंवत्सरमसृजत
 तेषां प्रजापतिः सऽस्रसंवत्सरं गवामयनेऽवारुन्ध-
 द्वा मयनं द्वादशाहे द्वादशाह मतिरात्रे ऽतिरात्रं
 षोडशिनि षोडशिनमुक्थ्य उक्थ्यमग्निष्टोमेऽग्निष्टोम-
 मिष्टि पशुबन्धयो रिष्टि पशुबन्धा वमिहोत्रे सर्वे ह वा
 एतस्य यज्ञक्रतुभिरिष्टं भवति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति ॥ १ ॥

तृतीयः खण्डः

प्रजापति देवेभ्य औदुम्बरीमुच्छ्रयत्य-
 सुषिरमूला मग्रन्थि पृथु बुध्ना मेकजाम् ॥ १ ॥
 यजमानमात्र्यौदुम्बरी भवति ॥ २ ॥
 अथ कुब्जवामना यजमाना-
 ह्रस्वाश्चोर्ध्वबाहवः प्रच्छेदनं कुर्युः ॥ ३ ॥
 कतिच्छदनौदुम्बरी भवति नवच्छदनाग्निष्टोम-
 साद्यस्क्रेष्वेकादश वैश्य स्तोमातिरात्र पौण्डरीकेषु-

चतुर्थः खण्डः

६१

सप्तदश वाजपेयातोयाम्णोरेकविंशत्यश्वमेधे

अष्टाचत्वारिंशतं पुरुषमेधे अपरिमितं सर्वमेधे

॥ ४ ॥

य एवं वेद यदौदुम्बरी मुच्छ्रयत्यपचिति मेवाप्नोति

॥ ५ ॥

प्रजापतिरकामयतापचितिं प्राप्तवानी-

त्यूर्गुदुम्बर ऊर्गन्न मन्नं साम तस्मात्

सामगेभ्यो ऽपचितिं कूरवाणीति य एवं

वित्तवौदुम्बरी मुच्छ्रयत्यपचिति मेवाप्नोति

॥ ६ ॥

चतुर्थः खण्डः

यूपं करोति सक्षीरं स्थूलं मूले वालाग्रमनुरूपम्

॥ १ ॥

वज्रो वै यूपो वज्रेणैवास्मै भ्रातृव्यं प्रहरति

॥ २ ॥

अष्टाश्रीः करोति

॥ ३ ॥

दश दिशः परिगृह्णात्यु-

भयतः पाङ्क्ते द्वे यूपे करोति

॥ ४ ॥

पञ्चदश सप्तदशैकविंशत्यरलिं वा

॥ ५ ॥

पालाशं पुष्टिकामस्य बैल्वं ब्रह्मवर्चसकामस्य-

औदुम्बरमन्नाद्यकामस्य स्वादिरं बलकामस्य
वैभीतक राजवृक्षौ भ्रातृव्यवतः क्रमुकाश्चत्थ-
पाषाणा यशस्कामस्य यत्किञ्च यज्ञियं पशुकामस्य

॥ ६ ॥

“तत्र वर्जनीया भवन्ति” गडुलो व्रणिलो व्यावृत्तः कुठिः

कुब्जः शूलो दग्धः शुष्कः सुषिरो घृण जग्धइत्यप्रशस्ताः

॥ ७ ॥

अथ प्रशस्ताः शुद्धावर्ता अनुपूर्वसमाः प्रशस्ताः

॥ ८ ॥

यूपस्याश्रीदैवतान्यग्निः पूर्वायां यमो-

दक्षिणायाम् वरुणः पश्चिमायाम् सोम उत्तरायाम्

या विदिश स्ता स्वादित्य रुद्र मरु द्रुसवोऽपरा-

जिताः पितरश्चाधरायाम् साध्या श्वेध्वार्याम्

॥ ९ ॥

सर्वदेवस्यो वै यूपो यूपो वै

बहुरूपो वज्रीभूत्वा देवानुपतिष्ठते

॥ १० ॥

ते देवाः प्रजापतिमुपाधाव न्यूपेन प्रहरन्त्या-

रोपयन्त्या योधयन्ति च तद्यूपस्य यूपत्वम्

॥ ११ ॥

मूलमरलिं सत्वर्चं निखनेत्

॥ १२ ॥

तस्य यन्नैखान्यं तत्पितृणाम् यदूर्ध्वं

तन्मनुष्याणाम् यत्तदधो रशनाया ओषधि-

चतुर्थः खण्डः

६३

वनस्पतीनां यदूर्ध्वं रशनाया स्तद्विशेषां देवनाम्

॥ १३ ॥

आप्लावयन्त्यलंकुर्वन्त्यहतेन वसनेनाच्छादयन्ति चेति

॥ १४ ॥

तद् गन्धर्वाप्सरसाम्

॥ १५ ॥

इन्द्रस्य चषालं यदूर्ध्वं चषालस्या-

ङ्गुलमात्रं कार्यं तत्साध्यानां देवानाम्

॥ १६ ॥

प्राचीं संनमत्येतद्वै विष्णोः परमं पदम्

॥ १७ ॥

तस्यर्तवः शरीरं शिरः संवत्सरो वेदा-

रूपाणि संवत्सर एव प्रतितिष्ठति य एवं वेद

॥ १८ ॥

पञ्चमः खण्ड

ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माद् ब्राह्मणः सायमासीनः

संध्यामुपास्ते कस्मात् प्रातः स्तिष्ठन् का च संध्या

कश्च संध्यायाः कालः किं च संध्यायाः संध्यात्वम्

॥ १ ॥

देवाश्च वाऽसुराश्चास्पर्धन्त तेऽसुरा आदित्यमभि-

द्रवन्त्स आदित्योऽबिभेत्तस्य हृदयं कूर्मरूपेणातिष्ठत्

॥ २ ॥

स प्रजापतिमुपाधावत्तस्य प्रजापतिरेत-

द्वेषजमपश्यद्वत्तं च सत्यं च ब्रह्म चोकारं च

क्षिपदां च गायत्रीं ब्रह्मणो मुखं मपश्यत्

॥ ३ ॥

१ तस्माद् ब्राह्मणोऽहोरात्रस्य संयोगे संध्यामुपास्ते

सज्योतिष्या उज्योतिषो दर्शनात्सोऽस्याः कालः सा

संध्या तत्संध्यायाः संध्यात्वं यत्साय मासीनः सध्या

मुपास्ते तथा वीरस्थानं जयत्यथ यदपःप्रयुङ्क्ते

ता विप्रुषो वज्रीभवन्ति ता विप्रुषो वज्रीभूत्वाऽसुरानपाध्नन्ति

ततो देवा अभवन्परासुरा भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति

य एवं वेद यत्सायं च प्रातश्च संध्या मुपास्ते तथा

वीरस्थानं स्थानं च संततं मविच्छिन्नं भवति य एवं वेद

॥ ४ ॥

षष्ठः खण्डः

अथैवा चन्द्रमसः क्षयवृद्धिं भवति यदा वै
चन्द्रमाः क्षीयते चाप्यायते च तदनुव्याख्यास्यामः

॥ १ ॥

पूर्वपक्षे वै देवा दीक्षन्ते तेऽपरपक्षे सोमं
भक्षयन्ति तत्रेमानि त्रीणि पात्राण्युपधीयन्ते
पृथिवी पात्रमन्तरिक्षं पात्रं द्यौः पात्रमिति तं
देवा दिव्येन पात्रेणादित्याः प्रथमं पञ्चकलं
पञ्चमीं भक्षयन्ति तेऽन्तरिक्षेण पात्रेण रुद्रा द्वितीयं
पञ्चकलं दशमीं भक्षयन्ति ते पृथिव्या पात्रेण वसव-
स्तृतीयं पञ्चकलं पञ्चदशीं भक्षयन्ति षोडशी कलाऽव-
शिष्यते षोडशकलो वै चन्द्रमाः स ओषधीश्च वनस्प-
तींश्च गाश्च पशूँश्चादित्यं च ब्रह्म च ब्राह्मणाँश्चानुप्रवि-
शति तं देवा इन्द्रज्येष्ठाः सोमपाश्चासोमपाश्च यथा
पितरं पितामहं प्रपितामहं वा वृहत् प्रलयमुपगच्छमानं व्या-
धिगतं मरिष्यतीति वा ताँ रात्रिं वसन्ते तदमावास्याया
अमावास्यात्वम् तस्मादमावास्यायां नाध्येतव्यं भवति

॥ २ ॥

अथ संभरणन्तमोषधिभ्यश्च वनस्पतिभ्यश्च

गोभ्यश्च पशुभ्यश्च आदित्याच्च ब्रह्मणश्च

ब्राह्मणाः संनयन्ते तात्सांनाय्यस्य सांनाय्यत्वम्

॥ ३ ॥

चन्द्रमा वै धाता या पूर्वा पौर्णमासी-

साऽनुमति र्योत्तरा सा राका या पूर्वाऽमावास्या

सा सिनीवाली योत्तरा सा कुहू र्योऽनु पश्यत्यन्यं

न पश्यति त न्मिथुन मेवास्य भवति ।

॥ ४ ॥

पुष्ये चानुमति ज्ञेया सिनीवाली तु द्वापरे

खार्व्यां तु भवे द्राका कृतपर्वे कुहू भवेत्

॥ ५ ॥

न्यूने चानुमतिं विद्याद्यस्मिन् दृश्येत सा

सिनीवाली राका यांस्तु संपूर्णश्चन्द्रस्तु कुहू न दृश्येत

॥ ६ ॥

सप्तमः खण्डः

स्वाहा वै कुतः संभूता? कस्य दुहिता? केन प्रकृता?

किं गोत्रा? कत्यक्षरा? कतिपदा कति मात्रा? कति वर्णा?

कस्युच्छ्वासा? किं चास्याः शरीरम्! कान्यङ्गानि?
 कानि लोमानि? कति शिरांसि? कति वा चक्षूषि?
 किमस्या आस्यम्? किं प्रावृता? कौ बाहू?
 कौ पादौ क च स्थिता? किमधिष्ठाना? कथं च
 स्वाहां प्रति गृह्णासि? ब्रूहि स्वाहाया रूपं च दैवतं चे

॥ १ ॥

स्वाहा वै सत्य संभूता ब्रह्मणो दुहिता
 ब्रह्मप्रकृता लातव्यसर्गोत्रा लीप्यक्षराण्येकं
 पदं त्रयोऽस्यै वर्णाः शुक्लः पद्मः सुवर्ण-
 इति चत्वारोऽस्यै वेदाः शरीरं षडङ्गान्यङ्गान्योषधि-
 वनस्पतयो लोमानि द्वे चास्याः शिरसी एकं
 शिरोऽमावास्या द्वितीयं पौर्णमासी चक्षुश्चन्द्रादित्या-
 वाज्यभागौ हुतं दक्षिणा प्रावृता बृहद्रथन्तर-
 मृग्यजुः साम गतिः सा स्वाहा सा स्वधा स-
 वषट्कारः सैषा देवेषु वषट्कार भूता प्रयुज्यते
 पितृ यज्ञेषु स्वधा भूता शकटी मुखी पृथिवी मन्तरिक्षेण
 विपर्येति तस्या अग्नि दैवतं ब्राह्मणो रूपं यत्कामा स्ते जुहुमः-

तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् स्वाहेति

॥ २ ॥

तस्यानु तृप्तिं तृप्यति प्रजया

पशुभि रन्नाद्येन तेजसा ब्रह्मवर्चसेनेति

॥ ३ ॥

॥ इति पञ्चमोऽध्यायः ॥

॥ षष्ठोऽध्यायः ॥

प्रथमः खण्डः

अथातोऽद्भुतानां कर्मणां शान्तिं व्याख्यास्यामः ॥ १ ॥

पालाशानां समिधामष्टसहस्रं जुहुयात् ॥ २ ॥

ऐन्द्र-याम्य-वारुण-धानदोमेय-वायव्य-सौम्य-वैष्णव्येत्यष्टौ ॥ ३ ॥

“इन्द्रायेन्दो मरुत्वते”, “नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं”,

“घृतवती भुवनानामभिध्रियाऽभित्य” “देवैः सवितारमोण्यो”,

“रमिं दूतं वृणीमहे”, “वात आ वातु भेषजं”,

“सोमं राजानं वरुणम्” “इदं विष्णु विचक्रम” इति ॥ ४ ॥

एतानि सामप्रभृत्यष्टशतं जपित्वा

स्वस्ति वाचयित्वा स्वस्ति हैषां भवति ॥ ५ ॥

“स्वस्तिदा विशस्पतिः स्वस्त्ययनं तार्क्ष्य-

मरिष्ट नेमिं त्यमूषु वाजिनं देवजतूतमायु-

र्विश्वायु शशतं जीव शारदो वर्धमान” इति ॥ ६ ॥

एतैः संभाराणा मुपस्थानं कृत्वा स्वस्ति

वाचयित्वा स्वस्ति हास्य भवति स्वस्ति हास्य भवति

॥ ७ ॥

द्वितीयः खण्डः

देवाश्च वा असुराश्चैषु लोकेष्वस्पर्धन्त ते देवाः

प्रजापतिमुपाधावँ स्तेभ्य एतां दैवीँ शान्तिं प्रायच्छत्

॥ १ ॥

ते ततः शान्तीका असुरानभ्यजयँ स्ततो देवा अभव-

न्परासुरा भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद

॥ २ ॥

अथ पूर्वाह्न एव प्रातराहुतिँ हुत्वा

दर्भाञ्छमीं वीरणान्दधि सर्पिः सर्षपा-

न्फलवतीमपामार्गँ शिरीषमित्येतान्याहरेदाहारयेद्वा

स्नातः प्रयतः शुचिः शुचि वासाः स्थण्डिलमुपलिप्य

प्रोक्ष्य लक्षण मुल्लिख्याद्भिरभ्युक्ष्यामि मुप समाधाय

नित्यतन्त्रेणौदन कृसर यवागू रक्तपायस दधि क्षीर-

घृतपायस घृतमिति घृतोत्तराः पृथक् चरवः सर्वे सर्वेषां वा पायसः

॥ ३ ॥

तृतीयः खण्डः

स प्राचीं दिशमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य मणि मणिककुम्भ स्थालीदरण-
 मायासो राजकुलविवादो वा यान च्छत्र शय्या-
 सनावसथ ध्वज पताका गृहैकदेश प्रभञ्जनेषु
 गज वाजिमुख्या वा प्रमीयाः प्रमीयन्त इत्येवमादीनि
 तान्येतानि सर्वाणीन्द्रदेवैरन्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति ॥ २ ॥

“इन्द्रायेन्दो मरुत्वत” इति स्थालीपाकं
 हुत्वा पञ्चभि राज्याहुतिभि रभिरुहोती-
 न्द्राय स्वाहा, शचीपतये स्वाहा, वज्र-
 पाणये स्वाहे श्वराय स्वाहा, सर्वपापशमनाय-
 स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वाऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

चतुर्थः खण्डः

स दक्षिणां दिशमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य प्रजायां पशुषु शरीरे वा ऽरिष्टानि
प्रादु भवन्ति व्याधयो वा अनेक विधा अति-
स्वप्न मस्वप्न मतिभोजन मभोजन मालस्य व्रण-
मजोर्ण निद्राणीत्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि
यमदेवत्सान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“नाके सुपर्ण”मिति स्थालीपाकं हुत्वा
पञ्चभिराज्याहुतिभिरभिजुहोति यमाय-
स्वाहा प्रेताधिपतये स्वाहा, दण्डपाणये-
स्वाहेश्वराय स्वाहा, सर्वपाप शमनाय-
स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वाऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

पञ्चमः खण्डः

स प्रतीचीं दिशमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य क्षेत्र गृह सँस्थेषु धान्येष्वीतयः
प्रादु भवन्तीतयो वा ऽनेकविधा आखु-पतङ्गपिपीलक-
मध्वक-प्रौमक-शुक-शरभक-सौक्ष्मक इत्येवमादीनि-

तान्येतानि सर्वाणि वरुणदेवत्या-

न्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

‘धृतवती’ इति स्थालीपकं हुत्वा पञ्चभिराज्या-

हुतिभि रभिरजुहोति वरुणाय स्वाहा, अपां पत्ये

स्वाहा, पाशपाणये स्वाहेश्वराय स्वाहा, सर्व-

पापशमनाय स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वाऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

पष्ठः खण्डः

स उदीचीं दिशमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य कनक रजत वर वस्त्र-

वज्र वैडूर्य मुक्तामणि वियोगो भवत्यारम्भावा-

विपद्यन्ते ऽथवा अन्यानि क्रूराणि मित्वाणि वा

विरज्यन्ते ऽरिष्टानि वा वयांसि गृह मध्यासन्ते

वाल्मीक भौमानि वा जायन्ते छत्राकं बोपजायते

मधूनि वा निलीयन्त इत्येवमादीनि तान्येतानि

सर्वाणि वैश्रवण देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“अभित्यं देव” मिति स्थालीपाकं हुत्वा
 पञ्चभि राज्याहुतिभि रभिजुहोति वैश्रवणाय-
 स्वाहा, यक्षाधिपतये स्वाहा, हिरण्य पाणये-
 स्वाहेश्वराय स्वाहा, सर्वपापशमनाय-
 स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वाऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

सप्तमः खण्डः

स पृथिवीमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य पृथिवी तटति, स्फुटति,
 कूजति, कम्पति, ज्वलति, रुदति, धूमायत्य-
 कस्मा त्सलिल मुद्गिरति, प्लवन्निमज्जति
 निमग्न मुल्लवत्यकाले च पुष्पफलमभि-
 निर्वर्तयतीत्यश्वतरीगर्भो जायते यदा मज्जति हस्तिनी,
 भूकम्पो जायते, प्रासादं भिनत्ति यत्र तत्र राजा
 विनश्यति गौ गृहमारोहेद् ग्राममहिषीत्येवमादीनि
 तान्येतानि सर्वाण्यग्नि देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति ॥ २ ॥

अष्टमः खण्डः

७५

“अग्निं दूतं वृणीमह” इति स्थालीपाकं
हुत्वा पञ्चभिराज्याहुतिभिरभिजुहोत्यग्नये-
स्वाहा, हविष्पतये स्वाहा, ऽर्चिष्पाणये-
स्वाहेश्वराय स्वाहा, सर्वपापशमनाय स्वाहेति
व्याहृतिभिर् हुत्वा ऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

अष्टमः खण्डः

सोऽन्तरिक्षमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य विवाता वाता वायन्तेऽभ्रेषु
चापरूपाणि दृश्यन्ते, खर-करभमन्थ-
कङ्क-कपोतोलूक-काक-गृध्र-श्येनभास-
वायस गोमायु सँस्थान्युपरि पाँसु माँसपेश्य-
स्थिरुधिर वर्षाणि प्रवर्तन्ते, काक मिथुनानि
दृश्यन्ते, रात्रौ मणिधनुं पश्ये च्छशका ग्रामं
प्रविशन्ति, वृक्षाः स्रवन्ति रुधिरा ण्याकाशे
राजकुलं वसन्ती त्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि
वायु देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“वात आवातु भेषजमि” ति स्थालीपाकं
 हुत्वा पञ्चभि राज्याहुतिभि रभिजुहोति
 वायवे स्वाहा, महद् भूताधिपतये स्वाहा,
 शीघ्रपाणये स्वाहेश्वराय स्वाहा, सर्वपापशम-
 नाय स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वा ऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

नवमः खण्डः

स दिवमन्वावतते

॥ १ ॥

‘अथ यदास्य तारावर्षाणि चोल्काः

पतन्ति, निपतन्ति, धूमायन्ति, दिशो

दहन्ति, केतव श्रोत्तिष्ठन्ति, गवाँ शृङ्गेषु

धूमो जायते, गवाँ स्तनेषु रुधिरं स्रवत्य, त्यर्थ”

हिमं निपतती, त्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि

सोम देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“सोमं राजानं वरुणमि”ति स्थालीपाकं हुत्वा

पञ्चभि राज्याहुतिभि रभिजुहोति सोमाय स्वाहा-

नक्षत्राधिपतये स्वाहा, शीतपाणये स्वाहे,

श्वरोय स्वाहा, सर्वपापशमनाय स्वाहेति

व्याहृतिभिर्हुत्वा ऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

दशमः खण्डः

स परं दिवमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्यायुक्तानि यानानि प्रवर्तन्ते,

देवतायतनानि कम्पन्ते, दैवतप्रतिमा हसन्ति,

रुदन्ति, गायन्ति, नृत्यन्ति, स्फुटन्ति, स्विद्य-

न्त्युन्मीलन्ति, निमीलन्ति, प्रतिप्रयान्ति नद्यः

कबन्ध मादित्ये दृश्यते, विजले च परि विष्यते,

केतु-पताक-च्छत्र-वज्र-विषाणानि प्रज्वलन्त्य

श्वानां च बालधीष्वङ्गाराः क्षरन्त्यहतानि मर्माणि

कनिकदत इत्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि

विष्णु देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“इदं विष्णु विचक्रम” इति स्थालीपाकं हुत्वा

पञ्चभि राज्याहुतिभि रभिजुहोति

विष्णवे स्वाहा, सर्वभूताधिपतये स्वाहा,

चक्रपाणये स्वाहेश्वराय स्वाहा, सर्वपापशमनाय-

स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वाऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

खनना दहना दग्धमर्शनाद्गोभिराक्रमणाच्च

चतुर्भिः शुध्यते भूमिः पञ्चमा चोपलेपनात्

॥ ४ ॥

संभारान् प्रदक्षिणमानीय ब्राह्मणान्स्वस्ति वाच्य

॥ ५ ॥

एतैः संभारै र्यदुपस्पृष्टं तदभ्युक्षेत् शाम्यति हातः

॥ ६ ॥

ब्राह्मण भोजनं हिरण्यं गौ र्वासोऽश्वो भूमि-

र्दक्षिणा इति शाम्यति हातः शान्त्यर्थः शान्त्यर्थः

॥ ७ ॥

एकादशः खण्डः

¹सोऽधस्ता दिशमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य गवां मानुष महिष्यजाश्वोष्ट्रः

प्रसूयन्ते, हीनाङ्गान्यतिरिक्तङ्गानि विकृतरूपाणि वा-

जायन्ते, ऽसंभवानि संभवन्त्यचलानि

चलन्तीत्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि

रुद्रदेवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“आ वो राजानमि”ति स्थालीपाकं हुत्वा

पञ्चभिराज्याहुतिभिरभिजुहोति रुद्राय स्वाहा,

पशुपतये स्वाहा, शूलपाणये स्वाहे, श्वराय स्वाहा

सर्वपापशमनाय स्वाहेति व्याहुतिभिर्हुत्वा ऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

द्वातशः खण्डः

स सर्वा दिशमन्वावर्तते

॥ १ ॥

अथ यदास्य मानुषाणा मतिधृति मति-

दुःखं वा पर्वताः स्फुटन्ति, निपतन्त्याकाशाद्

भूमिः कम्पते, महाद्रुमा उन्मूलन्त्यश्मानः

प्लवन्ति तटाकानि प्रज्वलन्ति, चतुष्पादं

पञ्चपादं वा भवन्तीत्येवमादीनि तान्येतानि

सर्वाणि सूर्य देवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवन्ति

॥ २ ॥

“उदु त्यं जातवेदस”मिति स्थालीपाकं

हुत्वा पञ्चभि राज्याहुतिभि रभिजुहोति
सूर्याय स्वाहा, सर्वग्रहाधिपतये स्वाहा, किरण-
पाणये स्वाहे, श्वराय स्वाहा सर्वपापशमनाय-
स्वाहेति व्याहृतिभि हुत्वा ऽथ साम गायेत्

॥ ३ ॥

॥ इति षष्ठोऽध्यायः ॥

॥ षड्विंश ब्राह्मणं समाप्तम् ॥

सामवेद्याष्टब्राह्मणे
ताण्ड्यमहाब्राह्मण, षड्विंशात्मकः

प्रथमो भागः

समाप्तः

॥शम्॥

